

ДОКЛАД ЗА ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА
проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027,
съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между
Република България и Република Северна Македония и Териториална
стратегия за интегрирани мерки

Възложител: Министерство на регионалното развитие и благоустройството

Изпълнител: „БТ-Инженеринг“ ЕООД

Декември, 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	8
ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНТАКТ С ВЪЗЛОЖИТЕЛЯ	9
1. <i>Име, седалище и единен идентификационен номер на юридическото лице</i>	9
2. <i>Пълен пощенски адрес</i>	9
3. <i>Телефон, факс, E-mail</i>	9
1. Описание на съдържанието на основните цели на ПТГС и ТСИМ г. и връзка с други съотносими планове и програми	10
1.1. Основание за изготвяне на ПТГС и ТСИМ	10
1.2. Основни цели и предвиждания на ПТГС и ТСИМ	10
1.3. Алтернативи за ПТГС и ТСИМ	18
1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии	18
А. Планове, програми и стратегии на европейско (в т.ч. двустранни) и международно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.	18
Б. Планове, програми и стратегии на територията на Република България, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:	25
В. Планове, програми и стратегии на територията на Република Северна Македония, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:	37
2. Текущо състояние на околната среда и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ	46
2.1. Текущо състояние на околната среда	46
2.1.1. <i>Климат и климатични изменения</i>	46
А. Климатична характеристика	46
Б. Климатични изменения	49
2.1.2. <i>Качество на атмосферния въздух</i>	52
2.1.3. <i>Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения</i>	58
А. Повърхностни води	58
Б. Подземни води	73
В. Зони за защита на водите	89
Г. Риск от наводнения	99
2.1.4. <i>Състояние на земните недра</i>	108
2.1.5. <i>Състояние на почвите</i>	116
2.1.6. <i>Състояние на биологичното разнообразие</i>	146
2.1.7. <i>Защитени зони и защитени територии</i>	185
2.1.8. <i>Състояние на ландшафта</i>	209

2.1.9.	Състояние на материалните активи.....	214
2.1.10.	Културно-историческо наследство, включително архитектурно и археологическо наследство	227
2.1.11.	Състояние по отношение на вредните физични фактори	230
A.	Шум.....	230
B.	Вибрации.....	237
B.	Йонизиращи лъчения	237
Г.	Нейонизиращи лъчения	238
2.1.12.	Състояние и управление на отпадъците	240
2.1.13.	Опасни химични вещества и риск от големи аварии	246
2.1.14.	Здравно състояние на населението	247
A.	Здравно-демографска характеристика на населението.....	247
B.	Анализ на рисковите фактори на околната среда, влияещи върху здравето на населението в трансграничния регион	260
2.2.	Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ.....	262
3.	Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ	265
4.	Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ включително отнасящите се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие	274
5.	Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията.....	282
5.1.	Интегриране на цели по опазване на околната среда в проектите на ПТГС и ТСИМ	282
5.2.	Цели по опазване на околната среда на международно и национално ниво, относими към ПТГС и ТСИМ и начин, по който са съобразени.....	282
6.	Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави.....	307
6.1.	Оценка на вероятните въздействия на Стратегическо ниво	308
6.1.1.	За ПТГС.....	308
6.1.2.	За ТСИМ	314
6.2.	Оценка на вероятните въздействия на ниво „дейности/мерки“.....	319
6.2.1.	За ПТГС.....	319
6.2.2.	За ТСИМ	327
6.3.	Кумулативно въздействие.....	338

6.4.	Трансгранично въздействие на ПТГС и ТСИМ	340
6.5.	Обобщение за въздействието	341
7.	Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве	344
7.1.	Мерки за отразяване в окончателните варианти на ПТГС и/или ТСИМ.....	344
7.2.	Мерки за изпълнение при прилагането на ПТГС и/или ТСИМ.....	344
8.	Мотиви за избор на разгледаните алтернативи	349
9.	Методи за извършване на екологичната оценка, използвана нормативна база и документи и трудности при събиране на необходимата за това информация	350
10.	Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ .	359
11.	Заклучение на екологичната оценка.....	361
12.	Справка за резултатите от проведените консултации в процеса на изготвяне на ПТГС и ТСИМ и извършване на екологичната оценка	363
13.	Нетехническо резюме на екологичната оценка	391
14.	Приложения към доклада за екологична оценка	391

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АИС	Автоматична измервателна станция
АМ	Автомагистрала
АПИ	Агенция „Пътна инфраструктура“
БД	Басейнова дирекция
БДЗБР	Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“
БЕК	Биологични елементи за качество
БеК	Бернска конвенция
БоК	Бонска конвенция
БПК₅	Биологична потребност от кислород - кислород, консумиран в литър проба при постоянна температура от 20°C в продължение на 5 дни инкубационен период
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водоелектрическа централа
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ГОП	Горен оценъчен праг
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ДЕО	Доклад за екологична оценка
ДН	Директивата за оценка и управление на риска от наводнения 2007/60/ЕО
ДОП	Долен оценъчен праг
ДП	Директива за птиците - Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици
ДХ	Директива за хабитатите - Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна
ЕАОС	Европейска агенция по околна среда
е.ж.	Еквивалент жители
ЕМП	Електромагнитни полета
ЕО	Екологична оценка (Стратегическа екологична оценка по смисъла на Директива 2001/42)
ЕС	Европейски съюз
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЖП	железопътен
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗВ	Зона за защита на водите
ЗЗО	Зони от значение за общността
ЗЗШОС	Закон за защита от шума в околната среда
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗУО	Закон за управление на отпадъците

ИВТ	Изкуствено водно тяло
ИЗП	Използвана земеделска площ
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КТМ	Ключови типове мерки
КЦН	Краткосрочна целева норма
ЛПСОВ	Локално пречиствателно съоръжение за отпадъчни води
МКБ	Международна класификация на болестите
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
Наредба за ЕО	Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми
НИМХ-БАН	Национален институт по метеорология и хидрология при Българска академия на науките
НО	Национален орган
НПО	Неправителствени организации
НСИ	Национален статистически институт
НСМОС	Национална система за мониторинг на околната среда
НЦОЗА	Национален център по обществено здраве и анализи
ОВМ	Орнитологично важни места
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООН	Организация на обединените нации
ОС	Оценка за съвместимост (с предмета и целите на опазване на защитените зони от екологичната мрежа „Натура 2000“)
ПАВ	Полициклични ароматни въглеводороди
ПБВ	Питейно-битово водоснабдяване
ПВТ	Повърхностно водно тяло
ПоВТ	Подземно водно тяло
ПоМ	Програма от мерки
ПОРН	Предварителна оценка на риска от наводнения
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПТГС	Програма за трансгранично сътрудничество
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПУРБ	План за управление на речните басейни
ПУРН	План за управление на риска от наводнения
РДВ	Рамкова директива за водите
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РЗПРН	Район със значителен потенциален риск от наводнения
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води

РОУКАВ	Район за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух
РСУО	Регионална система за управление на отпадъците
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
УО	Управляващ орган
ФПЧ	Фини прахови частици
СГН	Средногодишна норма
СГС	Средногодишна стойност
СДН	Средноденонощна норма
СЗЗ	Специални защитени зони
СКЗ	Специални конзервационни зони
СКОС	Стандарт за качество на околната среда
СМВТ	Силно модифицирано водно тяло
СЧН	Средночасова норма
СШК	Стратегически шумови карти
ТСИМ	Териториална стратегия за интегрирани мерки
УРН	Управление на риска от наводнения
ФАО	Организация по прехрана и земеделие (Food and Agriculture Organisation)
ЮЗР	Югозападен район
CITES	Конвенция по международната търговия със защитени видове от дивата фауна и флора
EIONET	European Environment Information and Observation Network
IUCN	International Union for Conservation of Nature / Международен съюз за защита на природата и природните ресурси
MASIS	Macedonian Soil Information System
NUTS	Номенклатурата на териториалните статистически единици
SUDS	Устойчиви градски дренажни системи
TEN-T	Трансевропейска транспортна мрежа

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ е изготвен в рамките на договор № РД-02-29-88/16.04.2021 г. с предмет: „Извършване на екологична оценка на Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирани по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и на териториалната стратегия за интегрирани мерки, която ще бъде финансирана по Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония“, което трябва да се извърши в София, с идентификационен номер Interreg-IPA CBC-TA-2020-4 /Лот 3, сключен между: Министерство на регионалното развитие и благоустройството на Република България (Възложител) и «БТ-Инженеринг» ЕООД (Изпълнител).

Докладът за екологична оценка (ДЕО) на проектите на *Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)* е изготвен съгласно националното законодателство на двете държави, транспониращо изискванията на *Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда (Директива 2001/42/ЕО)*. Съгласно тези изисквания, ДЕО е разработен като единен документ, който включва:

- съдържателна част;
- списък на експертите и ръководителя на екипа, изготвили доклада за екологична оценка; декларации на всеки от експертите - в **Приложение № 1** на ДЕО е представен табличен списък на експертите и декларации;
- справка за проведени консултации и изразените при консултациите мнения, предложения, както и за начина на отразяването им – справката е представена в т. 12 на ДЕО, а към **Приложение № 2** на ДЕО са представени копия на получените становища;
- приложения.

Основните цели на ДЕО са насочени към интегриране на екологичните съображения в проектите на ПТГС и ТСИМ в процеса на тяхното изготвяне, чрез:

- анализ на текущото състояние и проблеми на околната среда, в т.ч. по отношение на човешкото здраве в обхвата на трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ,
- оценка на евентуалните въздействия, в т.ч. значителни, върху околната среда и здравето на хората в резултат на предвижданията на проектите на ПТГС и ТСИМ, като въз основа на това се мотивира изборът на най-благоприятната за околната среда и здравето на хората алтернатива за реализирането им;
- предлагане на мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици и на мерки за наблюдение и

контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при изпълнението на ПТГС и ТСИМ.

Като самостоятелно **Приложение № 3** към ДЕО е изготвено нетехническо резюме, в обем не по-малък от 10 на сто от обема на доклада. Резюмето не съдържа технически термини, написано е на разбираем за широката общественост език и съдържа необходимите нагледни материали – карти, снимки, схеми.

В ДЕО са отразени и съобразени по подходящ начин всички получени становища в резултат на проведените консултации по Заданието за обхват и съдържание на ДЕО с обществеността, заинтересовани страни и трети лица, които могат да бъдат засегнати от реализирането на ПТГС и ТСИМ.

ДЕО и всички приложения към него се предоставят за консултации по реда на чл.6 от Директива 2001/42/ЕО, заедно с проектите на ПТГС и ТСИМ.

ИНФОРМАЦИЯ ЗА КОНТАКТ С ВЪЗЛОЖИТЕЛЯ

1. Име, седалище и единен идентификационен номер на юридическото лице

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

2. Пълен пощенски адрес

гр. София 1202, ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 17-19

3. Телефон, факс, E-mail

Лице за връзка: Десислава Георгиева – Директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“

Телефон: 02/9405 488

E-mail: D.G.Georgieva@mrrb.government.bg

1. Описание на съдържанието на основните цели на ПТГС и ТСИМ г. и връзка с други съотносими планове и програми

1.1. Основание за изготвяне на ПТГС и ТСИМ

Изготвянето на програмите за трансгранично сътрудничество се основава на първо място на Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общо приложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (**Общ Регламент**) и за Регламент (ЕС) 2021/1059 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (*Interreg*), подкрепяна от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране (**Интеррег Регламент**).

На национално ниво водещи документи са изготвянето на програмите са:

- Проект на **Споразумение за партньорство**, съдържащ списък на програмите по Интеррег;
- **Решение № 196 на Министерския съвет от 11 април 2019 г.** за одобряване на Анализ на социално-икономическото развитие на България 2007-2017 г. за определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г., на списък с целите на политиките, които да бъдат подкрепени през програмен период 2021-2027 г., и на списък с програми и водещи ведомства за разработването им, с което Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) е определено за водещо ведомство за разработването на програмите по цел *Европейско териториално сътрудничество* (Interreg) 2021 – 2027 г.;
- **Постановление № 142 на МС от 2019 г.** за разработване на стратегическите и програмните документи на Република България за управление на средствата от фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 г.

ПТГС и ТСИМ се финансират от Европейския съюз със средства по Инструмента за предприсъединителна помощ.

Министерство на регионалното развитие и благоустройството е Управляващ орган по двустранните програми Интеррег за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия, Република Турция и Република Северна Македония.

1.2. Основни цели и предвиждания на ПТГС и ТСИМ

А. ПТГС 2021-2027 г. между Република България и Република Северна Македония е с географски обхват:

- Република България: 2 NUTS III области: Благоевград и Кюстендил;
- Република Северна Македония: 3 NUTS III райони: Североизточен, Източен и Югоизточен.

Фигура № 1.2-1 Териториален обхват на ПТФС 2021-2027 г. между Република България и Република Северна Македония

Основното съвместно предизвикателство на региона на трансгранично сътрудничество за периода 2021-2027 г. е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по-напреднал курс за развитие, като същевременно все още е изправен пред постоянни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и предприемачеството, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна стопанска среда.

Извършеният териториален анализ за целите на програмирането и неговата актуализирана версия дават възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на пречките и движещите сили за развитие:

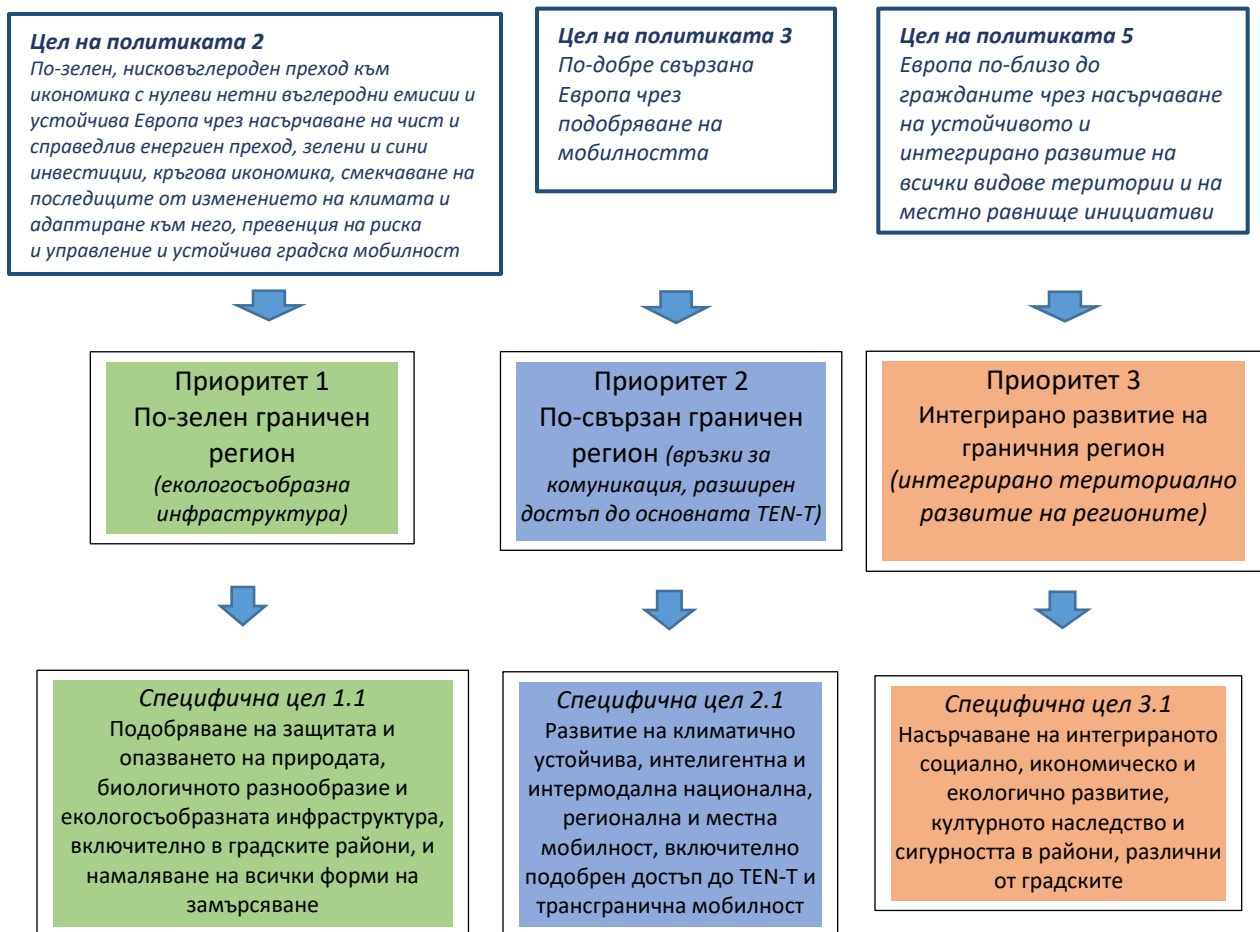
- Отрицателно демографско изменение;
- Бедност и неравенства в доходите;
- Разлики в образователните резултати и резултатите в областта на заетостта;
- Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване;
- Несъответствия в конкурентоспособността и бизнес средата;
- Недостатъчно приемане на цифровите иновации;
- Недоразвите целогодишна туристическа инфраструктура;

- Липса на базирани на екосистемите практики и услуги за справяне с природни бедствия и загуба на биологично разнообразие;
- Ограничена готовност за екологичен преход;
- Ограничена трансгранична свързаност и вътрешнорегионална мобилност.

Като **движещи сили** за развитието, на база на териториалния анализ, са определени:

- Благоприятен макроикономически контекст и резултати за малките и средни предприятия (МСП);
- Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж.

Програмата идентифицира следните **Цели на политиката** (от Предложението за Общ Регламент) и свързани с тях **Приоритети**, **Специфични цели** и **Дейности/Инвестиции**, обект на подкрепа:

Фигура № 1.2-2 Тематична концентрация на ПТГС 2021-2027 г. между Република България и Република Северна Македония

Съдържанието на **приоритетите** е както следва:

Приоритет 1: По-зелен граничен регион (екологосъобразна инфраструктура)

Цел на политиката 2: „По-зелен, нисковъглероден преход към икономика с нулеви нетни въглеродни емисии и устойчива Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция на риска и управление и устойчива градска мобилност“

Специфична цел 1.1: „Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване“.

Видове дейности/инвестиции, обект на подкрепа:

- **Инвестиции в изграждане на зелени площи** (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.);
- **Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи** (тревы и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площи, зелени брегове);
- **Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони** (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа);
- **Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите** (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане);
- **Подкрепа за съвместни стратегии и планове за действие за разработване на нови инструменти, както и за трансфер на решения между съответните заинтересовани страни**

Основни целеви групи:

Местно население и посетители, местни власти и регионални структури на централната администрация, Научноизследователска и развойна дейност и научни институции, Неправителствени организации (НПО).

Приоритет 2 По-свързан граничен регион (връзки за комуникация, разширен достъп до основната TEN-T)

Цел на политиката 3: „По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността“

Специфична цел: „Развитие на климатично устойчива, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност“

Стратегически проект: “Създаване на нов Граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Клепало” (Струмияни – Берово) между Република България и Република Северна Македония”

Основната цел на проекта е подобряване на регионалната свързаност и подпомагане на икономическия растеж в областта на трансгранично сътрудничество, чрез:

- Улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни;
- Укрепване на комуникационните връзки между двете държави;
- Подобряване и разширяване на достъпа до основна TEN-T мрежа.

Индикативни дейности по проекта:

- Модернизиране на съществуващите и изграждане на нови ГКПП;
- Закупуване на специализирано техническо оборудване на базата на ИКТ решения;
- Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища и в двете държави;
- Оценки на въздействието върху околната среда и други свързани с проекта оценки

Към настоящия момент, в предходния програмен период 2014-2020 г. и преди него, по проекта са осъществени следните дейности:

- *На територията на Р България:*

Предстои изграждане и на ГКПП инфраструктура и обекти, и на довеждащия път. Възложено е комплексно инвестиционно проектиране – кадастрална карта, парцеларен план за отчуждаване на земи, ПУП-ПРЗ за инженерната и сградна инфраструктура на ГКПП, инвестиционен проект – техническа фаза.

Част от проекта за българската територия е ремонтът и доизграждането на път III-1008 Струмияни – ГКПП „Клепало“. Сключен е договор от АПИ с фирма изпълнител за изработването на технически проект за рехабилитация на участък 1 от км 0+000 (край с. Струмияни) до км 0+650 (преди пътен възел на автомагистрала „Струма“). Целта е с основния ремонт на отсечката да се възстановят и подобрят технико-експлоатационните качества, да се повиши носимоспособността на пътната настилка и да се подобрят отводняването. За участък 2 е включено изработване на идеен проект за изграждане на ново трасе на път III-1008 от км 22+000 (преди пътно отклонение за с. Колибите) до началото на площадката на ГКПП „Клепало“. На база изработения идеен проект ще бъде изготвен технически проект по одобреното от компетентните органи трасе с подробен устройствен план – парцеларен план за теренно осигуряване доизграждането на пътя. Към момента е разработен I-ви етап – варианти на трасе. Предстои провеждане на процедурите по ОВОС и ОС.

- *На територията на Република Северна Македония:*

Новият ГКПП „Клепало“ е изграден в значителна степен, в т.ч. са изградени комплексът от инженерни инфраструктура и сгради, както и довеждащия път.

Предстои актуализиране на проектната документация и привеждане на строежа в съответствие с изискванията на действащите нормативни актове за ГКПП.

Приоритет 3 Интегрирано развитие на граничния регион *(интегрирано териториално развитие на регионите)*

Цел на политиката 5: „Европа по-близо до гражданите“

Стратегическа цел: Постигане на интегрирано териториално развитие с фокус върху конкурентоспособността и развитието на туризма.

В рамките на Приоритет 3, за прилагане на *Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите“*, е предвидено разработването на **Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)**, която да адресира мерките (идентифицираните допустими дейности за подкрепа по програмата) по конкретни териториални нужди.

Интегрираният подход за посрещане/адресиране на нуждите и потенциалите на територията в разработваната ТСИМ се проявява в три основни аспекта:

- територия, дефинирана на базата постигане на устойчиви резултати по отношение на общи нужди и потенциали за развитие;
- участие на широк кръг партньори в целия процес на изготвяне, обсъждане, приемане и реализиране на стратегията.
- изведен пакет от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) мерки, на базата на тясна координация на различните публични политики съобразно местните специфики, отговарящ на местните нужди и потенциали за развитие и носещ обща полза за партньорите и региона.

Чрез **ТСИМ** ще даде приоритет на подкрепата за някои проекти/действия/дейности пред други – описани са по-долу при описанието на ТСИМ като мерки.

Целеви групи:

Гражданско общество; Местни/регионални органи, регионални структури на централни публични органи; НПО; Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение; Социални институции, Микро, малки и средни предприятия (ММСП); Местно население.

Б. ТСИМ 2021-2027 между Република България и Република Северна Македония

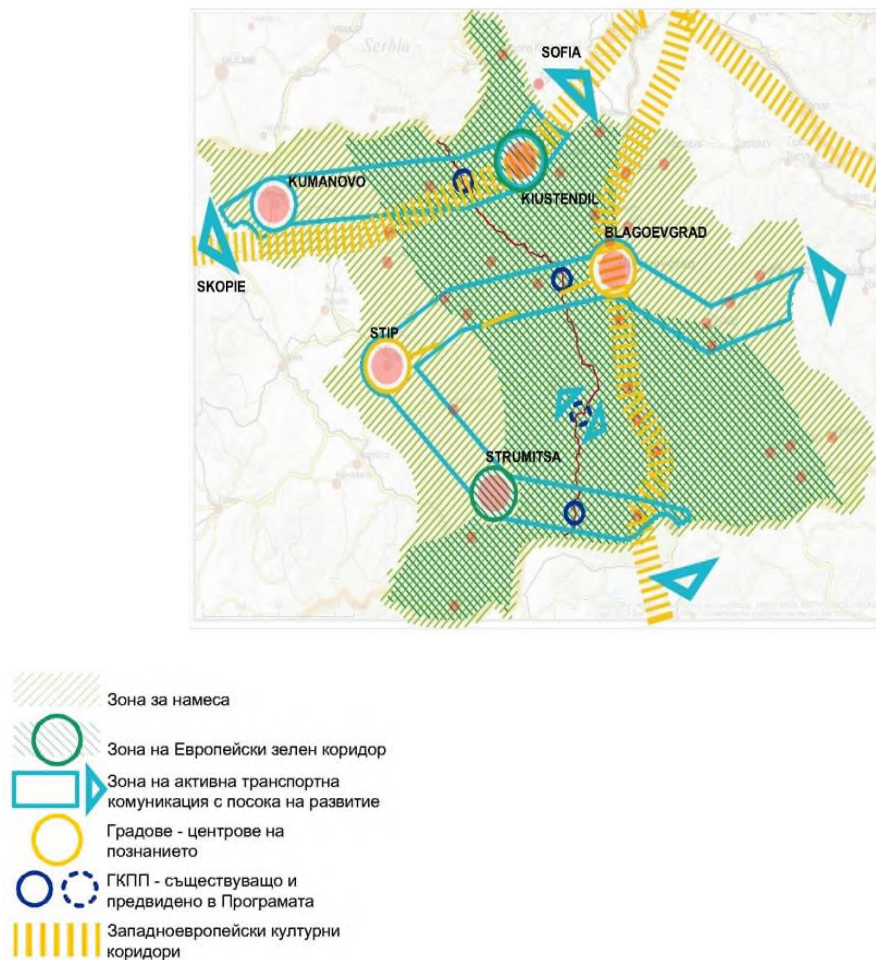
ТСИМ определя **Визията** на ПТГС, **стратегическа цел, специфични цели** (описани и по-горе към **Приоритет 3** на ПТГС) и **мерки**.

Визия: Територията на програмата за трансгранично сътрудничество между България и Република Северна Македония – място за утвърждаване и стабилност на културно-историческото наследство чрез съвместни усилия за взаимноизгодно сътрудничество, социално-икономическо сближаване и балансирано устойчиво развитие.

Територията в географския обхват на ТСИМ се характеризира с общи нужди и потенциали за развитие и по същество представлява функционална зона, но един по-задълбочено обвързан със спецификите на местния контекст („tailor-made“) подход за интервенции позволява в нея да се открият **Зони за интензивна намеса (Intensive intervention zones)**.

Спецификите на местния контекст определят дефинирането на **четири такива зони (Фигура № 1.2-3)**. Всяка от тях съдържа и поне един център за развитие от по-високо ниво (голям град) и по този начин е свързана с ядрото на полицентричната мрежа. Тази връзка освен пространствено има и функционално измерение – в големите и по-развити градове по-лесно се постигат резултати в областта на новите технологии (зелени, кръгови, цифрови) и там е най-вероятно да се направят първите стъпки и да се даде тласък в развитието на цялата територия.

Зоните се наслагат една върху друга/взаимно се пресичат. Различните градове и териториите около тях попадат едновременно в няколко различни зони, което определя техния профил от гледна точка на интензивността на различните интервенции/мерки.

Фигура № 1.2-3 Идентифицирани зони за интензивна намеса в ТСИМ 2021-2027 г. между Република България и Република Северна Македония

Стратегическа цел : Постигане на интегрирано териториално развитие с акцент върху конкурентоспособността и развитието на туризма

Специфична цел 1.1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата

Мярка 1.1.1 Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (технологична модернизация).

Мярка 1.1.2 Дейности, насочени към подобряване на знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси).

Мярка 1.1.3 Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (процесът обхваща всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт) и достигане до нови пазари (маркетинг, предприемачество, интернационализация);

Специфична цел 1.2: Разработване на привлекателен туристически продукт за целия сезон чрез интелигентни решения, които гарантират всеобщ достъп и участие.

Мярка 1.2.1. Подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, включително мрежа от велоалеи, „черни“ горски и полски пътища, хеликоптерни площадки и др.

Мярка 1.2.2. Разработване и предлагане на интегрирани регионални туристически продукти за различни активности и локации с включване на културно-историческото наследство и природните дадености; съвместни действия за диверсификация на формите на туристическите услуги и осъществяване на всесезонен туризъм в района на ТГС;

Мярка 1.2.3. Разработване на интегрирани целеви финансови пакети за насърчаване на дейността и разкриване на нови МСП в областта на туризма с акцент върху семейните предприятия и предлагането на местни продукти – винен и гастро-туризъм, селски еко-туризъм, вело-туризъм, лов и риболов, „оф-роуд“ - туризъм и др.;

Мярка 1.2.4 Създаване на съвместна мрежа от локации за прилагане на концепции от типа „зелено училище“, „на село“, „на гости при ...“, „пригответо от...“ и т.н.;

Мярка 1.2.5 Разработване и прилагане на съвместни мерки за ограничаване на уязвимостта на услугите в туристическия сектор вследствие на пандемични и епидемични ситуации; насърчаване на развитието на здравния и възстановителен туризъм - услуги и продукти, свързани със закаляването, активния отдих, спортуването на открито, укрепване на имунитета и подобряване на здравния статус чрез балнео и СПА процедури, климатолечение, калолечение; съчетаване на кратки почивки от различен вид с индивидуални пътувания.

1.3. Алтернативи за ПТГС и ТСИМ

Проектите на програма и стратегия не съдържат алтернативи.

1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии

Проектите на ПТГС и ТСИМ 2021 – 2027 г. имат връзка с планове, програми и стратегии:

- на европейско и международно ниво;
- на национално, регионално и местно ниво (попадащи в рамките на териториалния обхват на програмата и стратегията в Република България и Република Северна Македония).

А. Планове, програми и стратегии на европейско (в т.ч. двустранни) и международно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

- *Териториален дневен ред 2030 „Бъдеще за всички места“¹(декември 2020 г., Европейска комисия)*

Документът поставя две основни цели: **Справедлива Европа** и **Зелена Европа**, които имат **6 приоритета** за развитие на европейската територия в нейната цялост с обхващане на всички нейни части:

- *Балансирано териториално развитие;*
- *Функционални райони с по-малко неравенства;*
- *Интеграция и сътрудничество извън административно-териториалните и националните граници,*
- *Здравословна среда,*
- *Кръгова икономика,*
- *Устойчива цифрова и физическа свързаност.*

Териториалният дневен ред 2030 е от основните документи, на които е базирана ТСИМ и е напълно интегрирана в нея.

- *Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) „Да преобразим света“² (октомври, 2015 г., Организация на обединените нации)*

Програмата и идентифицираните в нея 17 глобални цели за устойчиво развитие и 169 специфични под-цели се разглеждат като рамка за националните политики на развитие, тъй като България има ангажимент към постигането на тези цели.

В тази връзка Програмата намира отражение в Национална програма за развитие на България: 2030, и от там – в програмните документи за периода 2021-2027 г.

---

¹ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/territorial_agenda_2030_en.pdf

² https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

17-те цели за устойчиво развитие са (подчертани са тези, които имат връзка с ПТГС и ТСИМ, като е описана и връзката):

Цел 1: Изкореняване на бедността – чрез мерки по специфична цел 1.1. на ТСИМ;

Цел 2: Премахване на глада - чрез мерки по специфична цел 1.1. на ТСИМ;

Цел 3: Добро здраве и благоденствие – и трите приоритета на ПТГС имат принос;

Цел 4: Качествено образование – чрез мярка 1.1.2 по специфична цел 1.1 на ТСИМ;

Цел 5: Равенство между половете – няма конкретни мерки, но принципът представлява основно хоризонтално изискване към програмите, финансирани от ЕС, и е съобразен при определяне на допустимите дейности и мерките за подкрепа;

Цел 6: Чиста вода и канализация – няма конкретни мерки, но е съобразена необходимостта от осигуряване на чиста вода и канализация при относимите мерки и дейности;

Цел 7: Икономически достъпна и чиста енергия - – няма конкретни мерки, но целта е съобразена при идентифициране на териториалните мерки;

Цел 8: Достоеен труд и икономически растеж - чрез мерки по специфична цел 1.1. на ТСИМ;

Цел 9: Промисленост, иновации и инфраструктура - чрез мерки по специфична цел 1.1. на ТСИМ;

Цел 10: Намаляване на неравенствата - ПТГС и ТСИМ целят именно намаляване на неравенствата, което е основен предмет на програмите, съфинансирани от ЕС;

Цел 11: Устойчиви градове и общности – като цяло изпълнението на ПТГС и ТСИМ ще допринесе за изпълнение на целта.

Цел 12: Отговорно потребление и производство - чрез мерки по специфична цел 1.1. на ТСИМ;

Цел 13: Дейности във връзка с климата – принос към ограничаване изменението на климата и адаптацията към изменящия се климат имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, както и мерките към специфична цел 1.1 на ТСИМ;

Цел 14: Живот под водата – пряка обвързаност в специфична цел 1.1 на ПТГС;

Цел 15: Живот на земята – пряка обвързаност в специфична цел 1.1 на ПТГС;

Цел 16: Мир, правосъдие и силни институции – няма пряко отношение;

Цел 17: Партньорство за изпълнение на целите – ПТГС и ТСИМ са базирани изцяло на принципа на партньорство.

Анализът на относимостта на целите за устойчиво развитие, представляващи цели по опазване на околната среда на международно ниво – 3,6,7,11,12,13,14,15, към ПТГС и ТСИМ, е направен в т. 5 на ДЕО.

- **Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г. (Осма програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.)³ (Европейска комисия, 14.10.2020 г., COM(2020)652)**

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0652>

Програмата представлява основата за постигане на целите в областта на околната среда и климата, заложен в Програмата на ООН до 2030 г. и нейните цели за устойчиво развитие; рамката ѝ за мониторинг е свързаната с околната среда и климата част от усилията на ЕС за измерване на напредъка към по-голяма устойчивост, включително неутралност по отношение на климата, ефективност на ресурсите, благоденствие и издръжливост.

Програмата има 6 тематични приоритетни цели, за чието изпълнение са идентифицирани и благоприятстващи условия.

Анализът на относимостта на тематичните приоритетни цели към ПТГС и ТСИМ и начинът им на съобразяване, е направен в т. 5 на ДЕО.

- **Регламент (ЕС) 2021/694 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2021 година за създаване на програмата „Цифрова Европа“ и за отмяна на Решение (ЕС) 2015/2240⁴**

С Регламент (ЕС) 2021/694 се създава програмата „Цифрова Европа“ за периода 2021-2027 г. и се определят целите на програмата, бюджетът, формите на финансиране от Европейския Съюз и правилата за предоставяне на такова финансиране. С общ бюджет от 7.588 млрд. евро, програмата ще предоставя финансиране за проекти за внедряването на авангардни технологии в 5 ключови области:

- Високопроизводителни изчислителни технологии: 2.2 млрд. евро;
- Изкуствен интелект: 2 млрд. евро;
- Киберсигурност и доверие: 1.6 млрд. евро;
- Задълбочени цифрови умения: 577 млн. евро;
- Внедряване, използване по най-добрия начин на цифровия капацитет и оперативна съвместимост: 1 млрд. евро.

Мерки 1.1.1 и 1.1.2 на ТСИМ включват и дейности, насочени към дигитализация.

- **Съобщение на Европейската комисия „Чиста планета за всички. Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“⁵ (Европейска комисия, 28.11.2018 г., COM (2018)773)**

Целта на документа, представляващ дългосрочна стратегия, е да потвърди ангажимента на Европа да поеме водеща роля в глобалните действия в областта на климата и да представи визия, която може да доведе до постигане до 2050 г. на нулеви нетни емисии на парникови газове чрез социално справедлив преход по икономически ефективен начин. Идентифицирани са 7 основни стратегически градивни елемента за постигане на икономика с нулеви нетни емисии на парникови газове, като принос към тях ще имат мерките по специфична цел 1.1 на ТСИМ за повишаване конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата.

Анализ на относимостта и степеня на съобразяване в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32021R0694>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:52018DC0773>

- **Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива към климатичните изменения Европа – новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“**⁶ (Европейска комисия, 24.02.2021, COM(2021)82)

Стратегията очертава начините, по които да бъдат посрещнати неизбежните последици от изменението на климата. Стремехът е за изграждането на устойчиво на климатичните изменения общество чрез повече и по-добри познания за последиците от тях и необходимата адаптация, по-бързо разработване на планове за адаптация и оценка на климатичните рискове, ускоряване на действията по адаптиране и подпомагане на укрепването на устойчивостта спрямо изменението на климата в световен мащаб.

Стратегията е съобразена при изготвяне на ПТГС и ТСИМ, като отражение намира в дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, а специфична цел 2.1. на ПТГС интегрира необходимостта от адаптация към климатичните изменения

Анализ на насоките, включени в документа и начина им на съобразяване в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Съобщение на Европейската комисия „Актуализиране на новата промишлена стратегия за 2020 г.: Изграждане на по-силен единен пазар за възстановяването на Европа“**⁷ (Европейска комисия, 05.05.2021 г., COM(2021)350)

В стратегията се разглежда необходимостта от по-добро познаване на нашите зависимости в стратегически области от възлово значение и се представя набор от средства за справяне с тях. Предлагат се и нови мерки за ускоряване на екологичния и цифровия преход. Подчертава се ключовото значение на кръговата икономика, както и на инвестициите в умения.

Проектът на ТСИМ съобразява приоритетите, като предвижда мерки именно за МСП, в т.ч. за преход към кръгова икономика – мярка 1.1.1 (технологична модернизация), мярка 1.1.2 (придобиване на нови знания, в т.ч. за по-екологична среда).

- **Съобщение на Европейската комисия „Път към здравословна планета за всички. План за действие на ЕС: Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“**⁸ (Европейска комисия, 12.05.2021 г., COM(2021)400)

Документът поставя визия за нулево замърсяване до 2050 г.: Здрава планета за всички - Замърсяването на въздуха, водата и почвата е намалено до нива, които вече не се считат за вредни за здравето и за природните екосистеми, и които са съобразени с границите, до които нашата планета е в състояние да се справи, като по този начин се създава нетоксична околна среда. Идентифицирани са водещи инициативи за постигане на визията.

В т.5 на ДЕО е направен анализ на отношението на инициативите (представляващи цели по опазване на околната среда) към проектите на ПТГС и ТСИМ.

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52021DC0082>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021DC0350>

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2021%3A400%3AFIN>

- **Съобщение на Европейската комисия за Европейски зелен пакт**⁹ (Европейска комисия, 11.12.2019 г., COM(2019) 640)

Съгласно документа, изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са заплаха за самото съществуване на Европа и света.

Европейският зелен пакт предоставя план за действие за:

- повишаване на ефективното използване на ресурсите чрез преминаване към чиста, кръгова икономика и
- възстановяване на биологичното разнообразие и намаляване на замърсяването.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Съобщение на Европейската комисия: Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по-конкурентоспособна Европа**¹⁰ (Европейска комисия, 11.03.2020 г., COM/2020/98)

Планът представя набор от взаимосвързани инициативи за установяване на надеждна и съгласувана рамка в следните направления за ключови действия (описани в приложение към плана):

- рамка на политика за устойчиви продукти;
- ключови вериги за създаване на стойност при продуктите;
- по-малко отпадъци, повече стойност;
- извличане на ползи от кръговата икономика за хората, регионите и градовете – една от областите е: подпомагане на прехода към кръгова икономика чрез фондовете на политиката за сближаване, механизма за справедлив преход и градските инициативи – това направление е с пряка обвързаност в ТСИМ, и конкретно в мярка 1.1.1., която включва и дейности за превръщане на предприятията в по-екологични и по-дигитални;
- челна позиция в усилията на световно равнище;
- мониторинг на напредъка.

Анализ на относимостта и съобразяването на направленията към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г.**¹¹. (Европейска комисия, 20.05.2020 г., COM(2020)380)

Стратегията цели да изведе биологичното разнообразие на Европа на пътя към възстановяване до 2030 г., донасяйки ползи за хората, климата и планетата. Основните действия, които трябва да бъдат изпълнени до 2030 г., включват създаване на защитени зони,

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0098>

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0380&from=EN>

възстановяване на увредени екосистеми, осигуряване на средства за биологично разнообразие, справяне с глобалната криза, свързана с биологичното разнообразие.

Стратегията намира отражение в Приоритет 1 на ПТГС, към който са предвидени допустими дейности основно за зелени площи и намаляване на замърсяването, което има положително въздействие за биологичното разнообразие.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Стратегия на ЕС за Дунавския регион¹²** (Европейска комисия, 08.12.2010 г., COM/2010/0715 final) и **Стратегията на ЕС за региона на Адриатическо и Йонийско море¹³** (Европейска комисия, 17.06.2014 г., COM(2014) 357 final), **Изменен план за действие** (02.04.2020 г., COM(2020) 132 final) и **Допълнение към съобщението на Комисията** (02.04.2020 г., COM(2020) 132 final)

Териториалните предизвикателства, към които е насочена ПТГС (напр. заплахи за околната среда, неравномерно социално-икономическо развитие, некоординирани системи за образование, научни изследвания и иновации), също са признати като такива в Стратегията на ЕС за Дунавския регион (EUSDR) (Република България) и в Стратегията на ЕС за региона на Адриатическо и Йонийско море (EUAIRS) (Република Северна Македония). Това открива възможности за съгласуване на съответните приоритети на програмата за трансгранично сътрудничество с двете макрорегионални стратегии и за включването им в стратегическата рамка на референтната програма. Програмният район обаче не е в близост нито до басейна на река Дунав, нито до басейна на Адриатическо и Йонийско море. Това обстоятелство позволява включването на макрорегионалните стратегии главно от гледна точка на непреките полезни взаимодействия и принос. По-специално, полезните взаимодействия и координацията на действията между ПТГС и двете макрорегионални стратегии могат потенциално да бъдат предвидени в областта на институционалния капацитет и обмена на практики/знания/решения в следните приоритети на макрорегионалните стратегии:

- Приоритетна област 3 „Насърчаване на културата и туризма, контакти между хората“ (EUSDR) и стълб 4 „Устойчив туризъм“ (EUAIRS)

Значителен обхват на действията по програмата за трансгранично сътрудничество, които ще бъдат подкрепяни по приоритет „Интегрирано развитие на граничния регион“, ще бъде съсредоточен върху туризма. Очаква се инвестициите да подобрят инфраструктурата и услугите, свързани с туризма, търговската марка и маркетинга, както и да засилят междуинституционалната координация и разработването на политики, като същевременно насърчават опазването и повторното свързване с природните екосистеми с цел постигане на устойчива трансгранична туристическа общност. Отношенията между хората са в основата на тази общност.

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC0715>

¹³ https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/adriatic-ionic/library/#1

- Приоритетни области 5 „Рискове за околната среда“, 6 „Биологично разнообразие, ландшафти, качество на въздуха и почвите“ и 10 „Институционален капацитет и сътрудничество“ (EUSDR) и стълб 3 „Качество на околната среда“ (EUAIRS)

По приоритет 1 „По-зелен граничен регион“ програмата за трансгранично сътрудничество ще се стреми да подобри екологосъобразната инфраструктура като средство за защита и разширяване на екологичната свързаност, както и за предотвратяване на загубата на биологично разнообразие и срива на екосистемите. Публичните органи все по-често се признават като основни доставчици на екосистемни услуги при изграждането и възстановяването на зелени площи, поради което предлагането на практики за укрепване на институционалния капацитет за адаптиране към изменението на климата заедно с разпространението на „зелени“ решения биха допринесли за постигането на целите на EUSDR и EUAIRS.

- **Регионална енергийна стратегия на трансграничния регион – Област Благоевград, Република България и Източен планов регион на Република Македония за периода 2018-2023 г.**¹⁴ (септември, 2018 г.)

Стратегията е разработена по проект, финансиран по *Програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Македония 2014-2020 г.*

Основната цел на стратегията е постигане на устойчиво използване на енергийните ресурси на трансграничния регион и намаляване на емисиите парникови газове в същия, чрез изпълнение на дейности по енергийна ефективност за подобряване на управлението на обществените сгради, и оказване на методическа подкрепа на общините в трансграничния регион.

Формулирани са следните стратегически цели:

- Намаляване на енергоемкостта на предприятията – целта намира отражение в проекта на ТСИМ – мярка 1.1.1;
- Редуциране на енергийната консумация в обществени сгради, сгради на образованието, на здравеопазването, на административното управление и жилищни сгради;
- Подобряване на енергийната инфраструктура;
- Подобряване на транспортната инфраструктура – намира пряко отражение в Приоритет 2 на ПТГС, в рамките на който е предвиден и конкретен проект, както и в мярка 1.2.1 на ТСИМ.
- Оползотворяване на потенциала за производство на енергия от ВЕИ на територията на трансграничния регион.

¹⁴http://www.bl.government.bg/images/stories/documenti/Proekti/2017/green/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0_%D0%95%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%8F_BG_V1.pdf

Б. Планове, програми и стратегии на територията на Република България, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:

- **Проект на Споразумение за партньорство за програмнен период 2021-2027 г.**¹⁵ (юни, 2021 г.)

Споразумението за партньорство е националният стратегически документ, очертаващ рамката за управление на средствата от европейските фондове в България през програмния период 2021 – 2027 г.

Към *таблица 7* на проекта на Споразумението, като програма 3 е посочена Двустранната програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Северна Македония.

- **Национална програма за развитие: България 2030** ¹⁶(одобрена от Министерския съвет с Протокол № 67 от 2 декември 2020 г.)

Програмата е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Програмата включва три стратегически цели: Ускорено икономическо развитие, Демографски подем и Намаляване на неравенствата, за постигането на които са определени 13 приоритета. ПТГС и ТСИМ включват интервенции с принос към приоритети:

- П1: Образование и умения;
- П4: Кръгова и нисковъглеродна икономика;
- П5: Чист въздух и биоразнообразие;
- П6: Устойчиво селско стопанство;
- П7: Транспортна свързаност;
- П8: Цифрова свързаност;
- П9: Местно развитие;
- П11: Социално включване.

Тъй като приоритети 4, 5 и 6 поставят цели по опазване на околната среда на национално ниво, анализ на степента на интегрирането им в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022 г.** ¹⁷(приета с Решение № 696 на Министерския съвет от 24.08.2012 г.)

Стратегията поставя цели за икономическо, социално и териториално сближаване на европейско, национално и регионално ниво, което е и основа за разработването на ПТГС и ТСИМ. В тази връзка стратегията е отчетена и съобразена при изготвяне на документите.

¹⁵ <https://www.eufunds.bg/bg/taxonomy/term/867>

¹⁶ <https://www.minfin.bg/bg/1394>

¹⁷ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=772>

Пряка обвързаност има стратегическа цел 3 на стратегията „Териториално сближаване и развитие на трансграничното, междурегионално и транснационално сътрудничество“.

- **Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. – Актуализация 2019 г.** ¹⁸(приета с Решение на Министерския съвет от 07.05.2020 г.)

Следвайки Националната стратегия за регионално развитие, Актуализацията на Националната концепция за пространствено развитие поставя 3 стратегически цели – за териториално сближаване, икономическо сближаване и социално сближаване. В концепцията са определени и зоните за трансгранично сътрудничество, като една от тях е „Зона България – Република Северна Македония“. Съгласно концепцията за тази зона е посочено, че досегашното развитие в областта на туризма, екологията, опазване на биоразнообразието и икономическото развитие се явяват естествените посоки за трансгранично сътрудничество с Република Северна Македония. Резерви за развитие на туризма има в сферата на здравния, културния и конферентния туризъм, за които България може да предостави подходящи условия. Защитените зони за опазване на биологичното разнообразие от двете страни на границата са основа за създаване на трансграничен екологичен коридор и изготвяне и реализиране на съвместни проекти. Традициите в трансграничното образование и споделените услуги, основани на езиковата и културна близост са предпоставка за продължаващо развитие в тази посока. Икономическите връзки се задълбочават, а ниската безработица и разкритите нови работни места, особено в сферата на аутсорсинг индустрията са основа за развитие на икономическите връзки между двете държави. Увеличаването на пропускателната способност на ГКПП, осигуряването на надеждност на системата за проверка на преминаващите, разрешаването на проблемите с „тесните участъци“ в транспортната инфраструктура са посочени като основни мерки за постигане на лесен физически достъп.

Концепцията и насоките за развитие на зоната са съобразени в проектите на ПТГС и ТСИМ.

- **Национална стратегия за малки и средни предприятия 2021-2027 г.** ¹⁹

Националната стратегия е основен стратегически документ за следващия програмен период, който задава визията относно държавната политика в подкрепа на МСП и отразява политиката на ЕС по отношение на малките и средни предприятия. Определени са 6 области на въздействие (Предприемачество, Достъп до пазари, Достъп до финансиране, Дигитализация и умения, По-добро регулиране и Околна среда). В област на въздействие 3 *Достъп до финансиране* като мярка 3.5. е заложена Подкрепа за малки проекти, насърчаващи междурегионалното сътрудничество на МСП, където са определени дейности, финансирани по трансграничните програми Интеррег – подкрепа за изпълнението на малки междурегионални проекти; подкрепа за мероприятия, срещи, конференции, работни

¹⁸ <https://www.eufunds.bg/bg/oprd/node/4554>

¹⁹ <https://www.mi.government.bg/bg/themes/nacionalna-strategiya-za-malki-i-sredni-predpriyatiya-msp-v-balgariya-2021-2027-g-2194-285.html>

семинари и бизнес срещи между български и чуждестранни МСП; подкрепа за международно сътрудничество на МСП в националните и регионални приоритетни сектори. В допълнение общо оперативните програми за посочени за финансиране на политики в отговор на кризата с COVID-19.

Стратегията е съобразена при идентифициране на мерките и дейностите по ПТГС и ТСИМ.

- **Иновационна стратегия за интелигентна специализация за периода 2021-2027 (в процес на изготвяне²⁰)**

Тематичните приоритетни области за интелигентна специализация в периода 2021-2027 г., заложи в стратегията, са следните:

1. Информатика и ИКТ.
2. Мехатроника (самостоятелна област).
3. Индустрии за здравословен живот и биотехнологии.
4. Нови технологии в креативни и рекреативни индустрии.
5. Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика.

Тематичните приоритети – основно 1 и 5 са съобразени при определяне на мерките към специфична цел 1.1 на ТСИМ.

- **Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия²¹ (Индустрия 4.0), приета с решение № 37 от 30 август 2017 г. Министерския съвет**

Целта на концепцията е да се създадат предпоставки за модернизирание, автоматизиране и конкурентно позициониране на българската икономика в средносрочен до дългосрочен план (2017 - 2030 г).

Визията, очертана в Концепцията, е към 2030 г. България да се разпознава като регионален център на цифровата икономика чрез внедряване на продукти, технологии, бизнес модели и процеси от Индустрия 4.0.

Приемането на Концепцията ще позволи да се приемат конкретни политики и мерки за цифровизиране на реалната икономика и производствения сектор и ще помогне да се координират политиките, инструментите и механизмите в различните ресорни министерства, и в съответствие с политиките на Европейския съюз в тази област.

Областите на интервенция, които са обхванати в Концепцията, за цифровизация на бизнеса, експортна ориентираност и конкурентоспособност, са следните:

- *Направление 1:* Укрепване на връзката между науката и индустрията в страната и ускорено интегриране на България в Европейски и международни програми, инициативи и мрежи свързани с развитието и прилагането на Индустрия 4.0.
- *Направление 2:* Технологично обновяване на българската икономика чрез: въвеждане на стандарти, изграждане на инфраструктура, разработване на конкретни

²⁰ <http://www.arcfund.net/index.php?id=2302>

²¹ <https://www.mi.government.bg/bg/themes/koncepciya-za-cifrova-transformaciya-na-balgarskata-industriya-industriya-4-0-1862-468.html>

механизми за стимулиране разработването и пазарното внедряване на технологични иновации (нови продукти, услуги и производствени процеси) чрез технологиите от Индустрия 4.0.

- *Направление 3*: Изграждане на човешки, научен, организационен и институционален капацитет за развитие на Индустрия 4.0 в България.

Предвидени са дейности и мерки за дигитализация към мерки по специфична цел 1.1 на ТСИМ.

- **Национален стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030²² г.“**, приета с Решение № 493 на Министерския съвет от 21.07.2020 г.

Документът определя визията и целите на политиката за цифрова трансформация на Република България за периода до 2030 г., като обобщена политическа рамка, в която намират място Националната програма „Цифрова България 2025“, приоритетите на „Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030“, както и редица други национални стратегически документи с технологична компонента (изброени в Приложението към документа), обхващащи периода 2020-2030. В него са взети предвид целите на Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие и използването на новите технологии за тяхното постигане, както и стратегически документи на Европейската Комисия „Европа, пригодна за цифровата ера“, „Изграждане на цифровото бъдеще на Европа“, „Нова индустриална стратегия за Европа“ и др.

Предвидени са дейности и мерки за дигитализация по специфична цел 1.1 на ТСИМ.

- **Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.**²³ (приета с Решение на Министерския съвет № 505 от 19.07.2018 г.)

Стратегията определя визията за намаляване на риска от бедствия на територията на Република България, като очертава съгласувана рамка за адекватно намаляване на съществуващите рискове и недопускане възникването на нови, повишаване на готовността и способностите за реагиране и бързото възстановяване след бедствия, при спазване на принципа „да изградим отново, но по-добре“.

Стратегията няма пряко отношение към ПТГС и ТСИМ, но предвид че риска от бедствия засяга всички сектори, документът се съобразява при изготвянето на документите и на екологичната оценка.

- **Актуализирана Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030 г.**²⁴ (одобрена с Решение № 65/02.02.2018 г. на Министерския съвет)

²² https://www.mtitc.government.bg/sites/default/files/cifrova_transformaciya_na_bulgariya_za_perioda_2020-2030.pdf

²³ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1279>

²⁴ <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/strategicheski-dokumenti/aktualizirana-nacionalna-strategiya-za-ustoychivo-razvitie-na>

Основната цел, определена в Стратегията е устойчиво развитие на туризма в Република България. За постигането ѝ са определени следните стратегически цели/приоритети/:

1. Създаване на благоприятна околна и бизнес среда за развитие на устойчив туризъм
2. Развитие на конкурентоспособен туристически сектор
3. Успешно позициониране на България на световния туристически пазар
4. Балансирано развитие на туристическите райони – в обхвата на трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ, попадат части от два туристически района – Район София и Район Рила-Пирин (съгласно Концепцията за туристическо райониране на България, 2015 г.).

Специфична цел 1.2 на проекта на ТСИМ е насочена към развитие на атрактивен целогодишен туристически продукт, предпоставка за което е културно-историческото наследство в трансграничния район, като с идентифицираните мерки към специфичната цел ще се допринесе за стратегическите цели на актуализираната национална стратегия.

- **Национална стратегия по безопасност на движението по пътищата в Република България с хоризонт 2021 - 2030 година и План за действие за нейното изпълнение за периода 2021- 2023 година²⁵ (одобрена с Решение № 775/26.10.2020 г. на Министерския съвет)**

В стратегическия документ е направен преглед и на изпълнението на мерките за повишаване на безопасността на движението по пътищата през последното десетилетие. Страната ни е постигнала 19% намаление на жертвите от пътно-транспортни произшествия и 22% на тежко ранените при пътни инциденти в периода 2010-2019 г. Никоя страна в ЕС не успява да изпълни заложената обща цел за 50% намаление на жертвите от ПТП, като средноевропейският темп на намаление за десетилетието към 2018 г. е около 21%.

В контекста на европейската политика в областта, България изразява ангажимент в дългосрочен план да работи за постигне на „Визия нула“ загинали и тежко ранени в резултат от пътни инциденти, а до 2030 г. техният брой да бъде намален наполовина.

За постигането на целите се набелязва прилагането на широк спектър от мерки, залегнали в Плана за действие, в тематичните направления: управление, основано на интегритет; социално-отговорно поведение – учене през целия живот; контрол – ефективен и превантивен; щадяща пътна инфраструктура; превозни средства в защита на човека; спасителна верига за опазване на живота.

ПТГС включва конкретен стратегически проект към Приоритет 2, свързан с изграждане на ГКПП „Клепало“ и съпътстваща инфраструктура, в т.ч. пътни връзки към него, при който следва да се съобразят мерките за щадяща пътна инфраструктура.

²⁵ <https://www.sars.gov.bg/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%B5/>

- **План за възстановяване и устойчивост** ²⁶(проект – версия 1.4, октомври 2021 г.)

Основната цел на Плана за възстановяване и устойчивост е да способства икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от COVID-19 пандемията. В преследването на тази цел правителството групира набор от мерки и реформи, които не просто да възстановят потенциала за растеж на икономиката, но и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка.

Планът е структуриран в четири стълба: **Иновативна България, Зелена България, Свързана България и Справедлива България**, като включва мерки (реформи/инвестиции) в сфери/сектори: образование и умения, научни изследвания и иновации, интелигентна индустрия, нисковъглеродна икономика, биоразнообразие, устойчиво земеделие, цифрова свързаност, транспортна свързаност, местно развитие, бизнес среда, социално включване, здравеопазване.

Планът няма пряко отношение към ПТГС и ТСИМ, тъй като определя конкретни мерки за финансиране, но се съобразява при разработването на ПТГС и ТСИМ, с оглед демаркация и допълняемост на инвестициите и недопускане на противоречие с реформите.

- **Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г.** ²⁷(проект, 2020 г., Министерство на околната среда и водите)

Политиката на страната за преход към кръгова икономика ще бъде осъществена при залагането на следните стратегически цели в проекта на Стратегията за преход към кръговата икономика: зелена и конкурентноспособна икономика; по-малко отпадъци и повече ресурси; икономика в полза на потребителите. Към всяка от стратегическите цели са предложени специфични цели.

Принос към прехода към кръгова икономика имат мерките по специфична цел 1.1 на ТСИМ, и конкретно мерки 1.1.1 за технологична модернизация и 1.1.2 за придобиване на нови знания и умения, в т.ч. за по-екологична среда.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на проекта на стратегията към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха (2020 – 2030)** ²⁸(приета с Решение № 541 на Министерския съвет от 13.09.2019 г.)

Програмата е разработена и приета с цел изпълнение на ангажиментите на Република България за постигане на националните тавани за общите годишни емисии на някои

²⁶ <https://nextgeneration.bg/14>

²⁷ <https://www.moew.government.bg/bg/strategiya-i-plan-za-dejstvie-za-prehod-kum-krugova-ikonomika-na-republika-bulgariya-za-perioda-2021-2027-g-10910/>

²⁸ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1289>

замърсители на атмосферния въздух за 2020 и 2030 г. и по-конкретно за замърсителите- серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x), неметанови летливи органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH₃) и фини прахови частици (ФПЧ_{2.5}), спрямо емисиите за базовата година- 2005 г. в съответствие с Директива (ЕС) 2016/2284.

ПТГС и ТСИМ нямат конкретни предвиждания, но дейностите по Приоритет 1 са с принос към ограничаване на замърсяването на въздуха.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на програмата към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.** ²⁹(приета с Решение № 334 на Министерския съвет от 07.06.2019 г.)

Поради неспазване на нормите за качество на въздуха, правителството на България понастоящем е обект на процедура по нарушение пред Съда на ЕС. По-специално, това се отнася до двадесет и осем общини, в които се наблюдава неспазване на изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа (директивата SAFE) по отношение на ФПЧ₁₀. Програмата предлага пакет от мерки, които да бъдат изпълнени до края на 2024 г., за да се постигне съответствие с изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа по отношение на нивата на ФПЧ₁₀. Мерките са целево ориентирани към намаляване на емисиите от двата основни сектора, които са източници на емисии на ФПЧ₁₀, а именно битовото отопление и транспорта.

ПТГС и ТСИМ нямат конкретни предвиждания, но дейностите по Приоритет 1 са с принос към ограничаване на замърсяването на въздуха.

Анализ на относимостта и съобразяването на целите на програмата към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г.** ³⁰(приета с Решение № 621 на Министерския съвет на 25.10.2019 г.)

Стратегията прави анализ на климатичните рискове и уязвимости по сектори на икономиката, поставя цели и дава възможности за адаптиране. Общите стратегически цели са:

- Приобщаване и интегриране на адаптацията към изменението на климата;
- Изграждане на институционален капацитет за адаптация към изменение на климата;
- Повишаване на осведомеността относно адаптацията за изменение на климата.

В Приоритет 1 на ПТГС са предвидени дейности с принос към адаптацията, а специфична цел 2.1. на ПТГС интегрира необходимостта от адаптация към климатичните изменения, като *анализ на относимостта на целите и възможностите за адаптиране към дейностите и мерките в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

²⁹ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1288>

³⁰ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1294>

- **Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г.** ³¹(приет с Протокол на Министерския съвет от 27.02.2020 г.)

Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. определя основните цели и мерки за осъществяване на националните политики в областта на енергетиката и климата за изпълнение на европейското законодателство, принципи и приоритети за развитие на енергетиката, с цел постигане на обвързващите цели на ЕС за климата и енергетиката за 2030 г. Основните цели на интегрирания план на Р. България, както следва:

- стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката;
- развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика;
- намаляване зависимостта от внос на горива и енергия;
- гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители.

Част от мерките по специфична цел 1.1 на ТСИМ са свързани и с енергийна ефективност (в резултат на технологичната модернизация, с която предприятията ще се превърнат в по-екологични), като *анализ на степента на съобразяване на относимите цели на плана в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- **Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.** ³² (приета с Решение № 748 на Министерския съвет от 22.10.2020 г.)

Генерална стратегическа цел на страната, свързана с опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите е: Устойчиво ползване на земите, осигуряващо високо равнище на съхраняване функциите на почвите, висока продуктивност, поддържане на екосистемите и благоденствие на обществото. Формулирани са стратегически цели за постигане на генералната стратегическа цел.

Тъй като програмата поставя цели по опазване на почвите (като компонент на околната среда) анализ на относимостта им към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020 г.** ³³ (приета с Протокол № 48.1 на Министерския съвет от 27.11.2013 г.)

Националната стратегия за развитие на горския сектор е основният документ, който определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на дългосрочно и устойчиво управление на жизнени и продуктивни многофункционални гори и нарастваща конкурентоспособност на горския сектор като основа за по-добър жизнен стандарт, особено в планинските и селските райони.

---

³¹ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1301>

³² <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1324>

³³ https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/03/02/nacionalna-strategiya-razvitie-gorski-sektor-2013-2020.pdf

В резултат от прилагането на Стратегията се очаква да се запазят и обогатят екологичните, социалните и икономическите функции на горите.

Тъй като значителна част от трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ е заета с горски територии, стратегията е съобразена при изготвяне на ДЕО.

Стратегията поставя цели по опазване на горите (като част от компонента на биологичното разнообразие), във връзка с което анализ на относимостта им към/в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.** ³⁴(приет от Министерския съвет, юни 2021 г.)

Формулирани са три основни цели:

Цел 1: Намалване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване

Цел 2: Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци

Цел 3: Намалване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци

Пряко отношение и принос към изпълняване на целите на плана има мярка 1.1.1 на ТСИМ, към която са включени и дейности, насочени към превръщане на предприятията в по-екологични, което е свързано и с ограничаване на генерираните отпадъци.

Тъй като планът поставя цели по управление на отпадъците (като фактор от съществено значение за околната среда), анализ на относимостта на целите на плана и начина им на съобразяване в ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България и План за действия към нея в краткосрочна (2013 – 2015 г.), средносрочна (2016 – 2021 г.) и дългосрочна (2022 – 2037 г.) перспектива** ³⁵(одобрена от Народно събрание на 21.11.2012 г.)

Дългосрочната цел в областта на водния сектор е Устойчиво ползване на водните ресурси, осигуряващо в оптимална степен сегашните и бъдещите нужди на населението и икономиката на страната, както и на водните екосистеми. За постигането ѝ са формулирани 4 цели.

Стратегията няма пряко отражение в проектите на ПТГС и ТСИМ, като анализ на относимостта на целите към ПТГС и ТСИМ и предвижданията им е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.** ³⁶(изготвен 2012 г.)

Националният план включва приоритетно 11-те влажни зони, включени в списъка по Рамсарската конвенция. Разглеждат се още 28 влажни зони, които не са включени в

³⁴https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/%D0%A3%D0%9E%D0%9E%D0%9F/%D0%9D%D0%9F%D0%A3%D0%9E-2021-2028/NPUO_2021-2028.pdf

³⁵ <https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-upravlenie-i-razvitie-na-vodniya-sektor-v-republika-bulgariya/>

³⁶ <http://forthenature.org/documents/879>

Рамсарския списък, но за които има информация, че покриват един или повече от критериите за обявяване или имат голям потенциал за опазване и възстановяване. На база на направения анализ са определени хоризонтални и специфични мерки, които да бъдат изпълнени в 10 годишния период на прилагане на плана.

В териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ попадат две потенциални Рамсарски места – *Чокльово блато* (защитена местност), част от което е разположено на територията на с. Буново, община Кюстендил, и *Седемте рилски езера* (в границите на Национален парк „Рила“), разположени също в област Кюстендил.

За дейностите и мерките с инвестиционен характер по ПТГС и ТСИМ, при които съществува вероятност да засегнат териториално или като въздействие влажни зони, следва да се спазват относимите мерки от *Националния план за опазване на най-значимите влажни зони в България*.

Анализ на относимостта им към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- ***Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие***³⁷ (приета с Протокол № 15.3 на Министерския съвет от 06.04.1998 г.)

Целта на стратегията е опазване, възстановяване и устойчиво управление на биологичното разнообразие в страната, както и ограничаване на загубата на биологично разнообразие. Стратегията има 7 основни приоритета - *анализ на относимостта и съобразяването на целите по опазване на околната среда към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.*

- ***Стратегия за биологичното разнообразие в Република България***³⁸2030 (в процес на изготвяне – проект, октомври, 2021 г.)

Проектът на Стратегия поставя следната визия: До 2050 г. биологичното разнообразие, представляващо национално и световно природно наследство, е защитено, възстановено, оценено, устойчиво и справедливо ползвано, чрез дългосрочни и стратегически политики и подходи, интеграция в други национални секторни политики, участие и приобщаване на държавни, научни, образователни институции, неправителствени организации и инициативи, бизнеса и гражданското общество.

Идентифицирани са 3 приоритета:

Приоритет 1 – Опазване, устойчиво ползване на биологичното разнообразие и справедливо и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от използването на генетичните ресурси.

Приоритет 2 – Опазване и възстановяване на екосистемите и съхраняване на услугите и ползите, които те предоставят.

Приоритет 2 – Поддържане и ефективно управление на Националната екологична мрежа.

На база формулираните приоритети са определени 12 национални цели.

³⁷ <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=386>

³⁸ <https://www.moew.government.bg/bg/proekt-na-strategiya-za-biologichnoto-raznoobrazie-na-republika-bulgariya/>

ПТГС и ТСИМ нямат преки предвиждания за опазване на биоразнообразието, но като косвен ефект ще имат принос за постигане на приоритетите на стратегията.

Анализ на степента на съобразяване на 12-те цели на стратегията е направен в т.5 на ДЕО.

- **План за управление на речните басейни (ПУРБ) в Западноромански район (2016-2021 г.)³⁹ (приет с Решение №1108/29.12.2016г. на Министерски съвет) и ПУРБ (2022-2027 г.)⁴⁰ (в процес на изготвяне)**

ПУРБ има за основна цел постигане на дългосрочно устойчиво управление на водите, основано на висока степен на защита на водната среда. Определената обща цел, която следва да бъде постигната за всички водни тела е постигане на добро състояние/ потенциал, като се въвежда принципът за предотвратяване на допълнително влошаване на състоянието. При реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите се съобразяват с действащия ПУРБ и следва да се прилагат мерки по опазване на водите. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на третия План за управление на речните басейни (ПУРБ 2022-2027).

Анализ на съответствието спрямо ПУРБ е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.

- **План за управление на риска от наводнения (ПУРН) в Западноромански район за басейново управление 2016-2021 г.⁴¹ (одобрен с Решение на Министерския съвет № 1105/29.2016 г.) и Проект на Актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западноромански район за басейново управление⁴² (м.март, 2021 г.)**

ПУРН съдържа създадената рамка за оценка и управление на риска от наводнения и намаляване на неблагоприятните последици от тях върху човешкото здраве, околната среда и културното наследство. При реализирането на ПТГС и ТСИМ дейностите е необходимо да се съобразяват с действащите ПУРН и следва да се прилагат мерки по оценка и управление на риска от наводнения. Програмният период на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на вторите ПУРН за периода 2022-2027 г. Към момента на изготвяне на настоящия ДЕО, проектът на ПОРН с актуализирани предварителни РЗПРН (в т. ч. и нови РЗПРН) е публикуван на сайта на БД ЗБР и е съобразен в части „води“ на ДЕО..

Анализ на съответствието спрямо ПУРН и актуализираната ПОРН е направен в разделите на ДЕО за компонент „Води“, както и в т. 5 на ДЕО.

- **Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 за периода 2021-2027 г. (проект – първа работна версия, вариант 3, 2021 г.)⁴³**

³⁹ <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1-2016-2021/>

⁴⁰ <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%b1-2022-2027/>

⁴¹ <https://wabd.bg/content/%D0%BF%D1%83%D1%80%D0%BD/%D0%BF%D1%83%D1%80%D0%BD-2016-2021%D0%B3/>

⁴² <https://wabd.bg/content/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%bd/%d0%bf%d1%83%d1%80%d0%bd-2022-2027/>

⁴³ https://www.moew.government.bg/bg/purva-rabotna-versiya-variant-3-na-nacionalnata-ramka-za-prioritetni-dejstviya-za-natura-2000-2021-2027-g/?fbclid=IwAR19l61kiI7_X2_rwqm0zPC3pS7i76w4Gwvx70QwA4MI85c6268P2uaZY_U

Документът се изготвя в изпълнение на изискванията на член 8, параграф 1 от Директивата за местообитанията, съгласно който държавите-членки са длъжни да представят на Комисията своите оценки за финансовия принос на Европейския съюз, който считат за необходим за изпълнението на задълженията им, свързани с мрежата Натура 2000.

Очаквани резултати:

- Разработени мерки за поддържане и подобряване на природозащитния статус на видовете и природните местообитания, подлежащи на опазване в Натура 2000;
- Оценка на размера на финансовите средства, необходими за изпълнение на разработените мерки, както и източника за тяхното финансиране;
- Разработена система за наблюдение, отчитане и актуализиране на рамката за периода 2021 – 2027 г.;
- Завършен формат на рамката за периода 2021 - 2027;
- Осъществен процес за обсъждане и привеждане в съответствие на рамката за периода 2021 – 2027 г.;
- Осигурена съгласуваност с приоритетите на фондовете на ЕС и други финансови инструменти.

Анализ на относимостта на мерки към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- ***Интегрирана териториална стратегия за развитие на Югозападен регион от ниво 2 за периода 2021-2027 г.***⁴⁴ (проект, Министерство на регионалното развитие и благоустройството)

Идентифицираната визия за развитие на района е: Югозападен район – развиващ своите потенциали за достойно място сред европейските райони. Определени са 3 приоритета за развитие:

Приоритет 1: Насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход

Приоритет 2: Съхраняване и развитие на човешкия капитал чрез осигуряване на достъп до качествени услуги

Приоритет 3: По-добре свързан и устойчив район.

Специално за трансграничното сътрудничество в Интегрираната териториална стратегия се обръща внимание на необходимостта от подобряване на пътните връзки, стимулиране на трансграничните културни връзки, насърчаване на инвестициите, развитието на бизнеса и туризма и повишаването на качеството на жизнената среда. Идентифицирана е конкретна специфична цел 3.5 „Укрепване на трансграничните перспективи“, като са дадени насоки за съвместни проекти за опазване на природата и биологичното разнообразие, смекчаване изменението на климата, преход към нисковъглеродна икономика, възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, разширяване на икономическата активност на МСП, изграждане на нови ГКПП, електронно управление, инвестиране в образование, ефективно използване на ресурсите и др.

---

⁴⁴ <https://drive.google.com/file/d/1lxDLrdvhhfrngi5FikAB1ua03D--QZuT/view>

ПТГС и ТСИМ включват предвиждания, мерки и дейности в обхвата и на трите приоритета и интегрират специфична цел 3.5.

- **Областни и общински стратегии, планове и програми за общините в области Благоевград и Кюстендил, в т.ч. Общи устройствени планове**⁴⁵

Към момента в процес на изготвяне са областните стратегии за периода 2021-2027 г.

ПТГС и ТСИМ са с ниска подробност на предвижданията, като не са определени точно местоположение и обхват на дейностите, предвид което на следващия етап на прилагане на документите ще може за всяко проектно предложение да се прецени дали е в съответствие с действащите общи устройствени планове на общините.

Повечето от стратегическите документи на общините в момента са предмет на актуализация/разработване на нови документи, като пример за това са плановете за интегрирано развитие на общините (заместващи общинските планове за развитие съгласно *Закона за регионалното развитие*). Като част от системата от стратегически документи, тези планове интегрират регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от фондовете на Европейския съюз. В унисон с тях е и планирането и изпълнението на интегрирани подходи за териториално и градско развитие и на местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

Към момента са изготвени планове за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. за общини Кюстендил и Невестино, област Кюстендил.

Аналогично на описаното за общите устройствени планове, одобряването и реализирането на проектни предложения по ПТГС и ТСИМ следва да се съобразява с плановете за интегрирано развитие на общините, с оглед осигуряване на съответствие и избягване на противоречия.

В. Планове, програми и стратегии на територията на Република Северна Македония, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.:

- **Стратегия за регионално развитие на Република Северна Македония 2020-2030 г. (Министерство на местното самоуправление, ноември, 2020 г.)**

Визията на Стратегията за регионално развитие 2020-2030 е да се преодолеят възприетите различия и регионите за планиране да прераснат във функционално-териториални единици, в които се генерира стабилен икономически растеж, предоставят се качествени социални и други обществени услуги, защитаващи околната среда и природата и по този начин да се допринесе за увеличаване на тяхната привлекателност, задържане на населението и устойчиво развитие чрез интелигентна специализация и използване на конкурентни предимства.

Формулирани са 3 стратегически цели:

⁴⁵ Интернет страници на общините в области Благоевград и Кюстендил

1) По-равномерно икономически развити, екологично устойчиви и конкурентни региони за планиране чрез последователно прилагана интелигентна специализация и по-силно стимулиране на частните инвестиции в синхрон с публичните инвестиции.

2) Атрактивни райони за планиране с подобрени местни услуги, ефективен достъп до пазара на труда, осигуряващи по-висока степен на равенство между половете и ефективна социална защита на най-уязвимите групи от населението.

3) Значително засилена политика за регионално развитие, подобрени финансови инструменти за нейното прилагане и изграден административен капацитет на централно, регионално и местно ниво.

Стратегията е съобразена при изготвянето на ПТГС и ТСИМ, като мерките и допустимите дейности в двата документа ще допринесат за постигане на стратегическите ѝ цели.

- **Фискална стратегия на Република Северна Македония за периода 2021-2023 г.**⁴⁶ (юли, 2020 г.)

Стратегията отчита, че в новия програмен период 2021-2027 г. се очаква увеличение на финансовия пакет и принос към прилагането на Икономическия и инвестиционен план за Западните Балкани – финансиране на големи инфраструктурни проекти в секторите транспорт, околна среда, дигитализация и енергетика, които имат регионално значение.

Стратегията е отчетена при разработването на проектите на ПТГС и ТСИМ.

- **Национална стратегия за малки и средни предприятия (МСП) 2018-2023 г.**⁴⁷ (Министерство на икономиката, март 2018 г.)

Визията на стратегията е: МСП през 2023 г. са двигатели на приобщаващия икономически растеж в Република Северна Македония и в създаване на продуктивни и устойчиви работни места.

Стратегията за МСП е разработена около три стратегически цели:

Стратегическа цел 1 — Благоприятна бизнес среда: Да се създаде благоприятна бизнес среда, в която да се насърчават предприемачество и инвестиции.

Стратегическа цел 2 — Увеличаване и подобряване на възможностите за растеж на МСП: За да се подпомогнат МСП в Република Северна Македония да станат високопроизводителни и конкурентни участници на европейски и други международни пазари.

Стратегическа цел 3 - Динамична екосистема на предприемачеството и иновациите: Да се стимулира икономическата конкурентоспособност на Република Северна Македония чрез увеличаване предприемачески и иновативен капацитет на МСП.

Мерките по специфична цел 1.1 в ТСИМ са с насоченост към МСП, в т.ч. за подобряване на бизнес средата, конкурентоспособността, иновативността на предприятията.

⁴⁶ <https://arhiva.finance.gov.mk/mk/node/4107>

⁴⁷ <https://economy.gov.mk/Upload/Documents/Strategija%20za%20MSP%20-%20finalna%20verzija%2003%2004%202018%20.pdf>

- **Програма за развитие на Североизточен регион на планиране 2021-2026 г.**⁴⁸
(Център за развитие на Североизточен район за планиране, декември 2020 г.);

Визията за развитие на региона е: Подобряване на качеството на живот за всички в региона чрез развитие на инфраструктурата, привличане на инвестиции и повишаване на конкурентоспособността на характерните дейности. В края на периода целта е Североизточният регион на планиране вече да не е най-неразвития за държавата.

Формулирани са следните стратегически цели:

1. Постигане на устойчиво икономическо развитие чрез увеличаване на инвестициите, подобряване на бизнес средата и повишаване на конкурентоспособността – относима е *специфична цел 1.1 на ТСИМ* и определените към нея мерки, с което ще се допринесе за постигане на стратегическата цел на програмата.

2. Развитие на човешкия капитал в региона чрез подобряване на качеството и обхвата на образованието, грижите за децата и качеството на здравните услуги – предвидена е мярка 1.1.2 по ТСИМ за подобряване на знанията и уменията.

3. Подобряване на условията на живот чрез подобряване на инфраструктурата, пространственото планиране и околната среда – към Приоритет 3.2 е посочена необходимостта от решения за защита на средата на живот, в т.ч. зелените площи в градовете, трафика (пешеходни зони, велоалеи), опазване на културно-историческото наследство, развитие на спорта, рекреацията и туризма – каквито дейности са определени като допустими по ПТГС и ТСИМ. Следва същите да бъдат прилагани на база интегриран подход, чрез генерални планове за урбанизация.

4. Интеграция на развитието на земеделието, туризма и развитието на селските райони – мярка 4.2.5 от Програмата е: *Формиране и промотиране на регионални туристически продукти*, като на нея съответства мярка 1.2.2 от ТСИМ, която включва разработване и предлагане на интегрирани регионални туристически продукти, в т.ч. за всесезонен туризъм, с което ще допринесе за постигане на целта.

- **Програма за развитие на Източен регион на планиране 2021-2026 г.**⁴⁹
(Център за развитие на Източен регион за планиране, април 2021 г.)

Визията за развитие на региона е: Източният регион за планиране е конкурентна и динамична среда, в която се използват потенциалите, развиват се качествени човешки ресурси, полагат се грижи за устойчивото развитие, с доволни и щастливи хора.

Определени са следните стратегически цели:

1. Развитие на конкурентоспособна и иновативна регионална икономика чрез модернизация на инфраструктурата, привличане на инвестиции и работна сила, съобразени

⁴⁸ <https://northeastregion.gov.mk/dokumenti/programa-za-razvoj/>

⁴⁹ https://eastregion.mk/wp-content/uploads/2021/07/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B0-%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD-2021-2026_v2_2.pdf

с нуждите на пазара на труда – целта е в съответствие със *специфична цел 1.1 на ТСИМ - Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата* и определените към нея мерки, с които ще се допринесе за постигане на стратегическата цел на програмата.

2. Осигуряване на качествени и приобщаващи социални, образователни и здравни услуги – принос за подобряване на знанията и уменията на заетите в МСП в райони ще има мярка 1.1.2.

3. Устойчиво управление на околната среда и природните ресурси – Приоритет 1 на ПТГС за по-зелен граничен регион и допустимите дейности към него са с принос към постигане на стратегическата цел на програмата.

4. Конкуrentно земеделие и подобряване на качеството на живот в селските райони – като допустими по ТСИМ са идентифицирани дейности повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата, които ще имат принос за постигане на целта.

- **Програма за развитие на Югоизточен регион на планиране 2021-2026** ^{2.50}
(Център за развитие на Югоизточен регион за планиране, април 2021 г.)

Визията за развитие на региона е: Югоизточният регион през 2026 г. е икономически динамичен и конкурентоспособен регион, разпознаваем със своите атрактивни предложения за туризъм, селскостопански продукти и храни, грижа за околната среда, социална сигурност и качествен живот в градските и селските райони.

Определени са следните стратегически цели:

1. Развитие на предприемачеството и индустрията, повишаване на конкурентоспособността и иновативността на предприятията и създаване на благоприятен инвестиционен климат – целта е в съответствие със *специфична цел 1.1 на ТСИМ - Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата* и определените към нея мерки, с които ще се допринесе за постигане на стратегическата цел на програмата.

2. Развитие и осъвременяване на инфраструктурата в Югоизточния регион на планиране – принос има мярка 1.2.1 на ТСИМ.

3. Насърчаване на социалното включване, конкурентно и качествено образование и здравеопазване на населението в региона - предвидени са мерки по ТСИМ за подобряване на знанията и уменията – мярка 1.1.2.

4. Развитие на конкурентно селскостопанско производство и подобряване на качеството на живот в селските райони – като допустими по ТСИМ са идентифицирани

⁵⁰<https://southeast.mk/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B0-%D0%88%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD-2021-2026.pdf>

дейности повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата, които ще имат принос за постигане на целта.

- **Национална стратегия за развитие на туризма**⁵¹ (2018 г., Министерство на икономиката)

Формулирани са 8 стратегически цели:

1. *Повишаване на осведомеността за Република Северна Македония като атрактивна туристическа дестинация*
2. *Повишаване на привлекателността на Република Северна Македония като туристическа дестинация*
3. *Подобряване на организационната структура в туризма*
4. *Подобряване на инвестиционния климат за предприемачите от Република Северна Македония във връзка с развитие на допълнителни обекти за настаняване.*
5. *Подобряване на качеството и количеството на достъпните данни за туризма*
6. *Подобряване на рамковите условия за развитие на туризма*
7. *Повишаване на познанията за туризма и качеството на услугите*
8. *Повишаване на информираността на местното население във връзка с туризма.*

Специфична цел 1.2 на проекта на ТСИМ е насочена към развитие на привлекателен туристически продукт, предпоставка за което е културно-историческото наследство в трансграничния район, като с идентифицираните мерки към специфичната цел ще се допринесе за стратегическите цели на стратегията.

- **Стратегия за енергийно развитие в Република Северна Македония до 2040 г.**⁵² (Министерство на икономиката, 2020 г.)

Стратегическите цели за енергийно развитие са:

- Постигане на възможно най-висока енергийна ефективност;
- Поддържане на енергийна зависимост около настоящото ниво (54% нетен внос) и в същото време да се допринесе за интеграцията на европейските пазари;
- Ограничаване на нарастването на емисии на парникови газове;
- Значително нарастване на дела на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в брутното потребление на крайна енергия спрямо настоящото ниво (19% ВЕИ) по устойчив начин;
- Да се минимизират системните разходи въз основа на принципа за оптимизация при най-ниска цена;
- Да се осигури непрекъснато спазване на правото на ЕС и прилагането му.

В рамките на ТСИМ с мярка 1.1.1 се предвижда технологична модернизация, което е свързано и с подобряване на енергийната ефективност.

⁵¹https://economy.gov.mk/Upload/Documents/BER_Tourism%20Strategy%20Macedonia_FINAL%20REPORT_16%2004_MK%20Edit%202018.pdf

⁵² <https://economy.gov.mk/doc/2759>

- **Национална стратегия за опазване на природата 2017-2027 г.**⁵³ (Министерство на околната среда и пространственото планиране, 2018 г.)

Стратегията представлява интегриран документ на национално ниво, поставящ целите и необходимите действия за опазване и устойчиво използване на природата, който обхваща всички нейни компоненти, обекти и зони, характеризиращи се със специфичен природен статут и ценност, за които е необходима подходяща степен на защита.

Стратегията поставя визия: Разнообразната и запазена природа на Република Северна Македония е основата за здраво и проспериращо общество, за постигането на която са идентифицирани главни и специфични цели и план за действие, в който са определени национални цели.

Документът следва да се съобразява при реализиране на проектни предложения по ПТГС и ТСИМ, с оглед недопускане на противоречия.

Анализ на относимостта на целите към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за биологичното разнообразие с план за действие 2018-2023 г.**⁵⁴ (Министерство на околната среда и пространственото планиране, 2018 г.)

Визията, определена в стратегията гласи: „Биоразнообразието, уникалните природни богатства и традиционните връзки на хората с природата в Република Северна Македония са запазени, оценени и предоставят екосистемни услуги, които допринасят за благосъстоянието на хората“. Стратегията поставя 4 стратегически цели, към които са групирани общо 19 национални цели.

Документът следва да се съобразява при реализиране на проектни предложения по ПТГС и ТСИМ, с оглед недопускане на противоречия.

Анализ на относимостта на целите към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Стратегия за околна среда и изменение на климата 2014-2020 г.**⁵⁵ (май, 2015 г., Министерство на околната среда и пространственото планиране)

⁵³ <https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2014/12/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d0%b8%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d0%b8%d1%98%d0%b0-%d0%b7%d0%b0-%d0%b7%d0%b0%d1%88%d1%82%d0%b8%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%b0-2017-2027.pdf>

⁵⁴ https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2014/12/NATIONAL-BIODIVERSITY_MKD.pdf

⁵⁵ <https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2014/12/%d0%a1%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d0%b8%d1%98%d0%b0-%d0%b7%d0%b0-%d1%81%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%be%d1%80%d0%be%d1%82-%d0%b6%d0%b8%d0%b2%d0%be%d1%82%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d0%b8-%d0%ba%d0%bb%d0%b8%d0%bc%d0%b0%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%b8.pdf>

Стратегиата се фокусира върху подобряване на общото качество на живот и избягване всяко трайно увреждане на околната среда. По отношение на опазването на околната среда целите са насочени към запазване и подобряване на качеството на водата, въздуха и почвата, поддържане биологичното разнообразие и опазването на природните ресурси в страната. По отношение на изменението на климата целта е да се намали неговото отрицателно въздействие.

Стратегиата има отражение в Приоритет 1 на ПТГС, като при разработване и изпълнение на проектни предложения, както по ПТГС, така и по ТСИМ, не следва да се допуска противоречие с целите ѝ.

Стратегиата поставя 10 оперативни цели, които са анализирани по отношение на относимостта им към проектите на ПТГС и ТСИМ в т.5 на ДЕО.

- **Национална дългосрочна стратегия за действие за изменение на климата на Република Северна Македония 2020-2050 г. и План за действие за първия етап на прилагане на стратегията 2021-2030 г.**⁵⁶(проект, Министерство на околната среда и пространственото планиране)

Проектът на Стратегия поставя следната визия: До 2050 г. Република Северна Македония е просперираща, с нисковъглеродна икономика, следваща устойчиви на изменението на климата пътища за развитие, повишаваща конкурентоспособността и насърчаваща социалното сближаване чрез действия за борба с изменението на климата и неговите въздействия.

ПТГС и ТСИМ включват дейности и мерки за конкурентоспособност, социално сближаване, като част от дейностите имат и пряк принос за борба с изменението на климата (по Приоритет 1 на ПТГС).

Стратегиата поставя главни и специфични цели, а планът за действие – мерки, които са анализирани по отношение на относимостта им към проектите на ПТГС и ТСИМ в т.5 на ДЕО.

- **Национална стратегия за устойчиво развитие на горското стопанство в Република Македония, юни 2006 г.** (предоставена чрез Националния орган по ПТГС и ТСИМ на Република Северна Македония)

Целта на правителството е да увеличи приноса на горския сектор чрез устойчивото управление на горите, в националната икономика и в развитието на селските райони, осигуряване на възобновяеми ресурси и защита на местната и глобалната околна среда, като по този начин се гарантира подобряване на качеството на живот на всички граждани.

За поддържане и подобряване на икономическата ефективност на горското стопанство за нуждите на цялостното национално развитие, правителството ще осигури:

- правна, институционална и икономическа рамка за прилагане на устойчиво управление на горите;

⁵⁶ <https://climateaction-ipaproject.mk/how-to-engage-with-the-project/>

- стабилен финансов механизъм, който ще подобри състоянието на горите и развитието на горското стопанство.

Поставени са 7 главни насоки, които са анализирани в **т.5** на ДЕО.

- **Национална стратегия за водите на Република Македония (2012-2042 г.)**⁵⁷ (обн. ДВ, бр. 122/2012 г., Министерство на околната среда и пространственото планиране)

Стратегията разглежда състоянието на водите, въз основа на което предлага програма за действия и мерки за тяхното опазване. Действията и мерките целят гарантиране на достъпа на хората, бизнеса и природата до вода с необходимото качество и постигане на желаното водоползване при разглеждане на водния цикъл като едно цяло.

Мерките и дейностите са групирани по следния начин:

- Защита от наводнения и други негативни ефекти от водите;
- Опазване на водите;
- Опазване и други зони от значение, свързани с водите;
- Експертна и оперативна рамка за управление на водите;
- Международно сътрудничество и процес на присъединяване към ЕС;
- Рамка и инструменти;
- Икономически инструменти;

В **т.5** на ДЕО е направен анализ на относимостта на конкретни мерки и дейности към ПТГС и ТСИМ.

- **Национална стратегия за устойчиво развитие в Република Македония (2009-2030)**⁵⁸ (Министерство на околната среда и пространственото планиране, 2010 г.)

Стратегията се основава на принципите за устойчиво развитие, установени на глобално ниво, като тя представлява важен елемент сред приоритетите, определени в Европейското партньорство, както и за изпълнение на задълженията съгласно Стратегията на държавата за интеграция в Европейския съюз.

Водещите принципи, които стратегията поставя, са следните:

Водещ принцип №. 1: Правителството да бъде иновативно, подкрепящо и с водеща роля по отношение на общините и частния сектор, които от своя страна имат оперативна роля в постигане на устойчиво развитие в Република Северна Македония.

Водещ принцип №. 2: Въвеждане на електронно управление (електронно) на национално и локално ниво. Това ще гарантира по-голяма прозрачност и ефективност и ще допринесе за по-бързо и ефективно постигане на устойчивото развитие.

Водещ принцип №. 3: Краткосрочният фокус трябва да бъде върху високообразована работна сила, за да се предотврати по-нататъшното „изтичане на мозъци” и да се

⁵⁷ https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2014/09/Nacionalna%20Strategija%20za%20Vodi%20SV%20br.122_2012.pdf

⁵⁸ <https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/strategii/MZHSP/nacionalna-strategija-za-odrzliv-razvoj-vo-rsm.pdf>

привлекат граждани на Република Северна Македония, живеещи в чужбина, които са висококвалифицирани, добре образовани и притежават голям потенциал.

На база принципите са идентифицирани 7 стратегически цели.

Проектите на ПТГС и ТСИМ съобразяват стратегията, като конкретни мерки и допустими дейности и мерки (за подобряване знанията и уменията, за дигитализация, за повишаване на конкурентоспособността и подобряване на бизнес средата) ще имат принос към постигане на стратегически цели.

Анализ на относимостта на целите към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Национален план за управление на отпадъците на Република Северна Македония 2020 – 2030**⁵⁹ (Министерство на околната среда и пространственото планиране, проект, 2020 г.)

Целта на плана е установяване и развитие на работеща система за интегрирано управление на отпадъците в съответствие с йерархията на отпадъците и Правото на ЕС, за постигане на безопасни за околната среда обработка и третиране, на начин, който е най-добре адаптиран към ситуацията в Република Северна Македония.

Планът разглежда европейската политика и правен контекст за управление на отпадъците, включва раздели и насоки за подобряване на националната правна рамка за управление на отпадъците, подобряване капацитета на централното правителство, подобряване на регионалното планиране и услуги, подобряване на данните за управление на отпадъците, подобряване на отговорността на производителя, управление на битовите отпадъци, управление на търговските и производствени отпадъци, на отпадъците от строителство, разрушаване и изкопи, управление на опасни, болнични отпадъци, на отпадъци от отпадъчни води, депониране, износ и внос на отпадъци, рехабилитация на незаконни сметища и замърсени зони.

Анализ на относимостта на предвижданията на плана към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Програма за намаляване на замърсяването на въздуха**⁶⁰ (Министерство на околната среда и пространственото планиране, 2015 г.)

Програмата предлага системен подход за намаляване на емисиите от всички идентифицирани сектори чрез стратегически планирани и внедрени мерки, които целят намаляване на замърсяването на въздуха до 2020 г. в Скопие до 50%, и в останалите градове – от 30 до 50%. Определени са приоритетни дейности.

Анализ на относимостта на определените приоритетни дейности към/в проектите на ПТГС и ТСИМ е направен в т.5 на ДЕО.

- **Регионални планове за управление на отпадъците на Република Македония за Североизточен (септември, 2014 г.), Източен (септември, 2014 г.) и**

⁵⁹ <https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2020/08/NPUO-2020-2030-final-draft.pdf>

⁶⁰ https://air.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2015/07/Plan_Programa.pdf

**Югоизточен регион (март, 2017 г.)⁶¹ (Министерство на околната среда и
пространственото планиране)**

Регионалните планове за управление на отпадъците са важни инструменти, които допринасят за прилагане и постигане на политиките и целите, определени в областта на управление на отпадъците на национално и европейско ниво. Изготвени са въз основа на: а) Европейско и национално законодателство и стратегии, които могат да включват цели, поставени в определени зони; и б) анализ и оценка на текущата ситуация.

Плановете са съобразени за целите на настоящия ДЕО в разделите за фактор „отпадъци“.

2. Текущо състояние на околната среда и евентуално развитие без прилагането на ПТГС и ТСИМ

2.1. Текущо състояние на околната среда

2.1.1. Климат и климатични изменения

А. Климатична характеристика

➤ Области Кюстендил и Благоевград (Република България)

Област Кюстендил

Областта попада в преходно континенталната климатична област на Европейската континентална климатична област и по-конкретно Кюстендилско-Благоевградски климатичен район. Климатичната роза на вятъра се характеризира със защитеността от източни и западни нахлувания, характерни за зоналния въздушен пренос. Тук общо има около 30 дни през зимата с температури под 0. Средните януарски температури в района са около интервала +1 ÷ – 1.

Област Благоевград

Климатът в областта се обуславя от преходността между преходно-континенталната и континентално-средиземноморска климатични области, с подчертано силно влияние на средиземноморския климат в южните райони на областта. Той се характеризира с топло, до горещо лято и сравнително мека зима, с по-малка годишна амплитуда на температурата (около 22°C) в сравнение с умерено-континенталната зона, и с два максимума на валежите – късно-есенен и пролетен. Средногодишна стойност на температурата на въздуха около и над 12°C. Характеризира се с добре изразен годишен ход, с максимум през юли, или август (около 22÷23°C) и минимум през януари (около 0°C). Абсолютният максимум е над 40°C.

Годишната сума на валежите варира в широки граници – от около в 500-700 mm I се изменя в зависимост от надморската височина и експозицията на склоновете. Във

---

⁶¹ https://www.moep.gov.mk/?page_id=3194

вътрешногодишното разпределение на валежите по сезони има ясно изразен максимум през есента и зимата и минимум през пролетта и лятото. Най-малко са валежите през август и септември, което е типично за континентално-средиземноморския валежен режим. Валежите през зимата са предимно от дъжд, като снежната покривка се задържа около 12-15 дни и бързо се стопява. Дебелината на снежната покривка рядко надминава 10-15 cm.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Въпреки сравнително малката територия на Република Северна Македония, климатът е разнообразен. Разграничават се следните по-хомогенни климатични региони и субрегиони: средиземноморски климат (50–500m н.в.); умерено-континентален-средиземноморски климат (до 600 m); горещ континентален климат (600–900 m); студен континентален климат (900–1 100m); суб-горско-континентално-планински климат (1 100–1 300 m); горско-континентален планински климат (1 300–1 650 m); субалпийски планински климат (1 650–2 250 m) и алпийски планински климат (над 2 250 m).

Югоизточен район

Той се характеризира с две климатични зони: преходно-средиземноморски в по-голяма или по-малка степен континентален климат, което осигурява на региона специфична характеристика - дълго горещо лято с високи обедни температури и намалена степен на годишни валежи, намалена зимна температура и ветрове от всички посоки. Този регион се характеризира със северозападни и югоизточни ветрове (**Фигура 2.1.1.А-1**) и по-рядко от западни и източни ветрове. Югоизточният регион има около 230 слънчеви дни. Средно слънчевото греене продължава по 2 377 часа годишно. Тази област е най-слънчевия регион в Република Северна Македония. Поради средиземноморското влияние от Егейско море климатичните условия в региона се характеризират с намалено количество годишни валежи и по-ниски зимни температури. Средногодишните температури варират от 12.5°C до 13°C, а в най-високите райони на планинските масиви до 7.5°C. Най-топлите месеци са юли и август, със средна температура от 23°C, докато най-студеният е януари със средно 1.2°C. Средните годишни валежи са 563 mm, с големи вариации от година на година, но съществуват разлики между планинските и равнинните райони. Мъглата се появява средно не повече от 20 дни.

Източен район

Климатът в Източния регион е сух. Характерни за този тип климат са дългите и сухи лета, често с температури до + 41°C с меки, влажни зими, с редки случаи на изключително ниски температури, които могат да достигнат и до -22°C. Това е резултат от контакта между влиянията на Средиземно море и континенталния климат. Средногодишните валежи варират между 506 mm в Кочанско поле до 672 mm в Малешевия. Валежите се разпределят неравномерно, както по време на годината, така и по отношение на количеството – те са максимални през април и май, а минимални през летните месеци на юли и август. Средногодишна температура в равнините е 12.9°C, а в Малешевия – 8.7°C. Снегът вали от

декември до март. Мъглата е рядка в този регион, с изключение на Малешевия, където има средно 3 до 5 мъгливи дни годишно.

Североизточен район

Климатът в Североизточния регион е предимно умерено континентален до планински. Температурните разлики се изменят с надморската височина и водят обикновено до умерено студена зима, умерено горещо лято, хладна пролет и относително топла есен, което в определена част от региона се дължи на географското разположение и на някои влияния от Егейско море през Крива река. Значителни валежи в сравнение с околните райони се наблюдават в района на Крива паланка, което се дължи на голямата надморска височина, която е естествен кондензатор на водната пара, донесена от южните ветрове. Освен това в Кратово се усеща въздействието на югозападните ветрове, водещи до топло и дъждовно време, докато североизточните ветрове, духащи от планинските склонове, налагат появата на сухо и студено време. В тази област лятото е най-сухият период от годината, като минимумът на валежите се случва през август, а средното месечно количество валежи достига 27 mm.

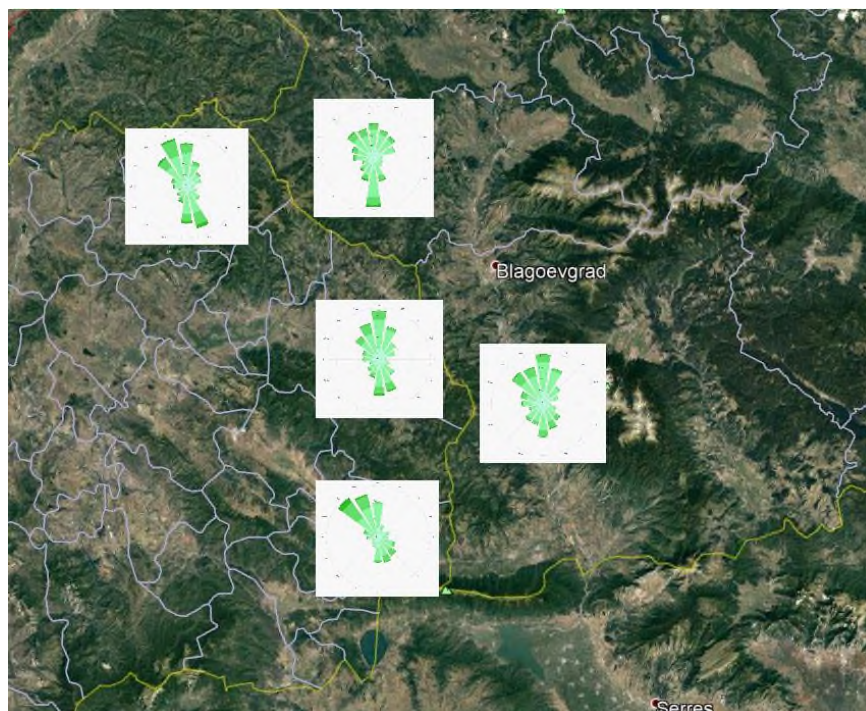
Атмосферна циркулация

Най-съществената особеност на разглеждания трансграничен регион е преобладаващият целогодишно зонален западно-източен пренос на въздушни маси, който се обуславя от адвективния тип метеорологично време. Този пренос се осъществява чрез атмосферните центрове: за циклони (Исландския минимум) и за антициклони (Азорският максимум), като в повечето случаи достигат Балканския полуостров значително трансформирани. Освен тях на времето у нас оказват влияние и сезонните средиземноморски циклони и сибирски антициклони.

Режимът на приземния вятър е силно локална характеристика и е в пряка зависимост от комплекс от фактори, сред които най-силно влияние имат орографските особености: ориентацията и експозицията на склоновете на релефните форми спрямо посоките на света, които трансформират характерния зонален пренос на въздушни маси.

Динамиката на въздушния пренос в приземния слой се характеризира с т.н. розата на вятъра – скоростта на вятъра и честотата на преобладаващите посоки в основните 8 или 16 посоки – **Фигура 2.1.1.А-1:**

Фигура 2.1.1.A-1 Рози на вятъра в пограничните райони на Република България и Република Северна Македония.

Б. Климатични изменения

Промени на климата са факт, вследствие на глобални процеси с големи териториални мащаби както в Северното, така и в Южното полукълбо. Те се отразяват най-вече на режима на температурата на въздуха и на валежите, както и на промяната на сезоните. Обща е тенденцията в повишение на глобалната температура на въздуха, увеличаване на изпарението и намаляване количеството на валежите, особено зимните и увеличаване на екстремните събития каквито са наводненията, високите температури и свързаните с тях пожари и други.

През последните години се увеличава и честотата на екстремните метеорологични и климатични явления: има значително увеличение на средния брой дни с денонощни суми на валежите над 100 mm – с около 30% за периода 1991-2020 г. спрямо базисния период 1961-1990 г. Зачестяват случаите с типично пролетно-летен тип конвективна облачност с валежи от дъжд, гръмотевични бури и понякога с валежи от град през зимни месеци като януари и февруари. Годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха намалява – минималната температура се повишава по-бързо от максималната.

Изменението на климата е заплаха за регионите, особено за онези части, където селското стопанство, туризмът, горското стопанство и хидроенергията са добре развити, както в граничния регион между Република България и Република Северна Македония.

Очаква се двете държави да бъдат най-силно засегнати от климатичните промени, главно чрез повишаване на температурата и интензивни валежи и нарастване на честотата на екстремни събития като суши и наводнения.

Република Северна Македония като цяло е с по-неблагоприятни характеристики по отношение на уязвимостта и към изменението на климата поради липсата на излаз на море. Граничната зона е част от регион, за който е установена 6-та степен на уязвимост към климатичните промени, според индекса, който се прилага за целия ЕС.

Най-често срещаните хидрометеорологични и природни бедствия в трансграничния регион (*Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие до 2030 г. на Република България и проект на Национална дългосрочна стратегия за действие за изменение на климата на Република Северна Македония 2020-2050 г.*) са екстремни валежи и температури, бури, наводнения, горски пожари, свлачища и суша. Броят на смъртните случаи и жертвите, дължащи се на природни бедствия, е значителен, което показва уязвимост към метеорологичните условия и климата. Уязвимостта на населението и икономиката на двете държави към въздействията на климатичните промени се усилва от относително високата степен на бедност, неравномерното разпределение на населението и различните последици от прехода от държавно-контролирана икономика към свободна пазарна икономика. Все повече доказателства сочат, че икономическите загуби от бедствия, свързани с метеорологични и климатични условия, също нарастват.

Научните прогнози сочат, че средната температура ще се повиши между 1,8°C и 4°C до 2100 г., като покачането в Европа се очаква да бъде дори по-високо от прогнозната глобална средна стойност.

Изследванията, проведени от департамента по метеорология на Националния институт по метеорология и хидрология към Българска академия на науките (НИМХ), предвиждат повишение на годишната температура на въздуха в България от 0,7°C до 1,8°C до 2020 г. Още по-високи температури се очакват до 2050 и 2080 г., като прогнозираните повишения са съответно от 1,6°C до 3,1°C и от 2,9°C до 4,1°C. Като цяло, повишаването на температурата се очаква да бъде по-голямо през летния сезон (от юли до септември).

Очакваните повишения на температурата за Република Северна Македония са между 1.0 °C до 2025 г., 1.9 °C до 2050 г., 2.9 °C до 2075 г. и 3.8 °C до 2100 г., докато средното намаляване на валежите е в диапазона от -3% до 2025 г., -5% до 2050 г., -8% до 2075 г. до -13% до 2010 г. в сравнение с референтния период. Най-голямото повишаване на температурата в Република Северна Македония се очаква през летните сезони, свързано със силно намаляване на валежите. През зимата почти няма да има промяна в валежите, но се очакват промени в други сезони.

Анализът на уязвимостта на секторите, които имат отношение към ПТГС и ТСИМ показва следното:

- **Селско стопанство** – уязвимостта е висока, като неблагоприятно се отразява и застаряващото население и неблагоприятния социален статус и стандарт на живот. Очакват се по-дълги засушавания, интензивни валежи - наводнения, температурни увеличения – горещи вълни, недостиг на вода, повече вредители, болести по животните, неблагоприятно влияние за рибарството и аквакултурите;

- Биологично разнообразие и екосистеми – климатичните изменения водят до загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнения цикъл, разпространение на инвазивни видове, пожари, наводнения, суши (които от своя страна са свързани с увеличаване на вредителите). Най-уязвими са южните гранични територии, както и планинските екосистеми, преобладаващи в трансграничния регион. Като положителна промяна в резултат на изменението на климата, която може да доведе до ползи е удължаването на вегетационния период.
- Енергиен сектор – най-висока е уязвимостта му на екстремни метеорологични явления – засягат инфраструктурата, застрашава се преноса на газ. По отношение на възобновяемите енергийни източници най-уязвими са водоелектрическите централи, поради недостига на вода, вятърните централи – при бури и силни ветрове може да бъде повредена инфраструктурата им. Положително е намаляването на нуждите за отопление;
- Гори – най-висока е уязвимостта им на екстремни явления – топлинни и студени вълни, силни бури, мокър сняг, натрупване на лед, създаването на условия за масово развитие на патогенни организми, разпространение на инвазивни, пожари, влошаване на водорегулиращите функции, понижено качество за отдих и туризъм;
- Човешко здраве – изменението на климата е свързано с първични и вторични ефекти. Първичните ефекти засягат пряко човешкото здраве, например чрез топлинни и студени вълни и наводнения. Вторичните ефекти влияят косвено върху човешкото здраве чрез други фактори, повлияни от климата, като например полени, заболявания от преносители, пожари, замърсени храни, вода и въздух и увредени култури;
- Туризъм - Неблагоприятните климатични събития, включително топлинни и студени вълни, интензивни валежи, бури или промени в природните туристически атракции, като липса на сняг, може да имат отрицателни последици за преживяванията на туристите в дадена дестинация и за желанието на туриста да се върне отново там. Свързани са с недостиг на вода; кратък зимен сезон, водещ до кратък престо; здравни проблеми в летния сезон; по-лоши условия за отдих на открито; повреждане на инфраструктура; влошен достъп; необходимост от търсене на нови туристически пазари, напр. развитие на културен туризъм;
- Транспорт – най-висока е уязвимостта на сектора от наводнения и свлачища, виелици и снеговалежи, екстремни горещини. Необходимо е предприемане на мерки за гарантиране на устойчивостта на инфраструктурата;
- Градска среда – най-уязвими са централните градски райони, поради високата плътност, интензивния трафик, намалени зелени и открити пространства, стара инфраструктура, бедност – основни рискови явления са

топлинни острови, студени вълни, наводнения, градушки, продължителни валежи, свлачища, недостиг на вода;

- Води – уязвимостта на сектора е свързана с наводнения, суши (водещи до недостиг на вода), неподготвеност и лошо състояние на инфраструктурата; зависи от готовността на човешкия фактор.

Обобщение за състоянието по отношение на климата и климатичните изменения:

Изменението на климата е заплаха за регионите, особено за онези части, където селското стопанство, туризмът, горското стопанство и хидроенергията са добре развити, както в граничния регион между Република България и Република Северна Македония. Климатичните промени носят рискове от суша, пожари, ерозия на земята и наводнения и изискват предприемане на адекватни действия за адаптация и устойчивост, които следва да бъдат интегрирани в бъдещите проекти.

2.1.2. Качество на атмосферния въздух

Норми за качество на атмосферния въздух

Директива 2008/50/ЕО относно качеството на атмосферния въздух и за по-чист въздух за Европа създава рамка за оценка на качеството на въздуха на равнището на ЕС и отменя и замества предходната директива за качество на въздуха (96/62/ЕО), и трите дъщерни директиви (1999/30/ЕО, 2000/69/ЕО, 2002/3/ЕО), и Решение 97/101/ЕО на Съвета на Европа. **Директива 2008/50/ЕО** се допълва от **Директива 2004/107/ЕО** на Европейския Парламент и на Съвета от 15 декември 2004 година *относно съдържанието на арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух.*

В българското законодателство тези директиви са транспонирани в **Наредба № 11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух** и **Наредба № 12 от 15 юли 2010 г. – за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух.**

В законодателство на Република Северна Македония тези директиви са транспонирани в **Указ за изменение на указа за граничните стойности за нива и видове замърсители в атмосферния въздух и праговете за предупреждение, крайните срокове за достигане на граничните стойности, допуските за пределната стойност, целевите стойности и дългосрочните цели (Уредба за изменување и дополнување на уредбата за гранични вредности за нивоа и видови на загадувачки супстанции во амбиентниот воздух и прагови на алармирање, рокови за постигнување на граничните вредности, маргини на толеранција за гранична вредност, целни вредности и долгорочни цели⁶²), както и Правилник за критерии, методи и процедури за оценка на качеството на атмосферния въздух**

⁶² <https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2014/10/UREDBA-ZA-IZMENVAN%20%88E-IDOPOLNUVANJE-NA-UREDBATA-ZA-GRANICNIVREDNOSTI.pdf>

(Правилник за критериумите, методите и постапките за оценуване на качителот на амбиентниот въздух⁶³).

Въведен е и алармен праг за информация на населението за фини прахови частици с размер до 10 микрона (ФПЧ₁₀) от 150 µg/m³ (от 2022г. се намалява на 100 µg/m³). Прагът се счита за превишен, ако средната дневна концентрация на ФПЧ₁₀ е над прага за два последователни дни в 50% от броя на инсталираните станции за населеното място (ако в населеното място се намира повече от една станция за наблюдение) и има прогноза за стабилно време през следващия период.

Сравнението на законодателните норми за качеството на въздуха е направено в Таблица 2.1.2-1 и Таблица 2.1.2-2.

Таблица 2.1.2-1 Норми за опазване на човешкото здраве

Показател	Държава	Концентрация	Размерност	Период на осреднение	Разрешени превишения	ДОП	ГОП
ПРЕДЕЛНА НОРМА							
ФПЧ _{2.5}	Република България	25 Етап 1-2015г. 20 Етап 2-2020г.	µg/m ³	1 година	-	12	17
	Република Северна Македония	25 Етап 1-2020г. 20 Етап 2-2025г.	µg/m ³	1 година	-	-	-
Серен диоксид (SO ₂)	Република България	350	µg/m ³	1 час	24	-	-
		125		24 часа	3	50	75
Азотен диоксид (NO ₂)	Република България	200	µg/m ³	1 час	18	100	140
		40		1 година	-	26	32
ФПЧ ₁₀	Република България	50	µg/m ³	24 часа	35	25	35
		40		1 година	-	20	28
	Република Северна Македония	50 20	µg/m ³	24 часа 1 година	7 35	20 10	30 14
Олово (Pb)	Република България	0.5	µg/m ³	1 година	-	0.25	0.35
Въглероден оксид (CO)	Република България	10	mg/m ³	мах 8 часа средна	-	5	7
Бензен (C ₆ H ₆)	Република България	5	µg/m ³	1 година	-	2	3.5
ЦЕЛЕВА СТОЙНОСТ							
Озон (O ₃)		120	µg/m ³	мах 8 часа средна	25 дни осред. за 3 години	-	-
Арсен (As)		6	ng/m ³	1 година	n/a	2.4	3.6
Кадмий (Cd)		5	ng/m ³	1 година	n/a	2	3
Никел (Ni)		20	ng/m ³	1 година	n/a	10	14
Полициклични ароматни		1 Концентрация на	ng/m ³	1 година	n/a	0.4	0.6

⁶³ <https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2018/12/Pravilnik-za-kriteriumite-metodite-i-postapkite-za-ocenuvanje-na-kvalitetot-na-ambientniot-vozduh.pdf>

въглеродороди (РАН)	Benzo(a)pyrene					
---------------------	----------------	--	--	--	--	--

Таблица 2.1.2-2 Критичното ниво за опазване на растителността и екосистеми

Замърсител	Концентрация	Размерност	Период на осреднение	Разрешени превишения	ДОП	ГОП
Серен диоксид (SO ₂) ₅	20	µg/m ³	1 година зимата (1 окт.-31 март)	-	8	12
Азотен диоксид (NO ₂)	30	µg/m ³	1 година	-	19.5	24

Разликата е в някои от пределни норми, докато целевите стойности на нормите и нормите за опазване на растителността и екосистемите в законодателството н Република Северна Македония са транспонирани от **Директива 2008/50/ЕО**.

Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) в Република България

➤ Регионална инспекция по околна среда и води (РИОСВ)–Благоевград

През 2020 г. в региона на РИОСВ – Благоевград са действали:

- **1 стационарен пункт** за контрол на качеството на атмосферния въздух (КАВ) в гр. Благоевград. Автоматична измервателна станция (АИС)–Благоевград е градски фонов пункт, разположен в застроената част на града, без преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности. Обхватът на АИС–Благоевград е 100÷ 2 000 km, като същата е разположена на площадката на Национален институт по хидрология и метеорология – Българска академия на науките (НИХМ-БАН), филиал Кюстендил. Контролираните атмосферни замърсители са: серен диоксид (SO_x), азотни оксиди (NO_x и NO), полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ/РАНs), ФПЧ₁₀ и озон (O₃). През 2020 г.:

- SO₂ - не са установени превишения на средночасовата норма (СЧН), като максималната измерена средночасова концентрация на серен диоксид е 314.79 µg/m³, регистрирана на 02.09.2020 г. в 22 ч. За същият период не са регистрирани превишения на средноденонощната норма (СДН) за опазване на човешкото здраве.
- NO₂ - не е отчетено превишение на СЧН и средногодишната норма (СГН).
- ФПЧ₁₀ - регистрирани са 360 средноденонощни концентрации на ФПЧ₁₀, като 48 пъти превишават СДН от 50 µg/m³.. Средногодишната стойност е 29.32 µg/m³, която е под СГН от 40 µg/m³.

→ O₃ - не са регистрирани превишения на краткосрочната целева норма (КЦН) за опазване на човешкото здраве от 120 µg/m³, както и превишения на прага за предупреждение на населението (240 µg/m³).

➤ **РИОСВ–София** - в обсега ѝ на контрол на КАВ попада област Кюстендил.

На територията на област Кюстендил няма стационарен пункт за контрол на КАВ. Община Кюстендил е включена в графика на мобилна автоматична станция на Централна лаборатория София за мониторинг на КАВ за 2021 г.

Измерванията на съдържанието на оловни аерозоли, серен двуокис, азотен двуокис и прах в гр. Кюстендил се извършват периодично от акредитирана регионална лаборатория – Перник към ИАОС. От проведените измервания не са констатирани нарушения, а пределно допустимите концентрации по отношение на серен и азотен диоксиди, озон и въглероден оксид.

Областите в трансграничния регион имат разработени програми за качеството на атмосферния въздух и прилагат мерки за намаляване на нивата на замърсителите, съгласно чл. 27 на Закона за чистотата на атмосферния въздух. Областите Благоевград и Кюстендил са част от РОУКАВ „Югозападен” и попадат в списъка на районите (в т.ч. агломерациите) за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, утвърден със Заповед № РД-969/21.12.2013 г. на министъра на околната среда и водите. Изготвените програми за намаляване нивата на замърсителите, съгласно чл. 37, ал.2 от *Наредба № 12 за норми на серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух*, са:

- **Област Благоевград**

- Актуализация на общинска програма за качество на атмосферния въздух и достигане на установените норми на фини прахови частици (ФПЧ₁₀) и полициклични ароматни въглеводороди (ПАВ) на територията на **община Благоевград**, с период на действие 2019- 2023 г.

- **Област Кюстендил**

- Програма за управление и подобряване качеството на атмосферния въздух в **община Кюстендил** 2016-2020 г. Резултатите от извършените измервания през 2021 г. ще бъдат готови в началото на 2022 г., като от тях ще стане ясно дали община Кюстендил ще следва да разработи и изпълнява нова програма за управление и подобряване на КАВ.
- Програма за намаляване на нивата на ФПЧ₁₀ и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в **община Дупница** за периода 2019 – 2023 г.
- **община Бобов дол** - измерени са превишения на установените норми по показатели ФПЧ₁₀ и SO₂. На община Бобов дол е дадено предписание да разработи общинска програма за намаляване на замърсителите, съгласно нормативните изисквания.

Държавна и локална мрежа за наблюдение на въздуха в Република Северна Македония

В Обобщения годишен отчет от обработени данни за качеството на околната среда (Вкупен годишен извештај од обработени податоци за квалитетот на животната средина 2019г.⁶⁴) е представена оценката на КАВ въз основа на средни годишни количества концентрация на замърсители, получени чрез мониторинг на качеството на въздуха в държавната и локалните мрежи за наблюдение на въздуха.

Според описа на веществата за 2019 г. за 2018 г. за определени сектори/дейности е видно, че производството на енергия участва в общите национални емисии на серни оксиди (SO_x) с дял от 88%, азотни оксиди (NO_x) с дял от 28%, както и в общите национални емисии на тежки метали никел - Ni (с дял 43%), кадмий - Cd (с дял от 47%) и живак - Hg (с дял от 45%).

По отношение на изпълнението на изискванията в националното законодателство за измерените концентрации на замърсители във въздуха, данните от измерванията на качеството на въздуха и през последната година най-критичен замърсител са ФПЧ₁₀. Превишения над граничните стойности по този показател се наблюдават във всички точки на измерване, особено през зимния период, когато те са няколко пъти по-високи от СДН. През лятото обаче има превишения на целевата стойност за озона в резултат на по-високата слънчева радиация.

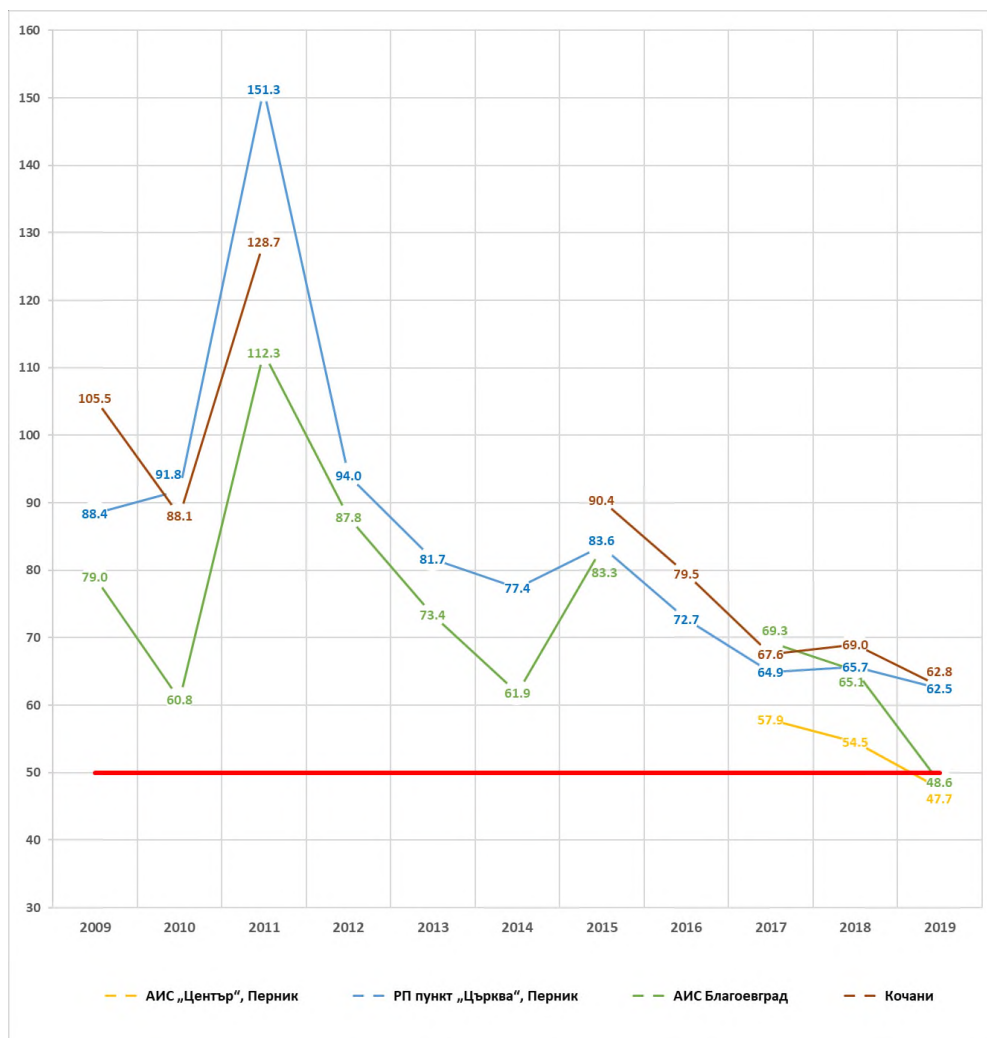
Обобщение за състоянието на атмосферния въздух:

В съответствие с процедурата, заложена в ISO 11222 (2002) „Качество на въздуха - Определяне на неопределеността при измервания на качество на въздуха, осреднени за период от време“, като индикатор за превишение на средноденонощната норма (СДН) за ФПЧ₁₀ се използва **перцентил 90.4** на средноденонощните концентрации, определен на база 35 разрешени превишения на СДН за една календарна година, който да бъде по-нисък или равен на СДН за ФПЧ₁₀ от 50 µg/m³, вместо броят на абсолютните превишения, които силно се влияят от обхвата на данните.

На **Фигура 2.1.2-2** по данни от Европейската агенция по околна среда⁶⁵ за период от 11 години (2009÷2019г.) са показани превишенията на концентрациите (в µg/m³) на СДН по показател ФПЧ₁₀ за всички пунктове в трансграничните райони. Видна е трайната тенденция на превишение на СДН, което показва, че замърсяването на въздуха с фини прахови частици (ФПЧ₁₀) е **проблем** за КАВ, особено в градските локации (агломерации). Червената линия е СДН. Единствено има подобрене на КАВ в пункт АИС „Благоевград“ и в пункт АИС „Център“, Перник за 2019г.

⁶⁴ https://www.moepp.gov.mk/wp-content/uploads/2014/11/2019_VOZDUH_Godisen.pdf

⁶⁵ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/air-quality-statistics>

Фигура 2.1.2-2 Обобщени резултати за превишенията на 90.4 перцентил (в $\mu\text{g}/\text{m}^3$) на СДН за ФПЧ_{10} в трансграничните пунктове за мониторинг на качество на атмосферния въздух за период 2009–2019 г.

Анализът на данните и оценките на климатичните и метеорологични условия в тези райони водят до следните заключения за процесите и явленията, които представляват интерес за съществуващото състояние на средата:

- средноденоношните концентрации на фини прахови частици (ФПЧ_{10}) трайно превишават СДН.
- няма трайни превишения на нормите за опазване на човешкото здраве за останалите газове замърсители.

Главни източници на прахово замърсяване са:

- използването на твърди горива (въглища и дърва) в битовото отопление през зимните месеци в населените места,
- строителните дейности – неорганизиран емисии на прах от открити строителни площадки,

- селскостопанските дейности – неорганизиран емисии на прах от почвата, разнасяна от вятъра при работа в открити полета,
- автомобилният транспорт - повторното субсидиране на праха от непочистени улици и неправирани пътища.
- горските и селскостопански пожари - изгаряне на стърнищата.

2.1.3. Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения

А. Повърхностни води

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Западнобеломорски район (ЗБР) с център гр. Благоевград е един от четирите района за басейново управление на водите, определени на основание чл.152 от Закона за водите. Западнобеломорски район обхваща водосборните области на реките Струма, Места и Доспат, които са трансгранични. Реките пресичат държавната граница и се вливат в Егейско море на територията на Република Гърция.

Площта на водосборния басейн на **р. Струма** възлиза на 17 300 km² и обхваща части от четири балкански държави — Република България, Република Гърция, Република Северна Македония и Република Сърбия - *План за управление на речните басейни на ЗБР (2016-2021 г.), 2016 г.* Той обхваща цялата област Кюстендил, западната част на област Благоевград, около 80% от област Перник и много малка част от област София. Формата на водосборната област е силно продълговата като средната ѝ дължина е около 250 km, а средната ѝ ширина е около 40 km, с ясно изразен планински характер, което определя и големия наклон на притоците ѝ. Във водосбора на р. Струма функционират 33 хидрометрични станции, от които 5 по главната река, а останалите са по притоците ѝ.

Басейнът на **р. Места** се образува от сливането на реките Черна Места и Бела Места. Дължината на реката е 273 km, от които на българска територия 126 km. Влива се под името Нестос, чрез делта в Егейско море. Реката отводнява югоизточните склонове на Рила, източните склонове на планините Пирин и Славянка, западните и югозападните склонове на Западните Родопи. След сливането на притоците Черна Места и Бела Места, реката има по-полегати брегове - *План за управление на речните басейни на ЗБР (2016-2021 г.) 2016 г.* Река Места има водосбор от 2767 km² и формира 6,5% от общия воден отток на страната. Притоците на река Места водят началото си от най-високите български планини — Рила, Пирин и Западните Родопи. Тя има около 30 по-големи и около 20 по-малки притока, най-големият от които е река Доспат, която се влива в река Места на гръцка територия.

Басейн на **р. Доспат** – р. Доспат е ляв приток на река Места. Дължината ѝ е 110 km, от които на българска територия — 96,2 km, която ѝ отрежда 29-то място сред реките на Република България. Река Доспат извира на 1610 m н.в., на около 800 метра югозападно от връх Шипоко (Гюлтепе, 1643 m) във Велишко-Виденишки дял на Западните Родопи. Първите 6-7 km протича в южна посока, след което завива на югоизток, като долината ѝ е дълбока, праволинейна и добре залесена. Дължината на реката до границата е 96,2 km. В горното си течение реката меандрира през Доспатската котловина с височина (1150-1200 m),

част от която е залята от водите на язовир Доспат. На 1,6 km източно от село Туховища, община Сатовча реката напуска границата и изцяло навлиза в гръцка територия като долината до устието ѝ запазва проломния си характер. До 1997 г. се е вливала отляво в река Места, на 366 m н.в., на 700 m, югозападно от гръцкото село Борово (Потами), но сега при високи води на изградения на река Места язовир Тисаврос се влива в него северно от селото. Площта на водосборния басейн на река Доспат на българска територия е 633,5 km², което представлява 22,89% от водосборния басейн на река Места, само на българска територия. На югозапад и запад водосборния басейн на Доспат граничи с водосборните басейни на реките Бистрица, Канина и Златарица, леви притоци на р.Места и с още няколко по-малки нейни притоци. На север — с водосборния басейн на Чепинска река, десен приток на Марица. На североизток и изток — с водосборния басейн на река Въча, десен приток на р. Марица. Най-големият ляв приток на река Доспат е река Сърнена (Караджа дере), течаща през Виденишкия рид с дължина 39,2 km, площ на водосборната област 181,1 km². Устието ѝ е при с. Барутин на разстояние 24,9 km от държавната граница. Други по-големи нейни притоци са Беладаново дере, Черешковица (ляв приток на река Сърнена), Владово дере, Гърчаво дере, Осинска, Барутинска река (ляв приток на река Осинска) и Жижовска.

В Приложение 1.2.4 на ПУРБ на ЗБР са представени основните характеристики на повърхностните водни тела в Западнобеломорски район за басейново управление.

Трите главни реки в Западнобеломорски район за басейново управление – Струма, Места и Доспат са трансгранични и това обуславя наличието на трансгранични повърхностни водни тела в поречията им. За териториалния обхват на Западнобеломорски район са идентифицирани общо пет броя трансгранични повърхностни водни тела - План за управление на речните басейни на ЗБР (2016-2021 г.) 2016 г. Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“. За басейна на река Струма са идентифицирани **четири трансгранични повърхностни водни тела**, които са общи със съседни държави:

- Река Драговищица от българо–сръбската граница до вливане в река Струма, с код BG4ST700R019. Тя извира на територията на Република Сърбия, преминава на територията на Република България и се влива в река Струма;
- Река Струмешница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в Струма с код BG4ST400R1072;
- Река Лебница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в река Струма, с код BG4ST500R066. Тя извира на територията на Република Северна Македония, преминава на територията на Република България и се влива в река Струма.
- Река Струма от вливане на река Струмешница до българо-гръцката граница, с код BG4ST300R073.

За басейна на река Места е идентифицирано едно трансгранично повърхностно водно тяло- Река Места от вливането на р. Мътница до границата с Република Гърция, с код BG4ME100R113.

За басейна на река Доспат е идентифицирано едно трансгранично повърхностно водно тяло: Река Доспат от язовир Доспат до българо-гръцката граница, с код BG4DO135R1118.

Подробна характеристика на състоянието на повърхностните водни тела е представена в Приложение 1.2.4, раздел 1 на ПУРБ на ЗБР 2016-2021.

В резултат от прилагането на нормативните подходи в териториалния обхват на ЗБР са определени 29 силномодифицирани водни тела (СМВТ) и не са определени изкуствени водни тела (ИВТ).

Кодове и названия на СМВТ/с удебелен шрифт са СМВТ, попадащи в обхвата на Програмата/:

- 1 BG4DO600L119 ЯЗОВИР ШИРОКА ПОЛЯНА**
- 2 BG4DO900L117 ЯЗОВИР ДОСПАТ**
- 3 BG4ME500R107** р. Места от вливане на р. Канина до вливане на р. Мътница
- 4 BG4ME800R087** р. Бела река от изворите до вливане в р. Изток
- 5 BG4ME800R1088** р. Седрач (Бачевска) от изворите до вливане в р. Изток
- 6 BG4ME900R082** р. Белишка от вливане на р. Вотръчка до вливане в р. Места
- 7 BG4ME900R1081 BG4ME900R081** р. Белишка (след вливане на р. Динков дол) с левия си приток река Вотръчка (след вливане на р. Торишка) до вливането им
- 8 BG4ST200R075** р. Пиринска Бистрица от изворите с десния си приток р. Черешничка до вливането им
- 9 BG4ST200R076** р. Пиринска Бистрица (след вливане на р. Черешничка) с притока си р. Калиманска до вливане в р. Струма
- 10 BG4ST300R073** р. Струма от вливане на р. Струмешница до българогръцката граница
- 11 BG4ST500L1004 ЯЗОВИРИ КАРАГЪОЛ И КАЛИН**
- 12 BG4ST500L1006** язовир Стойковци
- 13 BG4ST500R057** р. Струма от вливане на р. Ощавска до вливане на р. Белишка (Шашка)
- 14 BG4ST500R063** р. Струма от вливане на р. Белишка (Шашка) до вливане на р. Санданска Бистрица
- 15 BG4ST500R068** р. Санданска Бистрица от кота 590 м. с притока си р. Бобов дол до вливане в р. Струма
- 16 BG4ST500R069** р. Струма от вливане на р. Санданска Бистрица до вливане на р. Струмешница
- 17 BG4ST600R1032** р. Джерман от кота 1052 м. с притока си р. Валявица и части от левите си притоци р. Фудина (от кота 900 м.) и р. Горица (от кота 814 м.) до град Дупница
- 18 BG4ST700L1002 ЯЗОВИР ДРЕНОВ ДОЛ**
- 19 BG4ST700R021** р. Струма от вливане на р. Соголянска Бистрица до вливане на р. Елешница
- 20 BG4ST700R1020** р. Соголянска Бистрица от кота 1195 м. до вливане в р. Струма
- 21 BG4ST700R1023** р. Новоселска от изворите до вливане в р. Струма
- 22 BG4ST900L014 ЯЗОВИР ИЗВОР**
- 23 BG4ST900L1001 ЯЗОВИР СТУДЕНА**
- 24 BG4ST900L1005 ЯЗОВИР ДЯКОВО**

25 BG4ST900L1008 ЯЗОВИР ДОЛНА ДИКАНЯ

26 BG4ST900L1010 ЯЗОВИР ПЧЕЛИНА

27 BG4ST900L1012 ЯЗОВИР ЧОКЛЪОВО БЛАТО

28 BG4ST900R015 р. Оролячка (Косматица) от яз. Извор до вливане в р. Струма

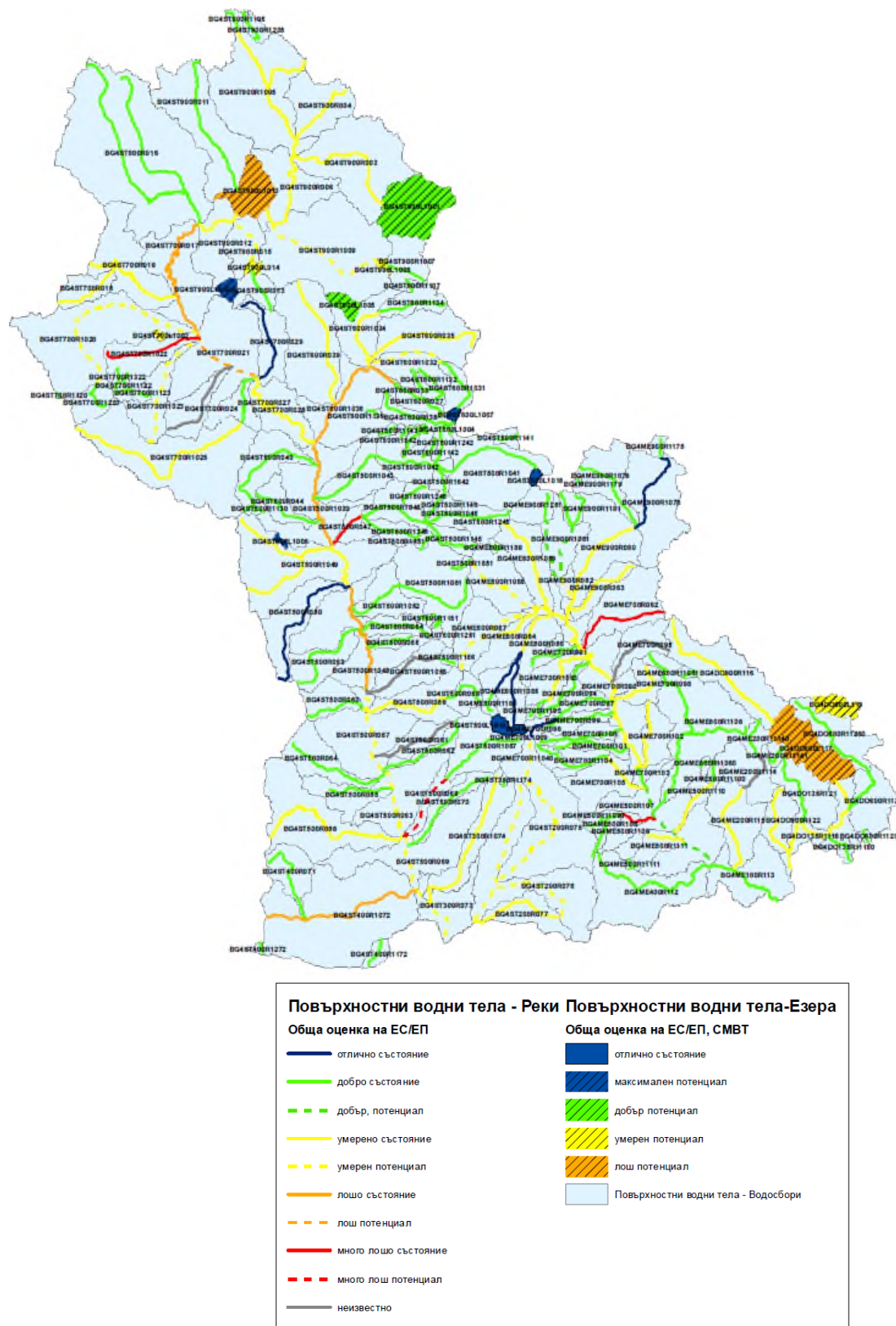
29 BG4ST900R1009 р. Арката от яз. Долна Диканя до вливане в р. Струма.

На карта 1.2.5 към Раздел I на ПУРБ са представени СМВТ в ЗБРБУ.

Екологично състояние на повърхностните водни тела (ПВТ)

От всички 183 повърхностни водни тела в Западнобеломорски район, оценка на екологичното състояние в ПУРБ е направена за 178 водни тела, а 5 повърхностни водни тела са в неизвестно екологично състояние. Анализът на резултатите от оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела показва, че 11 водни тела - 6% са в отлично състояние/максимален потенциал, 103 тела - 56 % са в добро състояние/потенциал, 51 водни тела - 28% са в умерено състояние/потенциал, 8 водни тела - 4 % са в лошо състояние/потенциал и 5 водни тела - 3 % са в много лошо състояние/потенциал.

Най-честите причини за влошено екологично състояние на повърхностните водни тела в ЗБР са: превишенията на нормите за добро екологично състояние по показателите, свързани с кислороден режим – разтворен кислород, наситеност с кислород, БПК₅ – свързани с органично замърсяване от непречистени битови и промишлени отпадъчни води; превишения на нормите за добро екологично състояние по отношение на биогенни вещества – амониев азот, нитратен азот, нитритен азот, ортофосфати и общ фосфор - свързани с биогенно замърсяване от непречистени битови отпадъчни води и дифузно замърсяване от селскостопански дейности – земеделие и животновъдство; установени превишения на стандартите за качество на околната среда (СКОС) за следните специфични замърсители – мед, цинк, цианиди, по-рядко желязо и манган – свързани с нерегламентирани зауствания на непречистени битови и промишлени отпадъчни води; влошени стойности на индикативните БЕК.

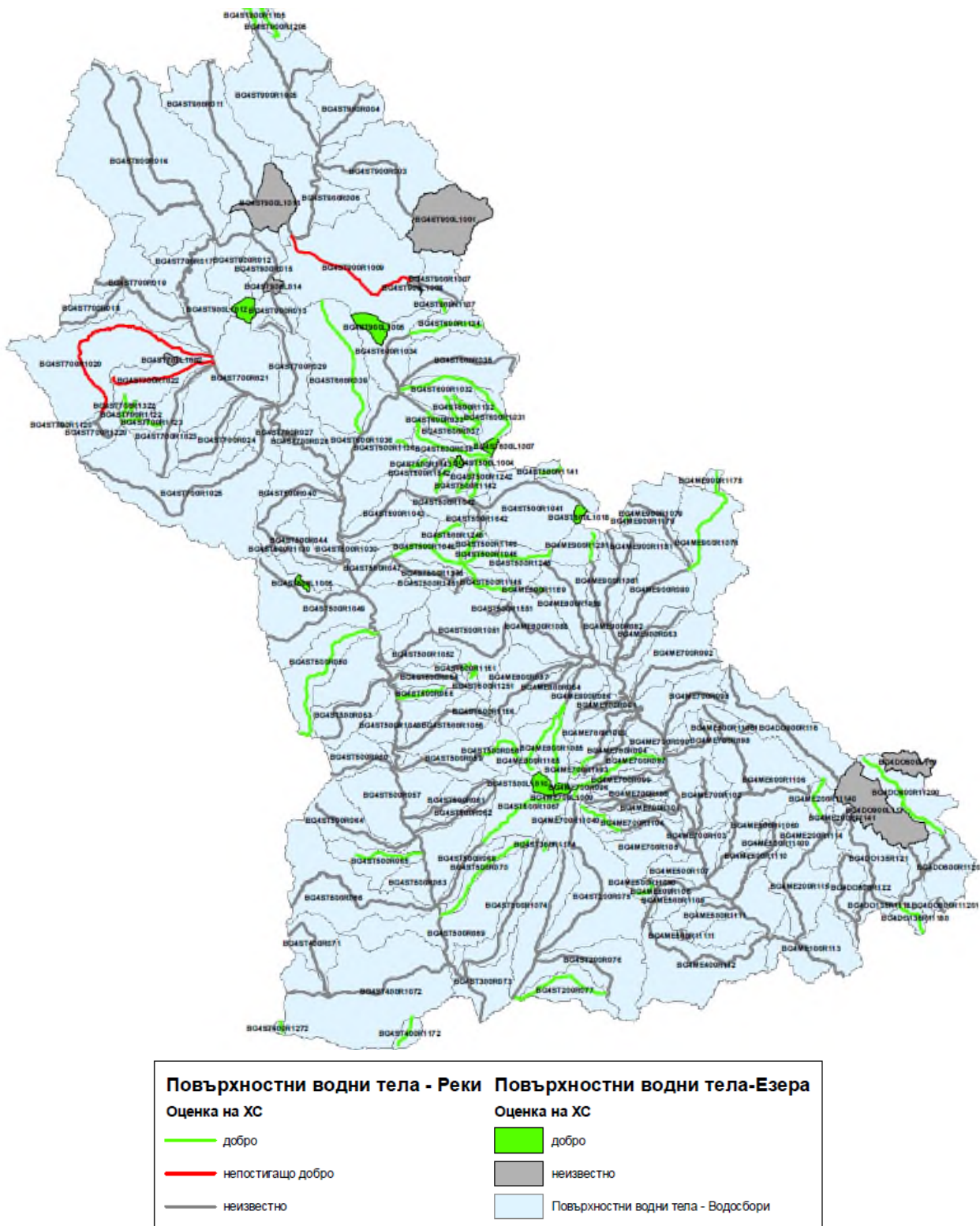

Фигура 2.1.3.А-1 Карта на Екологичното състояние на повърхностните водни тела, съгласно ПУРБ на ЗБР 2016- 2021

Химично състояние на ПВТ

От общо 183 повърхностни водни тела в Западнобеломорски район, 63 водни тела – 34,4 % са в добро химично състояние, 3 водни тела – 1,6 % са оценени в недостигащи добро химично състояние и 117 водни тела – 64 % не са оценени и са определени в неизвестно химично състояние. Превишени средногодишни концентрации на приоритетни вещества над СКОС се наблюдават в две повърхностни водни тела в обхвата на ПТГС – Кюстендилска област, определени в лошо химично състояние, а именно:

- водно тяло с код BG4ST700R1020, р. Соголянска Бистрица от кота 1195 м. до вливане в р. Струма -измерени са високи средногодишни стойности, превишаващи СКОС за приоритетните вещества кадмий и олово. Замяряванията са в резултат на стари, вече приключили промишлени дейности в района за добив и обогатяване на цветни руди;
- водно тяло с код BG4ST700R1022, р. Глогошка (Банщица) от кота 1160 м. до вливане в р. Струма. Измерени са високи средногодишни стойности, превишаващи СКОС за приоритетните вещества никел, кадмий и олово. Източник на това замърсяване е недостатъчно пречистване на зауствани промишлени отпадъчни води в района на град Кюстендил.

Фигура 2.1.3.А-2 Карта на Химичното състояние на повърхностните водни тела, съгласно ПУРБ на ЗБР 2016- 2021

Цели за опазване

Главната цел за повърхностните водни тела в ЗБР е възстановяване и запазване на доброто им състояние, в т.ч: предотвратяване влошаването на състоянието на всички повърхностни водни тела; опазване, подобряване и възстановяване на всички повърхностни водни тела за постигане добро състояние на водите; опазване и подобряване качеството на водите във всички силно модифицирани водни тела и постигане на добър екологичен потенциал и добро химично състояние на повърхностните води; предотвратяване, прогресивно намаляване и прекратяване наведнъж или на етапи на замърсяването от емисии, зауствания и изпускания на приоритетни и приоритетно опасни вещества; *Приложение 5.1.1. на ПУРБ на ЗБР.*

Ключови типове мерки (КТМ) от ПУРБ:

- КТМ Изграждане или модернизиране на пречиствателни станции за отпадъчни води;
- КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;
- КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от домакинствата;
- КТМ Мерки за недопускане или контрол на замърсяването от урбанизирани зони, транспорт и изградена инфраструктура;
- КТМ Мерки за поетапно прекратяване на емисиите, заустванията и загубите от приоритетни опасни вещества или за намаляване на емисиите, заустванията и загубите от приоритетни вещества;
- КТМ Възстановяване на замърсени зони;
- КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от промишлеността;
- КТМ Мерки за недопускане или контрол на замърсяването от урбанизирани зони, транспорт и изградена инфраструктура;
- КТМ Модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води, включително от земеделски стопанства;
- КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;
- КТМ Модернизиране или подобрения на пречиствателни станции за промишлени отпадъчни води, включително от земеделски стопанства;
- КТМ Намаляване на замърсяването с хранителни елементи от земеделието;
- КТМ Намаляване на замърсяването с пестициди от земеделието;
- КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от земеделието;
- КТМ Ефективност на ползването на вода, технически мерки за напояване, промишленост, енергетика и домакинства;

- КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността;
- КТМ Мерки за намаляване на седиментите от почвената ерозия и повърхностния отток;
- КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността;
- КТМ Подобряване на надлъжната непрекъснатост, напр. създаване на рибни проходи, разрушаване на стари бентове;
- КТМ Подобряване на хидроморфологичните условия на водните тела, напр. възстановяване на реки, подобряване на крайбрежни райони, премахване на твърди насипи, възстановяване на връзката между реки и заливни равнини, подобряване на хидроморфологичното състояние на преходни и крайбрежни води и т.н.;
- КТМ Подобряване на режима на оттока и/или определяне на екологичен отток;
- КТМ Мерки от ценовата политика за прилагане на възстановяването на разходите за водни услуги от промишлеността;
- КТМ Научноизследователска дейност, подобряване на базата от знания за намаляване на несигурността
- КТМ Мерки за опазване на питейната вода, напр. определяне на охранителни зони, буферни зони и т.н.;
- КТМ Подобряване на хидроморфологичните условия на водните тела, напр. възстановяване на реки, подобряване на крайбрежни райони, премахване на твърди насипи, възстановяване на връзката между реки и заливни равнини, подобряване на хидроморфологичното състояние на преходни и крайбрежни води и т.н.;
- КТМ Подобряване на режима на оттока и/или определяне на екологичен отток.

Някои КТМ се повтарят , тъй като са предизвикани от различни движещи сили.

Пълният текст на актуализираната Програма от мерки на ЗБР е представена в Приложение 7.2.г.–Програма от мерки за повърхностни и подземни води в ЗБР.

Мерки в ПУРБ, имащи значение за постигане на целите в ПУРН

Изготвянето на плановете за управление съгласно Рамковата Директива за водите и Директивата за наводненията са възможност наличната информация относно статуса и натиска да се използва едновременно и да се разработят ПоМ, които да спомагат за постигане на статус „добро състояние“ като същевременно намаляват риска от наводнения. В Приложение 7.3. на ПУРБ са представени мерките от ПУРН, които са включени в ПоМ на ПУРБ.

Мерки, свързани с адаптация към климатичните промени

При изготвянето на програмите от мерки към ПУРБ са взети в предвид очакваните изменения в климата и въздействията от тях. Тези мерки са насочени към преодоляване и смекчаване на ефекта от влиянието на покачването на температурите, намаляването на

валежите, промяната в оттока на реките и в екосистемите и засушаването от една страна, а от друга - до проблеми, свързани с внезапни наводнения.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

В Република Северна Македония има 4 речни басейна: Вардар, Струмица, Черни Дрин и южна Морава – **Фигура 2.1.3.А-3.**

Фигура 2.1.3.А-3 Речни басейни в Република Северна Македония, *Environmental Performance Reviews*, 2019. United Nations. Geneva, 2019

В обхвата на ПТГС е р. Брегалница, която е суббасейн на р. Вардар. За този басейн е изработен ПУРБ в съответствие с Рамковата директива за водите и е на етап изпълнение, като ще бъде инкорпориран в ПУРБ на р. Вардар.

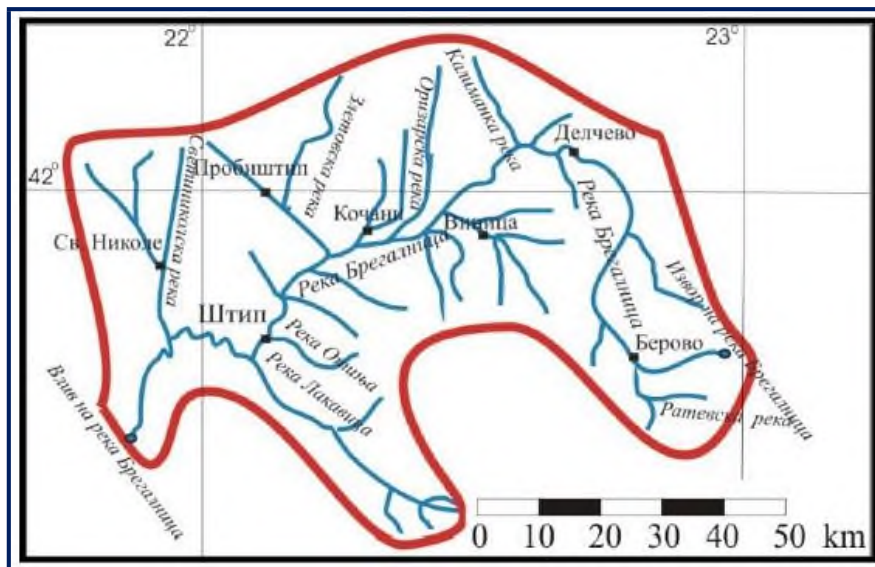
ПУРБ на р. Струмица е изработен и е на етап обществени консултации. В обхвата определените дейности се изпълнява продължителен мониторинг на състоянието на повърхностните и подземните води във водосбора на р. Струмица в съответствие с РДВ от *Хидрометеоролошки институт*.

През следващия период се очаква пълно изпълнение на РДВ, като се включи интеркалибрация на водните тела, разширение на връзките с EIONET и пълно прилагане на Директивата за отпадъчните води.

Източен регион

Хидрографията на Източния регион за планиране се състои от речна мрежа и изкуствени водохранилища. Най – важна като воден ресурс е р. Брегалница.

В източната част на хидрографската мрежа на р. Брегалница са разпространени реки с постоянен режим и силен отток. Главните притоци на реката и техните основни показатели са показани в Таблица 2.1.3.А-4. От тях Брегалница и Ратевска са богати на води и се използват като акумулационни системи за Водноелектрически централи (ВЕЦ).

Фигура 2.1.3.А-4 Хидрографска мрежа на р. Брегалница

Със своята дължина Брегалница е най -големия приток на Вардар. Тя извира в подножието на Малешевска планина. Средният отток на реката е 28 m³/s, максимален отток 640 m³/s. По своя път до вливането реката преминава през много теснини и разширения.

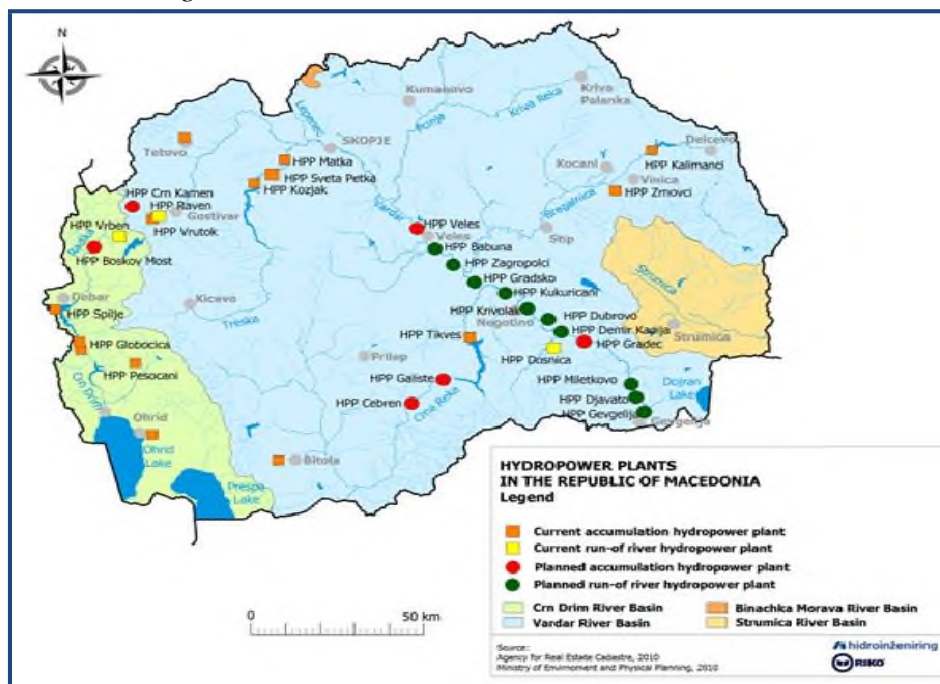
Долините на притоците, с изключение на Брегалница, чиято река е полигенна, са моногенни. Те са притоци на индивидуални езерни басейни, чиито води подхранват Брегалница. В планинската част долините са дълбоки и са под формата на буквата V.

Таблица 2.1.3.А-1 Водосборна площ, дължина, среден наклон и залесеност на притоци на р. Брегалница

Река	Водосборна площ km ²	Дължина km	Среден наклон ‰	Залесеност %
Kocanska River/Кочанска река	198.0	34.0	39.3	45
Orizarska River/Оризарска река	137.0	30.0	39.5	50
Voltinje/Волтине	28.5	7.5		5
Vrbicka River/Върбичка река	21.0	12.0		0
Zletovska River/Злетовска река	460.0	50.0		25
Zrnovska River/Зърновска река	70.0	23.0	47.6	60
Morodvisna River/Мородвисна река	7.0	6.0		90

Vidoviska River/Видовишка река	5.0	6.0		85
Bregalnica/Брегалница	4307.0	225.0	7.0	-

В съответствие с водния потенциал на Източния регион съществува възможност за изграждане на водохранилища и язовири на редица места - **Фигура 2.1.3.А-5** – съществуващи и планирани водохранилища в региона, съгласно *Current state of environment – RNM, East and Nord- east Regions. 2015-2019.*

Легенда:

- Съществуващ акумулационен ВЕЦ
- Съществуващ речен ВЕЦ
- Планиран акумулационен ВЕЦ
- Планиран речен ВЕЦ
- Басейн на р. Черни Дрим
- Басейн на р. Вардар
- Басейн на р. Биначка морава
- Басейн на р. Струмица

Фигура. 2.1.3.А-5 ВЕЦ в Република Северна Македония

Североизточен регион

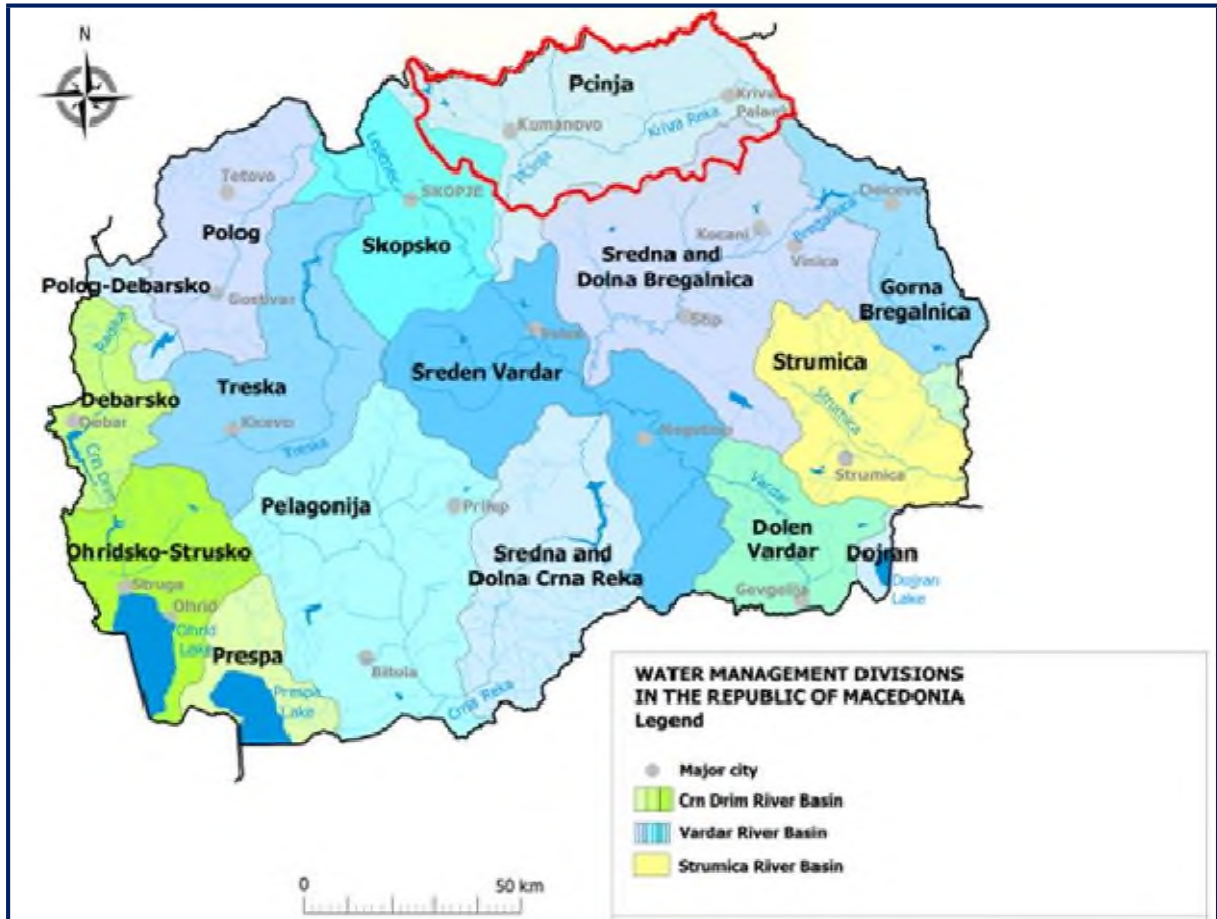
Североизточният регион покрива басейните на реките Пчиня и Крива река, които имат много притоци. От Осоговска планина изтичат много извори и потоци. Водният потенциал се дължи на високата надморска височина и геоложкия строеж.

Езерото Липково покрива площ от 0.40 km² и акумулира 2,250,000 m³ вода. Водите му се използват за напояване, питейно водоснабдяване на гр. Куманово и риборазвъждане. Надолу по течението е езерото Глазня с обем 22,000,000 m³ вода и се ползва за риболов.

На територията на община Крива Паланка са изградени две водохранилища: Базиачко бърдо с капацитет 14,100 m³ и Влашки колиби с капацитет 6,200 m³ вода.

Регионалната многофункционална хидросистема Злетовица е изградена за Източния и Североизточния региони на Злетовска река, чието горно течение се характеризира със студена и силна вода, която ще снабдява повече от 200,000 жители.

В съответствие с водния потенциал на региона има възможност за изграждане на следните язовири на: Станечка река за питейни води и други цели, Моштеничка река, Тораничка река, Дубровничка река, Матейчка река, Отлайнска река, Слупочанска река и Лоянска река.

Фигура 2.1.3.А-6 Речни басейни в Североизточен регион (зелено – басейн на р. Черни Дрим, синьо – басейн на р. Вардар, жълто – басейн на р. Струмица)

За разлика от повърхностните води, изворните води са важен ресурс за питейно, например общините Куманово, Крива Паланка.

Качествата на речните води в Региона, в съответствие с Наредбата за категоризация са показани в Таблица 2.1.3.А-2.

Таблица 2.1.3.А-2 Категоризация на реките в Североизточен регион

Реки	Категория
Toranica/Тораница	III
Kiselicka Reka/Киселичка река	III
Kratovska Reka/Кратовска река	III
Konjarska Reka/Конярска река	III
Slupcanska Reka/Слупчанска река	II
Mateicka Reka/Матеичка река	II
Otljanska Reka/Отлянска река	II
Lipkovka Reka/Липковска река	II
Kumanovska Reka/Кумановска река	III
Pcinja/Пчиня	II

Югоизточен регион

Югоизточният регион е най- беден на водни ресурси. Малките водни количества се отразяват както на водоснабдяването на населението, така и на индустрията и напояването. Освен количествата лошо е и качествено състояние. Общото годишно количество вода е около 132 млн. m³. Дойранското езеро е от голяма важност за региона, както от хидрографски, така и от икономически и туристически аспект.

Езерото е трето по големина естествено езеро в Република Северна Македония и принадлежи към водосбора на река Вардар. Неговата повърхност е 43 km², от които 25,62 km² са в Република Северна Македония, а 17,07 km² - в Република Гърция. Средната дълбочина е 6,7 м, а най- голямата - 10 м. Дойранското езеро е изолирана екосистема със специфични флора и фауна, например 15 вида риба.

От изкуствените акумулации по- значителни са Водоча и Турия в района на Струмица. Езерото Водоча се подхранва от реките Водочница и Тркайана. Езерото има повърхност 1,94 km² и капацитет 26,7 млн. m³. Езерото Турия се подхранва от едноименната река. Има повърхност 0,16 km², и обем 48 млн. m³.

Реката Струмица, е реципиент на Турия, Оравичка, Плавия, Водочица. Изградени са и няколко микроаккумуляции във водосбора ѝ: Дрвошка, Иловица, Новоселска, Маркова Брана. На Стара река, която извира од планината Кара Блия е изградена акумулацията Палюрци с цел напояване, като има обем 2,8x10⁶ m³.

Мантовското езеро се подхранва от реката Крива Лакавица. Езерото има повърхност 4,94 km² и со обем 49 милиони m³.

Приоритетни вещества в повърхностните води

Управлението за хидрометеороложки работи извършва мониторинг на показателите олово и кадмий в трите най - големи реки в страната, на пет пункта на река Вардар, извън ПТГС и ТСИМ и на два пункта на река Брегалница и Црна река – в обхвата на програмата.

Качествата на водите, следен в периода 2014 – 2019 година, се движат от слабо замърсена до умерено замърсена вода, която може да се използва за напояване, а след пречистване – в индустрията като промишлена вода.

От резултатите за периода 2014 до 2019 година, може да се установи намаляващ тренд на средногодишните концентрации на олово и кадмий, което показва подобряване на химичното състояние на водите по тези параметри.

Субстанции, които влияят отрицателно на кислородния баланс на реките

В Република Северна Македония е налице променлив тренд на БПК₅ и на концентрациите на амоний разглеждания период. Понижение на БПК₅ се забелязва от 2008 до 2019 година, като тренда е относително стабилен с незначителни промени. Концентрациите на амоний в реките се понижават от 2001 до 2019 година когато са регистрирани концентрации, които отговарят на мезотрофичен статус на водите. Умерено еутрофичен статус за БПК₅ е регистриран в река Вардар.

Това подобряване на състоянието се дължи на спазване на нормативните изисквания и на изграждане на пречиствателни станции.

Качеството на река Брегалница варира от олиготрофно до мезотрофно като резултат от пречистването на градски отпадъчни води. На станции на Црна Река и Вардар, налице е умерен еутрофичен статус на водите за БПК₅.

Нутриенти във водите

В Република Северна Македония този индикатор се проследява по концентрациите на нитрати и ортофосфати в реки и общ фосфор в езера. В анализирания период е установен променлив тренд на средногодишните концентрации на нитрати и ортофосфати във всичките три реки. При това може да се види, че след 2014 година концентрациите на нитрати и ортофосфати слабо нарастват до 2019 година, но все пак качеството се задържа на олиготрофно до мезотрофно.

Средните годишни концентрации на нитрати и ортофосфати са относително стабилни още от началото на деветдесетте години на миналия век. Концентрациите на параметри е в рамките на националните норми.

Цели и мерки за опазване

Национална стратегия за водите на Република Северна Македония (2012-2042 г.) определя следните мерки и дейности за опазване на водите:

- Защита от наводнения и други негативни ефекти от водите – регулиране на водния отток, защита от наводнения, защита от ерозия, напояване и отводняване
- Използване на водите – осигуряване на вода за пиене, третиране на отпадъчните води, индустрия (осигуряване на необходимото количество вода за охлаждане в индустрията, въвеждане на рецикулация на водата в технологичните процеси, утвърждаване на планове за експлоатация и защита на водните ресурси), селско

стопанство и земеделие (ефективно ползване на вода за напояване, обезпечаване на необходимите количества вода за напояване, фрагментация на земеделската земя и преустановяване на намаляването на съществуващите напоителни системи, поправка и въвеждане в експлоатация и хармонизиране с новите изисквания и потребности), производство на електроенергия (изграждането на водноелектрически централи е стратегическа цел за държавата), навигация (поддържане на постоянните водни пътища, включване на водната инфраструктура в развитието на транспортната мрежа на речните пристанища и др.), отглеждане на риба/рибарници, туризъм и използване на водата за рекреация (да се обезпечи водоснабдяване и третиране на отпадъчните води в туристическия сезон, ползването на водите за спортове не трябва да се отразява негативно на околната среда и екосистемите, свързани с водите), устойчиво ползване на геотермални и минерални води;

- Опазване на водите – опазване на повърхностните и подземни води като водни запаси за питейни цели, опазване на защитените и други области от значение във връзка с водните повърхности, подобряване екологичните функции на водите, намаляване количеството на опасни субстанции при източника на замърсяване, устойчиво управление на водите;
- Опазване на други важни зони, свързани с водите – природни зони от значение, в т.ч. Natura 2000, води за къпане, зони около питейни водоизточници, евтрофикация на чувствителни зони в резултат на отпадъчни води от населени места и зони, чувствителни на нитрати.
- Експертна и оперативна рамка за управление на водите;
- Международно сътрудничество и процес на присъединяване към ЕС;
- Рамка и инструменти;
- Икономически инструменти.

Б. Подземни води

➤ *Области Благоевград и Кюстендил (Република България)*

Подземните води в Западнобеломорски район за басейново управление са идентифицирани в зависимост от главните типове хидрогеоложки структури, хидрогеоложките системи и тяхното разположение в разрез.

Главните типове хидрогеоложки структури и водоносни формации в Западнобеломорски район за басейново управление са:

- Седиментни басейни с пластови порови води в кватернерните речни наслаги и частично, в неогенските, палеогенските и палеогенските - вулканогенни седиментни отложения на междупланинските котловинни басейни;
- Хидрогеоложките системи (масиви) с пукнатинни (пукнатиннокарстови) води в донеогенските скални формации;
- Карстовите (карстово-пукнатинни) системи в мезозойските карбонатни скали и докамбрийските мрамори.

Предвид етажното разположение на водоносните формации, разчленения релеф и пъстрата мозайка от геоложки формации, в Западнобеломорски район за басейново управление са формирани всички основни типове подземни води – пукнатинни, карстови (карстово-пукнатинни) и порови. В зависимост от типа на колектора, водовместващата геоложка структура, характера и условията на дрениране и подхранване, и взаимовръзката с повърхностните водни тела, подземните водни тела (ПоВТ) (Карта 1.3.2.а – номерацията е съгласно ПУРБ) са обособени в следните типове:

- Водни тела в алувиалните отложения на реките – 10 бр. (Карта 1.3.2.б– номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела в грабеновидни депресии – 7 бр. (Карта 1.3.2.в– номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела с пукнатинни води – 11 бр (Карта 1.3.2.г.– номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела в райони с карстови басейни, разположени в територии с разпространение на пукнатинни колектори – 4 бр. (Карта 1.3.2.д – номерацията е съгласно ПУРБ);
- Водни тела в самостоятелни карстови басейни – 6 бр. (Карта 1.3.2.е – номерацията е съгласно ПУРБ).

Таблица 2.1.3.Б-1 Актуализирани подземни водни тела в Западнобеломорски район за басейново управление, попадащи в обхвата на ПТГС и ТСИМ

№ по ред	Вид ПоВТ	Наименование на ПоВТ	Код на ПоВТ	Обща площ на ПоВТ, км ²	Разкрита площ (I хоризонт), км ²	Закрита площ (II и III хоризонт), км ²
1	Порови води в алувиалните отложения на реките	Порови води в кватернер - Струмешница	BG4G000000Q001	98,19	98,19	0
2		Порови води в кватернер - Кресна Сандански	BG4G000000Q002	123,34	123,34	0
3		Порови води в кватернер - Симитли	BG4G000000Q003	16,02	16,02	0
4		Порови води в кватернер - Благоевград	BG4G000000Q004	157,86	157,86	0
5		Порови води в кватернер - Дупница	BG4G000000Q005	117,02	117,02	0
6		Порови води в кватернер - Неоген - Кюстендил	BG4G000000QN006	235,23	235,23	0
7		Порови води в кватернер - Радомир Брезник	BG4G000000Q007	350,27	350,27	0
8		Порови води в кватернер - Разлог	BG4G000000Q008	102,98	102,98	0
9		Порови води в кватернер - Гоце Делчев	BG4G000000Q009	95,55	95,55	0
10		Порови води в кватернер - Неоген-Палеоген - Доспат	BG4G001QNPg010	84,00	84,00	0

№ по ред	Вид ПоВТ	Наименование на ПоВТ	Код на ПоВТ	Обща площ на ПоВТ, км ²	Разкрита площ (I хоризонт), км ²	Закрита площ (II и III хоризонт), км ²
11	Порови води в котловидни депресии	Порови води в неоген - Струмешница	BG4G000000N011	124,67	32,86	91,81
12		Порови води в неоген - Сандански	BG4G000000N012	632,33	32,86	91,81
13		Порови води в неоген - Симитли	BG4G000000N013	69,24	513,66	118,67
14		Порови води в неоген - Благоевград	BG4G000000N014	240,39	53,22	16,02
15		Порови води в неоген - Брезник-Земен	BG4G000000N015	104,73	104,57	135,82
16		Порови води в неоген - Разлог	BG4G000000N016	154,47	42,44	62,29
17		Порови води в неоген - Гоце Делчев	BG4G000000N017	182,28	59,65	94,82
18	Водни тела с пукнатинни води	Порово-пукнатинни води в Гоцеделчевски палеогенски водоносен хоризонт	BG4G0001Pg018	312,59	296,3	16,3
19		Порови води в палеогенски седиментен комплекс в източните склонове на Влахина планина	BG4G0001Pg038	110,41	110,41	0
20		Порово-пукнатинни води в Осоговски палеогенски вулканогенно-седиментен комплекс	BG4G0001Pg039	61,63	61,63	0
21		Порови води в палеогенски седиментен комплекс на Бобовдолска и Кюстендилска котловина	BG4G0001Pg138	595,18	500,57	94,61
22		Порови води в палеогенски седиментен комплекс на Пернишка котловина	BG4G0001Pg238	246,75	217,62	29,13
23		Пукнатинни води в Пирински блок	BG4G1PzC2Pg019	1118,71	936,98	181,73
24		Пукнатинни води в Рило-родопски метаморфити, Южнобългарски гранити, Калински плутон	BG4G001PzC2021	2243,85	2219,35	24,5
25		Пукнатинни води в Беласишки метаморфити	BG4G001PtPz025	132,57	130,19	2,43
26		Пукнатинни води в Западнородопски метаморфити, Южнобългарски гранити, Барутин-буйновски плутон	BG4G001PtPz026	1317,63	1287,47	30,15
27		Пукнатинни води във Верила-Витошки блок	BG4G001PtPz027	1282,31	607,91	674,4

№ по ред	Вид ПоВТ	Наименование на ПоВТ	Код на ПоВТ	Обща площ на ПоВТ, км ²	Разкрита площ (I хоризонт), км ²	Закрита площ (II и III хоризонт), км ²
28		Пукнатинни води във Влахино-огражденско-малешевско осоговски метаморфити	BG4G001PtPz125	3089,9	2357,99	371,91
29	Водни тела в райони с карстови басейни, разположени в територии с разпространение на	Пукнатинно-карстови води в Еловдолски карстов басейн	BG4G001T2T3029	530,68	459,89	70,79
30		Пукнатинно-карстови води в Сатовчански карстов басейн, Долнодряновски плутон	BG4G0001Pt1030	603,12	502,49	100,63
31		Пукнатинно-карстови води в Бобошево Мърводолски карстов басейн	BG4G00001T2035	87,07	81,14	5,93
32		Пукнатинно-Карстови води в Гоцделчевски карстов басейн, Тешовски плутон	BG4G0001Pt1036	464,46	447,86	16,6
33	Водни тела в самостоятелни карстови басейни	Карстови води в Земенски карстов басейн	BG4G00T2T3028	189,32	189,32	0
34		Карстови води в Разложки карстов басейн	BG4G000Pt3031	47,77	46,7	1,07
35		Карстови води във Влахински карстов басейн	BG4G000Pt3032	11,07	11,07	0
36		Карстови води в Логодашки карстов басейн	BG4G00T1T2033	18,36	18,36	0
37		Карстови води в Смоличенски карстов басейн	BG4G00T1T2034	7,25	7,25	0
38		Карстови води в Голобърдовски карстов басейн	BG4G1T1T2T3037	247,17	178,93	68,24

Таблица 2.1.3.Б-2 Типове подземни водни тела

Тип на ПоВТ	Обща площ (km ²) и брой на ПоВТ по Тип		Разкрита и закрита площ на ПоВТ по Тип	
	km ²	брой	Разкрита площ (I хоризонт), км ²	Закрита площ (II и III хоризонт), км ²
ПВТ в алувиалните отложения на реките	1 380,46	10	1 380,46	0
ПВТ в грабеновидни депресии	1 508,11	7	903,24	604,87
ПВТ с пукнатинни води	10 511,53	11	8 726,42	1 425,16

ПВТ в райони с карстови басейни, разположени в територии с разпространение на пукнатинни колектори	1 685,33	4	1 491,38	193,95
ПВТ в самостоятелни карстови басейни	520,94	6	451,63	69,31
Общо:	15 606,37	38	12 953,13	2293,29

В граничната зона с Република Северна Македония попадат следните 3 бр. подземни водни тела:

- BG4G000000Q001 - Порови води в кватернер – Струмешница;
- BG4G000000N011 - Порови води в неоген – Струмешница;
- BG4G001PtPz125 - Пукнатинни води във Влахино- огражденско- малешевско – осоговски метаморфити.

Основните литоложки разновидности на отложенията покриващи ПоВТ в разкритата им част (зоната на подхранване) са представени от почвен слой, чакъли, пясъци и глини в котловините и грабеновидните депресии, до напукани, изветрели и на места окарстени скални разновидности в планинските райони. Дебелината на отложенията варира от 0,5 m до 2,0 m, като на места надвишава 2 m.

Определените естествени и разполагаеми ресурси на ПоВТ, общо за ЗБР и по типове ПВТ са представените в Таблица 2.1.3.Б-3.

Таблица 2.1.3.Б-3 Естествени и разполагаеми ресурси по типове подземните водни тела, общо за Западнобеломорски район

Тип на ПВТ	Естествени ресурси, в л/с	Необходими количества за екосистемите, в л/с	Разполагаеми ресурси, в л/с
ПВТ в алувиалните отложения на реките	2625,0	481,2	2143,8
ПВТ в грабеновидни депресии	415,0	0,0	415,0
ПВТ с пукнатинни води	3484,0	444,0	3040,0
ПВТ в райони с карстови басейни, разположени в територии с разпространение на пукнатинни колектори	1653,0	199,35	1453,65
ПВТ в самостоятелни карстови басейни	2065,0	139,4	1925,6
Общо за ЗБР	10 242	1 263,9	8 978,1

За 8 от общо 38 бр. подземни водни тела е идентифицирана връзка с повърхностни водни тела. И 8-те подземни водни тела са от I-ви хоризонт и са тип – подземни водни тела в алувиалните отложения на реките. С висока и средна степен на взаимовръзка с повърхностни водни тела имат по 3 бр. подземни водни тела, а 2 бр. подземни водни тела са определени със ниска степен. Степента на взаимовръзка и съответните повърхностни водни

тела с които подземните водни тела са в хидравлична връзка са представени в следващата таблица:

Таблица 2.1.3.Б-4 Степен на взаимовръзка на подземните с повърхностните водни тела

Тип на ПоВТ	Наименование на ПоВТ	Код на ПоВТ	Степен на взаимовръзка	Наименование на ПВТ	Код на ПВТ			
Подземни водни тела в алувиални отложения на реките	Порови води в кватернер – Струмешница	BG4G000000 Q001	Средна	р. Струмешница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в р. Струма	BG4ST400R1072			
	Порови води в кватернер – Кресна – Сандански	BG4G000000 Q002	Висока	р. Струма от вливане на р. Струмешница до българо-гръцката граница	BG4ST300R073			
				р. Струма от вливане на р. Санданска Бистрица до вливане на р. Струмешница	BG4ST500R069			
				р. Струма от вливане на р. Белишка (Шашка) до вливане на р. Санданска Бистрица	BG4ST500R063			
				р. Струма от вливане на р. Ощавска до вливане на р. Белишка (Шашка)	BG4ST500R057			
	Порови води в кватернер – Симитли	BG4G000000 Q003	Висока	р.Струма от вливането на р.Стара река до вливането на р.Сушичка	BG4ST500R1048			
	Порови води в кватернер – Благоевград	BG4G000000 Q004	Средна	р.Струма от вливането на р.Благоевградска Бистрицас притоците и р.Четирка и р.Айдаровско дере во вливането на р.Стара река	BG4ST500R1049			
				р. Благоевградска Бистрица от вливане на р. Хърсовска до вливане в р. Струма	BG4ST500R047			
				р. Струма от вливането на р. Джерман до вливане на р. Благоевградска Бистрица	BG4ST500R1030			
				р. Рилска от вливане на р. Шарковица до вливане в р. Струма	BG4ST500R1043			
				р. Струма от вливане на р. Елешница до вливане на р. Джерман	BG4ST700R028			
				р. Джерман от вливането на р. Отовица до вливане в р. Струма	BG4ST600R1036			
				Порови води в Кватернер – Дупница	BG4G000000 Q005	Ниска	р. Джерман от кота 1052 м. с притока си р. Валявица и части от левите си притоци р. Фудина (от кота 900 м.) и р. Горица (от кота 814 м.) до град Дупница	BG4ST600R1032
							р. Джерман от вливането на р. Отовица до вливане в р. Струма	BG4ST600R1036

Порови води в кватернер – Неоген – Кюстендил	BG4G00000 QN006	Средна	р. Струма от вливане на р. Соголянска Бистрица до вливане на р. Елешница	BG4ST700R021
			р. Струма от вливане на р. Треклянска до вливане на р. Соголянска Бистрица	BG4ST700R017
			р. Драговищица от българо–сръбската граница до вливане в р. Струма	BG4ST700R019
Порови води в кватернер – Радомир – Брезник	BG4G000000 Q007	Ниска	р. Струма от яз. Пчелина до вливането на р. Треклянска	BG4ST900R012
			Язовир Пчелина	BG4ST900L1010
			р. Струма от вливане на р. Конска до яз. Пчелина	BG4ST900R006
			р. Струма от яз. Студена до вливане на р. Конска	BG4ST900R003
Порови води в кватернер – Гоце Делчев	BG4G000000 Q009	Висока	р. Места от вливане на р. Рибновска до вливане на р. Канина	BG4ME700R103
			р. Места от вливане на р. Канина до вливане на р. Мътница	BG4ME500R107

Преглед на натиска върху подземните води

Съгласно разпоредбите на чл. 5 на Рамковата Директива за водите и чл. 157, ал.1, т. 2 от Закона за водите при актуализацията на ПУРБ е идентифициран значимият натиск в резултат от човешка дейност, който може да причини влошаване на доброто състояние на подземните води. Определено е и въздействието от този натиск върху подземните водни тела, във връзка с определяне на риска да не постигнат добро състояние до 2021 г.

На база на събрана, анализирана и обработена информация в Западноромански район са идентифицирани следните категории натиск върху подземните води:

- точкови източници на замърсяване;
- дифузни източници на замърсяване;
- водовземане от подземни води;
- климатични изменения.

Оценка на замърсяването от точкови източници

Като значими точкови източници на замърсяване на подземните водни тела са определени:

- Градски пречиствателни станции за отпадъчни води;
- Инсталации с комплексни разрешителни;
- Промислени предприятия без издадени комплексни разрешителни;
- Ферми, складове, ББ-кубове и други селскостопански обекти;
- Депа за битови, строителни и промишлени отпадъци (с площ до 0,25 km²);
- Мини, кариери и хвостохранилища (с площ до 0,25 km²);
- Замърсявания от минали дейности (с площ до 0,25 km²).

В териториалният обхват на Западнобеломорски район няма идентифицирано разрешено пряко отвеждане на замърсители в подземните води.

Най-висок процент от видовете точкови източници на замърсяване на подземните водни тела е зает от заустванията на битови-отпадъчни води от населените места и обектите с издадени разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностен воден обект.

Идентифицираните точкови източници на замърсяване (по видове) за всички подземни водни тела, са визуализирани на **Фигура 2.1.3.Б-1**.

Оценката на натиска върху подземните водни тела от точкови източници е изчислена, като е разделена сумарната засегната площ на общата разкрита площ на водното тяло. Когато сумата на повлияната площ от точкови източници превишава 33 % от разкритата площ на съответното подземно водно тяло се счита, че идентифицирания натиск е значим.

Анализът показва, че в териториалния обхват на Западнобеломорски район няма определени подземни водни тела, за които натиска от точкови източници на замърсяване да е значителен.

Фигура 2.1.3.Б-1 Идентифицирани точкови източници на замърсяване (по видове) за всички подземни водни тела

Оценка на замърсяването от дифузни източници

Като значими дифузни източници на замърсяване на подземните водни тела са определени:

- Селско стопанство - (обработваема земя, трайни насаждения, пасища, хетерогенни селскостопански площи);
- Депозити за отпадъци/сметища (с площ над 0,25 km²);
- Мини, хвостохранилища (с площ над 0,25 km²);
- Замърсявания от минали дейности (с площ над 0,25 km²);

- Населени места без или с частично изградена канализация.

Най-висок процент от видовете дифузни източници на замърсяване на подземните водни тела в териториалния обхват на Западнобеломорския район е зает от селското стопанство.

Идентифицираните дифузни източници на замърсяване (по видове) за всички подземни водни тела в Западнобеломорски район за басейново управление, са визуализирани на **Фигура 2.1.3.Б-2**.

Фигура 2.1.3.Б-2 Идентифицирани дифузни източници на замърсяване (по видове) за подземните водни тела в Западнобеломорски район

Оценката на натиска върху подземните водни тела от дифузни източници е изчислена като сумарната засегната площ спрямо общата разкрита площ на водното тяло. Когато сумата на повлияната площ от дифузни източници превишава 75 % от разкритата площ на съответното подземно водно тяло се счита, че идентифицирания натиск е значим.

Анализът показва, че за 9 броя от общо 38 подземни водни тела в териториалния обхват на Западнобеломорски район, натискът от дифузни източници на замърсяване е определен като значителен.

Оценка на натиска от водовземане

Най-висок процент от черпенията на подземни води е зает от водовземането за питейно-битовото водоснабдяване на населените места.

Като значим натиск за подземните води е определено всяко черпене или група черпения в определен район, при които експлоатационният индекс (съотношение между общото черпене от подземно водно тяло/част от подземно водно тяло и разполагаемите ресурси), е над 40 %. Натискът от водовземане е определен като превишен за 8 подземни водни тела, където експлоатационният индекс превишава 40 %. В 5 от тези 8 подземни водни тела, експлоатационният индекс за определена цел (движеща сила) е над 40 %, респективно натискът от съответна цел се определя като значителен (**Таблица 2.1.3.Б-5**).

Таблица 2.1.3.Б-5 Подземни водни тела с експлоатационен индекс над 40%

Код на ПоВТ	Име на водно тяло	Експлоатационен индекс за ПоВТ, %	Водоземане за определена цел (движеща сила), представляващо значим натиск
BG4G000000Q001	Порови води в кватернер - Струмешница	40,53	-
BG4G000000Q003	Порови води в кватернер - Симитли	97,86	За централно питейно-битово водоснабдяване на
BG4G000000Q007	Порови води в кватернер - Радомир-Брезник	79,6	За задоволяване на собствени потребности на гражданите
BG4G000000N011	Порови води в неоген - Струмешница	71,68	За индустриални цели
BG4G000000N013	Порови води в неоген -	60,83	-
BG4G000000N014	Порови води в неоген - Благоевград	48,13	-
BG4G000001Pg238	Порови води в палеогенски седиментен комплекс	84,61	За задоволяване на собствени потребности на гражданите
BG4G0000Pt3032	Карстови води във Влахински карстов басейн	52,89	За централно питейно-битово водоснабдяване на населението

Идентифицирани са и райони (обобщени водоземни системи) с установен значим натиск от черпене в подземни водни тела (Таблица 2.1.3.Б-6).

Таблица 2.1.3.Б-6 Райони с установен значим натиск от черпене в подземни водни тела

Код на ПВТ	Име на водно тяло	Наименование на район с установен значим натиск от черпене (система) или водоземане разположено в непосредствена близост до рецептор	Сумарен дебит (Q _{сум}) л/с
BG4G000000Q001	Порови води в кватернер - Струмешница	Оранжерии_гр. Петрич	16,14
BG4G000000Q001	Порови води в кватернер - Струмешница	ПБВ_1285_гр. Петрич	17,4
BG4G000000Q001	Порови води в кватернер - Струмешница	Зеленчукова борса_с. Кърналово	1,98
BG4G000000Q002	Порови води в кватернер - Кресна-Сандански	гр. Кресна	6,69
BG4G000000Q002	Порови води в кватернер - Кресна-Сандански	с. Дамяница	3,07
BG4G000000Q002	Порови води в кватернер - Кресна-Сандански	с. Долна Градешница	4,32

BG4G000000Q002	Порови води в кватернер - Кресна-	ПБВ_ВиК_Кресна_41510332	1
BG4G000000Q003	Порови води в кватернер - Симитли	ПБВ_ВиК_Благоевград_0977	48
BG4G000000Q003	Порови води в кватернер - Симитли	Росела АД_41520031	2,2
BG4G000000Q004	Порови води в кватернер - Благоевград	Промислена зона_Благоевград + ПБВ_ВиК_Благоевград_4151002	35,11
BG4G000000Q005	Порови води в кватернер - Дупница	Балканфарма-Дупница АД_41510323 +	33,86
BG4G000000QN006	Порови води в кватернер - Неоген -Кюстендил	с. Ябълково	9,52
BG4G000000QN006	Порови води в кватернер - Неоген -Кюстендил	с. Копиловци	6,07
BG4G000000QN006	Порови води в кватернер - Неоген -Кюстендил	с. Шишковци	1,22
BG4G000000QN006	Порови води в кватернер - Неоген -Кюстендил	с. Пиперков Чифлик	2,24
BG4G000000Q008	Порови води в кватернер - Разлог	с. Баня	0,336
BG4G000000Q009	Порови води в кватернер - Гоце Делчев	гр. Гоце Делчев	13,83
BG4G001QNPg010	Порови води в кватернер - Неоген-Палеоген -Доспат	ПБВ_ВиК_Смолян_41510482	3,52
BG4G000000N011	Порови води в неоген - Струмешница	Неоген_гр. Петрич	1,42
BG4G000000N012	Порови води в неоген - Сандански	Капатово ООД_41520043	3,94
BG4G001PzC2021	Пукнатинни води в Рило-родопски метаморфити, Южнобългарски гранити, Калински плутон	м. Бачиново (ПБВ_ВиК_Благоевград_41510102)	7,89
BG4G001PtPz025	Пукнатинни води в Беласишки метаморфити	ПБВ_ВиК_Петрич_41510494	2,53
BG4G001PtPz025	Пукнатинни води в Беласишки метаморфити	ПБВ_ВиК_Петрич_41510500_41510496	1,18
BG4G001PtPz025	Пукнатинни води в Беласишки метаморфити	ПБВ_ВиК_Петрич_41510503	0,5
BG4G001PtPz125	Пукнатинни води във Влахино-огражденско-малешевско-осоговски метаморфити	ПБВ_ВиК_Благоевград_400460	7,35

BG4G001PtPz125	Пукнатинни води във Влахино-огражденско-малешевско-осоговските метаморфити	ПБВ_ВиК_Кресна_0317	5
----------------	--	---------------------	---

В териториалния обхват на Западнобеломорски район няма идентифициран натиск от изкуствено подхранване на подземните води.

Оценка на натиска от климатични изменения

През първите два прогнозни периода (2013-2042 и 2021-2050 г.) се очаква известно увеличение на естествените ресурси на подземните води – свързано главно с известно нарастване на валежите. За отбелязване е, че за двата периода резултатите са много близки и това е обяснимо, тъй като тези два времеви периода в по-голямата си част се припокриват (застъпват).

За преобладаващата част от подземните водни тела нарастването на ресурсите е най-често между 2 и 8 % спрямо „сегашните“.

През третия прогнозен период (2071-2100 г.) се очертава намаление на ресурсите, свързано не толкова с намаляване на валежите, колкото с нарастване на евапотранспирацията (поради по-високите температури).

Подземни водни тела, за които съществува риск да не постигнат поставените цели

Въздействието от водовземането от подземни водни тела се характеризира с локално или регионално понижаване на водните нива. Въздействието от водовземането е определено за всеки участък от водното тяло, в който е идентифициран значим натиск от черпене на подземни води, като са използвани числени инструменти и експертни приемания.

В **Таблица 2.1.3.Б-7** са представени резултатите от направената оценка на въздействието върху количественото състояние на подземните водни тела и идентифицираните рецептори в подземните водни тела. В нито едно подземно водно тяло няма установена интрузия на замърсени води.

Таблица 2.1.3.Б-7 Резултати от оценката на въздействието върху количественото състояние на подземните водни и идентифицирани рецептори

Код на ПВТ	Име на водно тяло	Наименование на район с установен значим натиск от черпене (система) или водовземане разположено в непосредствена близост до рецептор	Рецептори с установено или очаквано въздействие в резултат от водовземане			
			УП с повишения на СК за подземни води	Сухоzemни екосистеми	Повърхностни водни тела	Пункт на НИМХ
BG4G000000Q001	Порови води в кватернер - Струмешница	Оранжев гр. Петрич	Да	Не	Да	Да
		ПБВ 1285 гр. Петрич	Не	Не	Да	Не
		Зеленчукова борса с. Кърналово	Не	Не	Да	Да
		гр. Кресна	Не	Не	Да	Не

BG4G000000Q002	Порови води в кватернер - Кресна-Сандански	с. Дамяница	Не	Не	Да	Не
		с. Долна Градешница	Не	Не	Да	Да
		ПБВ ВиК Кресна 41510332	Не	Да	Не	Не
BG4G000000Q003	Порови води в кватернер - Симитли	ПБВ ВиК Благоевград_0977	Не	Не	Да	Не
		Росела АД_41520031	Не	Не	Да	Не
BG4G000000Q004	Порови води в кватернер - Благоевград	Промишлена зона_гр. Благоевград ПБВ ВиК Благоевград_41510028	Не	Не	Да	Не
BG4G000000Q005	Порови води в кватернер - Дупница	Балканфарма-Дупница АД_41510323 +с. Крайници	Да	Не	Да	Да
BG4G000000Q006	Порови води в кватернер - Неоген- Кюстендил	с. Ябълково	Не	Не	Да	Не
		с. Копиловци	Не	Да	Да	Не
		с. Шишковци	Не	Не	Не	Да
		с. Пиперков Чифлик	Не	Не	Не	Да
BG4G000000Q008	Порови води в кватернер - Разлог	с. Баня	Не	Не	Не	Да
BG4G000000Q009	Порови води в кватернер - Гоце Делчев	гр. Гоце Делчев	Не	Не	Да	Да
BG4G001QNPg010	Порови води в кватернер - Неоген-Палеоген - Доспат	ПБВ ВиК Смолян_41510482	Не	Да	Да	Не
BG4G000000N011	Порови води в неоген - Струмешница	Неоген_гр. Петрич	Да	Не	Не	Не

Резултатите от направения в ПУРБ анализ на риска за химичното състояние на ПоВТ от значимия точков и дифузен натиск показват, че няма ПоВТ определени в риск от точкови източници на замърсяване, но са определени 9 броя ПВТ в риск от дифузни източници на замърсяване.

Общата оценка на риска за непостигане на добро химично състояние на ПоВТ показва, че за 9 от общо 38 броя ПоВТ съществува риск от непостигане на целите за добро химично състояние на ПоВТ,

Окончателната оценка на риска за непостигане на добро количествено състояние на ПоВТ показва, че за 13 от общо 38 броя ПоВТ (Таблица № 2.4.2.в на ПУРБ) съществува риск от непостигане на добро количествено състояние.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

На територията на Република Северна Македония в миналото, в различни фази, са реализирани хидрогеоложки проучвания за различни цели.

Има по-подробни проучвания за тези региони, където са извършени подробни проучвания за конкретни цели: водоснабдяване, изграждане на по-големи строителни и хидротехнически съоръжения, откриване на мини, изготвяне на Основна хидрогеоложка карта М 1: 100 000 и т.н.

Като обобщен хидрогеоложки документ на държавно ниво има Хидрогеологическа карта 1: 200 000, направена през 1977 г.

Организирано и планирано проучване на подземните водни находища се извършва в рамките на изследванията за подготовка на Основна хидрогеоложка карта на Република Северна Македония 1: 100 000. Тези проучвания са с регионален характер и се извършват

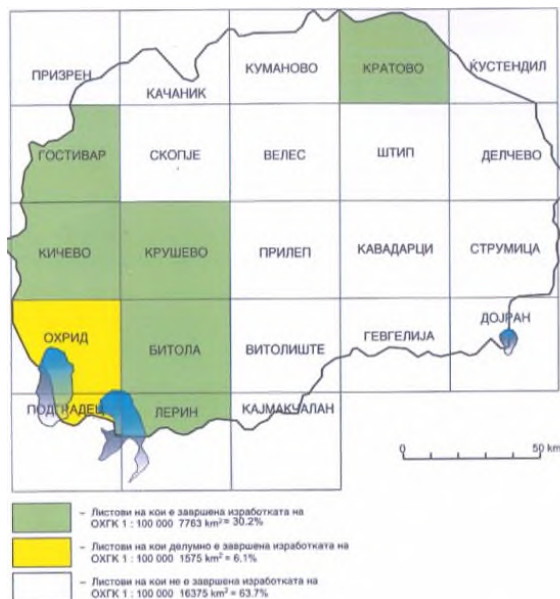
съгласно инструкциите за изработване на хидрогеоложки карти и по предварително направен проект. Предоставя данни за хидрогеоложките характеристики на терена, баланса и запасите от подземни води, подробен кадастър на изворите и кладенците, използването на подземните води, водоснабдителните системи, потоците на повърхностните водотоци, данните за качеството на водата, защитата на подпочвените и повърхностните води от замърсяване, решения за улавяне на подземни води за различни нужди и др.

Такива проучвания са напълно завършени на площ от 7 763 км², което представлява покритие на 30% от територията на Република Северна Македония. На площ от 1575 км², (Картен лист Охрид Поградец) изследванията са завършени само частично.

Тези изследвания са започнати през 1985 г. и е трябвало да приключат до 2010 г., но поради различни влияещи фактори приемствеността в подготовката им е прекъсната.

Като цяло може да се заключи, че за територията на Република Северна Македония има данни за хидрогеоложката структура и характеристиките на терена за определено планиране на регионално ниво, но също така трябва да се подчертае, че резултатите от изследванията не се събират, съхраняват и актуализират систематично и организирано. Изследванията не са равномерни, селищата и околностите им са проучени по-задълбочено спрямо другия терен, карстовите терени, за разлика от терените с несвързани литологични образувания, са по-слабо изследвани (**Фигура 2.1.3.Б-2**).

Специален практически проблем е, че няма приемственост в изследванията и актуализирането на данните, така че все още няма хидрогеологична база данни на държавно ниво като кадастър на изворите, кадастър на кладенци, кадастър на резервоарите на подземните води, качество и др. Съществува и необходимост от предприемане и прилагане на мерки за организирано определяне на качеството на подземните води и тяхната защита от замърсяване на държавно ниво.

Фигура 2.1.3.Б-2 Карта на проучване на Република Северна Македония (направена от Основна хидрогеоложка карта 1: 100 000)

Следващият анализ е направен по райони за управление на водите. От общо 16 обособени района за управление на водите на територията на Република Северна Македония, в обхвата на ПТГС и ТСИМ попадат 4 от тях – Пчиня, Горна Брегалница, Средно и Долна Брегалница и Струмица.

Район за управление на водите Пчиня

Тази зона се намира в крайната североизточна част на републиката по протежение на реките Пчина и Крива река. Големите градове са Куманово, Крива Паланка и Кратово. В тази зона има безнапорни порови води в терциерните алувиални отлагания с дебелина 10-17 м, по реките Пчина и Крива река, с дебит на водоприемни съоръжения 2-9 л / сек, както и напорни водоносни хоризонти, с дебит на водоземните съоръжения до 1 л/сек (Славишко поле), Куманов карст (Четирце, Доброшане, Никущак). Потенциалът не е значителен, и се използва за малки местни нужди.

Най-големите потребители в тази област са градовете Куманово, Крива Паланка и Кратово, които използват за водоснабдяване главно повърхностни води. Куманово използва около 250-300 л / сек от акумулацията "Липково". Допълнителни количества вода се осигуряват от изградени кладенци в терасата на Кумановска река, в местността Митево мост, с производителност 30-40 л/сек. Някои села в този район, които не са свързани с обществено водоснабдяване, се захранват с вода от кладенци или чрез каптиране на извори. Също така някои от промишлените предприятия са изградили собствено водоснабдяване. Смята се, че за водоснабдяването на тези населените места и промишлените предприятия се използват допълнителни количества вода, около 50 л /сек. Град Крива Паланка използва подземни води от карстов извор, "Калин камък" (25 л / сек), каптиран за водоснабдяване и допълнително подземни води от порови водоносни хоризонти, чрез експлоатационни кладенци. Някои села в този район, които не са свързани с обществено водоснабдяване, се захранват с вода от кладенци или чрез улавяне на извори. Смята се, че това са допълнителни количества вода от около 10 л/сек. Кратово се захранва с повърхностни води (80 л / сек) от река Злетовица. Някои села в този район, които не са свързани с обществен градски водопровод, се захранват с вода от кладенци или чрез улавяне на извори. Смята се, че това са допълнителни количества вода от около 10 л/сек

Водостопански район Горна Брегалница

Тази област се простира в крайната източна част на републиката и обхваща извора и горното течение на река Брегалница. По-големите градове са: Делчево, Берово и Пехчево.

Най-голямото разпространение има безнапорния поров водоносен хоризонт, формиран в алувиалните наноси на река Брегалница (с добри филтрационни характеристики и дебелина 5-15 м), Габровска река, Грашница и др., както и в по-мощните части на кватернерно-плиоценовите седименти на басейна Делчево-Пехчево-Берово. Капацитетът на водозаборните съоръжения в тази зона варира от 10 л/сек до 30-40 л/сек, В местността „Шамакот“, от която Делчево се захранва допълнително с вода от напорен водоносен хоризонт, развит в района на с. Звегор-Панчарево. Карстов тип водонос, с малък мащаб е

развит в триасовите варовици около селото. Звегор, Град, Планица и се дренира от няколко малки извора.

Най-големите потребители в тази област са градовете: Берово, Пехчево, Делчево и Македонска Каменица. Тези градове използват повърхностни води за водоснабдяване, с проникване в околните реки (Пехчевска, Лошинска, Ратевска и др.). Около 80 л/сек подземни води се експлоатират и използват чрез обществени водоснабдителни системи в тази област (според данни от Подготвително проучване за изготвяне на национален кадастър на подземните води, Универзитет Св. "Кирил и Методий", Скопие, Строителен факултет/Подготвителна студија за изработка на национален катастар на подземните води, Универзитет „Св. Кирил и Методиј, Градежен факултет-Скопје)).

Водостопански район Средна и Долна Брегалница

Тази област се простира по средното течение на река Брегалница, чак до сливането с Вардар и обхваща Кочанския и Кратово-Злетовския котловини, Овчеполската котловина, както и планините Плачковица, Осоговски планини и др. Големите градове са: Кочани, Винаца, Щип, Пробищип и Свети Николе. Най-разпространени са безнапорните, порови водоносни хоризонти в наносите на реките Брегалница, Лъкавица, Отиня, Светиниколска, Оризарска, Осотниска, Градечка, Злетовска и др. Тези водоноси се експлоатират чрез множество водоприемни съоръжения (кладенци, сондажи, галерии), които до голяма степен служат за водоснабдяване на околните райони: Винаца, Кочани, Щип, Пробищип, Кратово и други, чийто отделен дебит е до 10-60 л / с. Индивидуалната експлоатация на вподемните води чрез кладенци, особено в периода на вегетация, за напояване е доста интензивна. С въвеждането в експлоатация на напоителна система Злетовица, водоснабдяването на Щип, Пробищип, Кратово, Свети Николе и редица по-малки населени места в региона беше решено. Напорен поров хоризонт е развит в плиоценовите седименти на Овчеполска котловина, с дебит до 10 л/сек, около селата Крупище, Дурфулия, Лозово, Ердзелия и др.

Водостопански район Струмица

Тази област обхваща басейните на Струмица и Радовиш, както и периферните части на планинските масиви Плачковица, Малешевски планини, Огражден, Беласица и др. Поголемите градове са Струмица и Радовиш. Разпространени са безнапорни, порови водоносни хоризонти в кватернер-плиоценските седименти в долините, както и в наносите на реките: Стара река, Струмица, Турия, Щучка и др. Град Радовиш и голяма част от индустриалните предприятия черпят 10 л/сек от тях, освен това са каптирани извори (с дебит 30 л/сек) от кватернер-плиоценските седименти в местността „Азмакот“ по протежение на долината на Стара река. Индивидуалният капацитет на кладенците е до 15 л/сек. В кватернер-плиоценските седименти в централната част на долината на р. Струмица са изградени сондажни кладенци на напорни води, около селата Софилари, Муртино, Дабиле, Босилево и др. в няколко артезиански хоризонта на дълбочина 18-160 м. Индивидуалните дебители на водозаборните съоръжения варират от 10-20 л / сек и се използват за местно водоснабдяване, напояване, промишленост и др. В палеозойската смесена серия в периферните части на котловината Радовиш-Струмица е развит карстово-пукнатинен водоносен хоризонт.

Дренира се през множество извори с дебит 1-10 л/сек, рядко до 30 л/сек. Каптираните карстови извори в село Ораовица се използват за водоснабдяване на град Радовиш (30 л / сек).

Общият извод от предоставената хидрогеоложка информация е, че са необходими подробни проучвания, тъй като съществуващите системи са далеч от съвременния подход за управление на водите. Освен това институционалната уредба досега не отразява за съгласувано и интегрирано управление на водните ресурси по отношение на процеса на вземане на решения, планиране, координация, изпълнение на актове на национално или местно ниво и т.н. Тази слабост също води до неадекватна защита на водите като ресурси и като елемент от околната среда.

Според данните, дадени в доклада, могат да се подчертаят някои изводи и препоръки. Те трябва да бъдат разгледани за бъдещите етапи на проекта и пречистването на подземните води като цяло.

На първо място се отбелязва, че настоящото състояние на познанията по геоложка и хидрогеоложка информация позволява общо описание на водоносните хоризонти и потенциалите на подземните води, но е недостатъчно за точно описание на подземните условия и хидрогеоложките свойства за всички области в страната.

Някои от дадените данни са от по-стар произход и изготвянето на баланси на подземните води не е достатъчно точно.

Известно е, че сектора на напояването и водоснабдяването е изправен пред много проблеми от технически, институционален и финансов аспект. Част от тези проблеми трябва да бъдат решени с новата организационна структура чрез формиране на новите икономики на водите и водните общности. По отношение на техническите проблеми има няколко проекта, които възстановяват и реконструират голяма част от схемите за напояване.

За да се дефинират проблемите относно количеството или качеството на подземните води, е необходимо да се създаде база данни на национално ниво по консумирана вода, замърсяване и въздействие. Ефективно решение е тази база данни да се обедини с Кадастър на замърсителите и за подземните води, така че в една база данни да има цялата необходима информация. Понастоящем няма точни данни за качеството на използваните подземни води.

На национално ниво е необходимо да се попълнят всички хидрогеоложки карти за всички топографски участъци въз основа на една и съща методология, за да се получат по - надеждни данни като основа за всички останали стъпки в управлението на водите.

В. Зони за защита на водите

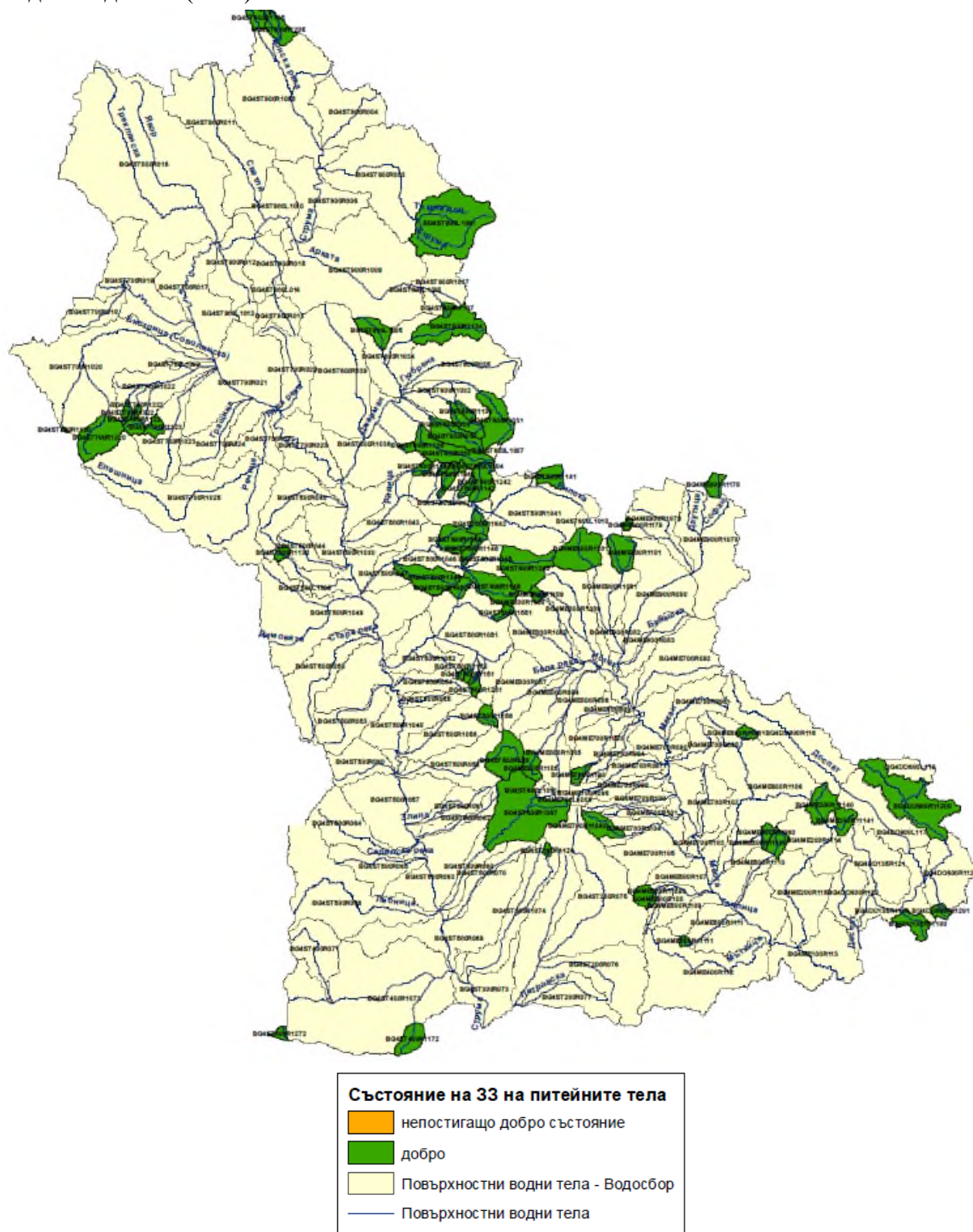
➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Целите за опазване на околната среда за зоните за защита на водите (ЗЗВ) се определят по отношение на количеството и качеството на водите, за постигане на изискванията на законодателството, по силата, на което е обявена или определена зоната.

В резултат от прилагане на методическия подход, в ЗБРБУ са определени 63 броя повърхностни питейни водни тела, представляващи зони за защита. На следващата фигура е

представена визуално оценката на състоянието на ЗЗВ, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (ПБВ).

Фигура 2.1.3.В-1 Оценка на състоянието на зоните за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, ПУРБ на ЗБР 2016-2021 г.

От тях 60 бр. са повърхностни водни тела категория „река“ и 3 бр. са повърхностни водни тела категория „езеро“.

Направената оценка на състоянието на **зоните за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ**, съгласно ПУРБ за ЗБР 2016- 2021, показва следното: в добро състояние са оценени всички 63 зони за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ; в недостигащо добро състояние - няма оценени зони за защита на повърхностни води, предназначени за ПБВ. Всички повърхностни питейни водоизточници се намират в изворните части на реките или в техните горни течения, което обуславя доброто им състояние и отсъствието на риск от замърсяване.

Изпълнението на мониторинга в зоните за защита на повърхностни води предназначени за ПБВ е в съответствие с изискванията на Наредба 12/16.06.2002 година за качеството на повърхностните води, предназначени за пиене. Получената информация служи за определяне на качеството и категоризиране на пресните повърхностни води, които след прилагане на подходяща обработка се използват или са перспективни за получаване на вода за питейно-битово водоснабдяване. Годишната категоризация на повърхностните води, предназначени за ПБВ се публикува като част от Годишните доклади за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване . От докладите става ясно, че ЗЗВ за ПБВ са в добро екологично състояние/потенциал и в добро химично състояние.

В ЗБР са издадени общо 135 разрешителни за водоползване с цел ПБВ.

При извършената категоризация през 2019 г по физикохимични показатели в категория А1 са определени 50 ПВТ, а в категория А2 – 13 ПВТ. Най – честите отклонения от категория А1 са по показателя амоний.

При извършената категоризация през 2019 г по микробиологични показатели в категория А1 са определени 43 ПВТ, а в категория А2 – 20 ПВТ. Най – честите отклонения са по показатели Колиформи и Фекални стрептококи.

При извършената категоризация през 2019 г по специфични и приоритетни вещества не са установени ПВТ извън категория А1.

През 2019 г. не е установен нито един водоизточник с качество в категория А3 и по-лошо от нея.

Виж Приложение 3.1.а към раздел 3 на ПУРБ - Регистър на зоните за защита на повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване за ЗБР и Приложение 1 към Годишен доклад за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно – битово водоснабдяване в обхвата на ЗБР.

Всички 63 бр. повърхностни водни тела, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, са оценени в „добро състояние“ по отношение на целта на определяне на зоните. За тях екологичната цел е поддържане на доброто състояние и опазване от влошаване.

По отношение на **зоните за защита на подземните води, предназначени за ПБВ**, опазването им се осъществява чрез определяне на зони за защита на питейните води, които

включват територията на водосбора на повърхностните водни тела и земната повърхност над подземните водни тела по чл. 119, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за водите.

В първия ПУРБ (2010–2015 г.) като зони за защита на подземни води, предназначени за ПБВ, са идентифицирани 32 броя подземни водни тела от всички 39 подземни водни тела в териториалния обхват на Западнобеломорски район. Само 7 броя тела не са използвани за питейни цели. При актуализацията на регистъра на зоните за защита на подземни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, от всичките 38 на брой актуализирани подземни водни тела, 34 броя отговорят на критериите на чл. 119, ал.1, т. 1 и т. 2 от ЗВ и са определени като води за водочерпене за човешка консумация - *Карта 3.1.б и Приложение 3.1.б на ПУРБ.*

Фигура 3.1.2.В-2 Зони за защита на подземните води, предназначени за питейно водоснабдяване, определени като водни тела

Уязвими зони

Съгласно Заповед № РД-146/25.02.2015 г на Министъра на околната среда и водите за Западнобеломорски район за басейново управление не са определени повърхностни водни тела, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници.

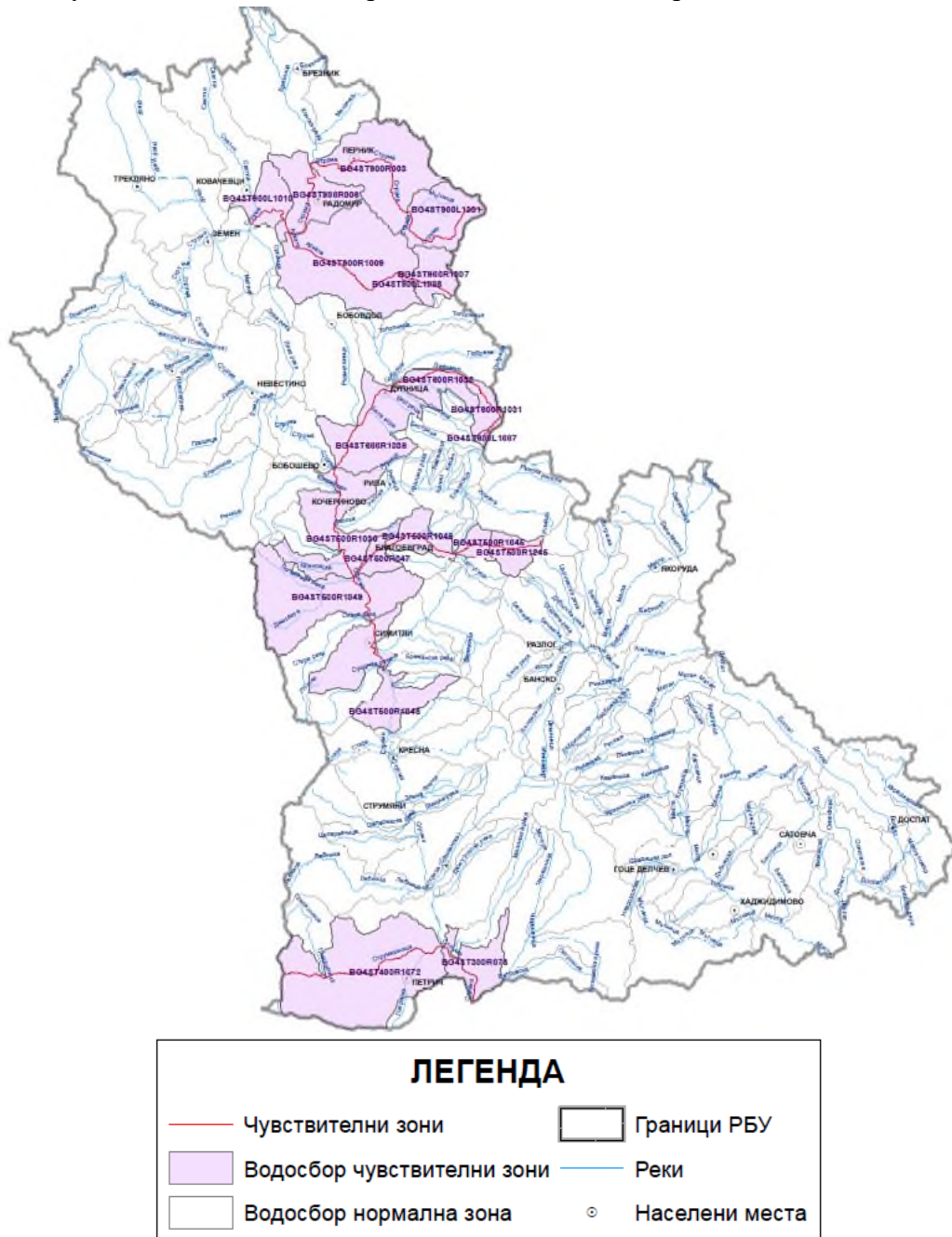
Основна екологична цел при определените нитратно уязвими зони е недопускане на превишение на концентрацията на замърсителя нитрати в повърхностните води над 50mg/l.

Две подземни водни тела са определени като замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници - BG4000000Q001 – Порови води в

Кватернер Струмешница и BG4000000N011 - Порови води в Неоген Струмешница (Карта 3.3.1.а от ПУРБ).

Чувствителни зони.

Като чувствителни зони са определени следните повърхностни водни тела:

Фигура 3.1.2.В-3 Чувствителни зони на територията на ЗБРБУ, ПУРБ на ЗБР 2016-2021

2.

- р. Благоевградска Бистрица от вливане на р. Хърсовска до вливане в р. Струма BG4ST500R047;

- р.Струма от вливането на р.Стара река до вливането на р.Сушичка BG4ST500R1048;
- р.Струма от вливането на р.Благоевградска Бистрица до притоците и р.Четирка и р.Айдаровско дере во вливането на р.Стара река BG4ST500R1049;
- р. Струмешница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в р. Струма BG4ST300R1072;
- р. Струма от вливане на р. Струмешница до българо-гръцката границаBG4ST300R073;
- р. Струма от вливането на р. Джерман до вливане на р. Благоевградска Бистрица BG4ST500R1030;
- р. Благоевградска Бистрица от вливане на р. Диново дере до вливане на р. Славова BG4ST500R1045;
- р. Благоевградска Бистрица от вливане на р. Славова до вливане на р. Хърсовска BG4ST500R1046;
- р. Благоевградска Бистрица от изворите до вливане на р. Диново дере BG4ST500R1245.

Рамковата Директива за водите не изисква определяне на специфични цели за повърхностните водни тела, които са чувствителни зони. Целите за опазване на околната среда за тях са постигнати или запазване на доброто екологично състояние за съответния тип водно тяло.

Зони за защита – водни тела, определени като води за отдых и водни спортове, включително определените зони с води за къпане, съгласно наредбата по чл.135, ал.1, т.7 в съответствие с чл. 119а, ал. 1, т. 4 от Закона за водите, В ПУРБ (2016 – 2021 г.) в ЗБР не са определени зони за отдых и/или водни спортове, в съответствие с влезлите в сила промени на Закона за водите, считано от юли 2015г.

Зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми

Във връзка с идентифицирането на зони за опазване на стопански ценни видове риби и други водни организми, Министерът на околната среда и водите, през 2012 г. утвърждава Списък на стопански ценни видове риби и други водни организми. В него, за териториалния обхват на Западнобеломорски район за басейново управление няма определени стопански ценни видове риби и други водни организми, респективно не са обявени зони за защитата им.

Защитени зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове

При актуализация на регистъра за защитените зони, обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване е извършена следната промяна: от общо 42 броя при определянето им в ПУРБ 2010 – 2015 г. нарастват на 44 броя за втория планов период.

Защитените зони от Националната екологична мрежа Натура 2000 за опазване на типовете природни местообитания и местообитания на видовете растения и животни (без птици) – при актуализацията се запазва първоначално определения брой от 25 зони за местообитания, определени в първия ПУРБ.

Защитените зони от Националната екологична мрежа Натура 2000 за опазване на местообитания на птици и на територии, в които по време на размножаване, линееене, зимуване или миграция се струпват значителни количества птици – при актуализацията на регистъра са идентифицирани 19 зони за птици в ПУРБ (2016- 2021) при определени 17 броя в ПУРБ (2010-2015). Същото произтича от обстоятелството, че в периода на действие на първия план са определени две нови зони за опазване на дивите птици – 33 „Пирин буфер”, обявена със Заповед №РД352/11.04.2013г. и 33 „Рилски манастир”, обявена със Заповед №РД-886/25.11.2013г., които са включени в регистъра.

Актуализация на екологичните цели за повърхностни водни тела, които са зони, определени или обявени за опазване на местообитания и биологични видове, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване. На този етап регламентирани в ЗВ цели за опазване на околната среда, т.е. постигане на добро състояние на повърхностните води, се приемат като цели за опазване на водите в защитените територии и защитените зони, обявени за опазване на водозависими видове и местообитания. Приложения 5.3.1.4.а, 5.3.1.4.б и 5.3.1.4.в. на ПУРБ на ЗБР.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Източен регион

Определени са пет важни защитени зони за опазване на птиците в Източен регион: Осоговска планина, долина на река Злетовска, Овче поле, Тополка – Бабуна – Брегалница и Мантово – Лъкавица.

Таблица 2.1.3.В-1 Важни защитени зони за опазване на птиците в Източен регион – 2010

2

Код	Име	Площ (ha)
35	Mantovo & Lakavica/Мантово и Лакавица	5729,81
34	Osogovo Mountains /Осоговска планина	7048,58
32	Ovche Pole/Овче поле	41365,91
19	River Zletovica valley/Долината на р. Злетовица	12480,68
24	Topolka-Babuna-Bregalnica/Тополка-Бабуна/Брегалница	27962,41

Освен това има пет важни зони за защита на растенията в Източен регион: Осогово, Овче поле, Богословец, Людови ливади, Криволак – Серта и Плачковица.

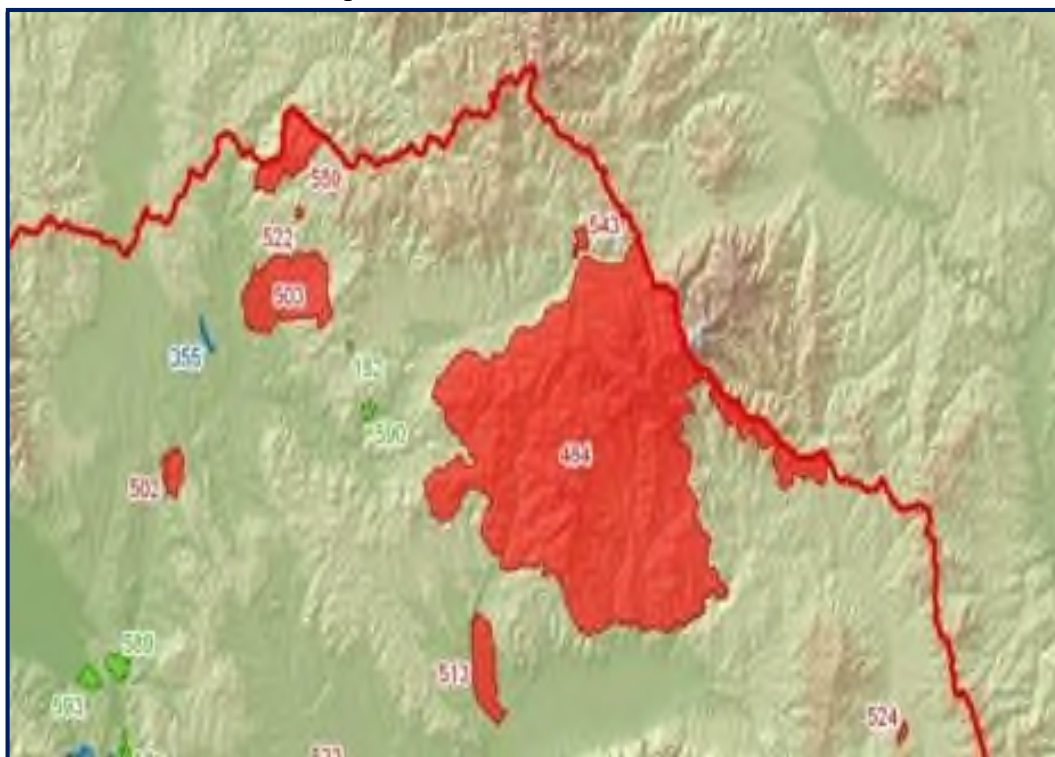
Таблица 2.1.3.В-2 Важни зони за защита на растенията в Източен регион – 2004 г.

Код	Име	Площ (ha)
50	Krivolak (Orlovo Brdo-Solen Dol-Serta)/Криволак (Орлово бърдо-Солен дол-Серта)	39366,96
51	Osogovo Mountains/Осоговска планина	50542,86
55	Ovche Pole-Bogoslovec/Овче поле - Богословец	25457,86
72	Pehchevo-Judovi Livadi/Пехчево-Юдови ливади	388,42
56	Plachkovica/Плачковица	26542,72

Североизточен регион

В Република Северна Македония има общо 91 зони, идентифицирани и предложени за определяне като ценни природни зони. Три от тях имат отношение към Североизточния регион.

Понастоящем има само две защитени зони в Североизточния регион (Плоче Литотелми и Къклица). Други шест зони са важни за защита на природата и те са предложени за включване в Националната мрежа.

Фигура 2.1.3.В-4 Национална система за защитени зони в Североизточния регион (зелено – защитени зони; синьо – предложения за защитени зони в съответствие със Spatial Plan of RM; червено – нови предложени зони за защита)

Има четири важни Зони за птиците в Североизточния регион - Таблица 2.1.3.В-3:

Таблица 2.1.3.В-3 Важни Зони за птиците в Североизточния регион

Код	Име	Година	Площ (ha)	Височина min	Височина max
34	Osogovo Mountains/Осоговска планина	2010	7048,58	485	1653
25	Pchinja-Petroshnica-Kriva Reka/Пчиня-Петрошница-Крива река	2010	84098,02	276	1347
33	Preod-Gjugjance/Преод-Гуганце	2010	12190	321	867
19	River Zletovica valley/Долината на р. Злетовица	2010	12480,68	324	859

Само малка част от Скопска Черна гора и Овче поле -Богословец са в Североизточния регион.

Важни зони за местообитания в Североизточен регион са посочени в следната таблица.

Таблица 2.1.3.В-4 Важни зони за местообитания в Североизточен регион

Код	Име	Година	Площ (ha)	Височина min	Височина max
17	Osogovo Mountains/Осоговска прланина	2004	50542,86	400	2245
55	Ovche Pole-Bogoslovec/Овче поле-Богословец	2004	25457,86	201	719
53	Skopska Crna Gora/Скопска Черна гора	2004	10022,91	636	1641

Югоизточен регион

По отношение на биоразнообразието са определени: Моноспитовското блато и Дойранското езеро, както и водопадите в Смоларе и Колешино, Мокринските извори.

Дойранското езеро е защитено със Закона за езерата в Република Северна Македония и за опазването му от изсушаване се пълни от от хидросистемата „Гавато“.

Моноспитовското блато е най – голямият водоем от блатно-мочурищен тип в Република Северна Македония и е последно от този тип в страната. Не е задоволително проучено.

Най-голям процент от водните тела в страната са пада на природните езера, използвани за рекреация. Качествата на водите в тези езера е заплашен от изпускане на отпадъчни води, неконтролирано използване за земеделски и туристически цели, както и от климатичните условия. Покрай естествените езера има и изкуствено изградени езера, които се използват както за рекреационни, така и икономически цели.

Качеството на водите за къпане е на задоволително ниво, но има и реки които допринасят за влошаване на езерните води. Процентът с влошени показатели е все още висок, особено за физико-химичните параметри. Населените места около трите природни езера Преспанско, Охридско и Дойранско са едни от редките, които имат пречиствателни станции.

Води за пиене

Достъпът на безопасна вода за пиене в Република Северна Македония е 97% за периода 2001 до 2019 година, като в градовете този процент е 100%, а в селата - 78%. Санитарно-хигиенното състояние на обектите като цяло е задоволително в сравнение с предходните години. В периода от 2001-2019 некачествените води по физико-химично състояние е от 2,7-7,5%, а според микробиологията е от 0,8-2,99%. Най-честите замърсители се дължат на остатъчен хлор, желязо, аеробни мезофилни бактерии и нитрити. Токсичните параметри са в границите на нормите. Има много неидентифицирани санитарно -охранителни зони около източниците на питейни води.

Санитарно-охранителни зони около водни тела, предназначени за пиене - СОЗ

Тези защитените зони не са напълно определени. Общо 56 бр. СОЗ са планирани до момента.

Голям дял от планираните зони не се определени. Понастоящем, само 6 бр. СОЗ са определени, 12 бр. СОЗ са в ход на определяне, а 38 идентифицирани зони трябва да бъдат определени.

Министерството на здравето е задължено да определи СОЗ, докато Министерството на околната среда и пространственото планиране води регистър на СОЗ на водните тела предназначени за ползване на вода за пиене. Налице е очевидно нарастване на процеса на определяне на СОЗ. Понастоящем няма единствена и интегрирана база данни за СОЗ, а информацията се намира в различни сектори на министерствата, общините и град Скопие.

Установените СОЗ представляват 11% от идентифицираните и са за главните водоизточници Студенчица, Рашче, Лукар и Злетовска Река, Кучешка Река, водохранилище Кнежовица, изворът Вруток и водоснабдяването от кладенци Лепенец.

Идентифицирани защитени зони за бъдеща мрежа Натура 2000 на територията на Република Северна Македония

На национално ниво, процесът на идентификация на бъдещи Натура 2000 зони е започнал през 2016 година и продължава. Съгласно изискванията на Директивите за местообитанията и птиците в периода 2016-2017 г., са идентифицирани 10 зони като потенциални Натура 2000 зони в страната. От тях четири са предложени като потенциални защитени зони (SPA), съгласно Директивата за птиците, а шест области са предложени като зони за опазване (SAC) съгласно Директивата за местообитанията, с обща повърхнина през 2019 г посочена по- долу. Площите са едни и същи от 2016 до 2019 г. Общата площ на десетте идентифицирани бъдещи Натура 2000 зони е 1043,86 km² или 104 386 ha. Те покриват около 4,06 % от територията на страната:

- *Дойранско Езеро (SPA) - 2692 ha;*
- *Охридско Езеро (SPA) – 24 745 ha;*

- Преспанско Езеро (SPA) – 19 849 ha;
- Остров Голем Град (SPA)-20 ha;
- Маврово (SCI)- 14 813 ha;
- Пелистер (SCI) – 14 853 ha;
- Галичица (SCI) – 6883 ha;
- Якупица (SCI) – 16 143 ha;
- Овче Поле (SCI) – 2582 ha;
- Пещера Убавица (SCI)- 1806 ha.

Г. Риск от наводнения

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

В резултат на преразглеждането и актуализацията на предварителната оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западнобеломорски район за басейново управление, 2021 г. са определени 17 района със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН), от които 3 нови спрямо първи цикъл на ПУРН 2016-2021 г. Те са разположени в трите основни поречия – на р. Струма (10 бр.), на р. Места (6 бр.) и на р. Доспат (1 бр.).

Типовете наводнения, които са определени за районите в Западнобеломорски РБУ са 4 вида: речни, дъждовни-поройни, дъждовни-градски и инфраструктурни. Инфраструктурните наводнения са свързани с изследване на заплахата от преливане или скъсване на язовирни стени. За всеки РЗПРН са изследвани един или повече типове наводнения. Даден тип наводнение, например инфраструктурно наводнение, може да бъде изследвано в различни язовири/места, т.е. на повече от едно място в един и същ РЗПРН. Речният тип наводнения се изследват в почти всички райони, а именно в 16 от тях. Дъждовнопоройните са на второ място – в 6 района, а дъждовно-градските – в 1. Инфраструктурните наводнения са застъпени в 3 РЗПРН. Списък на РЗПРН в Западнобеломорски район за басейново управление е представен в таблицата по-долу. За инфраструктурните наводнения са посочени конкретните язовири, които са обект на изследване, а за дъждовните-градски – населените места. В Западнобеломорски район за басейново управление не са определени трансгранични РЗПРН.

Таблица 2.1.3.Г-1 Списък на РЗПРН в Западнобеломорски РБУ

Код на РЗПРН	Наименование на РЗПРН	Тип на наводнение, според източника	Вид на промяната спрямо предишния цикъл на ДН
BG4_APSFR_DO_100	р. Доспат - гр. Доспат	речни, дъждовнипоройни, инфраструктурни (преливане на яз. Доспат)	създаване
BG4_APSFR_ME_01	р. Трапско дере - с. Сатовча	речни	промяна - едновременно разширяване и съкращаване

Код на РЗПРН	Наименование на РЗПРН	Тип на наводнение, според източника	Вид на промяната спрямо предишния цикъл на ДН
BG4_APSFR_ME_02	р. Глазне - от гр. Банско до с. Баня	речни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ME_03	Бела р. - гр. Разлог	речни	промяна - едновременно разширяване и съкращаване
BG4_APSFR_ME_04	р. Места - гр. Якоруда	речни	промяна - съкращаване
BG4_APSFR_ME_100	Неврокопска р. - гр. Гоце Делчев	дъждовни-поройни	създаване
BG4_APSFR_ME_101	р. Места - гр. Хаджидимово	речни, дъждовни-поройни	създаване
BG4_APSFR_ST_01	р. Санданска Бистрица - гр. Сандански	речни	промяна - съкращаване
BG4_APSFR_ST_02	р. Струма - с. Струмјани и с. Микрево	речни	промяна
BG4_APSFR_ST_03	р. Струма - от гр. Кресна до с. Сливница	речни	промяна - съкращаване
BG4_APSFR_ST_04	р. Струма - от гр. Симитли до с. Черниче	речни	промяна
BG4_APSFR_ST_05	р. Струма и р. Благоевградска Бистрица - гр. Благоевград	речни, дъждовнипоройни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ST_06	р. Струма - с. Невестино	речни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ST_07	р. Джерман - от гр. Дупница до с. Джерман	речни, дъждовнипоройни	промяна - едновременно разширяване и съкращаване
BG4_APSFR_ST_08	р. Банщица - от гр. Кюстендил до с. Жабокрът	речни	промяна - разширяване
BG4_APSFR_ST_09	р. Струма - гр. Земен	речни, инфраструктурни (преливане на яз. Пчелина)	промяна - съкращаване
BG4_APSFR_ST_10	р. Струма - от яз. Студена до гр. Батановци	речни, дъждовни (поройни и градски), инфраструктурни (преливане на яз. Студена и разрушаване на стената на яз. Осломе и яз. Ярджиловци)	промяна - едновременно разширяване и съкращаване

Приоритети и цели в ПУРН

Приоритет 1: Опазване на човешкото здраве.

- Цел 1.1. Минимизиране броя на засегнатите и пострадали хора при наводнения;
- Цел 1.2. Осигуряване бързо отвеждане на водите при интензивни валежи и наводнения от урбанизираните територии;
- Цел 1.3. Възстановяване на нормалните условия за живот;
- Цел 1.4. Минимизиране броя на засегнатите обекти от социалната инфраструктура;
- Приоритет 2: По-висока степен на защита на критичната инфраструктура и бизнеса.
- Цел 2.1. Подобряване на защитата на обекти от техническата инфраструктура;
- Цел 2.2. Подобряване на защитата на значими стопански и културно-исторически обекти;
- Приоритет 3: Повишаване защитата на околната среда.
- Цел 3.1. Подобряване на защитата на канализационните системи;
- Цел 3.2. Подобряване на защитата на индустриалните обекти -основно IPPC и SEVESO обекти;
- Цел 3.3. Минимизиране на засегнатите зони за защита на водите, защитени територии и защитени зони;
- Цел 3.4. Подобряване на водозадържащата способност на земеделски, горски и крайречни територии;
- Приоритет 4: Подобряване на подготвеността и реакциите на населението.
- Цел 4.1. Повишаване на подготвеността на населението за наводнения;
- Цел 4.2. Подобряване на реакциите на населението при наводнения;
- Приоритет 5: Подобряване на административния капацитет за УРН .
- Цел 5.1. Създаване на съвременна нормативната уредба за устройствено планиране на териториите и УРН;
- Цел 5.2. Осигуряване на оперативна информация за УРН;
- Цел 5.3. Повишаване на квалификацията на персонала, ангажиран с УРН;
- Цел 5.4. Минимизиране на риска от наводнения по водното течение за целия речен басейн;
- Цел 5.5. Осигуряване адекватно реагиране на публичните институции при наводнения.

Мерки в ПУРН на ЗБР. Приложение №4 към ПУРН на ЗБР:

Планираните мерки, посочени по- долу се отнасят за целия район за басейново управление, както и в частност - за области Перник и Кюстендил:

- Инициативи за разработване на наредби за определяне на превантивните нормативи, строително – техническите норми за устройственото планиране на територията, проектирането, изпълнението и поддържането на строежите;
- Актуализиране на наредбите за поддържане и експлоатация на малките язовири с цел безопасно провеждане на високите вълни породени от поройни наводнения;
- Създаване на Национална система за управление на водите в реално време;

- Разширяване на „тесните места” като мостове и др., които водят до подприщване на речния отток;
- Разработване и изпълнение на областни и общински програми за намаляване на риска от бедствия вкл. наводнения;
- Информирание и осигуряване на широк достъп до информация на населението чрез използването на съвременни способности и технологии;
- Създаване на капацитет на компетентните органи - РИОСВ или БД;
- Създаване на механизъм за координация на действията при възникване на риск от наводнения, вкл. в трансграничен район;
- Сътрудничество с компетентните органи за басейново управление и за управление на риска от наводнения на други държави;
- Провеждане на обучителна и информационна кампания по проблемите свързани с наводненията;
- Повишаване готовността на населението за реагиране при наводнения;
- Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна;
- Обследване на техническото и експлоатационното състояние на мостовете;
- Ежегодно обследване на техническото и експлоатационното състояние на язовирните стени и съоръжения към тях;
- Изготвяне на указания за разработването и готовността за изпълнението на плановете за защита при бедствия, включително от наводнения;
- Реконструкция и ремонт на язовири;
- Координация и сътрудничество между всички управленски нива (национално, басейново и местно) от единната спасителна система;
- Разработване и изпълнение на областни и общински програми за намаляване на риска от бедствия вкл. наводнения;
- Документиране на събитията и оценка на щетите от наводненията;
- Разработване и актуализиране на плановете за защита при бедствия, част наводнения;
- Повишаване готовността на населението за реагиране при наводнения;
- Изготвяне на ежедневен хидрометеорологичен бюлетин. Издаване на предупреждения при опасност от наводнения към МОСВ и МВР.
- Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия;
- Постоянен мониторинг на застрояването в близост до заливаемите зони;
- Изграждане на нови корекции;
- Надграждане на диги;
- Почистване на речни участъци и дерета за осигуряване преминаване на висока вълна;

- Почистване и стопанисване на речните легла в границите на урбанизирана територия;
- Изграждане на земно-насипна дига и комбинация;
- Ефективно управление на водните нива на язовири и ретензионни водохранилища. Недопускане на преливане през короната на дигите при поройни валежи в сравнително малки водосборни области;
- Премахване на незаконни постройки, подприщващи съоръжения, огради, складирани материали и други намиращи се в границите на речните легла или дерета;
- Създаване на управляеми полдери и малки буферни басейни в заливни тераси на реките.

Трансгранична координация с Република Северна Македония

Съгласно Директивата за оценка и управление на риска от наводнения (ДН) 2007/60/ЕО, ефективното предотвратяване и ограничаване на последиците от наводненията изисква координиране и съгласуваност между държавите-членки, когато речният басейн попада в границите на Общността и сътрудничество със съседни страни, когато речният басейн не е изцяло в границите на Общността (чл. 5 и чл. 8. т. 2 и т.3 на ДН). В Западнобеломорски район основните реки Струма, Места и Доспат преминават държавната граница и тяхното течение продължава през територията на Република Гърция. Басейните на реките Струмешница и Лебница (притоци на р.Струма) са трансгранични между Република България и Република Северна Македония. В проекта на Актуализираната предварителна оценка на риска от наводнения за Западнобеломорски район за басейново управление няма установена необходимост от определяне и съгласуване на трансграничен район със значителен потенциален риск от наводнения, съгласно изискванията на чл.5 от ДН, както и в съответствие с чл.146в от Закона за водите, за международните райони за управление на водите.

Координацията с Република Северна Македония се влияе от политическата рамка на двустранните взаимоотношения. В периода 6-7 март 2019 г. в Скопие е проведено Първото заседание на Смесената междуправителствена комисия за икономическо сътрудничество. В състава на комисията е включен и представител на МОСВ. Сред заложените конкретни дейности в приетия протокол от заседанието са „засилване и развитие на сътрудничеството в областта на водите, по-специално трансграничната координация съгласно Рамковата директива за водите и Директивата за наводненията и Хелзинкската конвенция на ИКЕ на ООН“. Като първи резултат, на 11 април 2019 г. в гр. София е подписано Споразумението за сътрудничество между Министерство на околната среда и водите на Република България и Министерство на околната среда и пространственото планиране на Република Северна Македония за сътрудничество в областта на опазване на околната среда и водите (Споразумението). Това Споразумение актуализира и надгражда подписаното на 9 юни 2000 г. Споразумение между Министерството на околната среда и водите на Република България и Министерството на околната среда на Република Северна Македония за сътрудничество в

областта на опазване на околната среда. В обхвата на новото Споразумение са включени и дейностите по управление и опазване на водните ресурси (чл. 2, т. 3). На 10 юни 2019 г. в гр. София е проведено Първо заседание на Съвместната междуправителствена комисия между Република България и Република Северна Македония, създадена на основание чл. 12 от Договора за приятелство, добросъседство и сътрудничество между Република България и Република Македония, подписан на 1 август 2017 г. в гр. Скопие. С протокола от срещата е приета Двугодишна програма за 2019-2020 г. за прилагане на Споразумение между Министерството на околната среда и водите на Република България и Министерството на околната среда и пространственото планиране на Република Северна Македония за сътрудничество в областта на околната среда и водите, подписано на 11.04.2019 г. в гр. София. Планираното за м. март 2020 г. първото заседание на Смесената комисия за сътрудничество в областта на околната среда и водите с Република Северна Македония е отложено поради пандемията от COVID-19. Проект BG16M1OP002-4.005-0001 „ПУРН – втори цикъл 2022-2027”, с бенефициент дирекция „Управление на водите“ към Министерство на околната среда и водите в партньорство с Басейновите дирекции за управление на водите

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Поради своята геоморфология и климат Република Северна Македония е уязвима на наводнения. Наводненията представляват 44 % от всички бедствия в страната. Основа за плана за оценка на риска от наводнения са опасността от наводнения и картата на риска от наводнения, които все още не са създадени. Съществуващите карти частично показват заливните равнини, но не са еквивалентни на картите на опасността от наводнения. Картите на опасността от наводнения разглеждат четири критерия за наводнения: човешко здраве, околна среда, културно наследство и икономика. Поради недостатъчния брой мониторингови пунктове прогнозирането и установяването на наводнения е трудно. Поради това се използва измерване на валежите, което е основно, но не е достатъчно за оценка на риска. Натоварването от съоръженията върху равнините повишава потенциалния риск от наводнение. През януари и февруари 2015, страната беше засегната от наводнения. Високите валежи причиниха значително повишаване на нивата в реките, язовирите и водохранилищата, като причиниха големи наводнения в 43 от 80 общини в страната. Около 170 000 души са били директно засегнати и около 965 569 people – около половината от населението са били непряко засегнати.

За град Скопие е разработено моделиране на наводненията, съгласно Директива 2007/60/ЕС, която към момента не е транспонирана. Освен плановете, голям брой контролни съоръжения – язовири и резервоари съществуват в районите на Скопие, Пелагония, Струмица и Струга. Някои от основните изисквания от Директивата се изпълняват. Съгласно Закона за водите, програми за защита от опасни ефекти на водите са подготвени за някои речни басейни, като интегрална част от ПУРБ.

Обобщение за състоянието на водите:

Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Съгласно ПУРБ на Западнобеломорски район (2016-2021 г.) Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ обхваща 9,73% от територията на страната. И трите главни реки в района – Струма, Места и Доспат са трансгранични – преминават през държавните граници на Република България и това обуславя наличието на трансгранични повърхностни водни тела в поречието им.

В резултат от прилагането на подходите в териториалния обхват на ЗБР са окончателно определени 29 СМВТ и не са определени ИВТ.

Анализът на резултатите от оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела показва, че 11 водни тела - 6% са в отлично състояние/максимален потенциал, 103 тела - 56 % са в добро състояние/потенциал, 51 водни тела - 28% са в умерено състояние/потенциал, 8 водни тела - 4 % са в лошо състояние/потенциал и 5 водни тела - 3 % са в много лошо състояние/потенциал.

Най-честите причини за влошено екологично състояние на повърхностните водни тела в района са следните: превишенията на нормите свързани с кислороден режим , БПК₅, амониев азот, нитратен азот, нитритен азот, установени превишения на СКОС най- вече за мед, цинк, цианиди.

От общо 183 повърхностни водни тела в териториалния обхват на Западнобеломорски район, 63 водни тела – 34,4 % са в добро химично състояние, 3 водни тела – 1,6 % са оценени в недостигащи добро химично състояние и 117 водни тела – 64 % не са оценени и са определени в неизвестно химично състояние.

Измерени, в отделни случаи, са високи СГС-стойности, превишаващи СКОС за приоритетните вещества кадмий, олово, никел.

Като проблеми се **обобщават следните:**

Въз основа на събраната и анализирана информация за Западнобеломорски район в ПУРБ за втория планов период са определени потенциалните категории натиск върху повърхностните води: натиск от точкови източници на замърсяване; натиск от дифузни източници на замърсяване; натиск от физични изменения/хидроморфологичен натиск; натиск от климатични изменения.

Като точкови източници на замърсяване в Западнобеломорски район са идентифицирани:

- Зауствания на битови отпадъчни води от:
  - Градски пречиствателни станции за отпадъчни води (ГПСОВ) на населени места (агломерации) с над и под 2000 еквивалент жители (е.ж.);
  - Градски канализационни мрежи (ГКМ) на населени места (агломерации) с над и под 2000 е.ж.;
  - Локални пречиствателни станции за битови отпадъчни води (ЛПСОВ).
- Зауствания на промишлени отпадъчни води с:
  - Разрешително по Закона за водите (ЗВ);
  - Комплексно разрешително (КР), съгласно Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

- Зауствания на битови отпадъчни води - Съгласно критериите за значимост, заустванията от непречистени градски отпадъчни води на населени места под 2000 е.ж., се считат за източник на значим натиск само, ако оказват натиск по елемента за качество, водещ до недостигане на екологичните цели. Приема се, че заустванията от тях поотделно не са значим натиск, но тяхното натрупване може да повлияе цялостно върху състоянието на водосбора на водното тяло.

Индустриални източници на натиск:

Индустриални източници на натиск са зауствания на промишлени отпадъчни води от всички обекти от Приложение № 5 на Наредба № 6/2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти в териториалния обхват на ЗБР. Повърхностни водни тела с установен значим натиск от ИРПС-промишленост са три броя, всички в басейна на р. Струма. Повърхностни водни тела с установен значим натиск от не-ИРПС-промишленост са 6 броя, в басейна на р. Струма.

Установени са 72 случая на повърхностни водни тела с идентифициран значим натиск от точкови източници на замърсяване, значителна част от които се намират в обхвата на ПТГС. Преобладават точковите зауствания на битови отпадъчни води – 63, докато заустванията на индустриални източници са само 9.

Анализът показва, че заустванията от градска канализационна мрежа - ГКМ под и над 2000 е.ж. са основният точков източник на замърсяване, съответно 13.7 % и 12.0 %. Най-малък процент от видовете точкови източници на замърсяване със значим натиск е зает от заустванията на битови-отпадъчни води от ГПСОВ между 2000 и 10000 е.ж. и от заустванията на ЛПСОВ, съответно 0.5% и 1.1%.

Като най-значим индустриален източник от ИРПС са идентифицирани отраслите черна металургия и енергийно стопанство - термични електроцентрали. Като най-значим индустриален източник от не-ИРПС са идентифицирани отраслите: производство на строителни материали, хранително-вкусова промишленост и текстилна промишленост. Заустванията от животновъдство и риборазвъждане не се явяват значими точкови източници.

Малка част (13 %) от повърхностните тела са подложени на съществено натоварване от дифузни източници на замърсяване. Като дифузни източници на замърсяване на повърхностните води в Западнобеломорски район са определени и разгледани : депата за отпадъци, населени места под и над 2000 е.ж. без изградена или частично изградени канализационна мрежа във водосборната площ на поречията; земеделие и съпътстващите го дейности във водосборната площ на повърхностното водно тяло/поречие/;

Други видове натиск са:

- Ерозия - преглед на степента податливостта на ерозия във водосбора на повърхностното водно тяло/поречие/ в ЗБР;
- Туризм и рекреация;
- Транспорт - замърсители от автомобилния транспорт (магистрала и първокласни пътища), постъпващи във водосбора на повърхностното водно тяло/поречие/ в ЗБР.

Независимо, че повърхностно водно тяло - BG4ST400R1072 река Струмешница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в река Струма, не покрива критерия 30 % от площта на водосбора на водното тяло да попада в уязвима зона”, същото е идентифицирано като повлияно от значим дифузен натиск предвид комбинирания натиск върху водосбора му. Взето е предвид и обстоятелството, че същото е трансгранично, водите му са замърсени още преди постъпване на българска територия. В неговия водосбор е определена нитратно – уязвима зона.

Повърхностните водни тела, повлияни от водоземане в териториалния обхват на ЗБР са 100 бр., (55 %) и са подложени на натиск, който влияе на хидроложките им параметри. Няма тела, подложени на значим натиск.

Оценка на риска за повърхностните водни тела в ЗБР в ПУРБ (2016 – 2021 г.). Оценката на риска е показана в Приложение 4.1. по критерии: водни тела, в риск поради установен значим натиск, водни тела, в риск поради оценено недобро екологично състояние, водни тела в риск поради непостигащо добро химично състояние, водни тела в риск поради установен значим натиск или оценено недобро екологично или химично състояние. водни тела вероятно в риск Броят им в поречие Струма е 53, в поречие Места -20, в поречие Доспат-3 или общо в ЗБР 76 бр.

Североизточен, Източен и Югозападен региони (Република Северна Македония)

Най – големият проблем на населените територии е недостатъчното количество на питейна вода. Причината е неконтролираното и неразумно ползване на води, загуби на води във водоснабдителните системи в размер повече от 50%, поради остаряването им – повече от 15 години, недостатъчен обем на резервоарите, пречиствателните съоръжения и др. Също така към настоящия момент:

- Канализационните системи не са напълно изградени – покрити са 80-100%;
- Пречиствателни станции за отпадъчни води не са построени в агломерации с повече от 10 000 ЕЖ и агломерации от 2 000 до 10 000 ЕЖ. Някои от съществуващите пречиствателни съоръжения са неефективни, остарели или много износени;
- Съществуващите ПСОВ не пречистват всички отпадъчни води поради липсата на входни колектори, недостатъчен капацитет на преработка и изискват реконструкция, модернизация или усъвършенстване;
- В селските райони се ползват само септични ями;
- Дренажните системи са в лошо състояние, като по време на транспорта нараства риска от замърсяване на почвите и подземните води;
- Отсъствие на интегрален модел за напояване, замърсяване на повърхностните води;
- Деградация на повърхностните води, поради измиване на седименти,
- Нарастване на замърсяването от депа за отпадъци, незаконни депа, неподходящо изхвърляне на опасни отпадъци;
- Променлив и намален капацитет на водоизточниците;
- Неконтролирано и неразумно ползване на води;

- Несигурни СОЗ около водоизточниците, причиняващи лошо качество на водите.
- Непречистени отпадъчни води се изхвърлят пряко във водни басейни с повърхностни води;
- Неразрешено заустване на промишлени отпадъчни води във повърхностни води;
- Проблемите с пречистването на отпадъчните води са типични за градските и селските райони, в които няма пречиствателни станции, а икономическите дейности включват рискове за околната среда;
- Състоянието на съществуващите канализационни мрежи не винаги е добро – мрежите са остарели и позволяват просмукване/течове;
- Замяряване от селскостопански източници – торове и пестициди;
- Съществуват неразрешени сметища за битови отпадъци, включително в рамките на заливните равнини и тераси на реки;
- Различни източници на замърсяване от промишлеността - изливане на отпадъчни води във водоземни кладенци и оборотни води, наличие на неразрешените депа за промишлени отпадъци.

2.1.4. Състояние на земните недра

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Земните недра в Югозападна България са изградени от разнородни метаморфни, магмени и седиментни скални формации, с различна възраст.

Докамбрийски метаморфни комплекси

Докамбрийските метаморфни групи (комплекси; свити) заемат най-големи територии от геоложкото пространство на двете поречия. Представени са от монотонните свити от различни видове гнайси, мигматити, гнайсошисти, шисти, лептинити, масивни мрамори, с прослойки от шисти; пъстри свити от гнайси, амфиболити, шисти, прослоени от мрамори, калкошисти, лептинити.

Най-старите (архай – долен протерозой - Р_ε А-С) ултраметаморфни групи (именувани Беласишка = Стражевска група и Огражденска = Арденска група или Малашевския гнайсово-мигматитов комплекс) са представени предимно от гранитизирани гнайси, мигматити, амфиболити, изграждащи планините Беласица, Огражден и Малашевска.

Рупчоската група, обхващаща гнайсовите свити от разнообразен състав гнайси, мигматити, шисти и пъстрите (Чепеларска и Вълчанска) свити от гнайси, гнайсошисти, амфиболити, мрамори и други скали, както и най-горната силикатна Ситовска група (с гнайсова, лептинитова и шистова свити) изграждат метаморфната мантия на гранитните и гранодиоритни плутони в масивите на Западна Рила, Пирин и Западни Родопи. Около гранитния интрузив на Осоговска планина метаморфитите са представени от гнайси и амфиболити на Осоговската група. Сред метаморфните групи преобладаващо разпространение имат различните видове гнайси.

Над Ситовската гнайсово-шистна група в Пирин и Западните Родопи метаморфният комплекс се коронява от масивни и окарстени мрамори на Асеновградската група – т.н. Добростанска свита. Дебелината на свитата изграждаща мраморния пръстен около Тешовския гранитен плутон надвишава 1400 m.

Магмени гранитни и гранодиоритни плутони

Магмените гранитни и гранодиоритни плутони (с палеозойска и горнокредна – палеогенска възраст) заемат обширни пространства в поречието на реките Струма, Места и Доспат. Те са внедрени сред метаморфните групи и изграждат ядрата на високите планини Рила, Пирин, Западни Родопи и Осогово. Малки гранитоидни интрузии се разкриват и по планините Влахина, Крупнишка, Малашевска, Огражден и Беласица, Западна Рила и други участъци.

Палеозойските формации, включително диабаз - филитоидния комплекс (от вендкамбрий до горен перм са разпространени фрагментирано в многобройни ивици от райони и участъци в Крайщидната област – горното поречие на река Струма.

В Крайщето и Западносредногорската област са разпространени мезозойските – триаски, юрски и горнокредни седименти. Сравнително големи площи заемат водоносните напукани и окарстени средно-горнотриаски варовици, доломитови варовици и доломити.

Седиментни и вулканогенно - седиментни формации

През палеогенския и неогенския периоди, в резултат на дълбоки разломявания и интензивни, диференцирани тектонски движения по Струмската, Местенската и Доспатската разломни зони се формират грабените седиментни басейни (ровове). В тях са отложени мощни континентални седименти от брекчоконгломерати, пясъчници, пясъци, глинесто-песъчливи и глинести седименти с битумолити и въглища. Образувани са олигоценските Пернишки и Бобовдолски, Сухострелски и Брежански въгленосни басейни.

В поречието на река Струма терциерният вулканизъм е проявен по-слабо. В редица участъци се разкриват приабон-олигоценските вулкански тела от риолити, риодацити и други вулканити в редица участъци от Крайщидната и Огражденска области. Едно от най-късно проявилите се вулкански тела е неогенската височина “Кожух”, в самото корито на река Струма, която и до днес е ареал на интензивна хидротермална и мофетна активност.

Максималната дебелина на неогенските речно-езерните моласи, запълващи Симитлийския и Санданския басейни надвишава 1000 m. По съседната Местенска субмеридионална зона са формирани терциерните Разложки и Гоцеделчевски котловини (въгленосни басейни) и Доспатския грабен – по едноименната разломна зона.

Кватернерни седиментни комплекси

Кватернерната покривка е неравномерно разпространена. В речните легла, заливните и надзаливните тераси, в наносите и поройните конуси, при устията на реките и потоците и планинските подножия са отложени алувиални и пролувиални наноси от чакъли, валуни и пясъци с прослойки и почвен покров от песъчливи на места и блатни глини. Общата им дебелина по река Рилска достига 50 - 55 m; по Дупнишка Бистрица –

100 m, по река Петричка – над 300 m, по река Доспат – над 150 m. Край планинските подножия са натрупани пролувиални и делувиални, несортирани, грубоотломъчни скални блокажи, брекчи, пясъци и глинести отложения. Дебелината им в Благоевградския басейн достига 150 m.

В Рила и Пирин - по долините, в ледниковите циркуси и езера се срещат моренни и речно-ледникови наслаги с ограничено разпространение.

Тектоника

Територията на Югозападна България е „претърпяла” почти всички неотектонски и магмотектонски събития, проявени през дългата геоложка еволюция на Балканския полуостров. Многократните геоложки процеси и геотектонски активизации в региона са формирали многообразието на скалните формации и сложно устроените геоложки, блокови структури, респ. хидрогеоложки структури, с разнородните водоносни и безводни хоризонти.

Планинските блокови масиви и котловинните басейни принадлежат към следните геоструктурни области (зони): Западно Средногорие, Крайще (Крайшиди) и Родопски масив с неговото продължение – Сръбско - Македонския масив в западните покрайнини.

С изключително пъстър и сложен разломен, гънково-блоков и навлачен строеж се отличава областта Крайще. Мозайката от фанерозойските литостратиграфски свити иморфотектонски структури обуславят и голямото разнообразие на хидрогеоложките условия в областта. Регионът се отличава с особено интензивна неотектонска активизация и в съвременната епоха.

Диференцираните вертикални движения на земекорните блокове продължават високото издигане на планинските (хорстови) масиви, усилената ерозия и денудация, дълбочинната инфилтрация на води в подземната хидросфера и потъване на междупланинските грабенови котловини, където се акумулират речните и склоновите наслаги и подземните води. По активните разломни зони на Струмското поречие са проявени и многобройните термоминерални извори, сред които и най-горещите в страната – при град Сапарева баня.

В трансграничния район на Република България е разработено само едно полиметално находище в Осоговския руден район, област Кюстендил. По-широко разпространение имат урановите рудници, всичките разположени в Благоевградска област – Елешница, Симитли, Мелник и др.

Въглищни находища са експлоатирани в Бобов дол и Катрище, Кюстендилска област и в Ораново, Брежани и Огняново – Благоевградска област.

Земните недра са един от компонентите на околната среда и са невъзобновими природни ресурси. Контрол по отношение опазването и екологосъобразното използване на земните недра и подземните богатства, както и опазването на околната среда при дейности по търсене, проучване и добив на подземни богатства в Република България е регламентиран със *Закона за опазване на околната среда* (ЗООС) и *Закона за подземните богатства* (ЗПБ) и подзаконовите нормативни актове към тях. Търсенето и проучването на подземни богатства започва след решение на Министерски съвет за предоставяне на

разрешение, разрешение и сключване на договор със съответното компетентно министерство. Така също се изготвят и съгласуват съответните проекти, съгласно разпоредбите на ЗПБ.

Добивът на подземни богатства се извършва след предоставяне на концесия съгласно разпоредбите на Закона за концесиите и ЗПБ, както и след изготвяне и съгласуване на Цялостни проекти за добив и рекултивация на нарушени терени за срока на предоставената концесия

Съгласно действащото законодателство – *Закон за опазване на земеделските земи и Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния слой*, на всички нарушени терени от минно-добивната дейност се провежда задължително техническа и биологична рекултивация.

Област Благоевград се характеризира с най-висока степен на сеизмично осигуряване - девета степен по скалата на Медведев-Шпонхоер-Карник. Това крие силна опасност и означава, че сградите трябва да издържат, докато земята започне да се напуква. Най-застрашително място е началото на Кресненското дефиле при Крупник. Знае се за голямото Крупнишко земетресение през 1904 г., когато се е отворила голяма пукнатина, от която е избликувала кал, а река Струма е изчезнала за няколко дни. Неслучайно там има Сеизмологична станция, която постоянно следи движението на земните пластове. За област Кюстендил степента на сеизмичност е VIII-ма.

➤ *Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)*

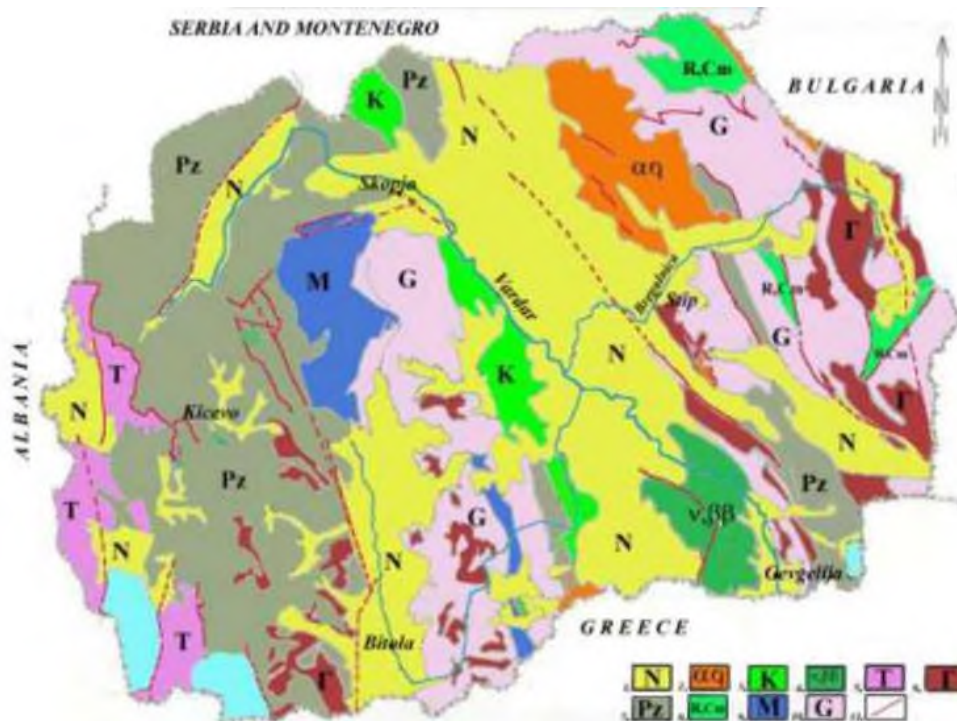
Геоложката структура на територията на Република Северна Македония оказва значително влияние върху условията за образуване на подземни води. От литературата е известно, че геоложката структура се характеризира с много специфики и явления, които с право могат да се третират като рядкост в световното научно и културно наследство. На относително кратко разстояние има много различни геоложки и геоморфологични явления, които показват, че този регион през геоложката история е претърпял значителни и много сложни промени, т.е. може да се намери от най-старите геоложки до най-младите скални маси (**Фигура 2.1.4-1**).

На **Фигура 2.1.4-2**, в допълнение към отделените геотектонични единици, също са показани: Неотектонични долинно-грабенови депресии (1) и Неоген-кватернерни вулканични области (2). Литологичният състав и структурата на единиците са създадени в няколко фази на тектонска активност. Най-важните етапи на създаване и развитие са протерозойската, рефей-камбрийската, каледонско-херцинската и алпийската орогенна фази.

Сръбско-македонският и пелагонският масив са най-старите геотектонични единици, които са се образували чрез напукване на земната кора през рифей- камбрийския период. Най-старите метаморфни и магматични скали са на възраст осемстотин милиона до един милиард години. Началото на развитието на Вардарската и Западномакедонската зона

започват в рамките на т.нар Тетис геосинклинален. В образуванията на рифейско-кембрийския и палеозойския комплекс от тези единици са запазени следи от седиментационни процеси, магматизъм, метаморфизъм и тектонски движения.

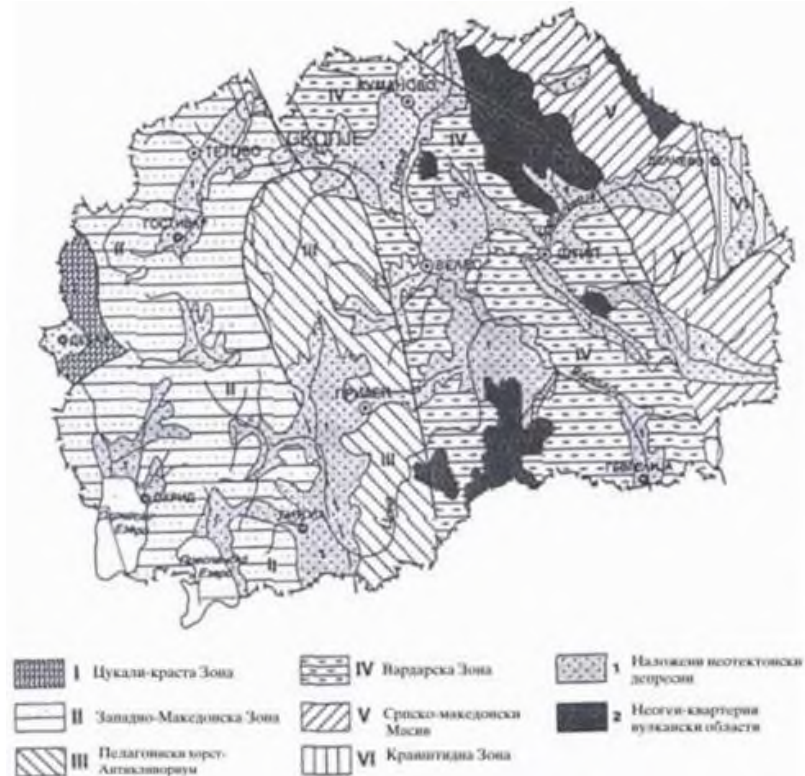

Фигура 2.1.4-1. Опростена геоложка карта на Република Северна Македония:

1. Неоген - N
2. Вулканични явления - αβ
3. Креда - K
4. Габро и диабази - αββ
5. Триас - T
6. Гранити - G
7. Палеозой - Pz
8. Риф-кембрийски - RCm
9. Мрамори - M
10. Гнайси - G
11. Разломи

В така наречения алпийски етап на развитието е откриването на океански тип скали на Земна кора във Вардарската зона през юрския период. Този период се характеризира със създаването на дебела маса от офиолитни скали в Вардар-Измир-Анкара Океан и Мирдита - зоната в Албания. През горната юра-долната креда се счита, че появата на субдукция на изток във Вардарската зона е актуална.

След затварянето на зоните Вардар и Мирдита, по-нататъшното развитие на Балканския регион се контролира главно от субдукцията на Адриатическата (Апулия) плоча на изток под Динаридите-Елениди и компресирането на Месийската плоча на запад. По-долу са дадени основните характеристики на основните тектонски зони, попадащи в обхвата на ПТГС и ТСИМ, представени поотделно.

Фигура 2.1.4-1. Карта на геотектоничната регионализация на Република Северна Македония (М. Арсовски, 1997)

Вардарска зона

Вардарската зона е много важна тектонска единица. С вътрешния си строеж, представените тектонски структури, техните отношения и геоложката си история, тя се откроява от другите тектонски единици не само на територията на Република Северна Македония, но и на целия Балкан. За първи път е описан от австрийския геолог Ф. Космат, който в долината на река Вардар откри интензивно нарушен креден флиш и система от черупки от палеозойски и мезозойски комплекси. Ширината му днес е 60-80 км и се простира на стотици километри от Белград на север до Солунския залив на юг. На територията на Република Северна Македония включва фрагменти от докамбрийската земна кора, след това палеозойски вулканогенно-седиментен комплекс и кисел мезозойски магматизъм. В тази зона силно се проявява диференцирана активност на тектонските движения в различните ѝ сегменти. Това обуславя присъствието на структурно-фациални комплекси от мезозойска възраст. Развитието през пиренейската орогенна фаза е особено интересно, когато в източната част на Вардарската зона са се образували няколко регионални покрива, които присъстват на цялата територия на Република Северна Македония. В неотектонския стадий границите на Вардарската зона протичат с интензивна проява на кисел и основен вулканизъм, чиято дейност продължава чак до кватернера. Всичко това показва, че тази тектонска единица през цялата геоложка история се откроява като силно лабилна зона. Тук съвременните тектонски движения са налице и днес.

Сръбско - македонски масив

Сръбско-македонският масив е фрагмент от родопския масив, който разделя орогенните системи на Динаридите и Еленидите, разположени от западната страна на сръбско-македонския масив и Карпато-Балканидите, разположени от източната му страна. Заедно те представляват неразделна част от алпийския геосинклинален пояс в средиземноморския регион. Сърбомакедонският масив на територията на Република Северна Македония се характеризира с наличието на предкамбрийски и рифейско-камбрийски комплекси.

Първите са представени от скалисти комплекси, където преобладават гнайси и Микашисти. В определени зони има и фации от зелени шисти (хлорит-серицитни шисти, метагабро, метадиабазы, албитови зелени шисти и др.). Незначително, в крайните части също се срещат графитни шисти от Стария палеозой. През мезозоя и палеогена този масив понякога е бил засегнат от трансгресия. В късния алпийски етап той е зает чрез разделяне на по-малки сегменти, които са отделени един от друг чрез напречно наложени вдлъбнатини. В същото време има проява на млад вулканизъм, както в крайните му части и прилежащите зони, така и вътре в него.

Крайщидна зона

Крайната източна част на Република Северна Македония, е отделена в отделна тектонска единица, наречена Крайщидна зона. В Република Северна Македония се разпространява в граничната част с България и горното течение на река Брегалница, която включва терените на третичния Пиянецки (Делчево-Пехчевски) грабен и околните планински масиви. Масивът Голак е разположен на запад, а планината Влайна на изток.

Характеризира се с наличието на триасови и други алпийски образувания и има особен тип развитие на образуване на зелени шисти. Зелената шистова формация е представена от метагабри, метадиабазы и зелени метапясъци, които „плуват“ в херцинските аплитоидни гранитоиди. Гранитите са с долно-юрска възраст.

През Средноалпийския период тук се е образувал тектонския ров на Пиянец, в който са отложени еоценски флишови седименти и плиоцен-кватернерни моласовидни наслаги. В последния алпийски етап, започвайки от олигоцен, се наблюдава интензивен кисел вулканизъм.

Неотектоничният етап на развитие на територията на страната има голямо значение за условията на натрупване на подземни води, появата на геотермална енергия и други аспекти. В неотектоничния етап на развитие територията на Република Северна Македония е била изложена на интензивни разрушителни процеси, проявяващи се с разстройства на разлома. Подобни процеси са били характерни за цялата територия на Балканския полуостров. През този период територията на Република Северна Македония е била изложена главно на режим на господстващо гравитационно разсейване и появата на издигащи се и потъващи морфоструктури. Неотектоничните разломи са предимно от гравитационен тип и само някои са от хоризонтален тип. Такъв е например хоризонтален разлом, който се простира от Кюстендил (България) - Крива Паланка - Куманово - Скопие -

Дебър - Елбасан (Албания). Някои от активните разломи са маркирани с различни форми на геотермална енергия и създаването на неотектонски депресии.

Характерна особеност на неотектоничния етап е, че на някои етапи е имало топъл и влажен климат (биологичен климатичен оптимум), който е благоприятствал развитието на растителността и образуването на въглищни пластове в повечето от нашите басейни, където е възникнало появата на зони на налягане с шести с чести подсилени и артезиански явления.

Още в най-горния плиоцен вертикалните тектонски движения отново са много интензивни, което е засегнало и езерната среда.

При такива условия настъпва бърза ерозия на плиоценски седиментни скали. Предполага се, че в най-горния плиоцен Таорското дефиле започва да се образува и водите от езерата Скопие и Полог се оттеглят на юг. След това идва разширяването на Велес и Тиквеш и образуването на езерото Раец. Основният „язовир“ на тази голяма водна среда са били горно-юрските варовици.

Докато потъването в Егейско море продължава, по нашите терени общата тенденция е на нарастване. Оттеглянето на езерните води към Егейско море започва през горния плиоцен и е напълно завършено през долния плейстоцен. Езерните повърхности са превърнати в долини с местни влажни зони, по периферията на които се засилва речната мрежа и ерозивната активност на терените.

В долния плейстоцен "язовирът" на езерото Тиквеш е пробит през юрските варовици и габродиабази близо до Демир Капия, които започват да образуват окончателното корито на Вардар до Егейско море. Днешният облик на територията на Република Северна Македония постепенно се формира. С изключение на Охрид, Преспанският и Дойранският грабени, където отлагането на езерни седименти продължава през плейстоцена и до днес, в другите грабени ерозивната активност е била много по-интензивна от седиментацията. В плейстоцена долините са натрупали предимно алувиални, пролувиални и на места глациофлувиални отлагания.

По време на залеждането на високите планински върхове се образуват широко разпространени ледникови маси и моренен материал. В по-топлите периоди моренните седименти се транспортират като ледников флувиален материал до долините. По-големи маси от ледников флувиален материал се натрупват и съхраняват в или по периферията на долините Пелагония, Кичево и Полог, през Богомилското поле и др.

Обобщение за състоянието на земните недра:

Геолого-тектонското развитие на територията в трансграничните райони на Република Северна Македония и Република България имат сходен характер. Съвременният релеф е предимно планински, с добре оформени речни долини, котловини и низини. Ерозионните процеси са характерни за издигнатите части на релефа, а отлагането на наносния материал се извършва основно в котловините, низините и водните басейни.

Като част от Балканския полуостров, трансграничните територии на Република Северна Македония и Република България са силно застрашени от сеизмичната активност на земните недра.

2.1.5. Състояние на почвите

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Почвите на Република България попадат в две европейски почвено-географски области: Карпатско-Дунавска и Средиземноморска, които са основни части от Суббореалния и Субтропичния почвен сектор на Европа. На територията на България са отделени Долнодунавска почвена подобласт, която е част от Карпатско-Дунавската област и Балканско-Средиземноморска почвена подобласт – част от Средиземноморската област.

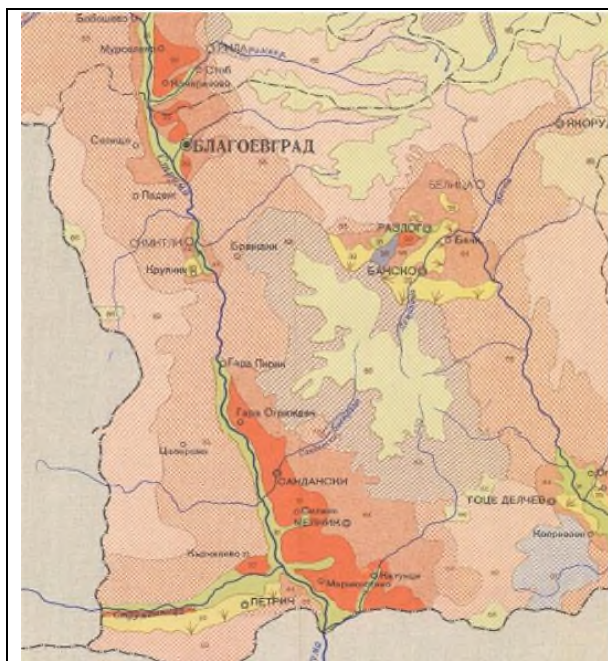
Почвите на територията на области Благоевград и Кюстендил попадат в границите на Балканско-Средиземноморската почвена подобласт (Фигура 2.1.5-1).

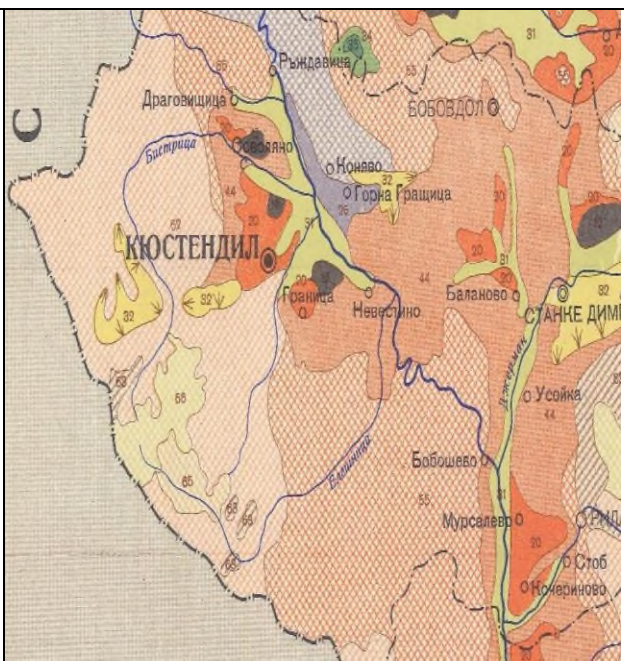
Фигура 2.1.5-1. Почвени подобласти в Република България

На територията на области Кюстендил и Благоевград са представени следните класове и типове почви: Наносни (Fluvisols) – Алувиално – Делувиални (Alluvial – Delluvial Fluvisols); Лесивирани (Luvisols) – Канелени горски почви (Chromic Luvisols); Метаморфни (Cambisols) – Кафяви горски почви (Dystric – Eutric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Тъмноцветни горски почви (Umbric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Планинско ливадни почви (Modic Cambisols); Примитивни (Leptosols) – Литосоли (Lithosols), Регосоли (Regosols), Ранкери (Rancers) и Рендзини (Rendzinas) – Фигура 2.1.5-2 и Таблица 2.1.5-1.

Фигура 2.1.5-2. Почвена карта на област Благоевград (Извадка от почвената карта на България, М 1:400000)

Фигура 2.1.5-3. Почвена карта на област Кюстендил (Извадка от почвената карта на България, М 1:400000)

Таблица 2.1.5-1. Почвени типове в области Благоевград и Кюстендил

Области	Клас/ Почвен тип (Национална класификация)	Клас/Почвен тип (FAO)
Благоевград и Кюстендил	Наносни/Алувиални, Делувиални	Fluvisols/Alluvial Fluvisols
	Лесивирани/Канелени горски почви	Luvisols/Chromic Luvisols
	Метамрфни/ Кафяви горски почви	Cambisols/Dystric-Eutric Cambisols
	Метамрфни/Тъмноцветни горски почви	Cambisols/Umbric Cambisols
	Метамрфни/Плнинско ливадни почви	Cambisols/Modic Cambisols
	Примитивни/Ранкери, Рендзини, Регосоли, Литосоли	Leptosols/Rancers, Rendzinas, Lithosols, Regosols

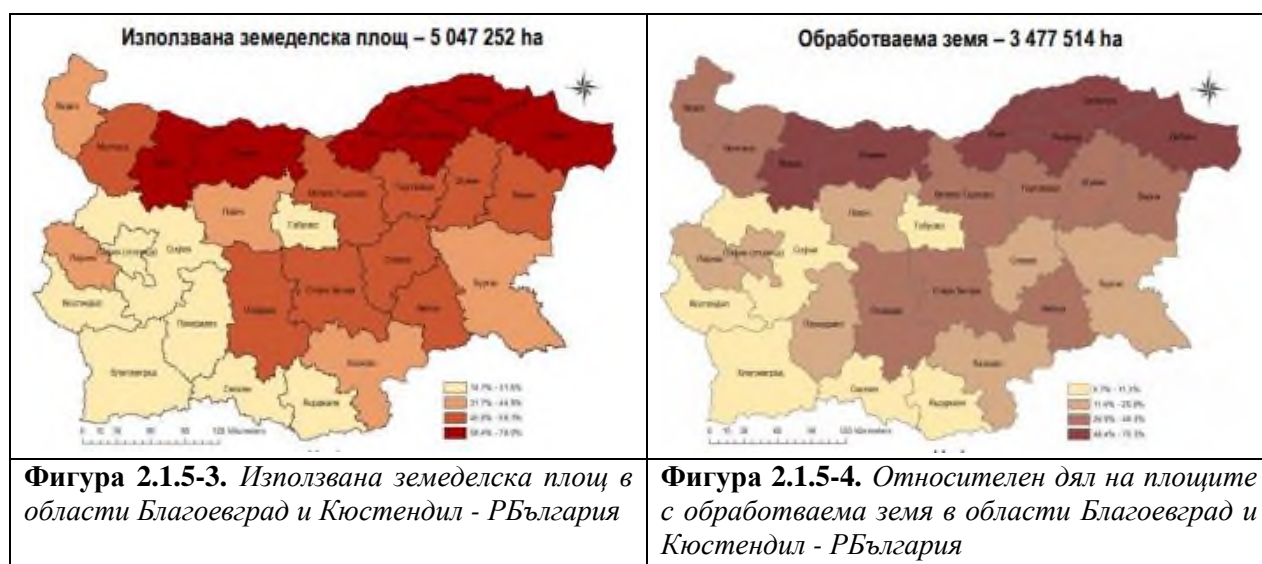
Земеползване

Област Благоевград попада в „Югозападен“ статистически район – ниво 2 на номенклатурата на териториалните статистически единици (NUTS) на Европейския съюз, съгласно Регламент (ЕО) №176/2008. Съгласно „БАНСИК: Заетост и използване на територията през 2020 г.). Общо от цялата територия на области Благоевград и Кюстендил използваната площ за земеделски нужди е 232 223 ha (38.88 % от площта на „Югозападен статистически район), от които обработваемата земя е 57449 ha (28,76% от площта на „Югозападен статистически район).

Таблица 2.1.5-2. Основна заетост на територията в област Благоевград през 2020 г. (МЗХГ отдел “Агростатистика”, Резултати и анализи, № 381 - октомври 2020)

Основни категории/Райони и области	Зърнени (вкл. Фураж)	Маслодайни	Технически	Зеленчуци и оранжерии	Ливади и едногодишни фуражни (без царевича)	Угари	Обработваема земя	Семейни градини	Постоянно затревен и ливади - овощни градини	Трайни насаждения	Използвана земеделска площ	Площ със селскостопанско предназначение
България	2037695	1008255	70649	63720	135630	161565	3477514	14231	1403988	151518	5047252	5227902
Югозападен	99809	42826	1308	8368	14788	32620	199719	2663	375599	19230	597210	627594
Благоевград	7533	1004	703	2109	4018	8839	24206	703	102248	8437	135594	153774
Кюстендил	13956	4264		1938	2617	10467	33243	1163	55050	7172	96629	100990

Размерът на използваната земеделска площ и обработваемата земя в области Благоевград и Кюстендил е представен на **Фигура 2.1.5-3** и **Фигура 2.1.5-4**.

Източник: БАНСИК, Резултати и анализи, № 367-2019, МЗХГ отдел „Агростатистика“

Използваната земеделска площ (ИЗП) е формирана от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници – код 40, постоянно затревените площи и семейните градини. През 2020 година се наблюдава увеличение с 0,19% спрямо предходната година.

В обработваемата земя са включени площите, при които се прилага сеитбооборот, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжерии. През 2020 година се наблюдава увеличение с 0,46% спрямо предходната година.

Относителният дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти) в Югозападен район за 2006 г. (по данни на Изпълнителната агенция по околна среда въз основа на данните от европейския проект CORINE Landcover) е 4,51%, съответстващо на 923,427 кв.км. от територията на района (от общо 20 468,794 кв.км). Това е под средното за страната (5,03%). Най-силно антропогенно натоварени са териториите на областите София (столица) - 32,72% и Перник - 9,97%, а в по-ниска степен - областите Благоевград (1,86%), Кюстендил (2,53%) и Софийска (3,69%).

По данни на Изпълнителната агенция по околна среда въз основа на данните от CORINE Landcover за 2006 г. съотношението между урбанизираните, земеделските и

горските територии за Югозападен район е както следва: 4,51%, 30,32% и 64,03% от общата територия на района. Средните стойности за България са съответно 5,03%, 51,75% и 42,37%.

Деградация на почвата

Процесите, които увреждат почвите са: ерозия; уплътняване; запечатване; свлачища; вкисляване; засоляване; намаляване на почвеното органично вещество; замърсяване.

Ерозия

Площите, подложени на умерен и висок ерозионен риск, вследствие на водоploщна ерозия значително се увеличават в сравнение с предходни години и като обща площ са оценени на 2 010 223 ha. Данните за Югозападен район показват, че умерен до висок (до 20 t/ha/y количество ерозира почва) и висок (до 40 t/ha/y) риск от площна ерозия съществува в областите Благоевград и Кюстендил.

По данни от проект CORINE Landcover в Югозападен район 59,33% от територията е оценена с 4, т.е. средна до силна податливост на ерозиране (за страната тази стойност е 52,47%). 20,91% от територията на района е със средна податливост на ерозиране (за България – 18,45%). Малко над 5,14% е процентът на територия на района със силна или с много силна податливост на ерозиране (за България - 7,2%), а малко над 9,3% (за страната 15,77%) от територията е с много слаба или слаба податливост на ерозиране.⁶⁶

В периода 2014–2017 г. площите в ЮЗР, засегнати от плоскостна водна ерозия и свързаните с нея почвените загуби, остават относително постоянни. Според представената от ИАОС карта на действителния риск от плоскостна водна ерозия за 2017 г. за територията на Р България могат да се направят следните изводи за съставните области на Югозападния регион:

- област Благоевград е застрашена от много силна водоploщна ерозия предимно по долината на р. Струма – в долното ѝ течение и особено по западния склон на Пирин планина;
- област Кюстендил е със силно застрашени територии също по долината на р. Струма, както и по оградните склонове на Кюстендилската котловина.

Степента на засягане почвите и земите от водоploщна в област Благоевград и Кюстендил са представени в Таблицы 2.1.5-3 и 2.1.5-4.

Таблица 2.1.5-3. Степен на податливост на почвата на ерозия по поречията на р. Долна Струма и р. Места

Степен на податливост	р. Долна Струма		р. Места	
	Площ, ha	Площ, %	Площ, ha	Площ, %
Силна	1989.3	0.31%	2445.9	0.38
Много силна	4546.2	-	1483	0.23

⁶⁶ Проектът CORINE Landcover е част от европейската програма „Координация на информацията за околната среда“ (CORINE) и цели осигуряване на съвместима географска информация за земното покритие в страните от ЕС, <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>

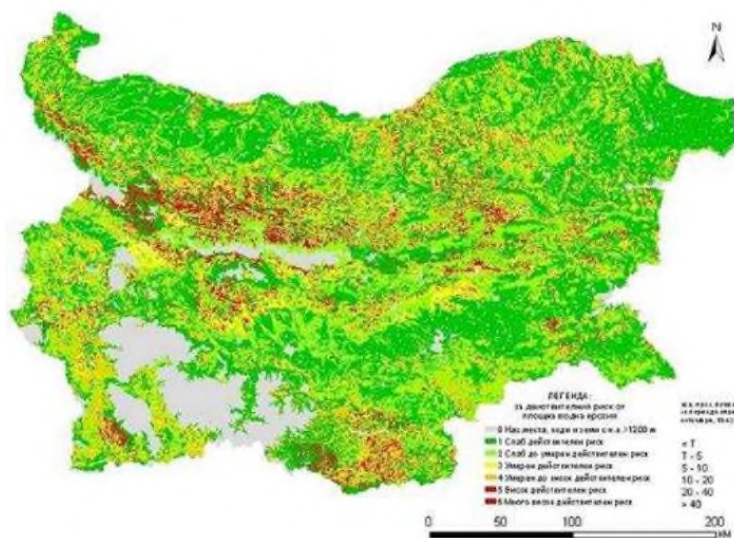

Таблица 2.1.5-4. Тип земеползване на земите, подложени на водна ерозия по поречията на р. Горна Струма, р. Долна Струма и р. Места

Вид територия	р. Долна Струма	р. Места
Ниви	1.9% (25511.7 ha)	2.0% (15954.9 ha)
Трайни насаждения	3.7% (11084.7 ha)	6.7% (1552.6 ha)
Пасища	2.1% (43337.3 ha)	1.5% (5091.9 ha)
Др. земеделски земи	1.9% (44498.0 ha)	1.8% (43260.5 ha)
Общо земеделски земи	9.5% (124431.7 ha)	12.1% (65859.8 ha)
Горски територии	0.06% (185573.3 ha)	0.05% (46817.8 ha)

Водоплощна ерозия на земите от горския фонд

Оценката на загубите на почва в горите за 2017 г. възлиза на 1 107 679 t, което е със 103 795 t по-малко от съответната оценка за 2016 г. Преобладават горските територии с най-ниска степен на действителен риск от плоскостна ерозия (58,5 %). През 2017 г. залесените площи от държавните горски предприятия възлизат на 1 745,4 ha, с 10% по-малко от предходната година. За защита на горските територии от ерозия и порои, през 2017 г. са извършени противоерозионни залесявания на 520,8 ha.

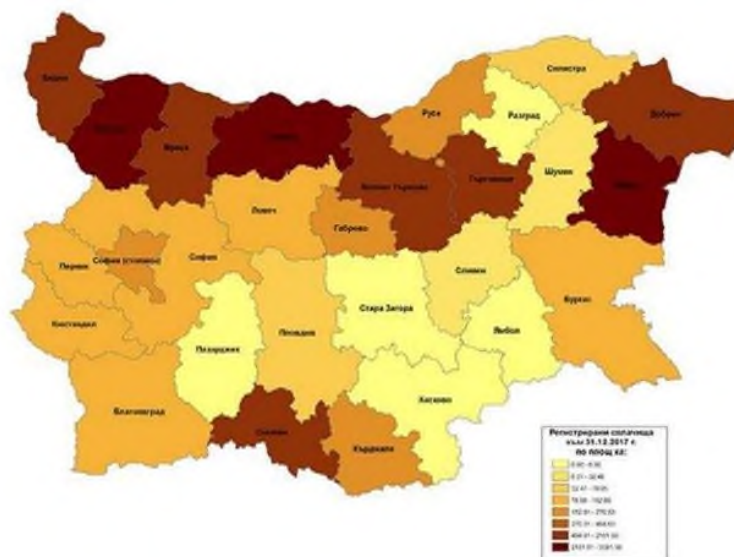

Източник: ИАОС

Фигура 2.1.5-5. Действителен риск от плоскостна водна ерозия на почвата 2017 г.

Свлачища

Териториалното разпределение на площите, засегнати от свлачищните процеси по области е следното: 644 бр. свлачища са проявени в областите София (столична община), София-област, Перник, Кюстендил, Благоевград, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Стара Загора, Хасково и Кърджали (регистрирани и наблюдавани от „Геозащита“ ЕООД - Перник).

Фигура 2.1.5-6. Площи засегнати от свлачищните процеси по области в *ha* към края на 2017 г.

Засоляване и вкисляване

По отношение на процесите на засоляване и вкисляване анализът показва, че почвите в ЮЗР са в добро екологично състояние.

Данните на ИАОС показват, че в ЮЗР се наблюдава разпространение на засолени почви. Такива са установени в няколко населени места в област *Благоевград* - общини *Сандански* и *Хаджидимово*. Проблемите могат да се обяснят както с хидроморфните различия и подтиснатите естествени условия на дренаж, така и с нарушаване на водния режим на почвите под влияние на интензивното антропогенно натоварване.

Предвид, че този деградационен процес се наблюдава на ограничени територии с близки минерализирани подземни води или е вторично проявен при неправилно торене и напояване, той не представлява значим проблем за българските почви (*Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.*).

Намаляване на почвеното органично вещество (дехумификация)

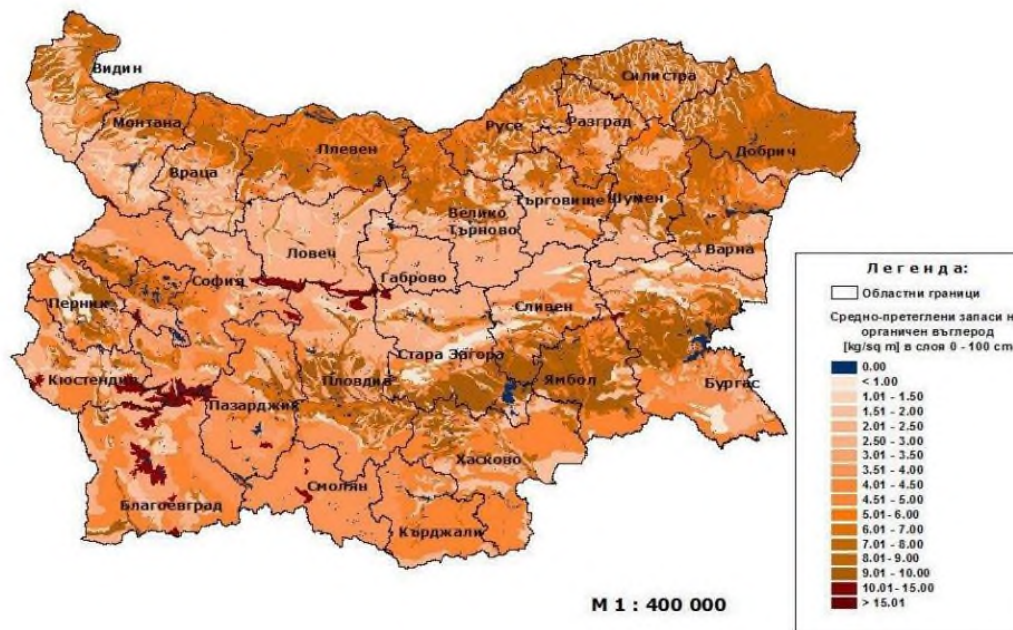
Обобщената оценка за хумусното състояние на почвите в България показва, че климатичните, растителните и другите фактори на почвообразуване в голяма част от страната, особено в равнинната и леко хълмистата, където е съсредоточен обработваемият поземлен фонд, са благоприятни за образуване на качествен хумус (*Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-статистически методи*), но общото количество на хумус в българските почви не е високо.

На **Фигура 2.1.5-7** е представена карта на запасеността на почвите с органично вещество в kg/m^2 за слой 0 – 100 cm.

Причина за дехумификацията е и широко прилаганото в България изгаряне на стърнищата, което освен до загуба на почвено плодородие, води и до загуба на биологично

разнообразие. Дехумификацията е свързана и с други деградационни процеси и се проявява в резултат на вторичното вкисляване и засоляването на почвата. Тя е свързана с изнасянето на повърхностния почвен слой вследствие проявлението на ерозионни процеси - водоплощна и ветрова ерозия, окисление на органичния въглерод поради висока аерация при интензивни обработки и деградация на почвената структура при уплътняване на почвата (*Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2020-2030 г.*).

Фигура 2.1.5-7. Карта на запасеността на почвите с органично вещество в слой 0-100 cm

Замърсяване

Замърсяването може сериозно да повлияе на способността на почвата да изпълнява някои от основните си функции на екосистемата. В екстремни ситуации, когато нивата на замърсителите надвишават критичния праг, почвата може да се счита за „функционално мъртва“.

Замърсяване с тежки метали и металоиди

Замърсяването на почвата с тежки метали има различни източници - по атмосферен път чрез праха и дъжда, производствени отпадъци, автомобилни отпадъци, от химизацията на селското стопанство, от поливане на земеделски земи с отпадни води и др.

Превишения с **кадмий (Cd)** са наблюдавани на територията на *област Благоевград* - община Разлог; с **никел (Ni)** – на община Хаджидимово. Характерна особеност е, че в контраст с локалитетите на активно замърсяване се наблюдават обширни екологично чисти територии.

Почвите в ЮЗР са в добро екологично състояние, както по отношение на запасеност с биогенни елементи, така и по отношение замърсяване с тежки метали и металоиди. По отношение замърсяването с тежки метали се прави констатацията, че интензивността е

намаляла силно в резултат преди всичко на ограничената производствена дейност. Замърсяването или унищожаването на почвената покривка има локален (точков) характер.

Радиационно състояние

Обобщените данни в ЮЗР за средногодишните стойности на мощността на еквивалентна доза на радиационния гама фон за 2018 г. не се отличават от характерните за региона. Радиологичният мониторинг на необработваеми почви не установява изменение на характерните за отделните пунктове стойности на естествените и техногенните радионуклиди в анализирания през 2018 г. проби. Районите с потенциални замърсители от територията на ЮЗР подлежат на периодичен контрол. През 2017 г. са установени следните превишения по общини:

– Община Струмяни – обект „Игралище-1“, измерените специфични активности на естествените радионуклиди Ra-226 (743 Bq/kg) и Pb-210 (338 Bq/kg) превишават съответно 12 пъти и 5 пъти фоновите стойности, характерни за почвите в района.

– Община Разлог – при кариера „Копитото“ и бившия завод „Звезда“ от обект „Елешница“ са измерени активности на U-238 (213–745 Bq/kg), Ra-226 (768–618 Bq/kg) и Pb-210 (472–340 Bq/kg), които превишават съответно от 4 до 12 пъти фоновите стойности за уран, 12 пъти за радий, 7 пъти фоновите стойности за олово. Измереният радиационен гама-фон е от 0,21 до 0,27 $\mu\text{Sv/h}$.

– Община Мелник, с Лозеница, обект Мелник – измерените активности на U-238 (845 Bq/kg), Ra-226 (380 Bq/kg) и Pb-210 (256 Bq/kg) превишават съответно с 12 пъти, 6 пъти и 3 пъти фоновите стойности.

Районите с потенциални замърсители от територията на страната подлежат на периодичен контрол. До 1992 г. в България е имало 48 действащи уранови рудника и около 30 находища в процес на проучване и разработка. През 2017 г. са установени следните превишения в Област Благоевград по общини:

- Община Струмяни (обект „Игралище-1“) –Измерените специфични активности на естествените радионуклиди U-238 (107 Bq/kg), Ra-226 (593 Bq/kg) и Pb-210 (262Bq/kg), превишават съответно: за уран-238 два пъти, за радий-226- десет пъти и за олово-210 - четири пъти фоновите стойности характерни за почвите в района .

- Община Разлог - при кариера „Копитото“ и бившия завод „Звезда“ от обект „Елешница“, са измерени активности на U-238 (525- 505 Bq/kg), Ra-226 (496-816 Bq/kg) и Pb-210 (287-538 Bq/kg), които превишават съответно десет пъти фоновите стойности за уран, от 9 до 14 пъти за радий, от 3 до 10 пъти фоновите стойности за олово;

- Община Мелник, с Лозеница – обект Мелник, измерените активности са U-238 (164 Bq/kg), Ra-226 (560 Bq/kg) и Pb-210 (348 Bq/kg), които превишават съответно с 2 пъти, 8 пъти и 5 пъти фоновите стойности характерни за района.

Изграждане на нови индустриални зони

На територията на ЮЗР се предвижда изграждане на нови индустриални зони на територията на област Благоевград (община Благоевград), свързано с нарушаване на почвите на земи с обща площ 612 дка, както следва:

- Нова индустриална зона в Благоевград, която ще бъде върху 115 dka общински терен до главен път Е-79;
- Индустриална зона Петрич на площ от 497 dka.

Нарушени земи от концесии за добив на полезни изкопаеми

Съгласно Общински план за развитие на община Благоевград 2014-2020 г, Публичен регистър за действащите концесии в страната и страница на Министерство на енергетиката на територията на област Благоевград:

- Община Благоевград - нарушените територии към 2020 г. са от пет действащи концесии за добив на подземни богатства за инертни строителни материали. Редът и начинът за рекултивация на нарушените терени от тази дейност е определен в Закона за подземните богатства;

- Община Симитли - нарушените територии са от две концесии за добив на въглища и една за инертни строителни материали;

- Община Струмяни - нарушените територии са от една концесия за добив на строителни инертни материали и три концесии за добив на мрамор;

- Община Сандански - нарушените територии са от четири концесии за добив на инертни строителни материали;

- Община Гоце Делчев - нарушените територии са от две концесии за инертни строителни материали;

- Община Гърмен - нарушените територии са от една концесия за добив на въглища, и две концесии за добив на строителни материали;

- Община Хаджидимово – нарушени територии за добив на полезни изкопаеми с площ 200 da;

- Община Кочериново - нарушените територии са от една концесия за добив на инертни строителни материали.

Нарушаване на земи – транспортна инфраструктура

Отчитайки основната роля на транспортната инфраструктура като базово условие за развитие на икономиката, привличане на инвестиции, улесняване мобилността на населението и достъпа до услуги с периодичен и епизодичен характер и приобщаване на всички населени места в ЮЗР, е необходимо нейното подобряване и оптимизиране. Част от направленията на основната ТЕН-Т мрежа се нуждаят от доизграждане и развитие, за да отговорят на европейските изисквания за качество и сигурност на международните превози. В тази връзка в периода 2021–2027 г. се планира:

- Доизграждаме на АМ „Струма“;
- Изграждане на АМ „Европа“ и скоростен път „Гюешево–Кюстендил–Радомир–Перник–София“;
- Изграждане на скоростен път „Рила“ по направлението „Кюстендил–Дупница–Самоков–п.в. Богородица–АМ „Тракия“/АМ „Хемус“, включен допълнително в широкообхватната ТЕН-Т мрежа.

Предвидената оптимизация и реконструкция на пътищата като непрекъснатата транспортна ос за интегриране на периферните крайгранични територии по югозападната граница на България и подобряване достъпа на общините до съответния им областен център в зоните с регистрирана най-влошена достъпност в България са свързани с допълнителни нарушения на земи от селскостопанския фонд (в много от случаите обработваеми земи) и горския фонд.

В напреднал стадий на разработване е проектът за Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища в двете страни, водещи до ГКПП „Клепало“. Част от проекта за българската територия е ремонтът и доизграждането на път III-1008 Струмьяни – ГКПП „Клепало“. Сключен е договор от АПИ с фирма изпълнител за изработването на технически проект за рехабилитация на участък 1 от км 0+000 (край с. Струмьяни) до км 0+650 (преди пътен възел на автомагистрала „Струма“). Целта е с основния ремонт на отсечката да се възстановят и подобрят технико-експлоатационните качества, да се повиши носимоспособността на пътната настилка и да се подобри отводняването. За участък 2 е включено изработване на идеен проект за изграждане на ново трасе на път III-1008 от км 22+000 (преди пътно отклонение за с. Колибите) до началото на площадката на ГКПП „Клепало“.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Почви

В разглежданите региони на Република Северна Македония въз основа на геоложкия състав, релефната структура, климатични условия, хидрографски особености и характеристики на растителността и дивата природа е формирана мозайка от различни почвени типове. За речните долини са характерни наносните почви (Fluvisols), за подножията на планините – Litosols, за планинските възвишения - кафяви горски почви (Dystric – Eutric Cambisols) чисти или в комплекси с ранкери (Rankers). За високопланинските пасища са характерни Ранкери (Rankers) или хумусни силикатни почви (Regosols).

Разпространение на почвени типове и комплекси

Формирането, разпределението и свойствата на почвите са в тясна връзка с условията на околната среда, т.е. почвения генезис е функция на географското положение и релефа, хидрографията, основния материал, климата, растителността, периода от време и човешкия фактор.

Най -характерните видове почви са:

Лентосолите (Litosols) или скалите са най -разпространени в най -високите части на планините в западната част на Република Северна Македония (Кораб, Шар планина, Бистра, Сува гора, Мокра планина, Ябланица, Галичица и Пелистер), района на планината Бабуна, планината Селечка, Дрен и района на Мариово.

Ранкери (Rankers) или хумусно-силикатни почви се образуват главно в районите на високопланински пасища на Шар планина, Стогово, Баба с Пелистер и по-високите части на Осоговската и Малешевската планина. Те се срещат в комбинация с кафяви горски почви и

регосоли и като такива преобладават в Скопска Черна гора, Голешница, Якупица, Бабуна планина, Селечка планина, Бушева планина, Стогово и Илинска планина.

Кафявите горски почви (Dystric – Eutric Cambisols) са разпространени главно в районите под горска растителност на Шар планина, Бистра, Добра вода (Celoica), източните склонове на Пелистър, Мокра планина (особено по клоните Даутика, Якупица и Голешница), Нидзе, Козуф, Конечка планина, Беласица, Плачковица, Огразден, Малешево, Осогово и планината Герман с Билина. Те се срещат на почти същите територии в комбинация с регосол и лептосол, но тази комбинация е по-разпространена в Бушева планина, клоните на Илинска, Плакенска и Бигла планина и североизточния дял на Галичица.

Варовиково-доломитовата черница е вид почва, разпространена върху варовикови полета, като Бистра, Зеден, Сува гора, Караджица, Даутика, западни склонове на Бушева планина (Баба Сач, Любен и Черско поле), Галичица и Ябланица.

Кафява горска почва върху варовици и доломити присъства в долните части на планините Караджица, Бистра, Баба Сах с Черско поле, Илинска планина и Галичица. По – конкретно - в залесените територии на споменатите планини.

Канелена горска почва (Luvisols) присъства в планинските страни на Добра вода със Сува гора, Бистра, Стогово, западните склонове на Галичица, северните части на Плачковица и по западните склонове на планината Селечка.

Смолницата (Vertisols) е вид почва, която в Република Северна Македония преобладава в Кумановската котловина (особено в долните части на долината) и в комбинация с регосол и канелени горски почви се среща и в северните части на Овче поле.

Rendzina и комбинациите от *rendzina* и *regosol* са видове почви, които преобладават в района на Тиквеш, планината Конечка и югозападния клон.

Колувиалната почва (Colluvial soils) е характерна за подножието на планините, които са в контакт с по-големите полета в Република Северна Македония. Такива са например подножието на Шар планина с части от равнината в Полог, подножието на Ябланица, Караорман и Илинска планина в Охридско-Стружкото поле, подножието на Галичица и Пелистер в долината Преспа, подножието на планините около равнината Пелагония, подножието на Осоговската планина и Плачковица в долината Кочани, подножието на Плачковица, Огразден, Белашица и Смърдеш в долината Струмица-Радовиш и подножието на Клана Долина.

Флувиалните почви (Fluvisols) са характерни за териториите по течението на по-големите реки и за равнините в долините. Те присъстват в равнините на Полог, Кичево поле, Струга поле, Преспа поле, Пелагонийска равнина, Скопско поле, Овче поле, Кочанско поле, Струмишко поле, Валандово поле, Гевгелийско поле въпреки течението на река Вардар и Черна река в Тиквеш.

Водородна черница се среща в равнината на Прилепско поле.

В равнинните части на територията на Прилеп и Битолското поле в Пелагония има флувиативна ливадна почва.

Влажните зони в Република Северна Македония се срещат в крайбрежните части на Преспа, Струга, по-големи части от Битолското поле, Дойранското поле,

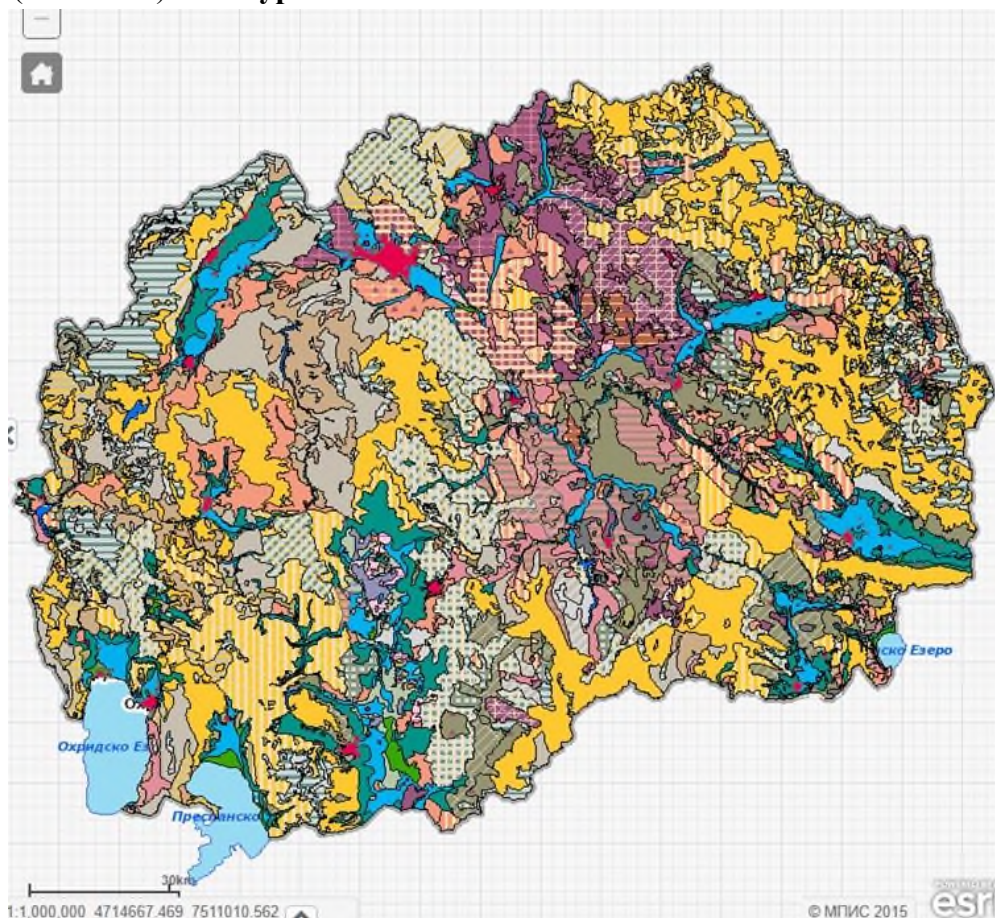
Моноспитово блато в Струмица, блато Катланово и влажни зони в Дебарка.

Засолените почви се срещат в Овче поле и в Прилепско и Битолско поле (особено по западните склонове на Селечка планина).

Има и други видове почви като торфени почви, излужени почви и др.

В Република Северна Македония има редица други типове почви и техните комбинации (www.maksoil.ukim.mk/masis), които присъстват в по-малки анклави по цялата територия.

Почвите в региони: Североизточен, Източен и Югоизточен са представени основно от следните класове и типове: Наносни (Fluvisols) – Алувиално – Делувиални (Alluvial – Delluvial Fluvisols); Черноземи (Chernozems) – Черноземи; Лесивирани (Luvisols) – Канелени горски почви (Chromic Luvisols); Метаморфни (Cambisols) – Кафяви горски почви (Dystric – Eutric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Тъмноцветни горски почви (Umbric Cambisols); Метаморфни (Cambisols) – Планинско ливадни почви (Modic Cambisols); Примитивни (Leptosols) – Литосоли (Lithosols), Регосоли (Regosols), Ранкери (Rancers) и Рендзини (Rendzinas) – **Фигура 2.1.5-8.**

Фигура 2.1.5-8. Почвена карта на Република Северна Македония

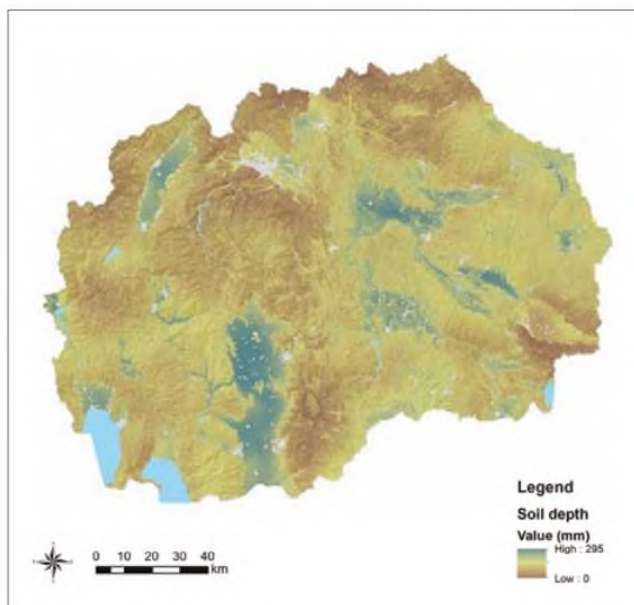
Легенда

	Варовничко-доломитна црница и Кафеава почва врз варовници и доломити	Complex of Rendzic Leptosol and Chromic Leptic Luvisol on hard limestones		Рендзина и Регосол	Complex of Humic Calcaric Regosol and Regosol
	Варовничко-доломитна црница	Complex of Rendzic Leptosol and Chromic Leptic Luvisol on hard limestones		Рендзина, Регосол и Лептосол	Complex of Humic Calcaric Regosol and Regosol and Leptosols
	Варовничко-доломитна црница и Лептосол			Рендзина, Регосол и Смолница	Complex of Humic Calcaric Regosol and Regosol and Vertisols
	Кафеава почва врз варовници и доломити	Chromic Leptic Luvisol on hard limestones		Рендзина	Humic Calcaric Regosol
	Кафеава шумска почва	Cambisol		Смолница	Vertisol
	Кафеава шумска почва и Лептосол	Complex of Cambisol and Leptosol		Смолница и Рендзина	Complex of Vertisol and Humic Calcaric Regosol
	Кафеава шумска почва и Регосол	Complex of Cambisol and Regosol		Смолница, Регосол и Лептосол	Complex of Vertisol, Regosol and Leptosol
	Кафеава шумска почва, Ранкер и Регосол	Complex of Cambisol, Humic Eutric and Umbric Regosol and Regosol		Смолница, Рендзина и Регосол	Complex of Vertisol and Humic Calcaric Regosol and Regosol
	Кафеава шумска почва, Лептосол и Регосол	Complex of Cambisol, Leptosol and Regosol		Смолница, Циметна шумска почва и Регосол	Complex of Vertisol, Chromic Luvisol on saprolite and Regosol
	Кафеава шумска почва, Ранкер и Регосол	Complex of Cambisol, Humic Eutric and Umbric Regosol and Regosol		Солена почва	Complex of Solonchak and Solonetz
	Колувијална почва	Kolluvial Fluvisol		Тресетна почва	Histosols
	Лептосол	Leptosol		Флувијатилна и Колувијална почва	
	Лептосол врз варовници и доломити			Флувијатилна и Мочурливо-глејна почва	
	Лептосол врз варовници и доломити			Флувијатилна и Флувијатилно-ливадска почва	
	Лесивирана почва	Albic Luvisol		Флувијатилна почва	Fluvisol
	Лесивирана почва и Регосол	Complex of Albic Luvisol and Regosol		Циметна шумска почва	Chromic Luvisol on saprolite
	Мочурливо-глејна почва	Gleysol		Циметна шумска почва и Колувијална почва	
	Ранкер	Complex of Humic Eutric and Umbric Regosol		Циметна шумска почва и Регосол	Complex of Chromic Luvisol on saprolite and Regosol
	Ранкер и Лептосол	Complex of Rankers and Leptosols		Циметна шумска почва и Лесивирана почва	Complex of Chromic Luvisol on saprolite and Albic Luvisol
	Ранкер и Лесивирана почва			Циметна шумска почва, Лесивирана и Регосол	
	Ранкер и Регосол	Complex of Humic Eutric and Umbric Regosol and Regosol		Циметна шумска почва, Рендзина и Смолница	
	Ранкер, Регосол и Лептосол	Complex of Humic Eutric and Umbric Regosol, Regosol and Leptosol		Циметна шумска почва, Рендзина и Регосол	Complex of Chromic Luvisol on saprolite, Humic Calcaric Regosol and Regosol
	Регосол	Regosol		Циметна шумска почва, Рендзина и Смолница	
	Регосол и Колувијална почва	Regosol and Fluvisol		Црвеница	
	Регосол и Лептосол	Complex of Regosol and Leptosol		Црвеница и кафеава почва врз варовници и доломити	
	Регосол и Смолница	Regosol and Vertisol		Чернозем и Рендзина	
	Регосол и Колувијална почва	Regosol and Fluvisol		Чернозем, Рендзина и Смолница	Complex of Chernozem, Humic Calcaric Regosol and Vertisol
	Регосол и Лептосол	Complex of Regosol and Leptosol		Рендзина и Лептосол	Complex of Humic Calcaric Regosol and Leptosol
	Регосол и Смолница	Regosol and Vertisol			

Източник: Project Title: Capacity development on digital soil mapping and development of the Macedonian Soil Information System (MASIS)

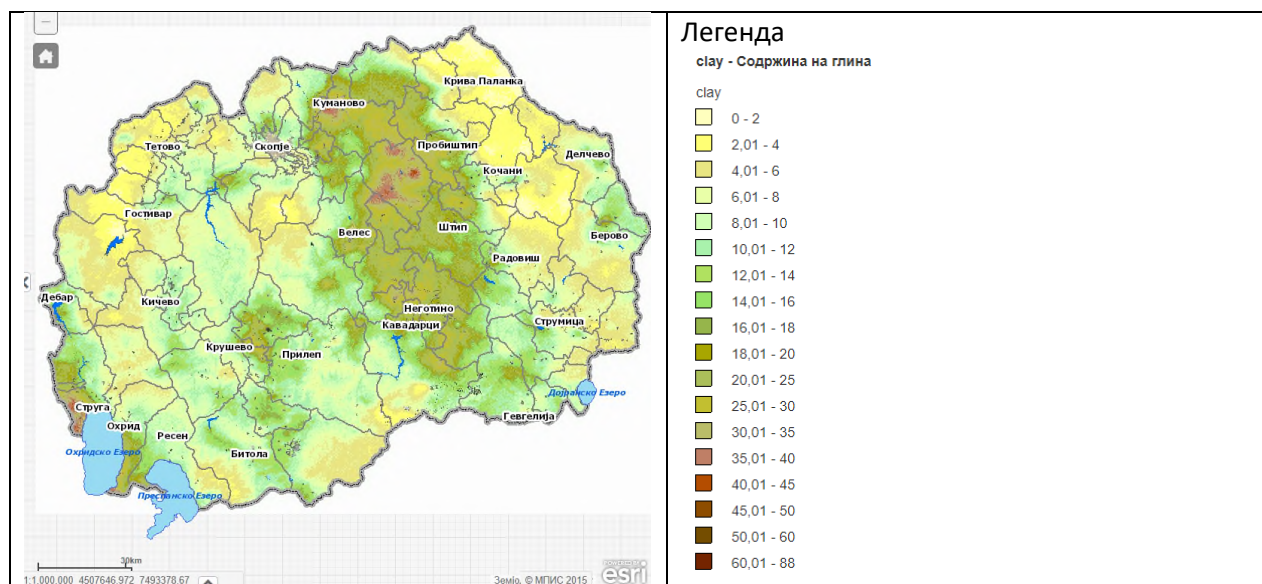
Плодородие на почвите

Данните за почвите в страната са получени от *Македонската система за почвена информација (MASIS)*, която е разработена с финансова и техническа подкрепа от ФАО през 2015 г., като част от програмата за техническо сътрудничество на ФАО. MASIS включва различни слоеве за почвите на страната въз основа на исторически изследвания и ограничено вземане на проби в областта. Определени са основни за плодородието почвени показатели: дълбочина на почвата (**Фигура 2.1.5-9**), механичен състав (**Фигура 2.1.5-10 a, b c**), реакция на почвения разтвор (**Фигура 2.1.5-11**), съдържание на CaCO₃ (**Фигура 2.1.5-12**) и съдържание на органична материя (**Фигура 2.1.5-13**).

Фигура 2.1.5-9 Дълбочина на почвата

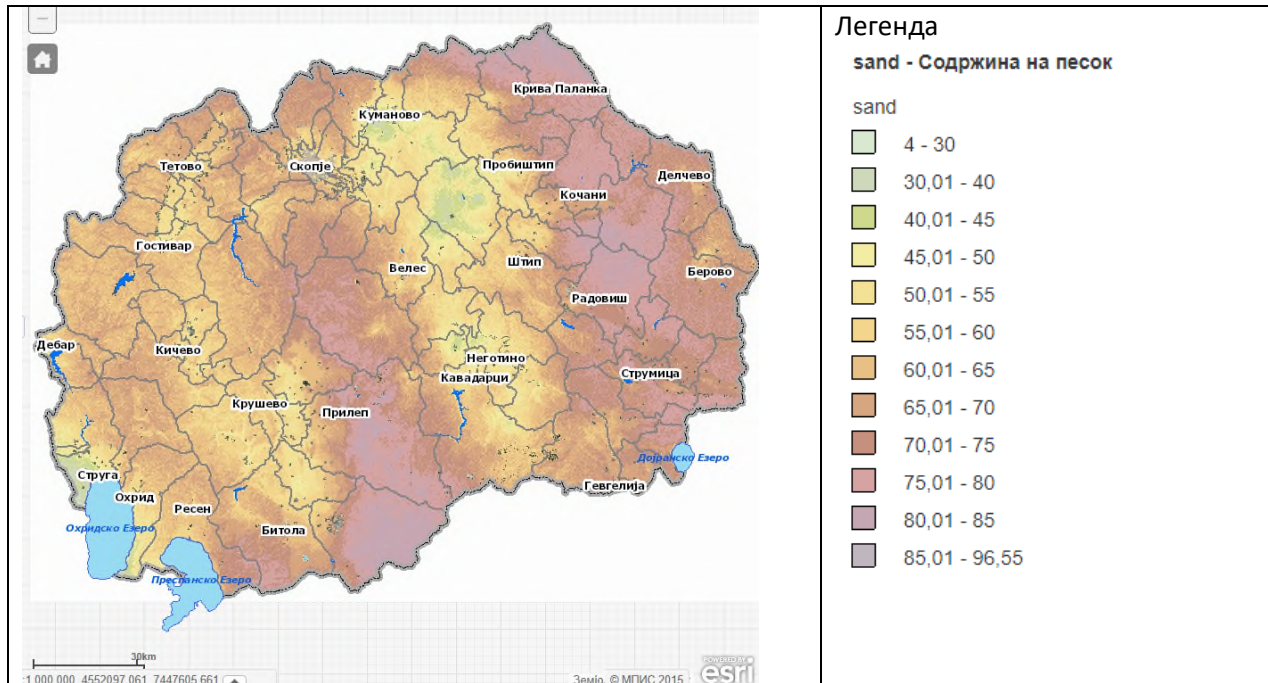
Източник: Ivan Mincev (FAO). Map conforms to UN world map, February 2019. Dashed lines on maps represent approximate border lines for which there may not yet be full agreement.

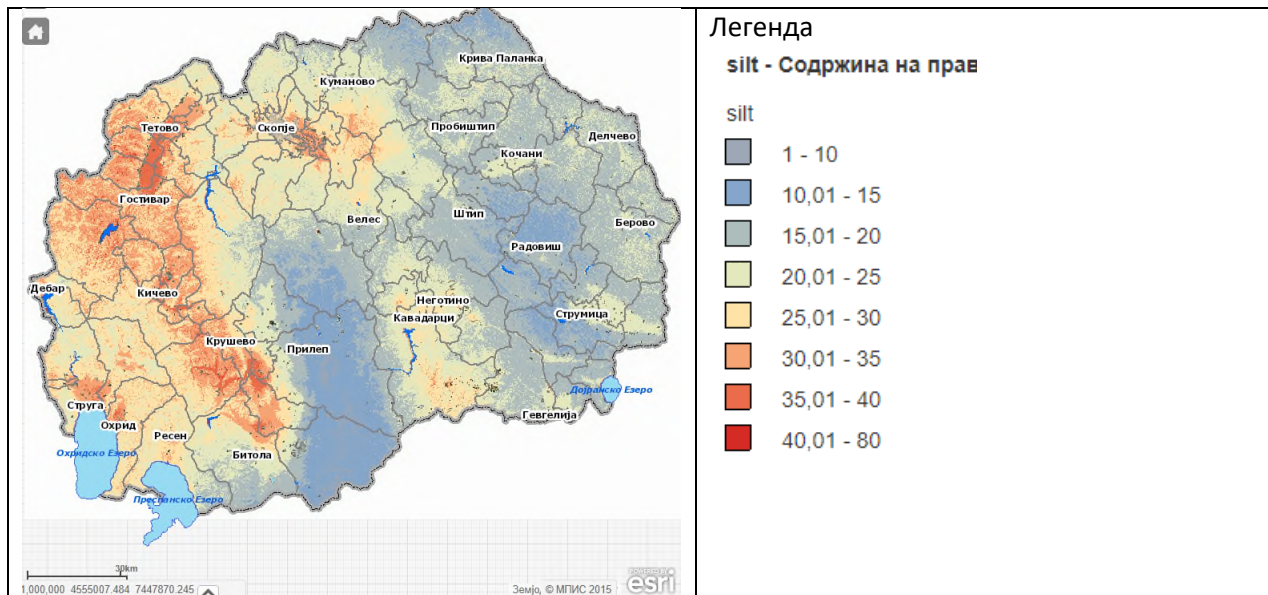
Фигура 2.1.5-10 а Механичен състав – съдържание на глина (%) в почвите

Източник: The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020

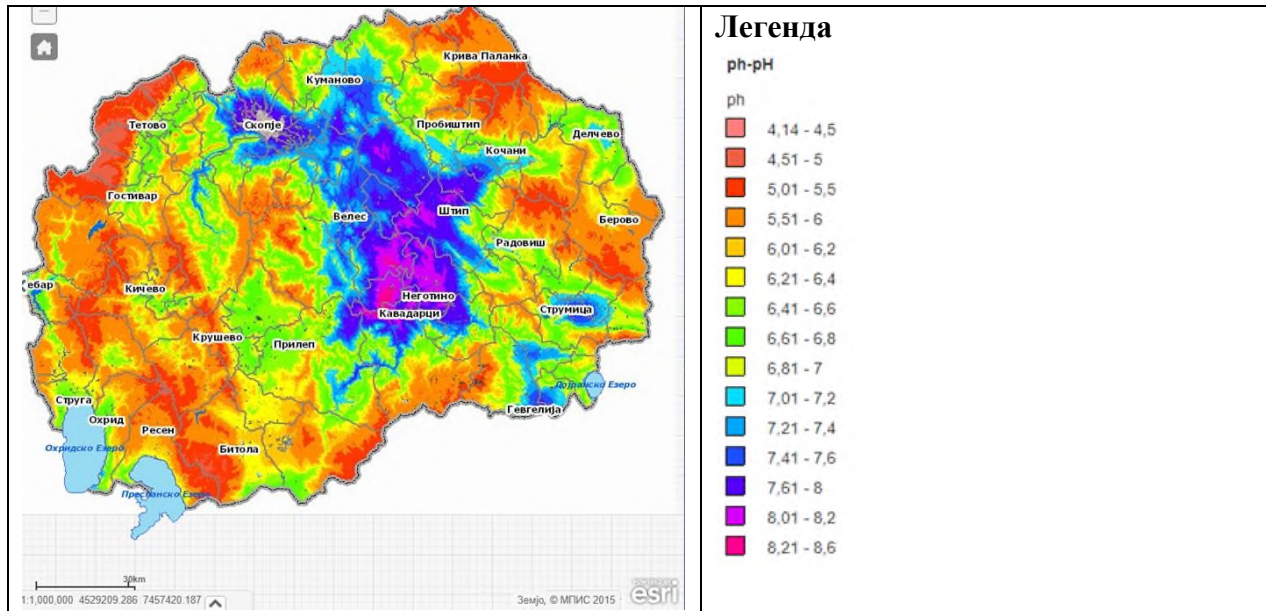

Фигура 2.1.5-10 б Механичен състав – съдържание на пясък (%) в почвите
Източник: *The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020*

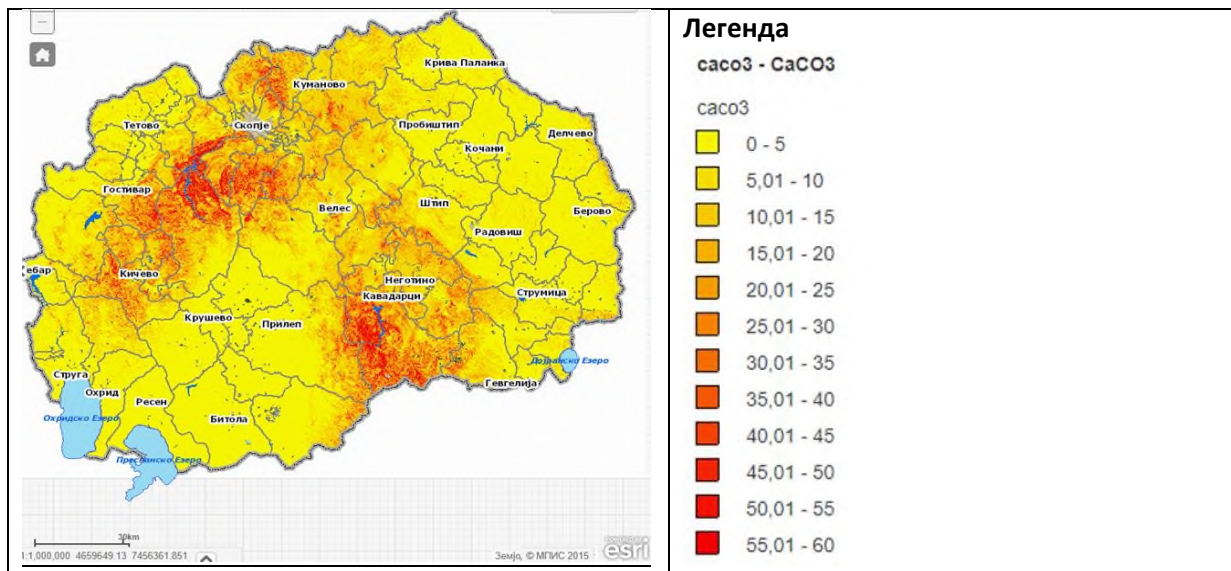

Фигура 2.1.5-10 с Механичен състав – съдържание на прах (%) в почвите
Източник: *The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020*

Фигура 2.1.5-11 Реакция на почвения разтвор (рН)

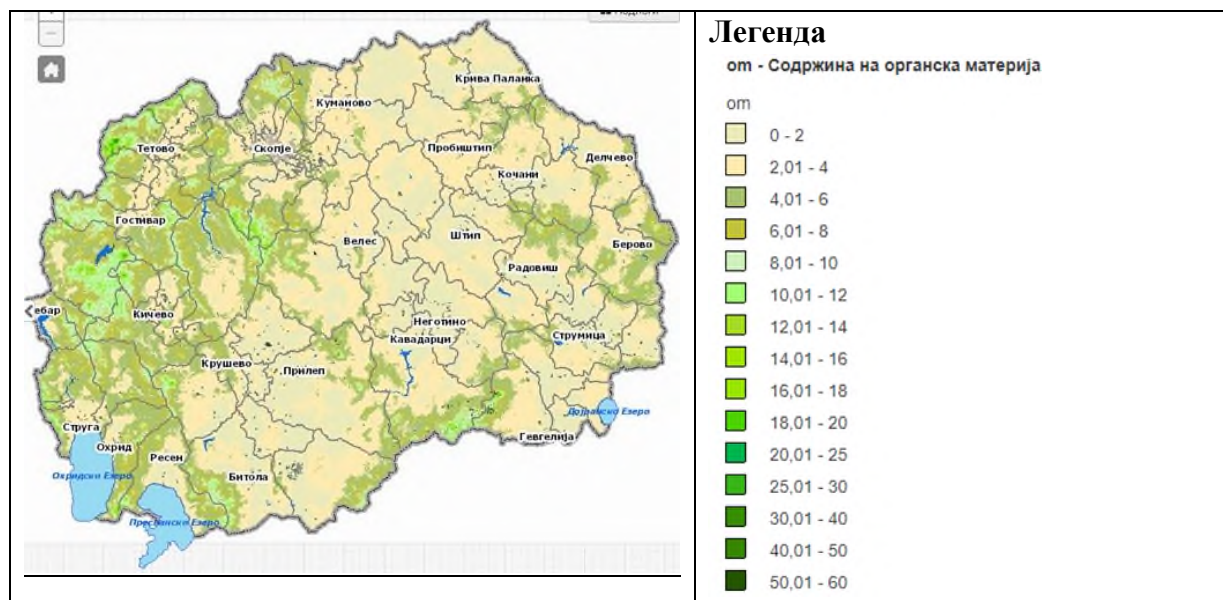
Източник: *The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020*

Фигура 2.1.5-12 Съдържание на карбонати (СаСО₃) в почвата

Източник: *The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020*

Фигура 2.1.5-13 Съдържание на органична материя в почвата

Източник: *The agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020*

По данни от Програма за развој на Североисточен плански регион 2015-2019-та год в Североисточниот район за планиране присъстват следните видове почви: смолници (Vertisols), алувиални и делувиални почви (Alluvial and Delluvial Fluvisols) със среден процент хумус от 1 до 3%. Те са доста бедни на фосфор, но подходящи за отглеждане на всички селскостопански, градинарски култури, както и за овощарство и лозарство.

Деградация на почвите

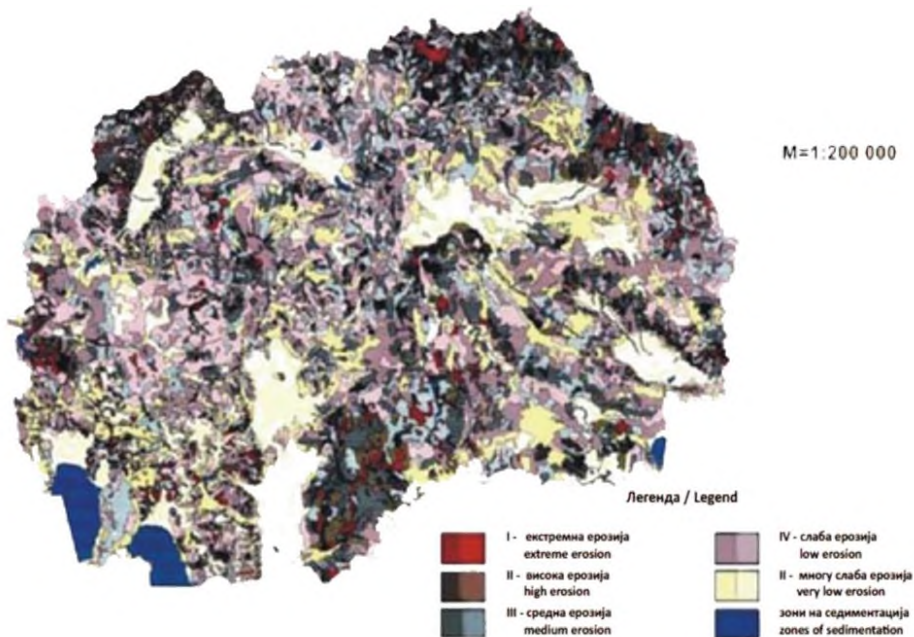
По данни от Програма за развој на Североисточен плански регион 2015-2019-та год., влошаването на качеството на почвата в региона се дължи главно на:

- Открити мини и отлагане на рудни остатъци в голяма площ;
- Неадекватна обработка в земеделски площи, отглеждане на култури с интензивно прилагане на минерални торове и пестициди;
- Повишена и неконтролирана употреба на пестициди;
- Унищожаване на почвените слоеве, ерозия, унищожаване на горите и прекомерна паша;
- Промени във физико -химичната структура на почвите под въздействието на съществуващите промишлени съоръжения, както и отлагането на утайки от замърсени води, ползвани за напояване;
- Използване на замърсена вода за напояване;
- Неадекватно управление на отпадъците и отпадъчните води;
- Индустирално замърсяване и др.

Ерозия

Ерозията на почвата е един от най -важните екологични проблеми в Република Северна Македония. Комбинацията от наклонен терен, почвена структура и поява на силни

дъждове, неадекватно използване на земята (унищожаване на естествената флора, преобразуване на пасищата за интензивно земеделско производство, създаване на големи парцели чрез унищожаване на предпазни пояси) и земеделски практики (прекомерна паша, използване на монокултури, ограничено прилагане на органични вещества, оран на стръмни склонове, липса на производствени техники за защита на почвата, недостатъчно използване на земята за зимни култури) допринася за ускоряване на процеса на ерозия.

Фигура 2.1.5-14 Карта на ерозията на почвата

Източник: Министерство на околната среда и пространственото планиране

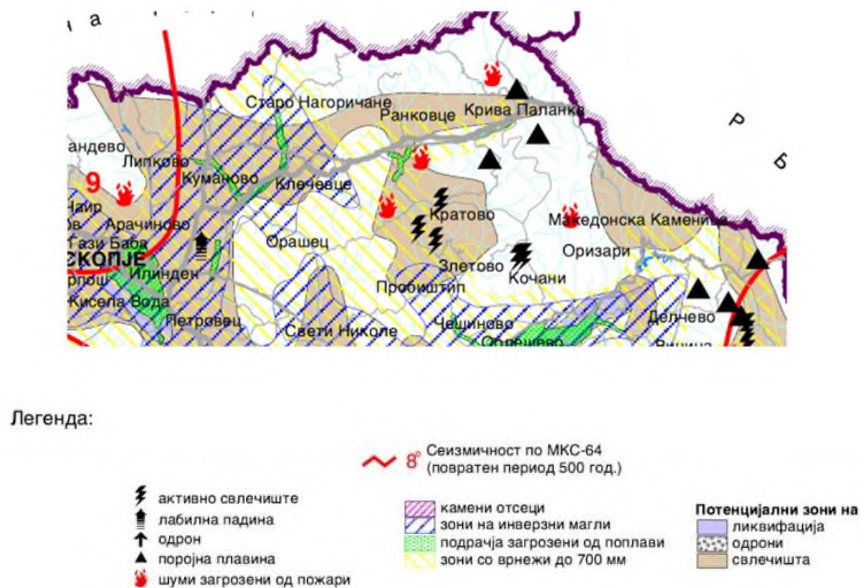
Понастоящем се изчислява, че 37% от страната изпитва умерена до екстремна ерозия, с обща годишна загуба на почвата от около 17 100 000 m³. В резултат на ерозия на почвата, големи количества седименти попадат в изкуствени и естествени резервоари, което води до намалено съхранение или поток на воден капацитет и увреждане на критичната хидравлична инфраструктура. В Република Северна Македония доминира водната ерозия, като страната е една от най -ерозивно застрашените територии на Балканите. Според доклада на Европейската агенция по околна среда от 1995 г. Република Северна Македония е поставена в така наречената *Червена зона на водна ерозия в Европа*.

В Република Северна Македония най -голямо количество ерозирали седименти има във водностанската зона Пчиня. Общото годишно количество ерозирали седименти е 2285278 m³/у), докато количеството на прихванатите седименти е 84555337,0 m³/у. Процентът на прихванатите утайки е 37%.

Един от най -известните ерозивни водосбори е Каменическа река с годишно производство на ерозивен материал от 150 000 m³. Според ерозионната карта на Република Северна Македония, територията е разделена на 5 класа по интензивност на ерозията - от клас I, който представлява екстремна ерозия до клас V - много ниска ерозия.

Свлачища

В района на Кратово има три активни свлачища, в района на Кочани – едно активно свлачище. В района на Крива Паланка има три точки на порои, а в района на Делчево – четири. Има опасности и в североизточния регион от пожари главно в района на Кратово и Крива Паланка, но и в района на Куманово-Липково.

Фигура 2.1.5-15 Потенцијал на природни опасности в североизточниот регион за планирање

Открити мини и отлагане на рудни остатъци в голяма площ

Имайки предвид геоложките карактеристики на Осоговската планина в региона, в Североизточниот регион са разположени няколко находища на оловно-цинкова руда, в които се извършва експлоатация, като те са източник на замърсяване на почвите с тежки метали (Pb, Zn).

Вкисляване и засоляване

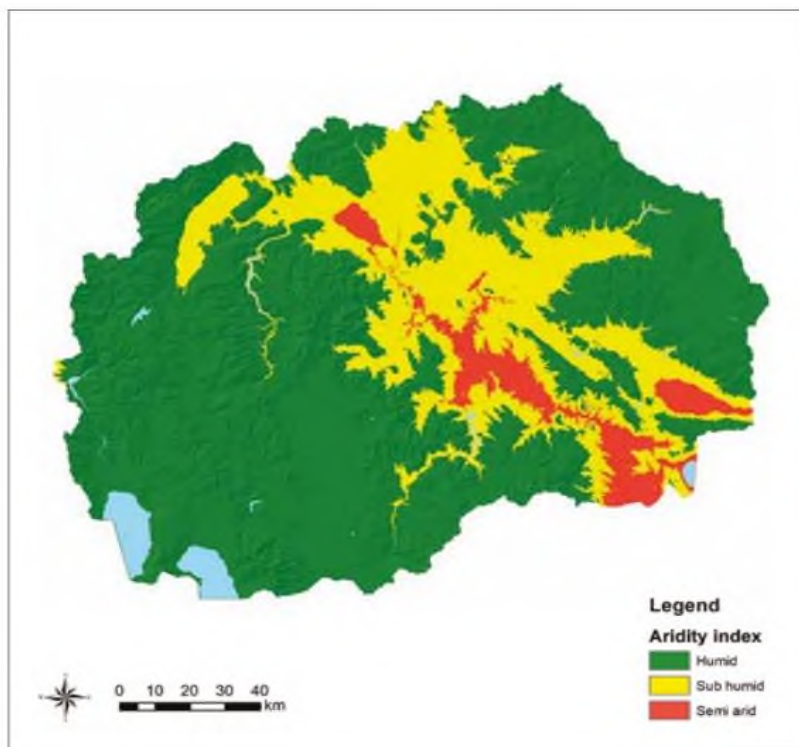
Вкисляването, като вид деградация на почвата в Република Северна Македония е незначително. Той е много слабо проучено, като няма данни за въздействието на киселините дъждове по почвите.

Вследствие на климатичните условия и други фактори, свързани с подкисляването на почвата, този вид деградация на почвата (засоляване) е незначителен. В най-сушият район на Овче поле има (източна Република Северна Македония) 11 000 хектара естествено засолени почви. Факт е, че напояването, особено в сухите райони, води до повишено засоляване, но поради липсата на мониторинг или изследвания, интензивността, размерът и състоянието на засоляването не могат да бъдат точно определени.

Опустиняване

В резултат на изменението на климата около 75,6% от територията на Република Северна Македония показва признаци на засушаване или полузасушаване. Това води до опустиняване, загуба на биоразнообразие и увеличени ерозионни процеси (Фигура 2.1.5-16).

Фигура 2.1.5-16 Индекс на засушаване на почвите

Източник: Ivan Mineev (FAO). Map conforms to UN world map, February 2019. Dashed lines on maps represent approximate border lines for which there may not yet be full agreement

Нарушаване на земи – транспортна инфраструктура

Новият ГКПП „Клепало“ е изграден в значителна степен, в т.ч. са изградени комплексът от инженерни инфраструктура и сгради, както и довеждащия път.

Обезлесяване

С унищожаването на горите в Република Северна Македония се създават пасища, обработваема земя, но и голи земи. Важен компонент при този вид деградация на почвата е намаляването на растителните остатъци, хумуса и биогенните елементи и намаляването на естественото плодородие на почвата.

Замърсяване

По отношение на икономическите дейности, които допринасят за замърсяването на почвата, изразено в проценти, най-голям е дялът на минното дело и металургията с 31,25%, следван от биохимическата промишленост и производството на енергия с 12,5%, както и рафинирането на петрол и кожарската промишленост с 6,25% (Фигура 2.1.5-17).

Съществува вероятност от замърсяване на почвата в резултат на използването в различните стопански клонове на торове и пестициди, органични замърсители, тежки метали и масла, но в официалните източници няма информация от изградена постоянна и дългосрочна система за мониторинг на почвата. Споменават се замърсявания от битови, промишлени и опасни отпадъци. Въпреки това, дори и в този случай липсват изследвания и

данни, за да може по -точно да се оцени ситуацията и проблемите с нивото на почвеното замърсяване.

Фигура 2.1.5-17 Процентен дял на стопанските активности в замърсяването на почвата
Източник: Министерство на околната среда и пространственото планиране

Индустрия

Промислеността генерира големи количества отпадъци. Това важи особено за заводите за преработка на черни и цветни метали и горивните агрегати на твърдо гориво (топлоелектрически централи).

По данни от „Извештај за стратегиска оценка на животната средина за Стратегија за развој на енергетиката во Република Северна Македонија до 2040 година“ източници на замърсяване на почвите са депа за пепел и шлага.

Дейностите по изгаряне на изкопаеми горива в съществуващите съоръжения на рудно-енергийни комбинати Битола и Осломей водят до генериране на отпадъци от плаваща пепел и шлага. Тези отпадъци се депонират в райони близо до мястото на генериране (електроцентрали).

Депото за пепел и шлага на рудно-енергиен комбинат Битола обхваща приблизителна площ от около седем квадратни километра. Средно повече от 1 000 000 t пепел и шлага се генерират годишно при работата на трите блока и толкова много се изхвърлят годишно на това място. Според работните планове санирането се извършва ежегодно непрекъснато, тъй като се формират окончателните контури на депото. От 2017 г. до края на 2025 г. обемът на пепелината ще достигне около 9 000 000 t.

Пепелта от ТЕЦ "Осломей" - Кичево се депонира на депо - сгуроотвал, разположено на 400 метра северно от ТЕЦ "Осломей", където се намират старото и новото депо. Годишно се генерират 100 000 - 150 000 t пепел и шлага. Старото депо заема площ от 10 ha, докато новото депо е създадено на площ от 18 ha. Разширеното ново депо е с площ от 27 ha. Депото е с капацитет 3,5 млн. m³. Съществуващият метод за депониране на пепелината не е

подходящ както по отношение на високите емисии на прах по склона на депото, така и по отношение на стабилността на склона.

Индустриални дейностите също създават течни отпадъци, често под формата на масла и емулсии с високо съдържание на масло. Няма ясна политика за управление на отпадъчните масла.

Няколко места са идентифицирани като източници на промишлени отпадъци. Количеството на произведените промишлени отпадъци и източниците на промишлени отпадъци трябва да бъдат определени, за да се планират бъдещи дейности за правилното им обезвреждане и управление.

Добивът на полезни изкопаеми има пряко и косвено негативно въздействие върху почвата, изразено с пълно унищожаване на продуктивните функции на почвата, създаване на негативни и позитивни релефни форми с активно протичащи ерозионни процеси и контаминация на прилежащите земи.

Идентифицирани са индустриални горещи точки, като вероятни източници на замърсяване на почвата, но липсва информация за вида и концентрацията на замърсителите.

В Североизточния регион са идентифицирани две индустриални „горещи точки“:

- промишлено замърсен обект - рудник за хром / антимон „Лояне“ в община Липково, с общо депонирани 1 000 000 m³ отпадъци и площ 95 000 m². Тази индустриална гореща точка е категоризирана със среден риск за околната среда;
- промишлено замърсен обект - рудник за олово и цинк Тораница в Крива Паланка, който също е категоризиран като гореща точка със среден риск за околната среда. От разпределението на горещите точки по региони може да се отбележи, че в североизточния, източния и югозападния региони има по 2 горещи точки.

Една гореща точка е идентифицирана в Югоизточния и Положкия регион.

Фигура 2.1.5-18 Индустриално замърсяване в североизточния регион

В Източния регион са идентифицирани следните индустриално замърсени обекти - „горещи точки“:

- Мина за олово / цинк в Тораница община Пробищип;
- Злетово оловно / цинково рудник община Пробищип;
- Община Македонска Каменица, рудник за олово / цинк Саса.

Обобщена информация за промишлените източници на замърсяване на почвите по региони е представена на **Фигура 2.1.5-19**:

Източник: Секторска анализа на животна средина 2020

Фигура 2.1.5-19 Промислени „горещи точки“ по региони в Република Северна Македония

Не са налични конкретни данни за нивата на замърсяване на почвите с тежки метали, металоиди, РАН, нефтопродукти.

Микрорегионът Радовиш-Конце от Югоизточния регион се характеризира и е известен с находища и използване на минерални неметални суровини като декоративни камъни, използвани за строителство и декорация. Този материал е разпознаваем и се използва в цялата страна.

От минералните метални суровини в община Радовиш има желязо-цинкова руда, мед, злато, сребро, хром и уран, а в община Конце има варовик, мрамор и мед. Рудникът "Бучим" - Радовишки район е с общи запаси от 120 милиона тона и годишно производство от 50 000 тона меден концентрат и един тон злато. През 2021 г. рудникът "Бучим 2" в Боров дол, Конце трябва да започне да работи.

В микрорегиона Струмица мината за експлоатация на фелдшпад Хамзали с годишно производство от 40 000 тона е с натриев характер и е единствената в Северна Република Македония и Балканите. Мраморната варовикова мина Memeshli е една от малкото в страната, които експлоатират този вид минерали.

През последните години на планината Огражден край селище Иловица бяха извършени множество изследвания и бяха открити находища на мед и злато.

Съгласно (SEIS Country Report Republic of Macedonia, final version. June 2018) систематизирано измерване, наблюдение и контрол на състоянието, качеството и промените в почвата като среда за околната среда в Република Северна Македония не съществува. Няма всеобхватна стратегия и национална политика за управление на замърсени обекти или

специфично законодателство, което да регулира разследването и почистването на замърсените обекти.

По данни от „Национална стратегия за заштита на природата (2017 – 2027), Министерство за животна средина и просторно планирање на Република Македонија“ за почвите от територията на РСМ съществуват редица **заплахи** от:

- **Експлоатацията на минерални ресурси**
  - Откриване на нови или разширяване на съществуващи рудници за метални или неметални руди, кариери, мини за въглища, експлоатация на минерални и термоминерални води и др.);
  - Транспорт и преработка на минерални суровини (отлагане на прахови емисии, съдържащи тежки метали и токсични елементи);
  - Филтриране на вредни материали от депа и шламохранилища (хвостохранилища);
  - Големи аварии на депа за отпадъци/шламохранилища/хвостохранилища;
  - Мокри отлагания на замърсен въздух;
  - Разливи на замърсени повърхностни води;
  - Отрицателно въздействие върху качеството на почвата в по-широките зони около мините;
  - Активиране на ерозионни процеси и свлачища.

- **Незаконната експлоатация на минерални ресурси**

Незаконният подход към експлоатацията на минерални ресурси (пясък и чакъл) има множество отрицателни ефекти не само върху геоложките запаси, но и върху почвата. В резултат на такава експлоатация възникват **нарушаване на естествените речни или езерни брегове, което е свързано със загуби на земя (почва), активиране на ерозионни процеси и срутища по бреговите земи.**

- **Изграждане на сметища**
  - Депата като съоръжения за съхранение на отпадъци представляват значителна заплаха за почвите;
  - Изграждане на депа в близост до обработваеми земи.

- **Потапяне или погребване**

В резултат на образуването на изкуствени водоеми или съоръжения за съхраняване на минни отпадъци (хвостохранилища, шламохранилища) върху земи с високо плодородие.

- **Изоставени мини или хвостохранилища**
  - Напускането на някои мини след прекратяване на периода на експлоатация и неправилното им затваряне (рекултивация) може да има силно негативно влияние върху почвата;
  - Същата заплаха идва от оставянето на стари хвостохранилища, шламохранилища и депа за инертни материали без изпълнение на дейности по рекултивация.
- **Експлоатация (законна или незаконна) на дървесни ресурси**

○ Унищожаване и загуби на почвен ресурс в резултат на пълна или прекомерна експлоатация (законна или незаконна) на дървесни ресурси и активиране на ерозионни процеси.

По принцип изброените многобройни заплахи за почвите причиняват следните неблагоприятни ефекти:

- Деградация (механично нарушаване, потапяне или унищожаване на естествените почви). В много случаи тези процеси са необратими, т.е. загубата на земи и почви е трайна. Тези последици са свързани най-вече със строително-технически (изграждане на пътища, язовири, съоръжения) и експлоатационни заплахи (мини, рудници, кариери), но и със заплахите от туризма (туристически центрове, ски и други пътеки), геоопасности (свлачища, лавини, наводнения) и др.

- Ускоряване на интензивността на ерозията и натрупването на седименти (ерозирала утайка) с появата на антропогенни релефни форми, водещи до пълно отнасяне или затрупване (погребване) на почвите.

Тези процеси са широко разпространени в Република Северна Македония и имат значително отрицателно въздействие не само върху природата (в частност почвата), но и върху социално-икономическите и демографските условия.

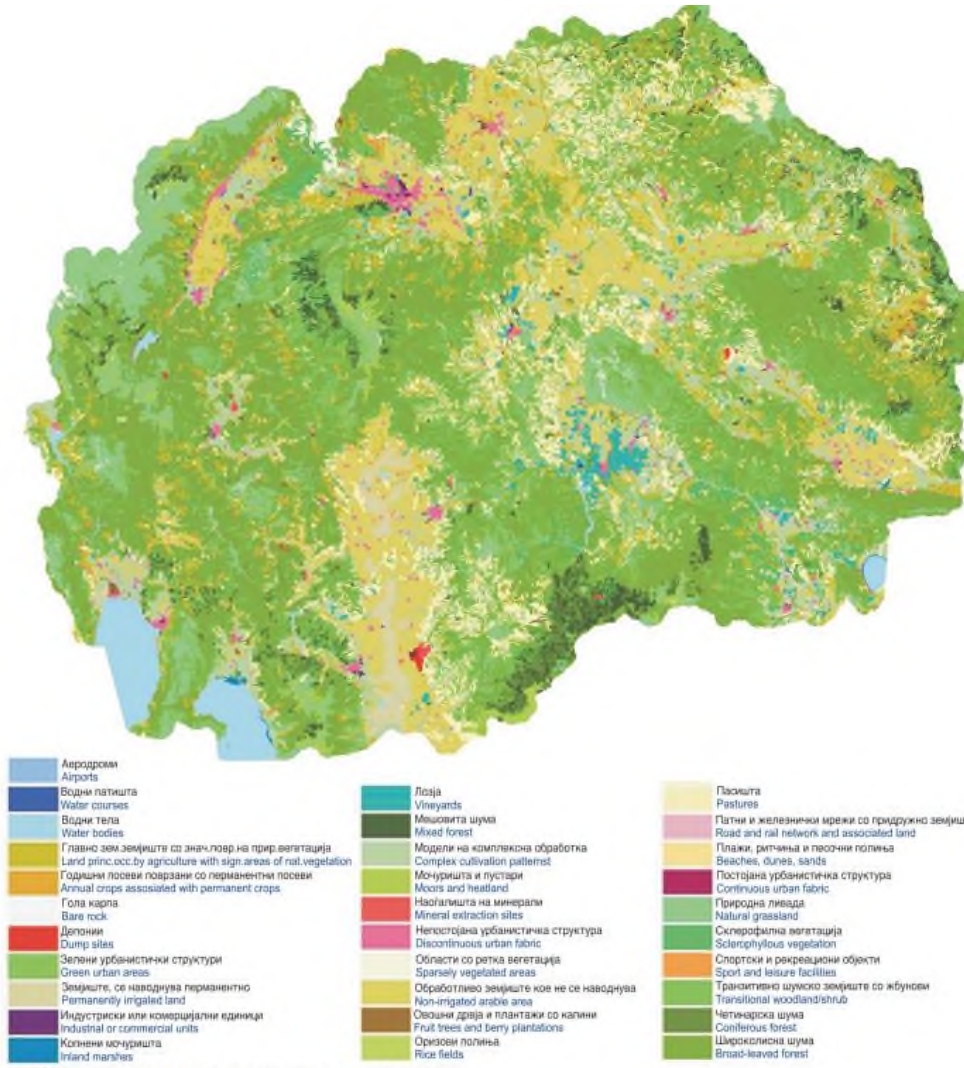
Земеползване

Съгласно номенклатурата на CORINE Land COVER, най-голям е процентът на горски и полу-естествени територии, които покриват 15 770 km², или 61.3% от общата площ. Земеделските земи заемат 9 248 km² или 36% от общата площ, водните обекти - 577 km² или 2.2% от общата площ, урбанизираните територии заемат 464 km² или 1.8% от общата площ и най-малка площ заемат блатата - 22 km² или 0.1% от общата площ – **Фигура 2.1.5-20**.

За периода 2012-2018 г. в страната е усвоена територия от около 28 985 ha или приблизително 1.13% от общата територия. За периода 2002-2018, основните промени са свързани с урбанизираните територии, като те са се увеличили с 2 302 ha.

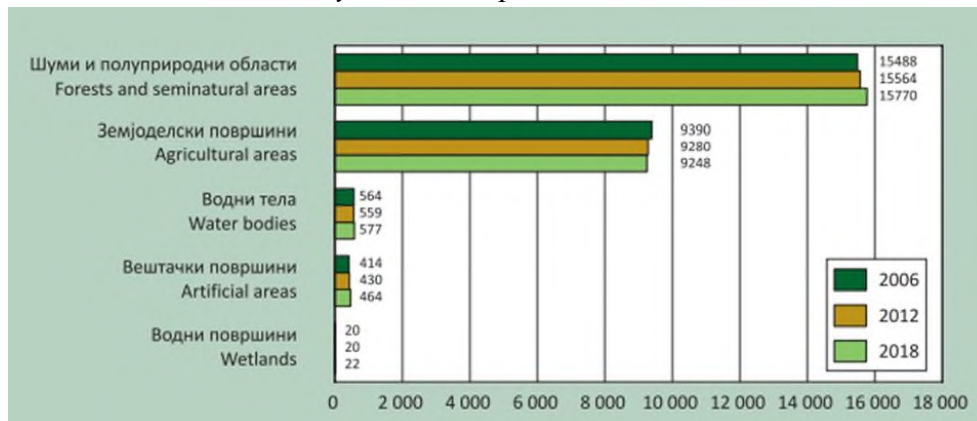
Друга негативна тенденция е намаляването на площта на земеделските земи с 1 996 ha. Останалите промени са незначителни – намаляване на водните тела с 24 ha, увеличаване на блатата с 32 ha и намаляване на горските територии и полу-естествените земи с 288 ha - **Фигура 2.1.5-21**, която показва площите в km², ниво 1 от номенклатурата, сравнително за 2000, 2006, 2012 и 2018 г.

Извор: Министерство за животна средина и просторно планирање
 Source: Ministry of Environment and Physical Planning

Фигура 2.1.5-20 *Разпределение на земното покриве на територијата на Република Северна Македонија*

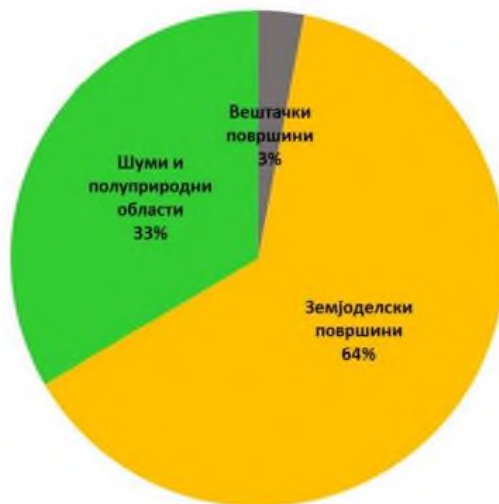

Източник: Министерство на околната средина и пространственото планирање

Фигура 2.1.5-21 *Плоци на видовите земно покриве по ниво 1 од номенклатурата, в км²*

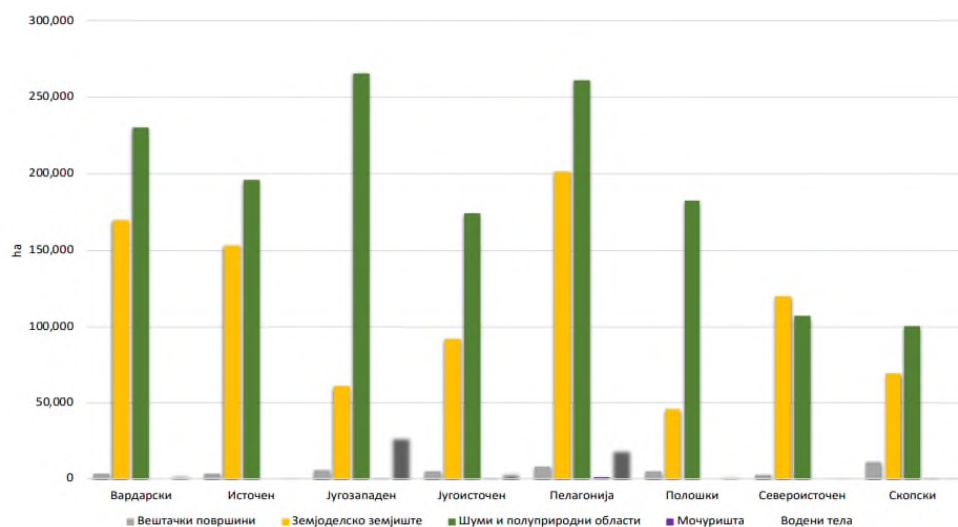
Разпределението на земите по категории на ползване показва, че през целия период (референтните години 2000, 2006 и 2018) има постоянно намаляване на природните площи, предимно земеделски, 64% от общите промени и горската земя, 33% от общите промени, докато в същото време за тяхна сметка има постоянно увеличаване на изкуствените повърхности (Фигура 2.1.5-22).

Фигура 2.1.5-22. Процент на категориите от ниво 1, трансформирани в градско и друго строителство (2012-2018 г.)

Източник: Индикаторски извештај за животната средина на Република Северна Македонија. Скопје, 2020

Пригодност на земите – земеделие и горски стопанство

Фигура 2.1.5-23. Земна площ по статистически региони (NUTS3) според номенклатурата на CORINE land COVER, ha

В рамките на **Североисточниот регион** има общо 143 693 ha земеделска земя, от които 54,56% или 78 405 ha са обработваеми земи, докато 45,44% или 65 281 ha са пасища. Общата

обработваема земя се състои предимно от обработваема земя и градини (82,15%) или 64 410 ha, 1,68% овощни градини или 1321 ha, лозя 1,92% или 1508 ha и ливади 14,24% или 11 166 ha (Фигура 2.1.5-24, Таблица 2.1.5-6). В сравнение с други региони, Североизточният регион е на второ място по обща обработваема земя, зад Регион Пелагония, само с 221 ha повече от Източния регион, който е на трето място. Това всъщност показва, че североизточният регион има голяма обработваема земя, която може да служи като силен потенциал за развитие на селското стопанство.

Таблица 2.1.5-6. Използване на земята в „Източен“, „Североизточен“ и „Югоизточен“ региони, 2016 – Република Северна Македония (ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ЈУГОИСТОЧНИОТ ПЛАНСКИ РЕГИОН 2021 – 2026, Струмица, 2021)

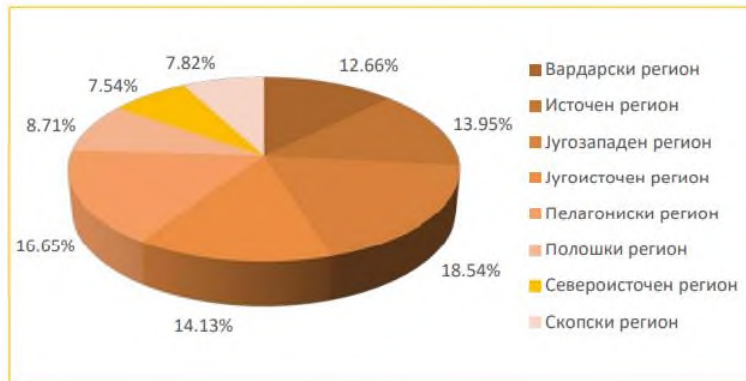
Регион	Бр.на индивид. земеделски стопанства	Обща площ	Използвана земеделска земя				Други земи
			Общо използвана земя	Собствена земя	Отдадена за ползване	Неизползвана земя	
Общо за страната	178.125	366.462	320.738	217.557	103.181	23.826	21.898
Източен	26.003	56.205	46.949	34.386	9.563	4.639	7.618
(%)	14.60	15.34	14.64	15.81	9.27	19.47	34.79
Югоизточен	25.323	38.813	32.995	22.452	10.543	4.39	1.428
(%)	14.22	10.59	10.29	10.32	10.22	18.43	6.52
Североизточен	22.083	49.313	43.263	33.396	9.867	3.37	2.68
(%)	12.40	13.46	13.49	15.35	9.56	14.14	12.24

Източник: Програма за развој на Северо Источен плански регион 2015-2019

Фигура 2.1.5-24 Използване на земята в Североизточен регион

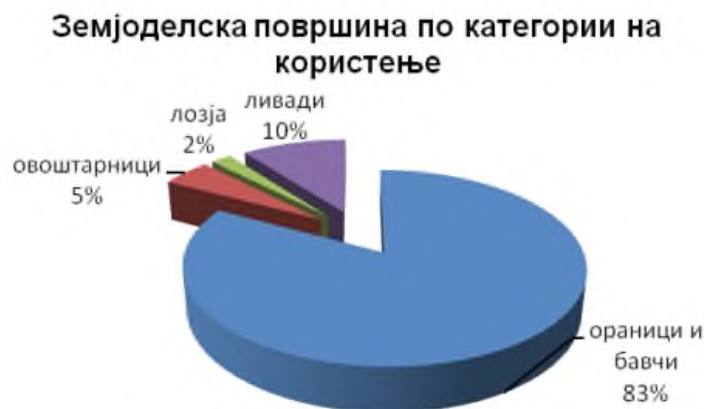
Участието на гори в територията на *Североизточния регион* е незначително, като общият дял на горските площи, в сравнение с други региони е само 7,54%. Това поставя Североизточния регион на последно място в горските райони, непосредствено след района на Скопие, което е 7.82% (**Фигура 2.1.5-25**).

Източник: Държавна статистическа служба и собствени изчисления

Фигура 2.1.5-25 Горска площ по региони през 2019 г. в ха

Източният регион обхваща териториите на равнините в Кочани и Щип и околните общини, както и планинските райони Малеш и Пиянец. Има общо 177 633 ха земеделска земя, от които 43,26% или 76 818 ха са обработваеми земи, а 56,74% или 100 784 ха са пасища. Преобладаващо в този регион обработваемите земи са орници и градини 63 621 ха, овощни градини - 3710 ха, лозя 1562 ха и ливади 7925 ха. Разпределението на земеделската земя по категории на ползване е показано на **Фигура 2.1.5-26** и в **Таблица 2.1.5-6**.

Извор: Државен завод за статистика

Фигура 2.1.5-26 Земеделска площ по категории на ползване

Земеделската земя в **Югоизточния регион** обхваща площ от 115 517 ha или 9,1% от общата площ в страната. Пасищата обхващат 54 695 ha, т.е. заемат 47,3% от земеделска земя в региона или 7,4% от общата площ под пасища в страната.

В структурата на обработваемата земя орниците и градините участват с 82%.

Благоприятните педоклиматични условия позволяват развитието на градинарството, особено отглеждането на ранни зеленчукови култури.

Площите под гори и горски земи в Югоизточния район за планиране заемат 144 067 ha или 52% от общата територия на региона, т.е. 14,13% от общата площ под горите в страната. Отделно дялът на широколистните гори е най-голям, като участва на 16,3% на държавно ниво. На нивото на Югоизточния регион широколистните гори са доминиращи с 67,3%, следвани от смесени гори с 22,1%.

Процентът земеделска земя *Югоизточния регион* е показан в **Таблица 2.1.5-6**.

По данни от *Индикаторски извештај за животната средина на Република Северна Македонија. Скопје, 2020* в Република Северна Македония миграцията между селата и градовете води до бърза урбанизация, бързо разширяване на някои населени места, тъй като не се упражнява контрол върху това каква земя се използва за изграждането на определени съоръжения. А именно в периода от 2000г. до 2018г има увеличение на урбанизираните площи с 15%, което води до трайно запечатване на земята. Освен това се наблюдава намаляване на земеделските площи с 8,4%, намаляване на горските и полустествените площи с 6,6% и водните обекти с 10,6%.

Промените на естествените повърхности от една към друга и особено промяната от естествени към изкуствени повърхности и обратно има няколко фактора, които трябва да бъдат взети под внимание:

- Земеделските райони са предимно в близост до градските райони и следователно са най-уязвими от тяхното разпространение.
- Поради трансформирането на земеделски площи от големи имоти в по-малки частни имоти, част от площите, предимно поради необработване, се модифицират в горски площи и / или в преходните им етапи.
- Намаляването на горските площи до голяма степен се дължи на стратегически инфраструктурни съоръжения, предимно на държавни пътища, така че за такива ситуации се вземат мерки за намаляване на въздействието върху околната среда.

Правната рамка за защита на природата е утвърдена с Конституцията на Република Македония („Официален вестник на Република Македония“ № 52/91 и изменения I-XXXII). Конституцията предвижда правото на здравословна околна среда (член 43, параграф 1); всеки гражданин е длъжен да насърчава и опазва околната среда и природата (член 43, параграф 2); и определя природните ресурси на земята, флората и фауната като стоки от общ интерес, които имат специална защита (член 56, параграф 1); и някои стоки от общ интерес за страната могат да се изхвърлят за употреба по начин и при условия, определени от закона (член 56, параграф 3).

Рамковият закон за околната среда („Официален вестник на Република Македония“ № 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123 /12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16) включва основни принципи за опазване на околната среда, въз основа на които се регламентират подходящите процедури за управление на околната среда.

Обобщение за състоянието на почвите и земеползването:

Почвите на области Благоевград и Кюстендил са в добро екологично състояние, както по отношение на запасеност с биогенни елементи, така и по отношение замърсяване с тежки метали и металоиди. Засилената урбанизация рефлектира в унищожаване на земеделски земи за неземеделски цели. Замърсяването или унищожаването на почвената покривка има локален (точков) характер.

Почвите в Североизточния, Източния и Югоизточния регион на Република Северна Македония са много разнородни. Подложени са на различни видове влияния, като: унищожаване на земята за неземеделски цели в резултат на засилената урбанизация, промишленост/енергетика, транспорт; ерозия, замърсяване на почвата (сметища, селско стопанство, минен отрасъл), туризъм, наводнения, горски пожари и др. Последствията от тях са: запечатване на почвата и промени в почвените функции; ерозия на почвата; локално и дифузно замърсяване; вкисляване на почвата; опустяване.

2.1.6. Състояние на биологичното разнообразие

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Общи данни за биологичното разнообразие в България

Характерното географско положение на страната, в комбинация със сложното палеогеографско и палеоклиматично минало, разнообразния релеф и климат, наличието на сладководни басейни и излазът на Черно море, както и формираните разнообразни ландшафти и геосистеми са основните фактори с определящо значение за богатото разнообразие на видове, съобщества и природни местообитания в България. Съгласно приетото във връзка с изискванията на Директива 92/43/ЕИО (Директива за местообитанията) и мрежата Емералд създадена по линия на Бернската конвенция биогеографско райониране на Европа, територията на България попада в обхвата на Алпийския, Континенталния и Черноморския биогеографски райони.

Голямото разнообразие на климатични, геоложки, топографски и хидроложки условия в България предопределя едно от първите ѝ места в Европа по богатство на биологичното разнообразие, което е представено от:

- *Нисши растения.* Анализът на научните трудове и публикуваните сведения за алгофлората на България за периода 2014-2018 г. показва, че са натрупани нови данни за състава и разпространението на водораслите в страната, които водят до увеличаване на броя на установените таксони; установени са общо 5 493 вида водорасли, разновидности и форми от 777 рода и 9 отдела. Броят на таксоните водорасли, включени в Червения списък на микроводораслите представлява 14% от общото им биоразнообразие на България, а заедно с

таксоните от Червения списък на макроводораслите, всички консервационно значими видове водорасли в страната съставляват 15% от общото биоразнообразие;

- *Мъхова флора*. Българската мъхова флора наброява 705 вида, което е над 40 % от мъховата флора на Европа, от които 83% са намерени в Рила и Пирин. От тях 251 вида са включени в Червения списък на мъховете в България;

- *Висша флора*. Съгласно актуалните данни в България са установени общо 4064 вида висши растения, принадлежащи към 921 рода и 159 семейства. В резултат на проведените през последните години флористични проучвания в страната са регистрирани 127 вида (от тях 51 чужди) и са описани 11 вида, които са нови за науката. Седемнадесет подвида също са докладвани за първи път за страната, като два от тях са нови за науката. Най-големи по брой на видовете са сем. Asteraceae (Сложноцветни) с около 480 вида, Poaceae (Житни) с около 330 вида, Fabaceae (Бобови) - около 290, Caryophyllaceae (Карамфилови) - 260, Rosaceae (Розоцветни) - около 210, Brassicaceae (Кръстоцветни) - 183, Scrophulariaceae (Живеничеви) - 156. От растителните родове у нас с особено видово богатство се отличават род *Hieracium* s.l. (Рунянка) с около 80 вида, *Carex* (Острица) с около 66 вида, *Centaurea* (Метличина) - около 65, *Trifolium* (Детелина) - 60, *Silene* (Плюскавиче) - 50, *Verbascum* (Лопен) - 45, и др. (Петрова и др., 2005). По-големият брой от видовете в нашата флора, около 3330, са спонтанно разпространени в равнините и планините на страната в повече или по-малко естествени или променени от човешката дейност местообитания. Те образуват групата на автохтонните растения. Повече от 500 вида представители на 93 семейства, главно многогодишни тревисти растения, храсти и дървета от тази група, са доминанти и субдоминанти в растителните съобщества. Това са предимно представители на семействата на житните растения, киселите треви, бобовите, сложноцветните, розоцветните и др. (Апостолова, Славова, 1997). С малък брой видове, но с определящо участие като доминанти и едификатори в планинските екосистеми, са дървесни представители на семействата Aceraceae (Кленови), Fagaceae (Букови), Pinaceae (Борови), Tiliaceae (Липови) с участието на съдоминанти и асектатори от Betulaceae (Брезови), Cornaceae (Дрянови), Oleaceae (Маслинови), Rosaceae (Розоцветни), Salicaceae (Върбови), Ulmaceae (Брястови) и др. В биологичния спектър на българската флора доминират тревистите многогодишни и едногодишни растения, общо около 3540 вида. Дърветата (88 вида), храстите (236 вида) и полухрастите (35 вида) образуват групата на фанерофитите. Най-богата фанерофитна флора имат Стара планина и Родопите с по 210 вида, или 58% от разнообразието на дървета и храсти в страната е представено в тези планини. Фанерофитите в Рила са 164 вида, във Витоша - 148 вида. В планините най-голямо е видовото богатство на дървета и храсти в пояса на ксеротермните, мезофилните и ксеромезофилни дъбови и габъррови гори, чиято горна граница достига до около 900 (1000) m н. в. (В т.ч. Странджа, Сакар и Източни Родопи, които са в обхвата на разглежданата програма).

По-големият брой от видовете в нашата флора, около 3330, са спонтанно разпространени в равнините и планините на страната в повече или по-малко естествени или променени от човешката дейност местообитания. Те образуват групата на автохтонните растения. Повече от 500 вида представители на 93 семейства, главно многогодишни тревисти

растения, храсти и дървета от тази група, са доминанти и субдоминанти в растителните съобщества. Това са предимно представители на семействата на житните растения, киселите треви, бобовите, сложноцветните, розоцветните и др.

Малко повече от 500 вида дървета, храсти и тревисти растения са ограничено разпространени в българската флора. Част от тях са български или балкански ендемити, други са редки растения, остатък от древни флори или видове, чиито основни ареали са извън България. У нас те имат малко на брой популации, понякога в единични находища, често в граничните флористични райони на страната или във високите планини. Много от тези видове, включени в настоящето издание, са защитени от Закона за биологичното разнообразие в България. Спецификата на българската флора до голяма степен се определя от българските и балканските ендемични растения. Това са 498 вида или 12,8% от видовото богатство на страната. Българските ендемити са 186 вида, балканските - 312. Особено богати на ендемични видове са по-голямите семейства, като: Asteraceae, Scrophulariaceae, Caryophyllaceae, Poaceae, Boraginaceae, Liliaceae, Ranunculaceae и др. (Петрова и др., 2005). Със сравнително по голям брой ендемити се отличават родове като *Anthemis* (Подрумиче), *Arenaria* (Песъчарка), *Centaurea*, *Chamaecytisus* (Зановец), *Colchicum* (Мразовец), *Erysimum* (Боянка), *Festuca* (Власатка), *Poa* (Ливадина), *Tulipa* (Лале), *Verbascum* (Лопен), както и родове характерни с широка вътрешновидова и междувидова изменчивост с локални процеси на интрогресивна хибридизация в полиплоидни и агамни комплекси, като: *Achille*, *Alchemilla*, *Hieracium*, *Viola*, *Taraxacum* и др. Повечето ендемити имат малки ареали, някои видове са с много ограничено разпространение, с малочислени популации и висока степен на застрашеност. Най-много български и балкански ендемити се срещат в Родопите, Пирин, Рила, Стара планина. Ендемичните растения са емблематичен символ на българската флора и едно от най-чувствителните и уязвими звена в природните екосистеми на страната.

В Червения списък на висшите растения в България са включени 801 вида (почти 20% от висшата флора), от които в Приложене 3 на ЗБР са включени 557 вида.

Друга група растения, около 560 вида, са плевели и рудерали, повечето широко разпространени в места, променени под влияние на човешката дейност. Част от тях са в днешните си местообитания от хилядолетия, свързани с развитието на човешката култура още от ранното заселване на българските земи. Други, като *Datura stramonium* (татул), *Galinsoga parviflora* (перуанска лайка), *Impatiens glandulifera* (жлезиста слабонога), *Malcolmia africana* (африканска малколмия), *Oxalis dillenii* (дилениево киселиче), *Xanthium spinosum* (казашки бодил), навлизат по-късно, в резултат от преселването и миграциите на хора и животни, развитето на търговията и туризма, на процеси, които продължават и сега. Към последната категория се отнасят и т. нар. инвазивни видове, които се разселват бързо и заемат свободни местообитания или изместват автохтонни видове.

- *Гъбоподобни организми*. Гъбоподобните организми (оомицети, хифохитриди и др.) са обособени в царство *Straminipila* на основата на строежа на клетъчната стена, флагелатния апарат, митохондриите, биохимичните белези и молекулнобиологичните данни. Същинските гъби (хитриди, зигомицети, гломеруломицети, нелихенизирани и лихенизирани торбести гъби и базидиомицети) са включени в царство *Fungi*. Гъбите могат да бъдат

охарактеризирани като еукариотни, хетеротрофни организми, които всмукват хранителни вещества от околната среда в разтворен вид. Поради спецификата в храненето си, те стоят по-близо до животинското царство, отколкото до растителното царство (Денчев и др., 2005).

В долната таблица е представена оценката на микотата в България по таксономични групи.

Таблица 2.1.6-1 Оценка на микотата в България по таксономични групи

Оценка на микотата на България	
Таксономични групи	Видове, брой
Оомицети, хифохитриди, хитриди, зигомицети	> 180
Ascomycetes (нелихенизирани и лихенизирани)	> 1 600
Basidiomycetes	около 1 600
Urediniomycetes	374
Ustilaginomycetes	118
Анаморфни гъби	> 1 000
Общо установени видове	> 4 870

Като консервационно значими видове във второто издание на Червения списък на гъбите в България са включени общо 215 вида (37 вида критично застрашени, 105 вида застрашени, 40 вида уязвими, 14 вида почти застрашени и 19 вида с недостатъчно данни). Броят на консервационно значимите видове гъби, които са включени в Червената книга на Република България е 149 вида, като от тях критично застрашени са 37, застрашени – 104, и уязвими – 8.

- *Безгръбначни животни.* Понастоящем у нас са установени над 30 360 вида, принадлежащи към 251 разреда и над 1740 семейства. Предполага се, че това са около 50% от безгръбначните животни в страната. В Червената книга са включени с отделни статии и 51 вида безгръбначни животни, от които 39 вида са „Критично застрашени“, а в Приложение 3 на ЗБР са включени около 40 вида. Като цяло българската безгръбначна фауна е недостатъчно добре проучена. Сравнително добре са проучени само някои едноклетъчни (черупчести ризоподи), някои паразитни червеи (трематоди, цестоди, нематоди, акантоцефали), прешленестите червеи, ракообразните, паякообразните, многоножките, мекотелите и отделни разреда насекоми (еднодневки, водни кончета, правокрили, полутвърдокрили, мрежокрили, твърдокрили, ручейници, пеперуди и др.). Броят на видовете, разредите и класовете от отделните типове безгръбначни животни, установени досега в България, е представен в долната таблица:

Таблица 2.1.6-2 Фаунистично разнообразие на безгръбначните животни в България

Типове*	Класове (бр.)	Разреда (бр.)	Видове (бр.)
Sarcomastigophora	8	28	~ 580
Labyrinthomorpha	1	1	3
Sporozoa	1	5	~ 270
Microspora	2	4	27
Ascetospora	1	1	2
Мухозоа	1	1	47

Ciliophora (Infusoria)	3	19	~ 680
Spongia (Porifera)	1	3	29
Cnidaria	3	5	32
Ctenophora	2	3	3
Platyhelminthes	4	21	~ 830
Gastrotricha	1	2	40
Nematoda	2	14	~ 970
Rotifera (Rotatoria)	3	4	~ 290
Nematomorpha	1	1	8
Acanthocephala	3	6	52
Kinorhyncha	1	2	4
Entoprocta (Kamptozoa)	1	1	2
Annelida	5	15	~ 240
Ectoprocta (Bryozoa)	2	3	25
Phoronida	1	1	1
Nemertea	1	2	26
Tardigrada	2	4	34
Arthropoda	9	62	~ 24 720
Mollusca	3	18	445
Echinodermata	1	2	4
Chaetognatha	1	1	3
Hemichordata	1	1	1
Общо	65	230	~ 30 000

- Гръбначни животни. У нас са познати около 800 гръбначни вида: 2 вида кръглоусти, 4 вида хрущялни риби, 213 костни риби, 19 вида земноводни, 37 влечуги, 430-435 вида птици и 97 вида бозайници. През последните години – 2014- 2018 г. видовият състав е допълнен и актуализиран - описан е нов вид костна риба -*Serranus hepatus* в Черно море. В резултат на доказването на два нови вида жаби за страната (*Pelophylax lessonae* и *Pelophylax bedriagae*), както и поради настъпилите таксономични промени, може да се счита, че съвременният видов състав на клас Земноводни включва поне 24 вида от два разряда - опашатите земноводни са представени с 8 или 9 вида (единствената известна популация на *Triturus macedonicus* у нас е с неясна видова принадлежност), а жабите – с 16 вида. Клас Влечуги включва общо 37 вида – костенурките са 5 вида (един от тях – червеноухата костенурка не е автохтонен вид, гущерите са 16, вида от 4 семейства, змиите са също 16 вида от 5 семейства. В Червената книга на Република България са категоризирани общо 442 вида животни. Със статут на „Изчезнали“ (EX) са включени 30 вида, 87 вида са категоризирани като „Критично застрашени“ (CR), 107 вида като „Застрашени“ (EN), 137 вида като „Уязвими“ (VU), 14 вида са категоризирани като „Почти застрашени“ (NT), 42 вида като „Слабо засегнати“ (LC) и 25 вида „С недостатъчно данни“ (DD). В приложение 3 на ЗБР са включени 444 вида (в т.ч. птиците).

- Растителни съобщества. От растително-географска гледна точка растителната покривка на България представлява комплекс от съобщества с бореален, средноевропейски (най-широко разпространени), степен (на второ място по разпространение), арктичен,

алпийски, балкански (включително средиземноморски) и местен характер. Растителността изграждат представители от всички екологични групи по отношение на водния фактор. В широки граници варират видовете по отношение на топлинния фактор и едафичните условия. Киселинността на основната скала и почвите в някои случаи е сред първостепенните условия за развитието на едни или други растителни видове и определя структурата на фитоценозите. В планините на България са развити всички пояси, обособени в Средна Европа, без нивалния. Съгласно наличните източници на информация и съществуващите фитосоциологически данни по отношение на синтаксономичното разнообразие на растителността по школата на Браун-Бланке (Braun-Blanquet 1964) в България могат да се идентифицират 39 класа, 67 разреда, 94 съюза, 218 асоциации, 48 субасоциации и 36 общности. От тях предмет на опазване са 90 природни местообитания съгласно Приложение 1 на ЗБР (респективно Приложение I на Директивата за местообитанията) - 92 съгласно последното докладване на България по чл. 17 от посочената Директива (все още не са включени в Приложение I на ЗБР).

Особено място в растителната покривка на България имат фитоценозите на южноексинските видове, локализиращи в Източна Стара планина в Странджа, която попада в обхвата на разглежданата програма. Горите от *Fagus orientalis* и *Quercus polycarpa* представляват сложен комплекс от южноексински и средноевропейски видове: *Rhododendron ponticum*, *Laurocerasus officinalis*, *Daphne pontica*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Trachystemon orientalis*, *Calluna vulgaris*, *Festuca drymeja*, *Acer platanoides*, *A. campestre*, *Carpinus betulus*, *Tilia tomentosa*, *Quercus cerris*, *Crataegus monogyna*, *Poa nemoralis* и др.

Растителност в области Кюстендил и Благоевград

Територията на България принадлежи към Холарктическото флористично царство, като въз основа на спектъра от флорни елементи, се отнася към три растителногеографски области: Европейска широколистна горска област, Евроазиатска степна и лесостепна област и Средиземноморска склерофилна горска област с 5 провинции, 28 окръга и 80 района.

Според геоботаническото райониране (Ив. Бондев, 1997 г. – **Фигура 2.1.6-1**) от трите растителни области, в които попада Република България, територията, попадаща в обхвата на ПТГС и ТСИМ попада в две от тях – *Европейска широколистна горска област* (в зелено на фигурата) и *Средиземноморска склерофилна горска област* (в тъмно жълто на фигурата).

Геоботаническо райониране (Бондев, 1997)

1-области (А,В,С); 2- провинции (а,б,с,д,е); 3 - окръзи (I-XXVIII); 4 - райони (1-80);
 ————— граници на Област Кюстендил и Област Благоевград

Фигура 2.1.6-1 Геоботаническо райониране (по Бондев, 1997 г.)

Европейската широколистна горска област се характеризира с растителност на умерената зона, с основна коренна растителност, представена от широколистни, лятнозелени, листопадни през зимата гори, предимно от европейски и евроазиатски произход. Области Благоевград и Кюстендил попадат в *Илирийската* и *Македоно-Тракийската* провинции.

Илирийската провинция заема главно планинските територии, като се разделя на общо 13 геоботанически окръга. В разглежданата територия попада:

- *Западнобългарски граничен планински окръг*. Поделва се на шест геоботанически района, като в териториалния обхват на програмата попадат три от тях: съответно Осоговски, Влахински и Малешевски, които се разполагат в съседство на границата на страната с Република Северна Македония. Разпространени са около 65 вида балкански ендемита, 4 вида български ендемита - разнолистен лопен (*Verbascum anisophyllum*), урумovo лале (*Tulipa urumoffii*) и др. Преобладават гори от мизийски бук (*Fagus sylvaticasubsp. moesiaca*), обикновен горун (*Quercus dalechampii*), цер (*Quercus cerris*), благун (*Quercus frainetto*), на отделни места и иглолистни гори. Осоговския район заема територията на българската част на Осоговска планина. Преобладават букови и горунoви гори на места и с габър. В северната част на района е запазена иглолистна гора от смърч, а в централната част – остатъци от бялборови, а в южната част – предимно черноборови гори (*Pinus nigra*). В най високите части на планината (вр. Руен) се срещат алпийски флорни елементи като качулатата гъжва, брoловата власатка, сибалдия (*Sibbaldia procumbens*), *Poa cenisia* и др., където формират фитоценози с малки размери. В субалпийския пояс преобладават храсталаци от сибирска и дребна

хвойна (*Juniperus pygmaea*), а особено големи пространства са заети от балканския зановец (*Chamaecytisus absinthoides*). В най-ниските части на района са запазени на отделни участъци ксеротермни формации от благун и цер, рядко и от космат дъб. На много места обаче ксеротермните гори са деградирани и постепенно в тях се е настанил келявия габър. В северозападната част на района е приоритетен реликтния вид воден габър. Влахнския район включва влахина планина и най-източната част на Осоговска планина. Има твърде еднообразна растителна покривка. Преобладават горунови гори със слабо участие в растителната покривка на буковата формация. В района са запазени черборови гори, една част от които са в резерват „Габра”. На места има останали и фрагменти от ксеротермни гори с доминиране на косматия дъб, по рядко на благуна. Среща се и реликтния вид воден габър (*Ostrya carpinifolia*). Малашевския район се отличава с доста разнообразна растителност с преобладаване на бук и горун. В по-ниските части са разпространени ксеротермни гори от благун с цер, а над Кресненското дефиле – и вторични гори от келяв габър (*Carpinus orientalis*). В най-високите части до границата с Република Северна Македония има естествени бялборови гори.

- *Рилски окръг*, където в най-високите части е формирана алпийска и аркто-алпийска растителност. На места е формирана скално-сипейна растителност от каменоломки (*Sanifraga sp.div.*). Субалпийският пояс е с добре изразена формация на клека (*Pinus mugo*), планинска елша (*Alnus viridis*), върби (*Salix carpeta*, *Salix cinerea*, *Salix silesiaca*);
- *Родопски окръг* – доминират формациите на бук и мизийския бук, горун. Участват и габър, явор, шестил, воден габър и др. на много места се срещат и смесени гори – иглолистни и широколистни. В окръга се срещат над 90 вида балкански ендемити, 58 вида иларийски и 32 вида македоно-тракийски;
- *Пирински окръг* – в иглолистния пояс доминират формациите на смърч, бял бор, бяла мура, по-слабо на черния бор и черната мура. От широколистните преобладава бук. Срещат се 84 вида балкански ендемити.

Растителността в **Македоно-Тракийската провинция** е разнообразна, представена преди всичко от ксеротермни видове – благун, цер, космат дъб, виргилиев дъб и келяв габър. Част от територията попада в *Местенския окръг*, където са представени ксеротермните гори от благун и космат дъб, а в по-северните му части – ксеромезофитни горски ценози от горун, габър, мизийски бук, черен бор, воден габър. Към провинцията спадат осем геоботанически окръга, като в териториалния обхват на програмата попадат основно *Беласишкия* и *Горнострумския окръг*.

- *Беласишки окръг* – заема българската част на Беласица. Характеризира се със субалпийска растителност, изградена предимно от вторични храсталаци на сибирска хвойна, боровинки и други, както и тревна растителност от *Agrostis capillaris*, картъл и пр. В миналото субалпийският пояс е бил покрит от клек.

Горната част на гората е изградена от букови гори - обикновен и мизийски бук, а по-ниските части - от гори от реликтния вид обикновен кестен. В доловете към горната граница на гората буковите гори са смесени с князборисова ела, като на места има и самостоятелни елови гори. В сравнение със Славянка този окръг е по-беден на флорни елементи. Установени са общо 30 диагностични вида, 13 илирийски флорни елемента, от които 11 са балкански ендемити: *Silene waldsteinii*, *Hypericum degenii*, *Chamaecytisus absinthioides*, *Trifolium pignanii*, *Acer heldreichii*, *Thymus jankaе*, *Scrophularia aestivalis*, *Digitalis viridiflora*, *Verbascum adamovicii*, *Peucedanum oligophyllum*, *Cirsium appen- diculatum*, два български ендемита - *Semptvivum erythraeum* и *Campanula moesiaca*. Македоно-тракийските флорни елементи са 13 вида, от които 12 са балкански ендемити: *Minuartia saxifraga*, *Silene gigantea*, *S. frivaldskyana*, *Linum thracicum*, *Polygala rhodopaea*, *Viola stojanovii*, *V. speciosa*, *Achillea depressa*, *Cirsium candelabrum*, *Knautia ambigua*, *Crocus olivieri* и *Iris suaveolens*, и един български ендемит - *Rosa bulgarica*. В окръга се срещат и степни флорни елементи - *Scutellaria orientalis*, *S. altissima*, *Phlomis herbaventis* ssp. *pungens* и *Pulmonaria mollis*. Окръгът не се поделя на райони;

- **Горнострумски окръг**, който се поделя на два геоботанически района – Благоевградски и Кюстендилски. Заема долината на р. Струма на север от Кресненския пролом до Кюстендилското поле, включително и района между Дупница и Бобовдол. По-голямата част е заета от обработваеми земи. Останалото пространство е покрито от остатъчни ксеротермни горски, храстови и тревни формации с доминиране на космат и виргилиев дъб, благуи и цер, някъде примесени с келяв габър, а в дълбоките долове по северни склонове на места в горите участва и реликтният вид воден габър (*Ostrya carpinifolia*). Храстовите съобщества са изградени предимно от червена хвойна и драка, а тревната покривка върху сухите склонове – най-вече от луковична ливадина и белизма, на места от садина с участието на множество едногодишни треви (терофити). Във флористично отношение окръгът не е много богат. Установени са само 17 диагностични флорни елемента — 12 илирийски, 1 македоно-тракийски и 4 степни вида. От илирийските видове 11 са балкански ендемити: *Minuartia rhodopaea*, *M. bosniaca*, *Dianthus pelviformis*, *Hypericum degenii*, *H. rumeliacum*, *Roripa lippizensis*, *Alyssoides bulgarica*, *Sempervivum leucanthum*, *Trifolium trichopterum*, *Stachys plumosa*, *Orobanchе serbica* и 1 е български ендемит - *Sedum tuberiferum*. Степните видове са: *Salsola rhutenica*, *Scutellaria orientalis*, *S. altissima*, *Paliurus spina-christi*. **Благоевградски район** се характеризира с остатъчни гори от космат и виргилиев дъб и по-рядко от благуи и келяв габър, храсталаци от червена хвойна и драка, а северната част и с ксеротермни тревни съобщества от белизма, садина, луковична ливадина и др. Кюстендилският район заема Кюстендилското поле, където само на места са останали малки участъци с гори от ксеротермни видове дъб и келяв габър.

Специфичните за Македоно-Тракийската провинция диагностични видове растения са главно македоно-тракийски флорни елементи, като *Quercus thracica*, *Q. mestensis*, *Herinaria olynprica* и др. балкански и български ендемити.

Средиземноморската склерофилна горска област е характерна със склерофилни вечнозелени горски формации, най-вече скален дъб, маслина. Там попада **Източносредиземноморската провинция** – към нея се отнасят около 20 ендемични рода и множество ендемични видове растения. В Среднострумския окръг (който се поделва на три геоботанически района – Кресненски, Сандански и Петрички) от диагностичните видове най-широко са разпространени балканските ендемити от македоно-тракийската група флорни елементи *Silene scorpilii*, *Trifolium dalmaticum*, *Stachys serbica*, *Thymus atticus*, *Valeriana discorides*, *Cephalaria flava*, *Trachelicum rumelianum*, *Senecio macedonicus*, *Colchicum diampolis*, *C. doercleri*, *Fritillaria scorpilii*, *F. pontica*, *Crocus olivieri* и други. От средиземноморските видове са разпространени *Piptatherum holciforme*, *Minuartia attica*, *Silene cretica*, *S. graeca*, *Dephinium balcanicum*, *Papaver apulum*, *Platanus orientalis*, *Trifolium tenuifolium*, *Sideritis lanata*, *Achnatherum bromoides*. От степните елементи има 6 вида: *Salsola ruthenica*, *Paliurus spina-christi*, *Scutellaria orientalis*, *S. altissima*, *Tamarix ramosissima*, *Centaurea chrysolepis*, един евксински вид - *Aegilops geniculata*, и два вида са от илирийските балкански ендемити - *Sempervivum leocanthum* и *Stachys plumosa*. Освен тези флорни елементи има и редица други характерни за този окръг видове като *Ephedra fragilis ssp. campylopoda*, *Asparagus acutifolius*, *Colchicum bivonae*, *Medicago bondevii*, *M. constricta*, *Cnicus benedictus*, *Andrachne telephioides*, *Pistacia terebinthus*. Окръгът се поделва на три района - Кресненски, Сандански и Петрички, като единственото у нас находище на ефедрата (*Ephedra fragilis ssp. campylopoda*) се намира в Санданския район.

Растения и гъби, срещани в района на двете области, включени в **Червената книга на Република България** (издание 2015 г., Том 1 Растения и гъби):

От **водораслите**, включени в Червената книга е описан един вид - *Thorea hispida*, **критично застрашен**. Отрицателно действащи фактори са: унищожаване на местообитанията чрез каптиране на изворите, антропогенно замърсяване и коригиране на реките и пряко събиране от риболовци, туристи и летуващи

От **мъховете** са описани 40 вида, от които **критично застрашени са 9 вида** (*Cephalozia loitesbergeri*, *Cephaloziella hampeana*, *Fossombronina husnotii*, *Mannia androgyna*, *Riccia crostata*, *Ctenidium procerrimum*, *Syntrichia pagorum*, *Timmia norvegica*, *Tortella humilis*), **застрашени са 21 вида** (*Calypogeia fissa*, *Cephalozia catenulate*, *Mania triandra*, *Nardia geoscyphus*, *Ptilidium ciliare*, *Riccia crystallina*, *Riccia papillosa*, *Scapania verrucosa*, *Aulacomnium androgynum*, *Vuxbaumia aphylla*, *Calliergon giganteum*, *Divranum viride*, *Hypnum fertile*, *Microbryum starckeanum*, *Philonotis marchica*, *Scleropodium touretii*, *Sphagnum cuspidatum*, *Syntrichia papillosa*, *Tortula canescens*, *Tortula protobryoides*, *Ulota hutchinsiae*) и уязвими са 10 (*Barbilophozia kunzeana*, *Bazzania flaccida*, *Calypogeia sphagnicola*, *Frullania fragilifolia*, *Campylium polygamum*, *Drepanocladus sendtneri*, *Hamatocaulis vernicosus*, *Sphagnum subfulvum*, *Sphagnum subnitens*, *Tortula cuneifolia*). За повечето видове като лимитиращи и отрицателно действащи фактори са засушаването на климата, сечите,

замърсяването, сукцесионните промени, промените в режима и ползването на местообитанията и др.

От **папратовидните** представители са **4 вида**, като всички те са включени и в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие – **три от тях са критично застрашени**: Венерин косъм (*Adiantum capillis-veneris*), Четирилистно разковниче (*Marsilea quadrifolia*) и Величедствена осмунда, царска папрат (*Osmunda regalis*) и **един вид е застрашен** - Езерен шилолист (*Isoetes lacustris*) – **гласиален реликт**.

Покритосеменните са най-многобройни, като сред тях има видове, включени в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), Бернската конвенция (БЕК), Директива 92/43/ЕИО (ДХ), CITES, IUCN:

- **Регионално изчезнали – 1 вид**: Лъзелов липарис (*Liparis loeselii*) – включен в ЗБР, БЕК, ДХ (ПБ), CITES(2);
- **Критично застрашени – 56 вида**:
  - Ефедра (*Ephedra fragilis* Desf. subsp. *campylopoda*) – ЗБР, ЧК (CR),
  - Бъндерицово шапиче (*Alchemilla bandericensis*) ЗБР, IUCN(V), Балкански ендемит;
  - Орбелийски игловръх (*Alyssum orbelicum*) - ЗБР, Български ендемит, Гласиален реликт;
  - Вебиев див бадем (*Amigdalus delipavlovii*) – ЗБР;
  - Давидово винче (*Anchusa davidovii*) - ЗБР, Български ендемит;
  - Дългостъбчесто винче, Дългостъбчесто паче гнездо (*Anchusa stylosa*) – ЗБР;
  - Пиринска лазаркиня (*Asperula suberosa*) – ЗБР, Терциерен реликт;
  - Вълнестоцветен клин (*Astragalus dasyanthus*) – ЗБР, IUCN(R);
  - Мехурчестов клин, Подуточашково клинавче (*Astragalus physocalux*) – ЗБР, IUCN (Ех/Е), БЕК, Терциерен реликт;
  - Келелеров центрантус (*Centranthus kellereri*) – ЗБР, IUCN(R), БЕК, Български ендемит;
  - Панчичев млечник (*Cicerbita pancicii*) – ЗБР, Балкански ендемит;
  - Перест млечник (*Cicerbita plumieri*) – ЗБР;
  - Ямболски мразовец, Сираче (*Colchicum diampolis*) – ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;
  - Сребриста поветица (*Convolvulus holosericeus*) – ЗБР;
  - Съчленен коринефорус (*Corynephorus divaricatus*);
  - Битинска дрипавка (*Crepis bithynica*) – ЗБР, IUCN(R);
  - Шахтиева дрипавка (*Crepis schachtii*) – ЗБР, Български ендемит;
  - Белоцветен шпорец (*Delphinium albiflorum*) – ЗБР, Балкански ендемит;
  - Дреновскиев карамфил (*Dianthus drenowskyanus*) – ЗБР, Балкански ендемит;
  - Обикновен дракункулус (*Dracunculus vulgaris*) – ЗБР;
  - Дряновска ведрица (*Fritillaria drenovskii*) – ЗБР, БЕК, IUCN(V), Балкански ендемит;
  - Низбягващо енъовче (*Galium procurrens*) – ЗБР, Балкански ендемит, Терциерен реликт;
  - Къдрава горчивка (*Gentianella crispata*) – ЗБР;
  - Осилест здравец (*Geranium aristatum*) – ЗБР, Балкански ендемит;
  - Далматинска змийска трева (*Goniolimon dalmaticum*) – ЗБР, Балкански ендемит;
  - Гъст (плътен) ръждавец (*Groenlandia densa*) – ЗБР;
  - Балкански цялолист (*Haplophyllum balcanicum*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
  - Динарско червеноглавче (*Knautia dinarica*) – ЗБР;
  - Архангелиев лазерпициум (*Laserpitium aschangelica*) – ЗБР;

- Скално секирче (*Lathytus saxatilis*);
- Клинолистен див тютюн (*Ligularia glauca*) – ЗБР;
- Сибирски див тютюн (*Ligularia sibirica*) – ЗБР;
- Албански крем (*Lilium albanicum*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Късолистна луличка (*Linaria brachyphylla*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Атинска мерендера (*Merendera attica*) - ЗБР, IUCN(R);
- Стоянова мишовка (*Minuartia stojanovii*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Кожухаров окситропис (*Oxytropis kozuharovii*) – Български ендемит, Глациален реликт;
- Многоцветен парвотризетум (*Parvotrisetum myrianthum*);
- Черногорско прозорче (*Potentilla montenegrina*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Местенски дъб (*Quercus mestensis*) – ЗБР, Български ендемит;
- Рилски ревен (*Rheum rhaponticum*) – ЗБР, БеК, IUCN(R), Български ендемит, Глациален реликт;
- Златовръх (*Rhodiola rosea*) – ЗБР;
- Двувцветна саусурея (*Saussurea discolor*) – ЗБР;
- Магеленска тлъстига (*Sedum magellense*) – ЗБР;
- Цоликоферова тлъстига (*Sedum zollicoferi*) – ЗБР, Български ендемит;
- Субалпийски спореж (*Senecio subalpinus*) – ЗБР;
- Стоянова мащерка (*Thymus stojanovii*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Пиринско лале (*Tulipa pirinica*) – ЗБР, Български ендемит;
- Целолистна диялянка (*Valeriana simplicifolia*) – ЗБР;
- Анасонов лопен (*Verbascum anisophyllum*) – ЗБР, IUCN(V), Балкански ендемит;
- Давидов лопен (*Verbascum davidoffii*) – ЗБР, Български ендемит;
- Янкиев лопен (*Verbascum jankaeanum*) – ЗБР, Български ендемит;
- Дългошпореста теменуга (*Viola delphinantha*) – ЗБР, ДХ, БеК, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Блатна теменуга (*Viola palustris*) – ЗБР;
- Прекрасна теменуга (*Viola speciosa*) – ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Стоянова теменуга (*Viola stojanovii*) – ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- **Застрашени** – 123 вида:
  - Беловлакнест равнец (*Achillea chrysocoma*) – Балкански ендемит;
  - Балканско шапиче (*Alchemilla catachnoa*) - Балкански ендемит;
  - Врязанолистно шапиче (*Alchemilla fissa*);
  - Разнолистно шапиче (*Alchemilla heterophylla*);
  - Пиренейско шапиче (*Alchemilla pyrenaica*);
  - Жълтеникаво шапиче (*Alchemilla straminea*);
  - Стоянова айважива (*Alkanna stojanovii*) – Български ендемит;
  - Синя айважива (*Alkanna tinctoria*) – ЗБР;
  - Пирински игловръх (*Alyssum pirinicum*) – ЗБР, Български ендемит, Глациален реликт;
  - Андрахне (*Andrachne telephioides*);
  - Уховидно подрумиче (*Anthemis auriculata*);
  - Оранжево подрумиче (*Anthemis Gaudium-solis*) – ЗБР, Български ендемит;
  - Едрокошничесто подрумиче (*Anthemis macrantha*) – ЗБР;
  - Рилско подрумиче (*Anthemis orbelica*) - ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;
  - Светииваново подрумиче (*Anthemis sancti-johannis*) - ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;

- Прекъснатата ветрушка (*Apera interrupta*);
- Хълмова гъшарка (*Arabis collina*) – ЗБР;
- Пиринска гъшарка (*Arabis ferdinandi-coburgii*) - ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;
- Ресничеста песьчарка (*Arenaria cilata*) – ЗБР, Глациален реликт;
- Критска песьчарка (*Arenaria cretica*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Пиринска песьчарка (*Arenaria pririnica*) – ЗБР, Български ендемит, Глациален реликт;
- Кръглалистна вълча ябълка (*Aristolochia rotunda*) – ЗБР;
- Алпийски пелин (*Artemisia eriantha*) – ЗБР, Глациален реликт;
- Звездолен (*Asterolinon linum-stellatum*);
- Сусамовиден клин (*Astragalus sesameus*);
- Стълбчеста аубриета (*Aubrieta columnae*) – Български ендемит;
- Шарпланински ранилист (*Betonica scardica*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Парилска овсига (*Bromus parilicus*) – Български ендемит;
- Дребна камбанка (*Campanula cochlearifolia*);
- Трансилванска камбанка (*Campanula transsilvanica*) - ЗБР, IUCN(R);
- Кестен (*Castanea sativa*);
- Ахтарова метличина (*Centaurea achtarovii*) – ЗБР, Български ендемит;
- Имануелова метличина (*Centaurea immanuelis-loewii*) – ЗБР, ДХ, Балкански ендемит;
- Манаетова метличина (*Centaurea managettae*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Парилска метличина (*Centaurea parilica*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Режеш кладурум (*Cladium mariscus*);
- Широколистен мразовец (*Colchicum bivonae*) – ЗБР;
- Дьорфлеров мразовец (*Colchicum doefleri*) – Балкански ендемит;
- Дебелolist (*Crassula tillaea*) – ЗБР;
- Широколистна кръстатка (*Crucianella latifolia*);
- Месесточервен дланокоренник (*Dactylorhiza incarnata*) – ЗБР, CITES(2);
- Сбит овесец (*Danthoniastrum compactum*);
- Ниско бясно дърво (*Daphne sneorum*);
- Балкански шпорец (*Delphinium balcanicum*) – Балкански ендемит;
- Чуждоземен шпорец (*Delphinium peregrinum*);
- Блестящ напръстник (*Digitalis laevigata*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Напълстена рупа (*Draba karabensis*) - ЗБР, Балкански ендемит;
- Каринтийска рупа (*Draba siliquosa*);
- Ехинофора (*Echinophora sibthorpiana*);
- Черен емпетрум (*Empetrum nigrum*) – ЗБР;
- Блатен дремник (*Epipactis palustris*) - ЗБР, CITES(2);
- Равенски ериантус (*Erianthus ravennae*) – ЗБР;
- Балканско часовниче (*Erodium abstinthoides*) – ЗБР;
- Алиботушка боянка (*Erysimum slavjankae*) – ЗБР, Български ендемит;
- Алепска млечка (*Euphorbia aleppica*) – ЗБР;
- Тракийска власатка (*Festuca thracica*) – Балкански ендемит;
- Елвезиево кокиче (*Galanthus elwesii*) – ЗБР;
- Егейско еньовче (*Gallium aegeum*) – Балкански ендемит;
- Дребно еньовче (*Gallium demissum*) – ЗБР;
- Скална тинтява (*Gentiana frigida*) – ЗБР, Терциерен реликт;

- Жълта тинтява (*Gentiana lutea*) – ЗБР;
- Снежна тинтява (*Gentiana nivalis*);
- Петниста тинтява (*Gentiana punctata*) – ЗБР;
- Бохемски здравец (*Gerranium bohemicum*) – ЗБР;
- Грудков здравец (*Geranium tuberosum*);
- Планински жълт смил (*Helichrysum plicatum*) – ЗБР;
- Вълнеста рунянка (*Hieracium villosum*) – Глациален реликт;
- Черноморски хипекоум (*Hypochaeris ponticum*) – Балкански ендемит;
- Бодливолистен джел (*Ilex aquifolium*) – ЗБР, Терциерен реликт;
- Царска трева (*Imperata cylindrica*);
- Елиптичнолистен оман (*Inula spiraeifolia*) – ЗБР;
- Белардиева кобрезия (*Kobresia myosuroides*);
- Едроцветно секирче (*Lathyrus grandiflorus*);
- Еделвайс (*Leontopodium alpinum*) – ЗБР;
- Нежен лен (*Linum elegans*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Късна лойдия (*Lloydia serotina*) – ЗБР, Глациален реликт;
- Карстова люцерна (*Medicago carstiensis*);
- Кълбоплодна люцерна (*Medicago constricta*);
- Короноплодна люцерна (*Medicago coronata*);
- Водна детелина (*Menyanthes trifoliata*) – ЗБР;
- Родопско омразниче (*Onosma rhodopea*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Оедерово пропадниче (*Pedicularis oederi*);
- Перидикцион (*Perydictyon sanctum*) - IUCN(R), Балкански ендемит;
- Орфанидиева петковия (*Petkovia orphanidea*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Алпийска мантийка (*Petrorhagia alpina*) – ЗБР;
- Тесалийска мантийка (*Petrorhagia thessala*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Редкоцветен живовлек (*Plantago tenuiflora*);
- Горчива телчарка (*Polygala amarella*) – ЗБР;
- Карниолска телчарка (*Polygala carniolica*);
- Алпийско притцелаго (*Pritzelago alpina*) – ЗБР;
- Славянско котенце (*Pulsatilla slaviankae*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Пролетно котенце (*Pulsatilla vernalis*) – ЗБР;
- Пърнар (*Quercus coccifera*) – ЗБР;
- Кладенчово лютиче (*Ranunculus fontanus*) – ЗБР, БеК;
- Алпийски зърнастец (*Rhamnus alpina*) – ЗБР;
- Яворкова клопачка (*Rhinanthus javorkae*) – Български ендемит;
- Рьомерия (*Roemeria hybrida*);
- Врязанолистна върба (*Salix retusa*) – ЗБР, Глациален реликт;
- Шпрунерова каменоломка (*Saxifraga spruneri*) – Балкански ендемит;
- Разпростряна сибалдия (*Sibbaldia procumbens*) – Глациален реликт;
- Вълнест миризлив бурен (*Sideritis lanata*);
- Пирински чай/Мурсалски чай/ (*Sideritis scardica*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Гръцко плюскавиче (*Silene graeca*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Белоезичест чистец (*Stachys leucoglossa*) – Балкански ендемит;
- Добруджанско коило (*Stipa lessingiana*);

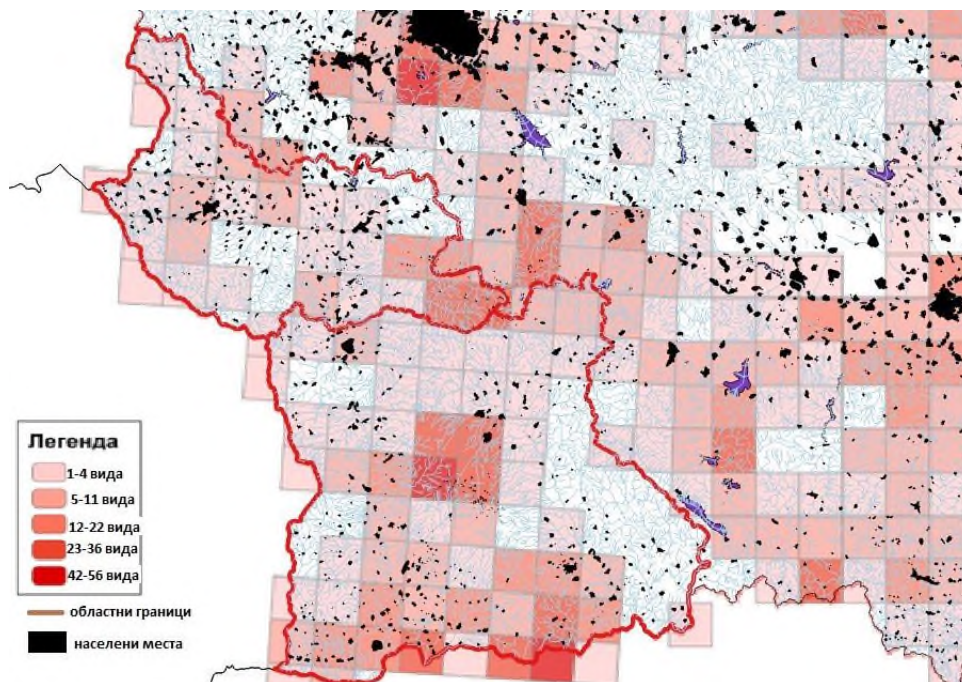
- Листообхващащ стрептопус (*Streptopus amplexifolius*);
- Многогодишна свертция (*Swertia perennis*) – Глациален реликт;
- Битинско глухарче (*Taraxacum bithynicum*);
- Красиволистна попова лъжичка (*Thlapsi bellidifolium*) – Балкански ендемит;
- Българска тимелея (*Thymelaea bulgarica*) – Български ендемит;
- Пиринска мащерка (*Thymus perinicus*) - ЗБР, Балкански ендемит;
- Дребна мехурка (*Urticularia minor*);
- Дисковидна делянка (*Valeriana dioscoridis*) – ЗБР;
- Планинска делянка (*Valeriana montana*) – ЗБР;
- Лъжеблагороден лопен (*Verbascum pseudonobile*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Подземноплодов уров (*Vicia amphicarpa*);
- Изрязанолистна глушина (*Vicia incisa*);
- Дълговлакнеста теменуга (*Viola crinita*) – Балкански ендемит;
- Стройна теменуга (*Viola gracilis*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Гризебахова теменуга (*Viola grisebachiana*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Пиринска теменуга (*Viola perinensis*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Пиренейска теменуга (*Viola pyrenaica*) – ЗБР;
- Едностранна вулпия (*Vulpia unilateralis*).
- **Уязвими – 21 вида**
- Планински явор (*Acer heldreichii*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Македонско винче (*Anchusa macedonica*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Румелийско подрумиче (*Anthemis rumelica*) - ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;
- Нежна аубриета (*Aubrieta gracilis*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Пиринско зеле (*Brassica jordanoffii*) – ЗБР, Балкански ендемит;
- Йорданова камбанка (*Campanula jordanovii*) - ЗБР, Балкански ендемит;
- Вълнеста камбанка (*Campanula lanata*) - ЗБР, БеК, IUCN(R), Балкански ендемит, Терциерен реликт;
- Тракийски магарешки бодил (*Carduus tracicus*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Урумов кривец (*Chondrilla urumoffii*) - ЗБР, Балкански ендемит;
- Туфест карамфил (*Dianthus simulans*) – Балкански ендемит;
- Червено усойниче (*Echium rissicum*) – ЗБР, ДХ;
- Пърчовка (*Himantoglossum caprinum*) - ЗБР, ДХ (Ib), БеК, CITES(2);
- Тасоска звъника (*Hypericum thasium*) - ЗБР, Балкански ендемит;
- Урумов окситропис (*Oxytropis urumovii*) – Български ендемит, Глациален реликт;
- Пирински мак /Дегенов мак/ (*Papaver degenii*) – ЗБР, Български ендемит, Глациален реликт;
- Пиринска ливадина (*Poa pirinica*) - IUCN(R), Балкански ендемит;
- Рилска иглика (*Primula deorum*) - ЗБР, БеК, IUCN(R), Български ендемит, Глациален реликт;
- Костова тлъстига (*Sedum kostovii*) - ЗБР, IUCN(R), Български ендемит;
- Карпатска тоция (*Tozzia alpina*) – ЗБР, ДХ(II);
- Румелийски тръбоцвет (*Trachelium rumelianum*) - ЗБР, IUCN(R), Балкански ендемит;
- Рилска теменуга (*Viola orbelica*) - ЗБР, Балкански ендемит.

От **гъбите**, включени в ЧК, за района на области Кюстендил и Благоевград са описани:

- **Критично застрашени** – 11 вида: Саждивосив болетопсис (*Boletopsis leucomelaena*), Медножълта манатарка (*Boletus luteocupreus*), Царска катателазма (*Catathelasma imperiale*), Джованелиев клитопилус (*Clitopilus giovanellae*), Зърнест червено-кафяв трюфел (*Elaphomyces granulatus*), Оловносив гиродон (*Gyrodon lividus*), Оранжевочервена хасиела (*Haasiella venustissima*), Мечи лентинелус (*Lentinellus ursinus*), Трицветен леукопаксилус (*Leucoraxillus compactus*), Горчива рогачка (*Sarcodon leucopus*), Голяма есенна гъба (*Tricholoma colossus*);
- **Застрашени** – 28 вида: Клубеновидна печурка (*Agaricus essettei*), Едроплодна печурка (*Agaricus macrocarpus*), Кози крак (*Albatrellus pes-carpaе*), Северен амилоцистис (*Amylocystis lapponicus*), Изменчива антродия (*Antrodia heteromorpha*), Хвойнова антродия (*Antrodia juniperina*), Златиста арахнопезиза (*Arachnopeziza aurelia*), Обикновен аурискалпиум (*Auriscalpium vulgare*), Габърова манатарка (*Boletus depilatus*), Прасковеноцветна манатарка (*Boletus persicolor*), Напрашена манатарка (*Boletus pulverulentus*), Планинска бондарцевия (*Bondarzewia mesenterica*), Вкърменяваща се орешарка (*Clitocybe vermicularis*), Бюлярдов паяжинник (*Cortinarius bulliardii*), Виолетов паяжинник (*Cortinarius violaceus*), Жълто-бяла дисцина (*Discina leucoxantha*), Алпийски корал /Боров корал/ (*Hericium flagellum*), Ароматен хиднелум (*Hydnellum suaveolens*), Луковичен паяжинник (*Leucocortinarius bulbiger*), Лещовидна пахиелла (*Pachyella babingtonii*), Обикновен филопорус (*Phylloporus pelletieri*), Сенниковиден полипорус (*Plyporus umbrellatus*), Демидов пирофомес (*Pyrofomes demidoffii*), Аметистова гълъбка (*Russula amethystina*), Зелчеста гъба (*Sparassis crispa*), Сибирска масловка (*Suillus sibiricus*), Обикновен тремискус (*Tremiscus helvelloides*), Летен трюфел (*Tuber aestivum*);
- **Уязвими** – 5 вида: Царска манатарка (*Boletus regius*), Дяволска манатарка (*Boletus satanas*), Виолетова тръбенка (*Gomphus clavatus*), Черна бучка (*Helvella atra*), Кучешки мутинус (*Mutinus caninus*).

На долната фигура е представено разпределението на консервационно значимите растения и гъби в българската част на териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ – области Кюстендил и Благоевград. Както е видно от нея, най-голям брой видове с консервационна стойност са съсредоточени в Рила, Пирин, Кресненския пролом, южните погранични планини и някои други.

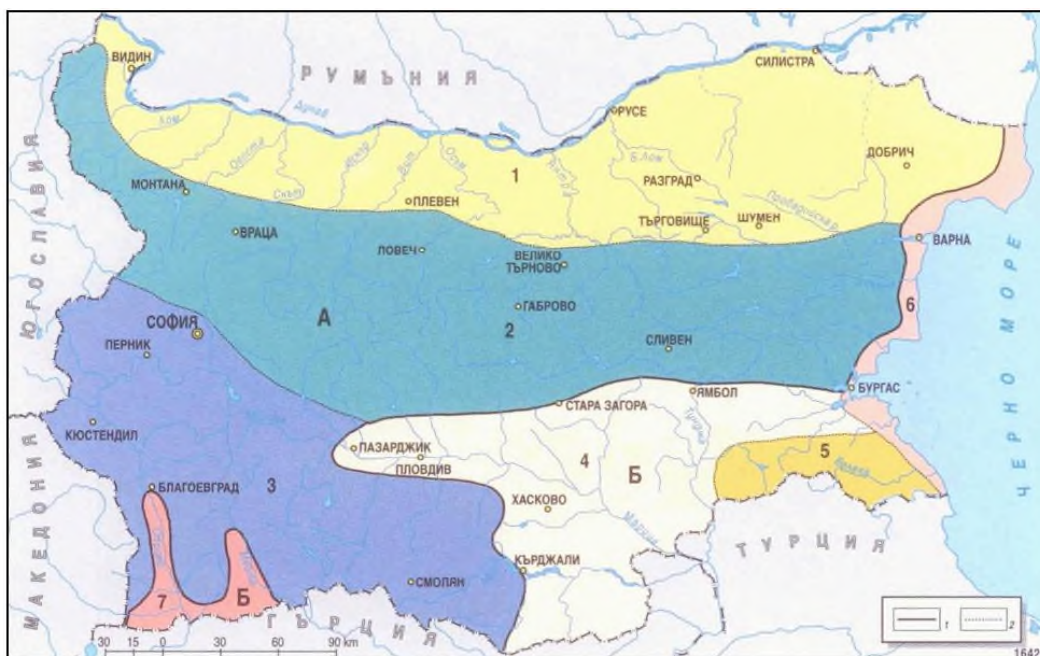

Фигура 2.1.6-2 Карта на разпространението по UTM 10 km грид на видовете растения и гъби от Червената книга на Република България

Относно състоянието на растителността, видовете и техните популации в разглежданата територия, като основни ограничаващи и лимитиращи фактори се установяват човешката дейност, водеща до пряко /унищожаване/ и косвено /промяна на условията на средата и фрагментация/ засягане на видове (почвено запечатване, свързано с изграждане на обекти и инфраструктура, замърсяване, промяна във водния режим поради отводняване или изграждане на мелиоративни съоръжения). Тъй като в района има развити туристически обекти, туристическият поток също не е маловажен фактор, който е с негативно въздействие върху растителния свят. Все по-голямо значение придобиват и последиците от изменението на климата – засушаване, горски пожари и други екстремни метеорологични явления.

Фауна в области Благоевград и Кюстендил

В зоогеографско отношение сухоземната фауна на България се отнася към Палеарктичната зоогеографска област на Холарктичното царство. Поради това че България е разположена основно в Евросибирската зоогеографска подобласт, но граничи и с Медитеранската зоогеографска подобласт, в страната се срещат два основни зоогеографски комплекса: северен (евросибирски), формиран от студеноустойчиви видове животни, и южен (медитерански), включващ множество топлолюбиви видове, като разглежданата територия попада изцяло в евросибирската подобласт – **Фигура 2.1.6-3:**

1–граница между евросибирската (А) и медитеранската (Б) територия; 2–граница между зоогеографските райони 1. Дунавски район; 2. Старопланински район; 3. Рило-Родопски район; 4. Тракийски район; 5. Странджански район; 6. Черноморски район; 7. Струмско-Местенски район.

Фигура 2.1.6-3 Зоогеографски райони (по Георгиев, 1980 г.)

От северния комплекс най-широко разпространени са холарктичните видове, които живеят в Северното полукукло, както в Европа и Азия, така и в Северна Америка. Холарктични видове в българската фауна са мечката, лисицата, невестулката, благородният елен, скалният орел, блатната сова и др. Широко представени в страната са палеарктичните видове животни, които също живеят северно от тропиците, но само в Европа, Азия и Северна Африка. Такива са видрата, белият щъркел, полската чучулига, големият синигер, голямата (кафявата) крастава жаба и др. Евросибирските видове животни са най-многобройни. Те са по-студоустойчиви и са проникнали в българските земи от Северна Азия и Европа и за много от тях България е южна граница на разпространение. Към тази зоогеографска категория се отнасят катерицата, горската полевка, язовецът, сърната, глухарът, яребицата, ливадният гущер и др. Средноевропейските фаунистични елементи имат сходни екологични изисквания с евросибирската фауна. Такива представители в нашата страна са малката водна земеровка, подземната полевка, алпийският тритон, червенокоремната бумка и др. От северния зоогеографски комплекс в България се срещат, макар и по-ограничено, степни видове (лалугер, скачаща мишка, степен пор, дропла), арктоалпийски видове (белогуш дрозд) и бореомонтанни видове (живороден гущер, усойница).

Съгласно фигурата, области Благоевград и Кюстендил попадат в два района: Рило-Родопски и Струмско-Местенски:

- **Рило-Родопски район.**

Към него спадат планините Рипа, Пирин, Славянка, Западни Родопи, Осоговско-Беласишката планинска редица, планините в Краище, Витоша и Люлин, а също така и

разположените между тях котловини и долинни понижения Тук евросибирските и европейските видове като цяло преобладават значително над средиземноморските. Само в Кюстендилската котловина, по склоновете на Осогово и Конявска планина, средиземноморското влияние върху фауната е добре изразено посредством съседния Струмско-Местенски район. Поради това в сравнение с евросибирските и европейските видове от установените там гризачи 19% са средиземноморски. На север това южно влияние постепенно намалява и в околностите на Трън почти изчезва. Рипо-Родопският район е с най-много реликтни безгръбначни. В Рила те са 96 вида, във Витоша - 85, в Пирин - 71, в Западните Родопи - 49. Повечето от тях са глациални реликти, като всички са типични аркто-алпийски елементи. Най-голям брой от тях са установени в Рила - 39, в Пирин - 19 и във Витоша - 18. Значителен е броят и на редките видове безгръбначни. Интересен е и фактът, че по отношение на гнездящите птици като цяло в този район процентът на евросибирските видове е най-голям за цяла България - 27,7%. Характерна отличителна черта на района е неговият висок ендемизъм. Докато при пеперудите той е на ниво подвид, то при охлювите и бръмбарите е на подродово и родово ниво. Най-много ендемични безгръбначни са познати от Пирин - 235 вида и подпидове, от Западните Родопи - 232, от Рила - 225. При надземните представители на сухоземните мокрици (*Oniscoidea*) ендемизът е само 5%, докато при бръмба-рите-бегачи от *Trechinae* е над 50%. По отношение на ендемитите сред подземната фауна районът е на второ място в България: балканските ендемити са 6, а българските - 28. Най-близко сходство типичната подземна фауна има с Тракийския район - 9,5%. В отделните планини броят на ендемитите е различен. Най-много са в Западните Родопи, и то около два пъти повече, отколкото в която и да е друга от високите планини в района. Във фауната на Рила и Пирин има доста общи ендемити, докато в Западните Родопи те са доста по-различни.

- **Струмско-Местенски район.**

Обхваща средните течения на реките Струма и Места (съответно от Симитли и началото на пролома Момина клисура до българо-гръцката граница), долината на р. Струмешница и цялата Санданско-Петричка котловина. В тази територия влиянието на средиземноморския климат е по-осезателно, отколкото в другите зоогеографски райони. По тази причина тук навлизат значителен брой средиземноморски видове. Околностите на Петрич са показателен пример в това отношение – сред бръмбарите-хоботници (*Curculionidae*) тези видове са 44%, сред мравките - 47%, при полутвърдокрилите насекоми (*Heteroptera*) — 53% и при ципокрилите насекоми (*Apoidea*) – 55%. Много добър пример са и бръмбарите-златки (*Buprestidae*) - докато в Гоцеделчевската котловина средиземноморските видове са 46,4%, в Санданско-Петричката котловина те достигат 49%. Даже сред гнездящите птици средиземноморските видове са 26,5%, или значително повече, отколкото в който и да е друг зоогеографски район. По-голямо сходство има орнитофауната само с Тракийския район (81,3%), въпреки че двата района са разделени от високи планини. Долината на р. Струма се характеризира с наличие на около 360 вида редки безгръбначни, живеещи само там. Типични за целия Струмско-Местенски район са множество видове със субтропичен, иранотурански или средиземноморски произход (напр. сухоземни мокрици,

паякообразни, скакалци, бръмбари, пеперуди). Значителен е броят и на ендемитите -170 вида безгръбначни, предимно от надземната фауна (многоножки, първично безкрили насекоми, мухи, бръмбари). Сред паяците-сенокосци (*Opiliona*) половината видове са ендемити. В подземната фауна има само един ендемичен паяк, но това се дължи на изключително малкото карстови пещери и пропасти в този район. Подземната фауна като цяло има сходство единствено с подземната фауна в Рило-Родопския район и това се дължи най-вече на тяхното съседство. Районът се явява северна граница за ареалите на много типични средиземноморски видове и като се има предвид високия им процент, ако не за част от Средиземноморската зоогеографска подобласт, то поне за обособен район с преходен тип към нея.

Като цяло в територията в обхвата на ПТГС и ТСИМ се наблюдават значителен брой средиземноморски видове се наблюдават тук. От безгръбначните животни това са 44% от бръмбарите хоботници, 47% от мравките, 53% от полутвърдокрилите и 55 % от ципокрилите насекоми. Сред гнездящите птици средиземноморските видове са 26.5%. Характерна отличителна черта за района е високия ендемизъм.

Представители на животински видове, включени в **Червената книга на Република България** (издание 2015 г., Том 2 Животни), на територията на двете области са:

- **Изчезнали видове:**

- 3 вида **Птици** – Брадат лешояд (*Gypaetus barbatus*) – ЗБР-II, III, ДП, БеК-II, СИТЕС-II, БоК-II; Колхидски фазан (*Phasianus colchicus colchicus*) – БеК-III; Сив жерав (*Grus grus*) – ЗБР-III, ДП-I, БеК-II, СИТЕС-II, БоК-II;
- 1 вид **Риби**: Немска есетра (*Acipenser sturio*) – ЗБР-II-III, IUCN[CR], БеК-II, СИТЕС-I, ДХ-II, IV;
- 1 вид **Безгръбначни животни**: Субарктично голямо водно конче (*Aeshna subarctica*).

- **Критично застрашени видове:**

- 1 вид **Бозайници**: Рис (*Lynx lynx*) – ЗБР-II, III, БеК-III, ДХ-II, IV;
- 8 вида **Птици**:
  - Малък лебед (*Cygnus columbianus*) – ЗБР-III, БеК-II, БоК-II, ДП-I;
  - Голям креслив орел (*Aquila clanga*) - ЗБР-II, III (I), IUCN-уязвим, ДП-II, БеК-II, СИТЕС-II, БоК-II;
  - Орел рибар (*Pandion haliaetus*) - ЗБР-III, IUCN-уязвим, ДП-I, БеК-II, СИТЕС-I, БоК-I,II;
  - Далматински сокол (*Falco biarmicus*) – ЗБР-III, ДП, БеК-II, СИТЕС-II, БоК-II;
  - Ловен сокол (*Falco cherrug*) – ЗБР-III, IUCN-застрашен, ДП-II, БеК-III, СИТЕС-II, БоК-II;
  - Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*) - ЗБР-II, III, IUCN-уязвим, ДП-I, БеК-II, СИТЕС-II, БоК-II;

- Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*) - ЗБР-III, застрашен, БеК-II, СITES-II, БоК-II;
    - Качулата кукувица (*Clamator glandarius*) - ЗБР-III, БеК-II;
  - 9 вида **Безгръбначни**: Реликтна едnodневка (*Ameletus inopinatus*) – Глациален реликт, Петнистоопашата едnodневка (*Serratella maculocaudata*), Голяма едnodневка (*Neophemera maxima*), Малко ивичесто водно конче (*Cordulegaster insignis*), Северно блестящо водно конче (*Somatochlora arctica*), Малко мъхово водно конче (*Leucorrhinia dubia*), Черно плоско водно конче (*Selysiotthemis nigra*), Туркменски скакалец (*Pallasiella turcomana*), Пахикарус (*Pachycarus cyaneus*) – Балкански ендемит,
- **Застрашени видове:**
  - 3 вида **Бозайници**: Кафява мечка (*Ursus arctos*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, IV, БеК-II, СITES-II; Златка (*Martes martes*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, V; Дива котка (*Felis silvestris*) – ЗБР-III, БеК-II, СITES-II, ДХ-IV;
  - 26 вида **Птици**:
    - Голям воден бик (*Botaurus stellaris*) – ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-I, БоК-I;
    - Малък воден бик (*Ixobrychus minutus*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, БоК-II;
    - Червена чапла (*Ardea purpurea*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, БоК-II;
    - Тръноопашата потапница (*Oxyura leucocephala*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, БоК-I/II, СITES-III;
    - Египетски лешояд (*Neophron percnopterus*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, БоК-II, СITES-II;
    - Белоглав лешояд (*Gyps fulvus*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, БоК-II, СITES-II;
    - Голям ястреб (*Accipiter gentilis*) - ЗБР-III, БеК-II, БоК-II, СITES-II;
    - Малък ястреб (*Accipiter nisus*) - ЗБР-III, БеК-II, БоК-II, СITES-II;
    - Средиземноморски сокол (*Falco eleonora*) - ЗБР-II, III, БеК-II, БоК-II, СITES-II;
    - Сокол скитник (*Falco peregrinus*) - ЗБР-II, III, ДП-I;
    - Глухар (*Tetrao urogallus*) - ЗБР-II, ДП-I, БеК-III;
    - Тракийски кеклик (*Alectoris chukar*) - ЗБР-IV, ДП-II/2, БеК-III;
    - Балкански кеклик (*Alectoris graeca*) - ЗБР-II, ДП-II;
    - Голяма пъструшка (*Porzana porzana*) - ЗБР-II, III, БеК-II, БоК-II, ДП-I;
    - Горски бекас (*Scolopax rusticola*) - ЗБР-IV, ДП-II,III, БеК-II;
    - Горски водобегач (*Tringa ochropus*) - ЗБР-III, ДП-I, БеК-II, БоК-II;

- Речна рибарка (*Sterna hirundo*);
- Гълъб хралупар (*Columba oenas*) – ЗБР-III;
- Бухал (*Bubo bubo*) - ЗБР- II, III, ДП-I, БеК-II, СITES-II;
- Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II, СITES-II;
- Сив кълвач (*Picus canus*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II;
- Южен белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos lilfordi*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II;
- Планински трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II;
- Дебелоклюна чучулига (*Melanocorypha calandra*) - ЗБР-II, III, ДП-I, БеК-II;
- Свилено шаварче (*Cettia cetti*) - ЗБР-III, ДП-I, БеК-I-III, БоК-II;
- Градинско коприварче (*Sylvia borin*) - ЗБР-II, БеК-II, БоК-II;
- 5 вида **Влечуги**: Шипоопашата сухоземна костенурка (*Eurotestudo hermanni boettgeri*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, IV, БеК-II, IUCN, СITES-II; Шипобедрена сухоземна костенурка (*Testudo graeca iberica*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, IV, БеК-II, IUCN, СITES-II; Турска боа (*Eryx jaculus*) – ЗБР-III, БеК-III, СITES-II, ДХ-IV; Ивичест смок (*Elaphe quatuorlineata*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, IV, БеК-II; Леопардов смок (*Zamenis situla*) - ЗБР-II, III, ДХ-II, IV, БеК-II, IUCN;
- 3 вида **Риби**: Речна змиорка (*Anguilla anguilla*) – IUCN; Малък речен кефал (*Petroleuciscus borysthenticus*) – IUCN; Виюн (*Misgurnus fossilis*) – ЗБР-II, IUCN, БеК-III, ДХ-II;
- **Уязвими видове:**
  - 14 вида **Бозайници**:
    - Южен подковонос (*Rhinolopus euryale*) – ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, III, БоК-II, ДХ-II,IV;
    - Средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, III, БоК-II, ДХ-II,IV;
    - Подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, III, БоК-II, ДХ-II,IV;
    - Бехщайнов нощник (*Myotis bechteinii*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, БоК-II, ДХ-II-IV;
    - Дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, III, БоК-II, ДХ-II,IV;
    - Трицветен нощник (*Myotis emarginatus*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, БоК-II, ДХ-II-IV;
    - Широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, БоК-II, ДХ-II-IV;

- Гигантски вечерник (*Nyctalus lasiopterus*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, БоК-II, ДХ-II-IV;
- Малък вечерник (*Nyctalus leisleri*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, БоК-II, ДХ-II-IV;
- Пещерен дългокрил (*Miniopterus schreibersii*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, III, БоК-II, ДХ-II-IV;
- Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) - ЗБР-II, IUCN, БеК-II, ДХ-II-IV;
- Вълк (*Canis lupus*) - ЗБР-II, IV, БеК-II, ДХ-II-IV, CITES-II;
- Пъстър пор (*Vormela peregusna*) - ЗБР-II, III, IUCN, БеК-II, ДХ-II-IV;
- Видра (*Lutra lutra*) - ЗБР-II, IUCN, БеК-II, ДХ-II-IV;
- 38 вида **Птици**:
  - Малък гмурец (*Tachybaptus ruficollis*) - ЗБР-III, БеК-II;
  - Сива чапла (*Ardea cinerea*) - ЗБР-III, БеК-II;
  - Черен щъркел (*Ciconia nigra*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, CITES-II, БоК-II;
  - Бял щъркел (*Ciconia ciconia*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II;
  - Лятно бърне (*Anas querquedula*) - ЗБР-IV, БеК-III, ДП-II/I, БоК-III;
  - Осояд (*Pernis apivorus*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Черна каня (*Milvus migrans*) - ЗБР-II,III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II, IUCN;
  - Орел змияр (*Circaetus gallicus*) - ЗБР-II, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Ливаден блатар (*Circus pygargus*) - ЗБР-III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*) - ЗБР-II, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II, IUCN;
  - Малък креслив орел (*Aquila pomarina*) - ЗБР-III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Скален орел (*Aquila chrysaetos*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, CITES-II;
  - Малък орел (*Hieraetus pennatus*) - ЗБР-III, БеК-II, ДП-II, БоК-II, CITES-II, IUCN;
  - Сокол орко (*Falco subbuteo*) - ЗБР-II, III, БеК-II, БоК-II, CITES-II;
  - Ливаден дърдавец (*Crex crex*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II;

- Турилик (*Burhinus oedicnemus*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II;
  - Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*) – ЗБР- III;
  - Забулена сова (*Tyto alba*) - ЗБР-II, III, БеК-II, СITES-II;
  - Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП, СITES-II;
  - Синявица (*Coracias garrilus*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II, IUCN;
  - Черен кълвач (*Dryocopus martius*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I;
  - Късопръста чучулига (*Calandrella brachydactyla*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I;
  - Балканска чучулига (*Eremophila alpestris*) - ЗБР-III, БеК-II;
  - Пъстрогуша завирушка (*Prunella collaris*) - ЗБР-III, БеК-II;
  - Градинска червеноопашка (*Phoenicurus phoenicurus*) - ЗБР-II, БеК-II, БоК-II;
  - Син скален дрозд (*Monticola solitarius*) - ЗБР-II, III, БеК-II;
  - Голям маслинов присмехульник (*Hippolais olivetorum*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I, БоК-II;
  - Орфеево коприварче (*Sylvia hortensis*) - ЗБР-III, БеК-II, БоК-II;
  - Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДП-I;
  - Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*) - ЗБР-II, БеК-II, БоК-II;
  - Скална зидарка (*Sitta neumayer*) - ЗБР-III;
  - Скалолазка (*Tichodroma muraria*) - ЗБР-III;
  - Торбогнезден синигер (*Remiz pendulinus*) - ЗБР-III, БеК-III;
  - Белочела сврачка (*Lanius nubicus*) - ЗБР-III, БеК-III, ДП-I;
  - Жълтоклюна хайдушка гарга (*Pyrhacorax graculus*) - ЗБР-III;
  - Розов скорец (*Sturnus roseus*) - ЗБР-III;
  - Елшова скатия (*Carduelis spinus*) - ЗБР-III, БеК-II.
- 3 вида **Влечуги**: Южна блатна костенурка (*Mauremys rivulata*) - ЗБР-II, III, БеК-II, ДХ-II, IV, IUCN; Жълтокоремник (*Pseudopodus adopus*) - ЗБР-III, БеК-II, ДХ-IV; Котешка змия (*Telescopus fallax*) - ЗБР-III, БеК-II, ДХ-IV.
  - 2 вида **Земноводни**: Алпийски тритон (*Ichthiosaura alpestris*) - ЗБР-II, III, БеК-III, IUCN; Влакноопашато тритонче (*Lissotriton graecus*) - ЗБР-III, БеК-III, IUCN;
  - 4 вида **Риби**: Распер (*Aspius aspius*) - ЗБР-II, БеК-III, ДХ-II, IUCN; Маришки морунаш (*Vimba melanops*); Балкански щипок (*Sabaneiewia balcanica*) - ЗБР-II, БеК-III, ДХ-II, IUCN; Струмски гулеш (*Barbatula bureschi*) - ЗБР-II, IUCN;

Животинският свят е изложен на различни ограничаващи и рискови фактори, свързани, както и при растителността, основно с човешката дейност. Основните неблагоприятни въздействия са свързани с промяна на средата и местообитанията, безпокойство, фрагментация на популациите, пряк улов и браконьерство, както и последици от изменението на климата.

Природни местообитания

Предвид съвременните тенденции в конзервационната биология и екология опазването на местообитанията и средата на живот играе основна роля за опазването на биологичните видове. В тази връзка последното издание на Червената книга на Република България от 2015 г. включва отделен *Том 3. Природни местообитания*, в който местообитанията са разпределени общо за страната в 4 категории на застрашеност, както следва: критично застрашени – общо 28 бр. за страната, застрашени – общо 71 бр. за страната, уязвими – общо 47 бр. за страната и потенциално застрашени – общо 20 бр. за територията на страната. От тях следните попадат в района на области Благоевград и Кюстендил (легенда: С-Вътрешни водоеми, Е – Тревни съобщества и съобщества от мъхове и лишей, F-Храстови съобщества, G-Гори, H-Вътрешноконтинентални скални местообитания):

- **Критично застрашени – 10 :**

- 18C3 Средиземноморски високотревни съобщества край реки и понижения в дюни – ЗБР, ДХ;
- 21E4 Алпийски калцифилни тревни съобщества край топящи се преспи – ЗБР, ДХ;
- 02F2 Алпийски калцифилни храстчеви съобщества край топящи се преспи;
- 06F2 Храсталаци от казашка хвойна (*Juniperus sabina*);
- 07F2 Високопланински ерикоидни съобщества от черен емпетрум (*Empetrum nigrum*) и боровинки (*Vaccinium spp.*) – ЗБР, ДХ;
- 23F5 Храсталаци и ниски гори от пърнар (*Quercus coccifera*);
- 20G1 Гори от рилски дъб (*Quercus protoroburoides*) – БеК;
- 39G3 Гори от дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa*) - ЗБР, БеК, ДХ;
- 13H3 Пирамидални образувания във флувиоглациални наслаги (Стобски пирамиди);
- 16H3 Влажни карбонатни скали с венерин косъм (*Adiantum capillus-veneris*)

- **Застрашени - 37:**

- 03C1 Съобщества от харови водорасли в стоящи води – ЗБР, ДХ;
- 04C1 Естествени или полуестествени мезотрофни до еутрофни езера и блата с макрофитна растителност – ЗБР, БеК, ДХ;
- 05C1 Плитки пресъхващи водоеми с плаваща растителност;
- 06C1 Дистрофни езера – ЗБР, ДХ;
- 08C2 Карстови извори и потоци с бигорни образувания – ЗБР, БеК, ДХ;
- 14C2 Бавно течащи реки без макрофитна растителност;

- 15C2 Бавно течащи реки с макрофитна растителност – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 19C3 Съобщества от езерен шилолист (*Isoetes lacustris*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 01D2 Торфища с доминиране на острицови и житни треви – БеК;
  - 02D2 Мочурища с мъхове около извори с меки води;
  - 03D2 Преходни блата и плаващи подвижни торфища – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 04D4 Алкални блата и мочурища - ЗБР, ДХ, БеК;
  - 06E1 Серпентинитни степи – БеК;
  - 12E1 Планински пасища - ЗБР, ДХ, БеК;
  - 15E2 Низинни сенокосни ливади - ЗБР, ДХ, БеК;
  - 17E3 Влажни крайречни ливади с детелини (*Trifolium spp.*) – ЗБР, ДХ;
  - 20E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества край топящи се преспи – ЗБР, ДХ;
  - 24E4 Алпийски отворени калцифилни тревни съобщества, изложени на силни ветрове – ЗБР, ДХ;
  - 25E4 Алпийски и субалпийски отворени калцифилни тревни съобщества – ЗБР, ДХ;
  - 28E5 Крайречни високотревни съобщества в равнините – ЗБР, ДХ;
  - 01F2 Алпийски ацидофилни съобщества от тревиста върба (*Salix herbacea*) – ЗБР, ДХ;
  - 09F2 Високопланински съобщества от мечо грозде (*Actostaphylos uva-ursi*) – ЗБР, ДХ;
  - 10F2 Планински съобщества от сребърник (*Dryas octopetala*) – ЗБР, ДХ;
  - 13F2 Планински храсталаци от зелена елша (*Alnus viridis*);
  - 14F2 Субалпийски съобщества от върби (*Salix spp.*) – ЗБР, ДХ;
  - 29F7 Съобщества от теснолистен клин (*Astragalus angustifolius*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 31F9 Крайречни съобщества от раkitовици (*Tamarix spp.*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 07G1 Гори от източен чинар (*Platanus orientalis*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 13G1 Тракийски гори от космат дъб (*Quercus pubescens*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 16G1 Тракийски смесени термофилни дъбови гори – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 22G1 Гори от маклен (*Acer monspessulanum*) – БеК;
  - 24G1 Гори от обикновен кестен (*Castanea sativa*) – ЗБР, ДХ;
  - 28G1 Смесени гори на сипеи, на стръмни склонове и планински клисури – ЗБР, БеК, ДХ;
  - 31G1 Гори от бяла елша (*Alnus incana*);
  - 32G3 Гори от обикновена ела (*Abies alba* subsp. *alba*) – ЗБР, Дх, БеК;
  - 33G3 Гори от цар-борисова ела (*Abies alba* subsp. *borisii-regis*) – ЗБР, БеК, ДХ;
  - 38G3 Гори от бяла мура (*Pinus peuce*) - ЗБР, БеК, ДХ.
- **Уязвими - 36:**

- 01C1 Олиготрофни планински езера – ЗБР-І, БеК, ДХ;
- 11C2 Планински потоци и реки с бързо течение – ЗБР, ДХ;
- 12C2 Водопади;
- 13C2 Растителност на олиготрофни бързо течащи планински реки и потоци – ЗБР, ДХ;
- 03E1 Субсредиземноморски петрофитни степи – ЗБР, ДХ;
- 10E1 Субсредиземноморски псевдостепи от едногодишни треви - ЗБР, БеК, ДХ;
- 16E2 Планински сенокосни ливади – ЗБР, ДХ;
- 19E3 Планински ливади с гълъбова молиния (*Molinia caerulea*) - ЗБР, ДХ, БеК;
- 22E4 Алпийски ацидофилни тревни съобщества – ЗБР, ДХ;
- 23E4 Алпийски и субалпийски затворени калцифилни тревни съобщества – ЗБР, ДХ;
- 26E4 Субалпийски ацидофилни мезофитни съобщества предимно от картъл (*Nardus stricta*) – ЗБР, ДХ;
- 27E4 Субалпийски ацидофилни ксерофитни тревни съобщества – ЗБР, ДХ;
- 29E5 Крайречни високотревни съобщества в планините – ЗБР, ДХ;
- 03F2 Алпийски съобщества от синя боровинка (*Vaccinium uliginosum*) – ЗБР, ДХ;
- 16F2 Храсталаци от клек (*Pinus mugo*) – ЗБР, ДХ;
- 20F3 Храсталаци от люляк (*Syringa vulgaris*);
- 21F3 Храсталаци от румелийска (*Gentista rumelica*) и лидиева жълтуга (*G. lydia*);
- 26F5 Храсталаци от грипа (*Phillyrea latifolia*);
- 03G1 Планински галерии от бяла елша (*Alnus incana*) – ЗБР, БеК, ДХ;
- 04G1 Крайречни гори от елши (*Alnus spp.*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*) – ЗБР, БеК, ДХ;
- 06G1 Върбово-тополови галерии в Южна България – ЗБР, ДХ;
- 08G1 Ацидофилни гори от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) – ЗБР, ДХ, БеК;
- 21G1 Гори от воден габър (*Ostrya carpinifolia*) – БеК;
- 36G3 Гори от черен бор (*Pinus nigra subsp. pallasiana*) – ЗБР, БеК, ДХ;
- 40G3 Тресавищни иглолистни гори и храсталаци - ЗБР, БеК, ДХ;
- 01Н1 Привходни части на пещерите - ЗБР, БеК, ДХ;
- 02Н1 Наземни пещери - ЗБР, БеК, ДХ;
- 04Н1 Изкуствени галерии;
- 05Н2 Планински силикатни сипеи – ЗБР, ДХ;
- 06Н2 Планински варовикови сипеи – ЗБР, ДХ;
- 07Н3 Силикатни скали с хазмофитна растителност – ЗБР, ДХ;

- 08НЗ Варовикови скали с хазмофитна растителност – ЗБР, ДХ;
- 09НЗ Силикатни скали с пионерна тревна растителност – ЗБР, ДХ;
- 10НЗ Силикатни стръмни скали с лишейна растителност – ЗБР, ДХ;
- 11НЗ Варовикови стръмни скали с лишейна растителност – ЗБР, ДХ;
- 14НЗ Пирамидални образувания в пясъчно-глинести скали;
- **Потенциално застрашени - 19:**
  - 09С2 Термални извори;
  - 01Е1 Пионерни термофилни тревни съобщества на варовити скалисти и каменисти места - ЗБР, ДХ, БеК;
  - 11Е1 Ксеротермни ливади и пасища от садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Bothriochloa ischaetum*) и валезийска власатка (*Festuca valesiaca*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 05F2 Храсталаци от сибирска хвойна (*Juniperus sibirica*) – ЗБР, ДХ;
  - 08F2 Храсталаци от връшняк (*Bruckenthalia spiculifolia*) – ЗБР, БК, ДХ;
  - 11F2 Планински съобщества от боровинки (*Viccinium spp.*) – ЗБР, ДХ;
  - 12F2 Планински храсталаци от балкански зановец (*Chamaecytisus absinthioides*) – ЗБР, ДХ;
  - 17F3 Храсталаци от синя хвойна (*Juniperus communis*) – ЗБР, ДХ;
  - 24F5 Храсталаци от червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*) – ЗБР, ДХ;
  - 25F5 Балкански псевдомаквисии;
  - 27F6 Субмедитерански гариги;
  - 09G1 Неутрофилни букови гори – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 10G1 Мизийски букови гори – ЗБР, БеК, ДХ;
  - 11G1 Калцифилни гори от обикновен бук (*Fagus sylvatica*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 25G1 Гори от бяла бреза (*Betula pendula*);
  - 27G1 Планински гори от габър (*Carpinus betulus*) и горун (*Quercus dalechampii*) – ЗБР, ДХ;
  - 34G3 Гори от смърч (*Picea abies*) – ЗБР, БеК, ДХ;
  - 35G3 Гори от бял бор (*Pinus sylvestris*) – ЗБР, ДХ, БеК;
  - 37G3 Гори от черна мура (*Pinus heldreichii*) – ЗБР, БеК, ДХ.

Разнообразието на местообитания, и то включени в Червената книга на Република България показва необходимостта от специфичен подход при управление на разглежданата територия, с оглед съхраняване на местообитанията и ценните екосистеми, които поддържат. Местообитанията, особено във високопланинските части, са най-уязвими на изменящия се климат, като голяма част от тях са изолирани, чувствителни на антропогенен натиск и въздействия.

Прелетен път на птиците *Via Aristotelis*

През двете области в България, както и западно, в граничната територия на Република Северна Македония минава един от главните маршрути за миграция на прелетните птици:

Via Aristotelis (Задбалканския път) - през долината на река Струма, Софийското поле и Искърското дефиле.

Фигура 2.1.6-4 Миграционен път на прелетните птици *Via Aristotelis* (в червено)

Той е главен маршрут на миграция на птиците от Европа към Африка, минаващ през Западна България и вторият по численост на мигриращите птици след *Via Pontica*.

Пътят свързва Дунав с Бяло море, като започва от северозападния ъгъл на страната във Видинска област, минава през Врачанския Балкан. От там през Искърското дефиле пресича Стара планина и се спуска до Софийското поле. От тук по долината на река Струма достига до Бяло море. Често като клон на *Via Aristotelis* се сочи и поречието на река Места.

По миграционния път преминават около 50 вида птици. По поречието на река Струма по време на сезонните миграции се наблюдава особено струпване на птици в районите на Рупелски, Кресненски, Орановски, Бобошевски, Земенски пролом, където те намират подходящи условия за почивка и намиране на храна, която дава възможност прелетните птици да възстановят силите си.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Общи данни за биологичното разнообразие в Република Северна Македония

Въпреки че е малка (25713 km²) и без излаз на море страна, със своето положение в центъра на Балканския полуостров, Република Северна Македония е една от горещите точки за биоразнообразие в Европа. Геоморфологията и релефа се характеризират с доминиране на хълмисти терени (почти 80% от територията), а долините са свързани с дълбоко извити каньони и клисури. Страната може да бъде категоризирана като средно богата на води. В южните низини климатът е субсредиземноморски, в цялата страна е континентален и планински на надморска височина над 1500 m. Средната годишна температура варира между -0,4 и 14,2°C. Според класификацията на EUNIS (с необходимите модификации) са идентифицирани 28 най-важни (ключови) типа/групи екосистеми (някои от тях с антропогенен произход, но с известно значение за биоразнообразието), което се равнява на 177 типа местообитания от ниво 3 (според същата класификация), което показва голямо разнообразие от екосистеми в Република Северна Македония. Горите покриват около 38,5% (988,835 ха) от земната повърхност на страната, широколистните гори са доминиращите

видове гори (58%), следвани от смесените гори (30%), иглолистните (7%), а деградиралите гори (5%) са най-малко присъстващи. Около 90 % от горите са държавна собственост. Земеделските земи обхващат около 45% от страната (1 268 000 ха), от които 510 000 ха са обработваеми земи (81% обработваеми земи и градини, 12% ливади, 4% лозя и 3% овощни градини). Висококачествени пасища са разположени в почти всички високопланински райони, особено в западната част на страната. Пасищните екосистеми заемат голяма част от страната, като често се срещат предимно като вторични местообитания поради историческата деградация на горските фитоценози и повторното заселване на изоставени земеделски земи от пасищни видове.

Около 2095 вида водорасли, 3200 васкуларни растения и 500 мъхове, над 2000 гъби и 450 лишей, 13 000 безгръбначни, 85 риби, 14 земноводни, 32 влечуги, 335 птици и 90 бозайници са регистрирани, като основната част от все още недостатъчно проучено биоразнообразие. Ендемизмът сред тези групи е голям, с най-малко 200 ендемични таксона сред водораслите, над 110 ендемични растения и приблизително 550 ендемични таксона на животни. Сред гръбначните, рибите са особено богата група, със 17 ендемични вида. Охридското езеро на 3,5 милиона години е център на ендемизма (с 212 ендемични вида), като е и един от световните центрове за ендемизъм.

Според анализите на биоразнообразието Република Северна Македония е начело в списъка на държавите, наречени „Европейски горещи точки“. Голямото биоразнообразие на географската област Македония е резултат от дългото ѝ историческо развитие. Диференциацията на местните видове, както и инвазията на други местни мигранти, са изиграли значителна роля в неговия генезис. Естествено, не всички видове някога живели в района са оцелели. Много видове са изчезнали поради неблагоприятни условия на живот. Следователно, текущото биоразнообразие трябва да бъде проучено не само от генетична, но и от историческа гледна точка. Общи данни за видовете:

- *Разнообразие от водорасли.* Познанията за разнообразието от водорасли в Република Северна Македония са оскъдни (в наши дни са известни общо 2095 вида, разновидности и таксони). По съществуващи данни (период след изготвянето на Първия национален доклад за състоянието на биологичното разнообразие на територията на Република Северна Македония през 2003 г.) можем да заключим, че най-голямото известно разнообразие е идентифицирано в групата на силикатните водорасли. Другите групи са слабо проучени, данните са стари и вероятно не отразяват реалната картина на разнообразието. Причините са предимно в липсата на изследователи (няма изследвания на флората на други водорасли през последните 40 години).

- *Разнообразие от гъби и лишей.* Република Северна Македония е микологично добре проучена. Въз основа на проведените досега изследвания е потвърдено наличието на повече от 2000 вида гъби (без лишей). Сред тях повече от 200 вида принадлежат към тип Ascomycota (Торбести гъби или аскомицети) и повече от 1800 вида към тип Basidiomycota (Базидиеви гъби или базидиомицети). От последните са регистрирани най-много видове от разредите Arhyllorphorales (450) и Agaricales (550). Броят на известните видове лишей, чиято площ е относително по-слабо проучена, е около 450. С цел опазване на гъбите през 2000 г. е публикуван предварителен Червен списък на гъбите, включващ редки и застрашени видове в Република Северна Македония. Този списък с видове послужи като допълнение при разработването на основния Червен списък на гъбите на Република Северна Македония през 2012 г. Този списък съдържа 213 вида, принадлежащи към phyla Ascomycota и Basidiomycota. Видовете са категоризирани в съответствие с критериите на IUCN, като категорията критично застрашени (CR) има 21 вида, застрашени (EN) – 30 вида, уязвими (VU) – 71 вида,

близо до застрашени (NT) – 40 вида, най-малко опасения (LC) – 9 вида и дефицит на данни (DD) – 42 вида.

- *Разнообразие на флората.* Бриофлората на Република Северна Македония се състои от над 500 таксона, повече от 400 от които са истински мъхове (Musci), а около 100 таксона са представители на клас Нератисае. Необходими са по-нататъшни изследвания на таксономията и хорологията на таксоните от тази група в Република Северна Македония, за да се заключи информацията за реалния брой на таксоните на нейна територия. По отношение на васкуларните растения са издадени няколко монографични публикации, в които са разработени 27 семейства с общо 544 таксона. През изминалия период са анализирани около 2800 таксона, като се смята, че са останали около 1470 таксона, включително 39 семейства, които трябва да бъдат доразвити. От особено значение са множеството балкански ендемити и местни ендемични растителни видове, които растат на територията на Република Северна Македония – известни са около 120 местни ендемични вида. Някои от ендемитите се характеризират с голяма еволюционна възраст, имат терциерен произход и се обозначават като палеондемити (ендемореликти), като: *Thymus oehmianus*, *Viola kosaninii*, *Crocus cvijici*, *Crocus scardicus*, *Colchicum macedonicum*, *Narthemis floristic* и др. Данни са получени и чрез изследване на растителността на степта на Република Северна Македония, горската растителност на планината Галичица и флората на планината Сува гора. Освен това на територията на Република Северна Македония са идентифицирани 42 по-малки или по-големи важни растителни зони и е направена първоначална оценка на заплахите, засягащи оцеляването на растителни видове и местообитания в тези райони. Въз основа на установената методология беше направена идентификация на важни видове и местообитания за всяка от предварително идентифицираните важни растителни зони. Открити са нови находища за повече от 80 редки вида във флората на Република Северна Македония. Глобалният червен списък на IUCN съдържа 70 таксона от Република Северна Македония (19 от които местни ендемити). Сред тях 1 е със статут на „изчезнал“ (EX) – *Thymus oehmianus*.

- *Разнообразие на безгръбначната фауна.* В Изследването на състоянието на биологичното разнообразие в Република Северна Македония се посочва, че броят на безгръбначните видове е 8833. По-късно тази информация е допълнена и се изчислява, че броят на безгръбначните е 9706 (без 113 вида протозои). От друга страна, общият брой на животинските видове (безгръбначни и гръбначни) от Република Северна Македония в Fauna Europaea (www.faunaeur.org) е 10635. Тези три източника на информация, заедно с още около 200 научни публикации, публикувани през последните десет години, служат като основа за оценка на разнообразието на безгръбначните в Република Северна Македония. Следващата таблица показва броя на безгръбначните в Република Северна Македония.

Брой на безгръбначните в Република Северна Македония		
Таблица 2.1.6 -3		
Таксономична категория (група)	Република Северна Македония	% от вропейската фауна
Phylum Porifera	10	55,6
Phylum Cnidaria	3	5,6
Phylum Platyhelminthes	229	7,4
Phylum Nematoda	~600	14,7
Phylum Nemertea	1	8,3
Phylum Rotifera	20,9	

Phylum Acanthocephala	8	5,7
Phylum Nematomorpha	2	2,9
Phylum Annelida	175	15,9
Phylum Mollusca	320	~9
Phylum Arthropoda	11 781	10,7
Общо	13379	~11

Към момента общият брой на безгръбначните в Република Северна Македония е над 13 000 вида. Спокойно може да се каже, че този брой е подценен, тъй като много научни трудове, особено статии, публикувани преди 2000 г., не са взети предвид. Освен това тази оценка не включва разнообразието от подвидове, което е пропуск, изискващ по-голямо внимание в бъдеще. През последния период са описани 56 вида и подвида безгръбначни в Република Северна Македония. Охридското езеро е едно от най-големите „горещи точки“ на разнообразието и ендемизма на водните безгръбначни, така че е добре проучено. На Преспанското езеро е отделено по-малко внимание в сравнение с Охридското езеро и поради това не е разработена достатъчна база данни, която да позволи по-изчерпателна картина на цялостното биологично разнообразие и индивидуалното разнообразие в рамките на таксономичните групи. Подземната фауна на Република Северна Македония е слабо проучена и по съществуващи данни е по-бедна от фауната на страните от Западните Балкани, но въпреки това се характеризира с висока степен на ендемизъм, достигаща 90%. Положението е малко по-добро, когато става въпрос за стигобионти (троглохидробионти), където са известни 57 вида.

- *Разнообразие на фауната на гръбначните животни.* Фауната на гръбначните животни в Република Северна Македония е много по-добре проучена от фауната на безгръбначните животни. По последни оценки в Република Северна Македония има 552 вида гръбначни животни, 28 от които са местни. Следващата таблица показва състоянието на броя на безгръбначните в Република Северна Македония.

Брой на безгръбначните в Република Северна Македония			
Таблица 2.1.6 -4			
Група	Общо	Местни	Неместни
Миноги	2	2	0
Риби	85	66	19
Земноводни	14	14	0
Влечуги	32	32	0
Птици	334	333	1
Бозайници	85	77	8
Общо	552	524	28

Най-многобройни са птиците с 334 вида (64% от видовете, които се срещат често в Европа), следвани от бозайници със 77 местни вида (34% от европейските местни сухоземни бозайници) и риби с 66 местни вида (около 12% от фауната на сладководни риби в Европа или около 20%, ако се вземат предвид въведените видове). Фауната на миноги е представена само от 2 вида (от 13 в Европа), земноводните само с 14 вида (19% от европейската батрахофауна), а влечугите са представени от 32 вида (21% от европейската херпетофауна).

Оценката на реалното състояние на рибното разнообразие в Република Северна Македония се утежнява от редица нерешени таксономични проблеми, особено сред пъстървата (*Salmonidae*). Присъствието на няколко вида в Република Северна Македония е проблематично: *Squalius squalus* (Охридско езеро), *Pungitius platygaster* (водосбор на река Вардар), *Acipenser sturio* и др. Сред местните видове, три се считат за критично застрашени (*Acipenser sturio*, *Anguilla anguilla* и *Alburnus macedonicus*), двама са застрашени (*Pelaspis prespensis* и *Salmo peristericus*), 10 са уязвими, един почти застрашен и 10 са с недостатъчни данни по отношение на тяхното ниво на заплаха (IUCN 2014). Съгласно националното законодателство 10 вида риби са силно защитени и 20 защитени (два вида са включени в двата списъка).

Земноводните са сравнително малка фаунистична група в Република Северна Македония, за която можем да кажем, че наброява само 14 вида: 9 безопашати (жаби) и пет опашати (саламандри и тритони). Фауната на Република Северна Македония има два балкански ендемити (*Triturus macedonicus* и *Rana graeca*) и ниво на подвид като таксон с ограничен балкански естествен ареал, разграничаваме *Lissotriton vulgaris raecus*, *Pelobates syriacus balcanicus* и *Bombina variegata scabra*. Сред земноводните в Република Северна Македония няма световно застрашени видове (IUCN 2014), седем са изброени в Приложение 2 на Бернската конвенция, докато останалите осем са включени в Приложение 3

Последните данни разкриват информация за разпространението на 32 вида влечуги (четири хелонски вида, 12 вида гущери и 16 вида змии). Сред тях 11 вида имат широко разпространение. В страната 10 вида са ограничени до отделни местообитания и региони, а останалите 11 са с много ограничен ареал. Присъстват три балкански ендемити (*Podarcis erhardii*, *Algyroides nigropunctatus* и *Hierophis gemonensis*). Усойницата на Орсини се счита за глобално уязвим вид (IUCN 2014) и е включена в Приложение 1 към CITES. Почти застрашените видове включват Европейската блатна костенурка *Emys orbicularis*, Шипоопашатата костенурка *Testudo hermanni* и ивичест смог *Elaphe quatuorlineata*. 24 вида са включени в анекс 2 към Бернската конвенция, а останалите осем са включени в нейното приложение 3. Според националните списъци на строго защитени и защитени диви видове усойницата на Орсини е строго защитен вид, а 22 други вида са защитени.

Птичата фауна на Република Северна Македония наброява 334 вида (10 от които се считат за почти застрашени). Броят на местните гнездящи и мигриращи гнездящи видове птици е 215 вида. Подвидовото разнообразие е скромно – само 14 вида имат повече от един подвид или са регистрирани общо 348 таксона. Както се очакваше, няма таксон, които са национални ендемити. Най-малко осем гнездящи вида са напълно изчезнали от Република Северна Македония, а най-малко още седем (и вероятно 12-15 вида) са загубени като гнездящи видове от фауната на Република Северна Македония. Два вида (египетски лешояд *Neophron percnopterus* и ловен сокол *Falco cherrug*) са глобално застрашени, а други два, които присъстват редовно (Къдроглавият пеликан *Pelecanus crispus* и царски орел *Aquila heliaca*) са категоризирани като уязвими (IUCN 2014). Петнадесет вида са включени в допълнение 1 към Бонската конвенция. Четири вида (далматински пеликан, орел бяла опашка, царски орел и сокол скитник) са изброени в Приложение 1 към CITES. Националните списъци на строго защитени и защитени диви

видовете включват съответно 28 и 79 вида, но има много възможности за подобряване на съдържанието на тези списъци. На национално ниво, от критично застрашените видове най-малко е египетският лешояд. Броят на белоглавите лешояди *Gypsus fulvus* и Белошипата ветрушка *Falco naumanni* се понижава, докато редки (макар и стабилни) са популациите на царския орел *Aquila heliaca*, скалният орел *Aquila chrysaetos*, сокола скитник *Falco* и няколко

вида чапли и патици, а броят на видовете с национална популация под 100 двойки е висок. За много видове, включително приоритетни за опазване на национално ниво (Малък креслив орел *Aquila pomarina*, Уралската улулица *Strix uralensis*), няма количествени данни за броя и тенденцията.

Съществуват публикувани данни за 83 вида бозайници и още два вида прилепи регистрирани през 2011 и 2013 г. (*Pipistrellus pygmaeus* и *Myotis bechsteini*, I. Budinski, A. Pušić & M. Hođić). От тях осем се считат за неместни, а 77 вида бозайници са местни за фауната на Република Северна Македония. Според данните няма строго ендемични видове на национално ниво, но четири вида са ендемични за Балканския полуостров (*Apodemus epimelas*, *Dinaromys bogdanovi*, *Microtus feeleni* и *Talpa stankovici*) имат големи части от естествените си ареали в границите на Република Северна Македония, а още два балкански (близки) ендемити (*Spalax leucodon* и *Spermophilus citellus*) имат локализирано разпространение в Република Северна Македония. Ендемизмът също е висок на ниво подвид, с два локализирани подвида *Souslik*, *Spermophilus citellus gradojevici* и *S. c. карамани*, основна популация на балкански рис *Lynx lynx balcanicus* и дива коза *capra balcanica*. **Видовото разнообразие е най-високо в планините на Западна Република Северна Македония.** На ниво подвид пет вида бозайници, регистрирани в Република Северна Македония, се считат за уязвими (IUCN 2014): *Rhinolophus mehelyi*, *Myotis capaccinii*, *Vormela peregusna*, *Spermophilus citellus* и *Dinaromys bogdanovi*. Четири други местни вида се считат за почти застрашени (*Rhinolophus euryale*, *Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii* и *Lutra lutra*). На ниво подвид балканският рис се счита за критично застрашен, като общата оценена популация на Балканите е около 22-40 възрастни индивида. Тридесет вида са включени в допълнение 2 към Бернската конвенция и още 25 в допълнение 3. Двадесет и пет вида (всички прилепи) са включени в допълнение 2 към Бонската конвенция. Според националните списъци на строго защитени и защитени диви видове, защитени са 10 вида бозайници, а категорията на строго защитени видове включва: *Felis silvestris*, *Lynx lynx*, *Lutra lutra*, *Ursus arctos*, *Spermophilus citellus* и *Dinaromys bogdanovi*.

- **Екосистемно разнообразие.** В Република Северна Македония са идентифицирани общо 28 основни групи местообитания. Някои от тези местообитания са с антропогенен произход, но все пак имат известно значение за биологичното разнообразие и следователно са част от тази класификация. Броят на по този начин обобщените типове екосистеми отразява голямото разнообразие на екосистемите в Република Северна Македония, както следва: Езерни екосистеми (екосистеми на повърхността водни тела,; Речни екосистеми (екосистеми на течащи повърхностни води тела, включително потоци); Планински торфени екосистеми (киселинни почви); Планински екосистеми (основни торфове); Блатни екосистеми (включително солени блата); Екосистеми от сухи планински пасища; Екосистеми от мезофилна и сезонно мокра трева земи и ливади; Екосистеми от планински пасища (вкл субалпийски и алпийски пасища, както и пасища на скалисти терени); Солени степни екосистеми; Алпийски храстови екосистеми; Деградирали горски екосистеми (включително *pseudomacquis*, *arborescent matorral*, Термо-средиземноморски гъсталаци и гори); Екосистеми от фригана и хълмове; Крайбрежни и храстови екосистеми; Антропогенни храстови екосистеми; Екосистеми от широколистни гори; Иглолистни горски екосистеми; Смесени широколистни и иглолистни горски екосистеми; Пещерни екосистеми (включително водни тела в тях); Скалисти и каменни земни екосистеми (включително скали, скалисти терени и сипеи); Екосистеми без или с рядка растителност (вкл.ерозирани зони); Селскостопански агроекосистеми; Водни агроекосистеми (рибарници); Градски екологични системи; Екологични системи на селските райони; Екологични системи на минни и

промишлени изкопи; Екологични системи на изцяло изкуствени водни обекти; Екологични системи от депа и депа за отпадъци; В заключение може да се каже, че флората и фауната на Република Северна Македония са удивително разнородни. Поради впечатляващото разнообразие от растителни и животински видове, много от които са ендемични, много райони са поставени под различни форми на защита.

Данни за флората в Североизточен, Източен и Югоизточен райони

В Република Северна Македония могат да се разграничат четири фитогеографски района, характеризиращи се с различния си климат и надморска височина и следователно с различната си флора и фауна:

- *Субсредиземноморски регион* (40 процента от територията на Република Северна Македония). Характеризира се с наличието на обикновени дървесни видове (*Ostria carpinifolia* и *Carpinus orientalis* с доминиращи средиземноморски растения) и е разпространено предимно до 600 m. Почти всички човешки селища са разположени в този район.
- *Субконтинентален регион* (37 процента от територията на Република Северна Македония). Разпространява се предимно от 600 до 1200 m и се характеризира с преобладаване на *Quercion-frainetto Ht. Alliance* (все още известно средиземноморско влияние, не напълно континентално).
- *Суб-влажен район* (22 процента от Република Северна Македония). Състои се от два пояса: един пояс с по-ниска букова гора, разположена между 900 и 1250 m и по-висок пояс с планинска букова гора (*Fagetum montanum*) и смесена букова и елова гора до 1700 m.
- *Субалпийски регион* (само 1% от Република Северна Македония). Разпространява се във високите планини, чиито най-високи върхове могат да се характеризират като истински алпийски район (средно над 2200 m.).

Като цяло разглежданите райони на програмата обхващат източната част на Република Северна Македония (над 1/3 от нейната територия), поради което в този обхват са представени елементи и на четирите фиторегiona. В случая пограничния район между България и Република Северна Македония е почти изцяло с планински характер, като планините по границата обхващат в различна степен територии и от двете държави. Така североизточната част на планината Осогово се намира на българска територия, а по-голямата югозападна част – на територията на Република Северна Македония. Най-високата ѝ точка е връх Руен – 2252 метра, който се намира на границата между двете държави. Влахина планина или Влайна също е гранична планина между България и Република Северна Македония, част от Осоговско-Беласишката планинска група. Простира от север на юг на около 50 km, а ширината ѝ варира от 12 km на север до 30 km на юг, като по-голямата и част попада в България. Малашевска планината също, също част от Осогово-Беласишката планинска група, заема територии в Югозападна България и Република Северна Македония. На изток склоновете ѝ се спускат стръмно към Кресненското дефиле на река Струма и северната част на Санданско-Петричката котловина, които я отделят от Пирин. На запад огражда от югоизток, юг и югозапад историко-географската област Малешево, а западно от село Владимирово в Република Северна Македония чрез висока седловина се свързва с планината Плачковица (средно висока планина, разположена в източната част на Република Северна Македония). Ограден е следващата планина от Осогово-Беласишка планинска

група разположена от двете страни на границата, като почти по равно е поделена между двете държави. Най-високата точка на планината е връх Огражденец (1747,6 м), разположен на територията на Република Северна Македония, на около 3 км западно от държавната ни граница. В българската част най-висок връх е Билска чука (1643,6 м), отстоящ на около 2 км северно от село Баскалци. Последната планина разположена от двете страни на границата е Беласица, която е поделена между Гърция (около 45%), Република Северна Македония (около 35%) и България (около 20%). Планината се простира в посока изток-запад, като дължината ѝ е 63 km, а средната ширина 7 – 9 km. На север граничи със Струмишкото и Санданско-Петричкото поле, които я отделят от планината Огражден. Най-високата точка на Беласица е връх Радомир (2029,2 m). Други високи върхове са: Конгур или Голям Конгур (1951,3 m), Пункова скала (1973,9 m), Дебело бърдо (1950,6 m), Лозен (1897,6 m) и Тумба (1880,3 m), при които се събират границите на държавите България, Гърция и Република Северна Македония. Предвид това може да се приеме, че като цяло флорните елементи характерни за *Западнобългарския граничен планински флористичен окръг* (Осоговски, Влахнски и Малашевски райони) и *Беласишкия флористичен окръг* в България, се срещат и в обхвата на изброените планини на територията на Република Северна Македония, както и в тези разположени на запад от тях – планината Плачковица (връх Лисец -1754 м), планината Голак (връх Чавка - 1538 m), възвишениято Беяз тепе и някои дрруги. При това следва да се има предвид също, че посочените планини заемат много голяма част от териториалния обхват на програмата в Република Северна Македония. В обхвата на програмата в Република Северна Македония, като идентифицирани важни места на растения (important plant areas - IPAs) от страна на Република Северна Македония е необходимо да бъдат споменати „Осогово“, „Скопска Църна гора“, „Плачковица“, местността „Юдови ливади“ (източно от Пехчево), където се среща обикновената росянка, „Богданци“, „Овче Поле-Богословец“, „Криволак“, „Демир Капийска клисура“, „Негорски бани“, „Моноспитовското блато“, „Дойранско езеро“, „Беласица“.

Някои повече или по-малко интресни или консервационно значими растителни видове (включени в приложенията на международни конвенции или списъци, или с ендемичен характер), които освен в района на българската погранична територия в обхвата на програмата могат да се срещнат и в пограничния район на Република Северна Македония (изброените горе планини), както следва: *Acer heldreichii*, *Achillea depressa*, *Alkanna tinctoria*, *Alyssoides utriculata ssp. bulgarica*, *Amygdalus delipavlovii*, *Amygdalus webbii*, *Anacamptis pyramidalis*, *Anchusa macedonica*, *Anemone narcissiflora*, *Anemone sylvestris*, *Angelica panicii*, *Anthemis macrantha*, *Aquilegia nigricans*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Asterolinon linum-stellatum*, *Astragalus dasyanthus*, *Astragalus physocalyx*, *Aulaconium androgynum*, *Barbarea balcana*, *Betonica scardica*, *Bisserula pelecinus*, *Bupleurum apiculatum*, *Cephalanthera damasonium*, *Chamaecytisus absinthioides ssp. rhodopaeus*, *Cistus incanus*, *Colchicum bivonae*, *Corynephorus divaricatus*, *Crassula tillaea*, *Crassula tillaea*, *Crocus olivieri*, *Crocus pallasii*, *Crocus veluchensis*, *Crucianella graeca*, *Cyclamen hederifolium*, *Daphne oleoides*, *Digitalis laevigata*, *Digitalis viridiflora*, *Dracunculus vulgaris*, *Ephedra fragilis ssp. campylopoda*, *Festuca riloensis*, *Festuca valida*, *Fossombronia hustonii*, *Fritillaria gussichiae*, *Galanthus nivalis*, *Geum rhodopaeum*,

Happalophyllum suaveolens, Hieracium pannosum, Hypericum rumeliacum, Ilex aquifolium, Iris reichenbachii, Iris suaveolens, Jasione bulgarica, Jasminum fruticans, Knautia ambigua, Lathyrus grandiflorus, Lilium albanicum, Lilium jankae, Linaria brachyphylla, Linaria genistifolia, Linum thracicum, Lupinus graecus, Medicago carstiensis ssp. belasicae, Neottia nidus-avis, Orchis elegans, Orchis purpurea, Orchis simia, Osmunda regalis, Paeonia peregrina, Parvotricetum myrianthum, Peucedanum oligophyllum, Polygala rhodopaea, Polypodium cambricum, Polypodium interjectum, Polypodium x mantoniae, Pulmonaria mollis, Quercus coccifera, Rochelia disperma, Romulea bulbocodium, Romulea linaresi, Scleropodium tonretii, Scrophularia aestivalis, Sempervivum erythraeum, Senecio pancici, Senecio subalpinus, Sesleria latifolia, Sibbaldia parviflora, Silene frivaldszkyana, Silene gigantea, Silene graeca, Silene waldsteinii, Sorbus aria, Spiranthes spirallis, Symphyandra wanneri, Taxus baccata, Trifolium pignantii, Trinia glauca, Trollius europaeus, Verbascum jankaeum, Verbascum pseudonobile, Verbascum pseudonobile, Viola gracilis, Viola orbelica, Viola pyrenaica, Viola speciosa, Viola stojanovii. Потенциални видове от Приложение II на Директивата за местообитанията (Директива 92/43/ЕИО), които се срещат и в българската част в близост до границата, са *Himantoglossum caprinum* и *Centaurea immanuelis-loewii*.

Данни за фауната в Североизточен, Източен и Югоизточен райони

Република Северна Македония получава влияния от много биогеографски територии. Честите промени в глобалните екологични условия в геоложката история са допринесли значително за появата на изключително хетерогенна фауна. Това е превърнало тази област в център на видообразуване за много групи организми. В резултат на този процес в повечето животински групи присъства високо ниво на ендемизъм. С около 550 ендемични фаунистични таксона, Република Северна Македония със своята малка територия е един от най-важните центрове на фаунистичния ендемизъм в Европа. От групата на гъбите са известни 6 ендемични таксона. От типа Mollusca са известни 92 ендемити – 88 от клас Gastropoda (охлюви) и четири от клас Bivalvia (черупкови). В рамките на типа Annelida са регистрирани 38 ендемита от клас Oligochaeta и 11 ендемита от клас Hirudinea, всички ограничени до Охридското езеро. От типа Arthropoda – разредите Pseudoscorpiones с 16 ендемита, Opiliones с 19 ендемита и Chelicerata с 60 ендемити имат подчертано висока степен на ендемизъм. Класът ракообразни е представен със 113 ендемита, като степента на ендемизъм е най-силно изразена при бентосните организми. Известни са осемнадесет ендемити от разред Diplopoda (клас Myriapoda). Едни от най-големите центрове на ендемизъм на водните безгръбначни са Охридското езеро и Преспанското езеро, но тези водни обекти са извън териториалния обхват на програмата

Както беше посочено и в характеристиката на флората, като цяло разглежданите райони на програмата обхващат източната част на Република Северна Македония (над 1/3 от нейната територия), а пограничния район между България и Република Северна Македония е почти изцяло с планински характер, като планините по границата обхващат в различна степен територии и от двете държави изцяло в рамките на Осоговско-Беласишката

планинска група – палнините Осоговска, Влахина, Малашевска, Огражден и Беласица. Предвид това може да се приеме, че като цяло животинските видове характерни за *Рило-Родопския фаунистичен район* в България (който включва изцяло и Осогово-Беласишката група), са разпространени и в обхвата на изброените планини на територията на Република Северна Македония, както и в тези разположени непосредствено западно от тях – планината Плачковица, планината Голак, възвишениято Беяз тепе и някои други. При това следва да се има предвид също, че посочените планини заемат много голяма част от териториалния обхват на програмата в Република Северна Македония. Съобразно това, като значими в различна степен в консервационно отношене видове характерни за района (в съответните им биотопи) на разглежданата програма в Република Северна Македония (повечето включени под различен режим в приложенията на някои международни конвенции за опазване на биологичното разнообразие, както и в Червения списък на IUCN, в т.ч ендемични за района видове) е необходимо да бъдат посочени:

Безгръбначни: *Apatura ilia*, *Apatura iris*, *Apatura metis*, *Brachydesmus herzogowinensis trifidus*, *Brenthis hecate*, *Calosoma sycophanta*, *Carabus cavernosus*, *Coenonympha rhodopensis*, *Colias caucasica*, *Duvalis beshkovi*, *Empusa fasciata*, *Erebia medusa*, *Erebia pronoe*, *Formica rufa*, *Glaucopsyche alexis*, *Hipparchia senthes*, *Isophya andreevae*, *Limenitis populi*, *Lithobius lakatnicensis*, *Lycaena ottomana*, *Maculiena arion*, *Mantispa perla*, *Melitaea aurelia*, *Melitaea trivialis*, *Molops piceus osogovensis*, *Molops rufipes belasicensis*, *Nedroledon anatolicus*, *Neptis rivularis*, *Neptis sappho*, *Nevrorthus apatelios*, *Nymphalis xanthomelas*, *Parnassius apollo*, *Parnassius mnemosyne*, *Pieris ergane*, *Plebeius sephirus*, *Pseudophilotes vicrama*, *Pterostichus brevis*, *Pterostichus vecors*, *Pyrgus cinarae*, *Raphidia ulrikae*, *Scolitantides orion*, *Tapinopterus balcanicus bureschi*, *Thymelicus acteon*, *Trechus priapus*, *Zerynthia polixena*. От видовете включени и в Приложение II на Директива 92/43/ЕИО (Директивата за местообитанията) е необходимо да бъдат посочени: *Austropotamobius torrentium*, *Carabus menetriesi pacholei*, *Cerambyx cerdo*, *Coenagrion ornatum*, *Cordulegaster heros*, *Cucujus cinnaberinus*, *Erannis ankeraria*, *Eriogaster catax*, *Euplagia quadripunctaria*, *Lucanus cervus*, *Lycaena dispar*, *Morimus funereus*, *Ophiogomphus cecilia*, *Osmoderma eremita*, *Paracaloptenus caloptenoides*, *Polyommatus eroides*, *Probaticus subrugosus*, *Rosalia alpina*, *Rosalia alpina*, *Unio crassus*. Някои ендемични видове за Република Северна Македония характерни най-вече за района на Дойранското езеро са също *Eunapius carteri dojranensis*, *Graecoanatolica macedonica*, *Isochaeta dojranensis*, *Branchiobdella capito*, *Cambarincola dojranensis*, *Pterodrilus prion*, *Xironodrilus crassus*, *Microcyclops varicans dojranensis*, *Physocipria inverse*, *Niphargus pancici dojranensis*, *Liposcelis macedonicus*.

Риби: *Alburnoides bipunctatus*, *Alburnus alburnus*, *Anguilla anguilla*, *Barbatula bureschi*, *Chondrostoma vardarense*, *Gobio gobio*, *Leuciscus cephalus*, *Oxynoemacheilus bureschi*, *Phoxinus phoxinus*, *Salmo macedonicus*, *Salmo trutta fario*, *Vimba melanops*. От рибите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Aspius aspius*, *Barbus cyclolepis*, *Cobitis taenia*, *Cobitis taenia*, *Rhodeus sericeus attmarus*, *Sabanejewia aurata*. Ендемични видове за Република Северна Македония от района на Дойранското езеро е *Sabanejewia doiranica*.

Земноводни: *Bufo viridis*, *Hyla arborea*, *Pelobates syriacus*, *Rana dalmatina*, *Rana graeca*, *Rana temporaria*, *Triturus alpestris*. От земноводните включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени *Bombina variegata* и *Triturus karelinii*.

Влечуги: *Ablepharus kitaibelii*, *Coluber caspius*, *Coluber najadum*, *Coronella austriaca*, *Elaphe longissima*, *Lacerta trilineata*, *Lacerta viridis*, *Natrix tessellata*, *Podarcis erhardii*, *Podarcis muralis*, *Podarcis taurica*, *Vipera ammodytes*. От влечугите включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Elaphe quatuorlineata*, *Elaphe situla*, *Emys orbicularis*, *Mauremys caspica*, *Testudo graeca*, *Testudo hermanni*.

Бозайници: *Eptesicus serotinus*, *Felis silvestris*, *Hypsugo savii*, *Martes martes*, *Myotis daubentonii*, *Nyctalus leisleri*, *Nyctalus noctula*, *Pipistrellus nathusii*, *Pipistrellus pipistrellus*, *Tadarida teniotis*. От бозайниците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Barbastella barbastellus*, *Canis lupus*, *Lutra lutra*, *Lynx lynx*, *Mesocricetus newtoni*, *Miniopterus schreibersii*, *Myotis bechsteinii*, *Myotis blythii*, *Myotis capaccinii*, *Myotis emarginatus*, *Myotis myotis*, *Rhinolophus euryale*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*, *Spermophilus citellus*, *Ursus arctos*, *Vormela peregusna*.

Птици: *Alauda arvensis*, *Athene noctua*, *Carduelis cannabina*, *Carduelis chloris*, *Corvus monedula*, *Emberiza cirulus*, *Emberiza melanocephala*, *Erithacus rubecula*, *Fringilla coelebs*, *Galerida cristata*, *Hirundo rustica*, *Jynx torquilla*, *Luscinia megarhynchos*, *Miliaria calandra*, *Monticola saxatilis*, *Monticola solitarius*, *Oenanthe hispanica*, *Oriolus oriolus*, *Otus scops*, *Parus caeruleus*, *Parus lugubris*, *Picus viridis*, *Pyrhacorax graculus*, *Regulus regulus*, *Saxicola torquata*, *Sitta neumayer*, *Sylvia atricapilla*, *Sylvia cantillans*, *Sylvia melanocephala*, *Turdus merula*, *Turdus philomelos*, *Turdus torquatus*. От птиците включени и в Приложение II на Директивата за местообитанията е необходимо да бъдат посочени: *Accipiter brevipes*, *Accipiter gentilis*, *Accipiter nisus*, *Actitis hypoleucos*, *Aegolius funereus*, *Aegypius monachus*, *Alcedo atthis*, *Alectoris graeca graeca*, *Anas platyrhynchos*, *Anas querquedula*, *Anthus campestris*, *Aquila chrysaetos*, *Aquila heliaca*, *Aquila pomarina*, *Ardea cinerea*, *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Bonasa bonasia*, *Botaurus stellaris*, *Bubo bubo*, *Burhinus oedicnemus*, *Buteo buteo*, *Buteo rufinus*, *Calandrella brachydactyla*, *Caprimulgus europaeus*, *Charadrius dubius*, *Chlidonias hybridus*, *Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Circus aeruginosus*, *Circus cyaneus*, *Circus macrourus*, *Circus pygargus*, *Coracias garrulus*, *Crex crex*, *Dendrocopos syriacus*, *Dryocopus martius*, *Egretta alba*, *Egretta garzetta*, *Emberiza hortulana*, *Falco cherrug*, *Falco eleonora*, *Falco peregrinus*, *Falco subbuteo*, *Falco tinnunculus*, *Falco vespertinus*, *Ficedula semitorquata*, *Gallinago gallinago*, *Gallinula chloropus*, *Grus grus*, *Gyps fulvus*, *Haliaeetus albicilla*, *Hieraaetus pennatus*, *Hippolais olivetorum*, *Ixobrychus minutus*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Lanius nubicus*, *Larus cachinnans*, *Larus ridibundus*, *Lullula arborea*, *Melanocorypha calandra*, *Merops apiaster*, *Milvus milvus*, *Neophron percnopterus*, *Nycticorax nycticorax*, *Pelecanus crispus*, *Pelecanus onocrotalus*, *Pernis apivorus*, *Phalacrocorax carbo*, *Phalacrocorax pygmeus*, *Philomachus pugnax*, *Picoides*

tridactylus, Picus canus, Platalea leucorodia, Plegadis falcinellus, Porzana porzana, Rallus aquaticus, Recurvirostra avosetta, Riparia riparia, Sylvia nisoria, Tringa glareola, Tringa ochropus, Vanellus vanellus.

Някои от по-интересните видове, които са разпространени през различни периоди на годината (в зависимост от миграционната им динамика) в района на Дойранското езеро (едно от най-значимите Рамсарски места в района, в т.ч. орнитологично важно място – ОБМ) са: *Chroicocephalus ridibundus, Sterna hirundo, Phalacrocorax pygmeus, Phalacrocorax carbo, Pelecanus crispus, Egretta garzetta, Cygnus columbianus, Acrocephalus arundinaceus, Aythya ferina, Aythya nyroca, Aythya fuligula, Tachybaptus ruficollis, Mergellus albellus, Podiceps cristatus, Fulica atra, Rallus aquaticus, Tringa ochropus, Larus michahellis, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Anthus spinoletta, Remiz pendulinus, Emberiza schoeniclus, Ardea alba, Alcedo atthis, Cygnus olor, Anas crecca, Chlidonias hybrida, Gavia arctica, Mareca penelope, Acrocephalus palustris, Recurvirostra avosetta, Ciconia ciconia, Anser albifrons, Branta ruficollis, Aythya marila, Ixobrychus minutus, Ardea purpurea, Acrocephalus scirpaceus* и други.

Обобщение за състоянието на биологичното разнообразие:

Разглежданият трансграничен район е изключително богат на растителни и животински видове, в т.ч. с висок природозащитен статут на национално и международно ниво, в т.ч. не малък брой ендемити и реликти (гласиални и терциерни).

Основни заплахи за биологичното разнообразие в него са промяната в естествените условия на средата в резултат на бъдещо развитие на пътна и друг вид свързваща инфраструктура, замърсяване, промяна на водния режим, сечи, туризъм, браконьерство, залагане на отровни примамки за убиване на едри хищници, презастрояване в някои зони предназначени или предвидени за курортни цели и други, които са свързани с промяна на местообитанията и засягат характерните за съответния хабитат животински видове.

2.1.7. Защитени зони и защитени територии

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Защитени зони от европейската екологична мрежа Натура 2000

Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие.

Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза.

Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Процесът по създаване на екологичната мрежа Натура 2000 в България започва през 2002 г. с приемането на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), който въвежда нормите

на двете европейски директиви. Към момента мрежата от защитени зони в България включва:

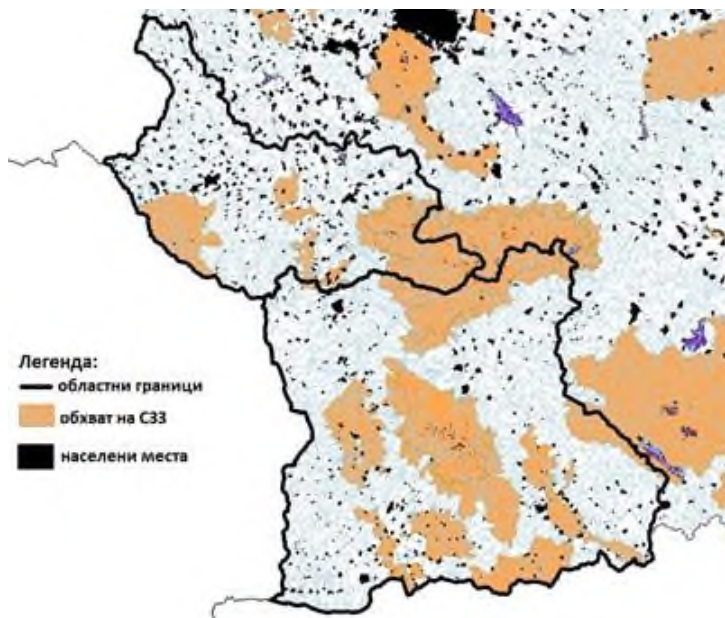
- 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23.1 % от територията на България;

- 233 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3 % от територията на България

Като цяло Българската част от Европейската екологична мрежа Натура 2000 възлиза на 34.4% от териториалния обхват на страната, което ни нарежда на едно от първите места в Европа в това отношение.

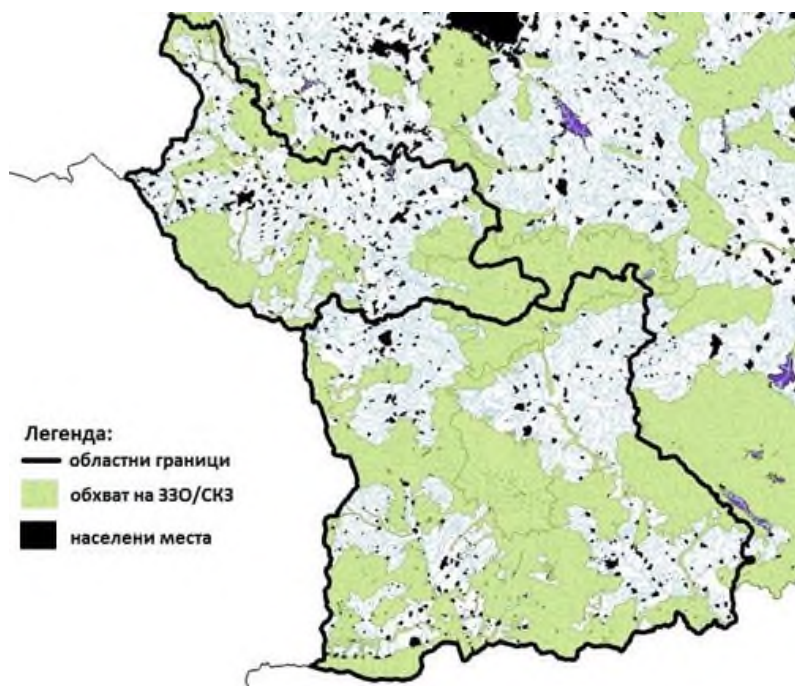
Процесът на издаване на заповеди по реда на ЗБР за обявяване на защитените зони за опазване на дивите птици е приключил („Специални защитени зони” – СЗЗ), като към момента България е в процес на приключване и по издаването на заповеди за обявяване на защитените зони за местообитанията – зоните без издадени заповеди се обозначават като „Зони от значение за Общността” (ЗЗО), а зоните с приключил процес по издаване на заповед се обозначават като „Специални консервационни зони” (СКЗ).

На територията на двете области попадат изцяло или части от общо 40 защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“, данни за които са представени на двете долни фигури и в таблицата по-долу след тях:

Фигура 2.1.7-1 Карта на СЗЗ в области Кюстендил и Благоевград

Фигура 2.1.7-2 Карта на ЗЗО и СКЗ в области Кюстендил и Благоевград

Като цяло основните цели на обявяване на защитените зони за птиците са в следните насоки:

- Опазване на местообитанията на видовете птици предмет на опазване в защитените зони, техните популации и разпространение в границите на зоните за постигане и поддържане на благоприятното им състояние;
- Подобряване на местообитанията на видовете птици предмет на опазване в зоните, за които е необходимо постигане на благоприятно състояние;
- Поддържане на местообитанията на останалите видове птици предмет на опазване в зоните.

Основните цели на обявяване на защитените зони по Директивата за местообитанията са в следните насоки:

- Опазване и поддържане на типовете природни местообитания и видове предмет на опазване на зоните, в т.ч. техните популации и разпространение в границите на зоните, за постигане и поддържане на природозащитно състояние;
- Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитените зони;
- Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитените зони, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата;
- Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитените зони;

- Подобряване при необходимост структурата и функциите на природни местообитания и подобряване на местообитанията на видове, за които това е необходимо;
- При необходимост подобряване на състоянието или възстановяване на типове природни местообитания и местообитания на видове и техни популации, за които това е необходимо;

Видовете птици, които са предмет на опазване в горепосочените зони и респективно са включени в Приложение I на Директива 2009/147/ЕО и Приложение 2 на ЗБР и типовете природни местообитания, които са предмет на опазване в горепосочените зони и респективно са включени в Приложение I на Директива 92/43/ЕИО и Приложение I на ЗБР, както и видовете предмет на опазване включени в Приложение II на същата Директива и Приложение 2 на ЗБР са представени в Натура 2000 Стандартните Формуляри на зоните, които са общодостъпни в Информационната система за защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000 на уеб адрес <http://natura2000.moew.government.bg/>. Освен формулярите в системата са публикувани и решенията на МС за приемане на зоните, техниите заповеди за обявяване, цифровите граници и друга важна информация.

Таблица 2.1.7-1 Защитени зони по „Натура 2000“ на територията на области Благоевград и Кюстендил⁶⁷

№	Код, Име Директива (ДХ/ДП)	Местоположение	Заповед или друг акт за обявяване/одобряване/приемане
1	BG0000167 „Беласица“ по ДХ	в землища на населени места на община Петрич, област Благоевград	Обявена със Заповед № РД-266/31.03.2021 г. на министъра на околната среда и водите (обн., ДВ, бр.43/2021 г.)
2	BG0002107 „Бобошево“ по ДП	в землища на населени места на: - общини Бобошево и Кочериново, област Кюстендил; - община Благоевград, област Благоевград	Обявена със Заповед № РД-781/29.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 104/05.12.2008 г.)
3	BG0000308 „Верила“ по ДХ	в землища на населени места на: - общини Дупница и Сапарева баня, област Кюстендил; - община Радомир, област Перник; - община Самоков, област София.	Обявена със Заповед № РД-337/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 54/2021 г.)
4	BG0002100 „Долна Козница“ по ДП	в землища на населени места на общини Бобов дол и Невестино, област Кюстендил	Обявена със Заповед № РД-810/06.11.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 108/2008 г.)
5	BG0000295 „Долни Коритен“ по ДХ	в землищата на населени места на територията на община Кюстендил и община Трекляно, област Кюстендил	Обявена със Заповед № РД-385/15.05.2020 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 50/2020 г.)
6	BG0000220 „Долна Места“ по ДХ	в землища на населени места на общини Сатовча и Хаджидимово, област Благоевград	включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 802/04.12.2007 г. на Министерския съвет (ДВ бр. 107/18.12.2007 г.), изменен с Решение на Министерския съвет № 588/06.08.2021 г.
7	BG0002063 „Западни Родопи“ по ДП	в землища на населени места на: - общини Банско, Гърмен и Сатовча, област Благоевград; - общини Батак, Брацигово, Велинград и Ракитово, област Пазарджик; - община Борино, община Доспат, област Смолян.	обявена със Заповед № РД-835/17.11.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 108/19.12.2008 г.), изменена с РМС № 335/26.05.2011 г. (ДВ бр. 41/31.05.2011 г.) и със Заповед № РД-890/26.11.2013 г. (обн. ДВ, бр. 107/2013 г.)
8	BG0001012 „Земен“ по ДХ	в землища на населени места на: - общини Кюстендил и Трекляно, област Кюстендил; - общини Земен, Ковачевци, Радомир и Трън, област Перник.	Обявена със Заповед № РД-328/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 53/2021 г.)

⁶⁷ <http://natura2000.moew.government.bg/>

№	Код, Име Директива (ДХ/ДП)	Местоположение	Заповед или друг акт за обявяване/одобряване/приемане
9	BG0000625 „Изворо” по ДХ	в землище на гр. Разлог, община Разлог, област Благоевград	Обявена със Заповед № РД-378/15.05.2020 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 50/2020 г.)
10	BG0000298 „Конявска планина“ по ДХ	в землища на населени места на: - общини Бобов дол и Кюстендил, област Кюстендил; - община Радомир, област Перник	включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 122/02.03.2007 г. на Министерския съвет (ДВ бр. 107/2007 г.), изменен с Решение на Министерския съвет № 588/06.08.2021 г. (обн. ДВ, бр.67/2021 г.)
11	BG0002099 „Кочериново” по ДП	в землища на населени места на: - общини Рила и Кочериново, област Кюстендил; - община Благоевград, област Благоевград.	обявена със Заповед № РД-770/28.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 102/2008 г.)
12	BG0002003 „Кресна” по ДП	в землища на населени места на общини Кресна, Сандански, Симитли и Струмяни, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-748/24.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн.ДВ бр. 97/2008 г.)
13	BG0000366 „Кресна - Илинденци” по ДХ	в землища на населени места на общини Кресна, Сандански, Симитли и Струмяни, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-264/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 41/2021 г.)
14	BG0000626 „Круше“ по ДХ	в землище на гр. Разлог, община Разлог, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-379/15.05.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 50/2020 г.)
15	BG0001017 „Кървав камък“ по ДХ	в землища на населени места на: - община Трекляно, област Кюстендил - община Трън, област Перник	Обявена със Заповед № РД- 347/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн.ДВ, бр. 57/2021 г.)
16	BG0000294 „Кършалево“ по ДХ	в землища на населени места на община Кюстендил, област Кюстендил	включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 122/02.03.2007 г. на Министерския съвет (ДВ бр. 107/18.12.2007 г.), изменен с Решение на Министерския съвет № 588/06.08.2021 г. (обн. ДВ, бр.67/2021 г.)
17	BG0002072 „Мелнишки пирамиди“ по ДП	в землища на населени места на община Сандански, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-283/16.03.2010 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 51/06.07.2010 г.)
18	BG0002076 „Места” по ДП	в землища на населени места на общини Банско, Гоце Делчев, Гърмен, Сатовча, Хаджидимово, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-532/26.05.2010 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 51/2010 г.)

№	Код, Име Директива (ДХ/ДП)	Местоположение	Заповед или друг акт за обявяване/одобряване/приемане
19	BG0000636 „Ниска Рила“ по ДХ	в землища на населени места на: - общини Благоевград, Белица, Разлог, Симитли, Якоруда, област Благоевград; - общини Бобошево, Дупница, Рила, Сапарева баня, област Кюстендил; - община Белово, област Пазарджик; - общини Долна баня, Костенец, Самоков, Софийска област.	включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 177/03.04.2019 г. на Министерския съвет (обн. ДВ бр. 29/2019 г.);
20	BG0000224 „Огражден-Малешево“ по ДХ	в землища на населени места на община Струмяни, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-310/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 50/2021 г.)
21	BG0001022 „Орановски пролом-Лешко“ по ДХ	в землища на населени места на община Благоевград и община Симитли, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-348/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 57/2021 г.)
22	BG0002079 „Осогово“ по ДП	в землища на населени места на общини Невестино и Кюстендил, област Кюстендил	обявена със Заповед № РД-780/29.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 103/2008 г.)
23	BG0001011 „Осоговска планина“ по ДХ	в землища на населени места на общини Невестино и Кюстендил, област Кюстендил	обявена със Заповед № РД-304/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 49/2021 г.)
24	BG0000209 „Пирин“ по ДП	в землища на населени места на общини Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сандански, Струмяни, Кресна и Симитли, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-572/08.09.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн.ДВ, бр. 84/2008 г.) и изменена и допълнена със Заповед № РД-284/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр.45/2021 г.)
25	BG0000209 „Пирин“ по ДХ	в землища на населени места на общини Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сандански, Струмяни, Кресна и Симитли, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-572/08.09.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн.ДВ, бр. 84/2008 г.) и изменена и допълнена със Заповед № РД-284/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр.45/2021 г.)
26	BG0002126 „Пирин буфер“ по ДП	в землища на населени места на общини Банско, Гоце Делчев, Кресна, Сандански, Хаджидимово, Симитли и Струмяни, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-352/11.04.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 48/2013 г.)
27	BG00010216 „Река Места“ по ДХ	в землища на населени места на общини Банско, Белица, Гоце Делчев, Гърмен и Разлог, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-353/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 58/2021 г.)

№	Код, Име Директива (ДХ/ДП)	Местоположение	Заповед или друг акт за обявяване/одобряване/приемане
28	BG0000495 „Рила” по ДХ	в землища на населени места на: - общини Благоевград, Симитли, Разлог, Белица и Якоруда, област Благоевград; - община Белово, област Пазарджик; - общини Костенец, Долна баня и Самоков, Софийска област; - общини Сапарева баня и Дупница, област Кюстендил.	обявена със Заповед № РД-764/28.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 100/2008 г.) и изменена със Заповед № РД-259/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 40/2021 г.)
29	BG0000495 „Рила” по ДП	в землища на населени места на: - общини Благоевград, Симитли, Разлог, Белица и Якоруда, област Благоевград; - община Белово, област Пазарджик; - общини Костенец, Долна баня и Самоков, Софийска област; - общини Сапарева баня и Дупница, област Кюстендил.	обявена със Заповед № РД-764/28.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 100/2008 г.) и изменена със Заповед № РД-259/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 40/2021 г.)
30	BG0002129 „Рила буфер“ по ДП	в землища на населени места на: - общини Благоевград, Белица, Разлог, Симитли и Якоруда, област Благоевград; - общини Бобошево, Дупница, Рила и Сапарева баня, област Кюстендил; - общини Белово и Велинград, област Пазарджик; - общини Долна баня, Костенец и Самоков, Софийска област.	обявена със Заповед № РД-229/11.03.2020 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 24/2020 г.)
31	BG0000496 „Рилски манастир” по ДП	в землища на населени места на община Рила, област Кюстендил	обявена със Заповед № РД-886/25.11.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 107/2013 г.) и изменена със Заповед № РД-283/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 45/2021 г.)
32	BG0000496 „Рилски манастир” по ДХ	в землища на населени места на община Рила, област Кюстендил	обявена със Заповед № РД-886/25.11.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 107/2013 г.) и изменена със Заповед № РД-283/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 45/2021 г.)
33	BG0001030 „Родопи - Западни” по ДХ	в землища на населени места на: - общини Банско, Гърмен, Разлог, Сатовча, Хаджидимово, област Благоевград;	обявена със Заповед № РД-278/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 45/2021 г.)

№	Код, Име Директива (ДХ/ДП)	Местоположение	Заповед или друг акт за обявяване/одобряване/приемане
		- общини Батак, Брацигово, Велинград, Пещера, Ракиново, Сърница, област Пазарджик; - общини Асеновград, Кричим, Родопи, област Пловдив; - общини Борино, Девин, Доспат, Рудозем, Смолян, Чепеларе, област Смолян	
34	BG0002098 „Рупите“ по ДП	в землища на населени места на общини Петрич и Сандански, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-282/16.03.2010 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 28/2010 г.)
35	BG0001023 „Рупите-Струмешница“ по ДХ	в землища на населени места на общини Петрич и Сандански, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-349/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (обн.ДВ, бр.57/2021 г.)
36	BG0002108 „Скрино“ по ДП	в землища на населени места на общини Бобов дол, Бобошево, Невестино, област Кюстендил	Обявена със Заповед № РД-782/2008 г. на Министъра на околната среда и водите (обн. ДВ, бр. 104/2008 г.)
37	BG0001013 „Скрино“ по ДХ	в землища на населени места на: - общини Бобов дол, Невестино, Кочериново, Бобошево, област Кюстендил; - община Благоевград, област Благоевград;	включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 611/16.10.2007 г. на Министерския съвет (ДВ бр. 85/23.10.2007 г.), изменена с Решение на Министерския съвет № 881/16.11.2010 г. (ДВ бр. 96/07.12.2010 г.) и с Решение на Министерския съвет № 588/06.08.2021 г. (обн. ДВ, бр. 67/2021 г.)
38	BG0002078 „Славянка“ по ДП	в землища на населени места на общини Хаджидимово и Сандански, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-751/24.10.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 97/2008 г.)
39	BG0001028 „Среден Пирин - Алиботуш“ по ДХ	в землища на населени места на общини Гоце Делчев, Петрич, Сандански, Хаджидимово, област Благоевград	обявена със Заповед № РД-350/31.03.2021 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 57/2021 г.)
40	BG0000134 „Чокльово блато“ по ДХ	в землища на населени места на: - община Радомир, област Перник - община Кюстендил, област Кюстендил	обявена със Заповед № РД-377/15.05.2020 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 50/2020 г.)

Защитени територии по Закона за защитените територии (ЗЗТ)

От 1933 г., когато се обявява първата защитена територия в България – резервата „Силкосия“ в Странджа, а през 1934 г. първия народен парк на Балканския полуостров – „Витоша“, се провежда последователна политика за разширяване и укрепване на мрежата от защитени територии.

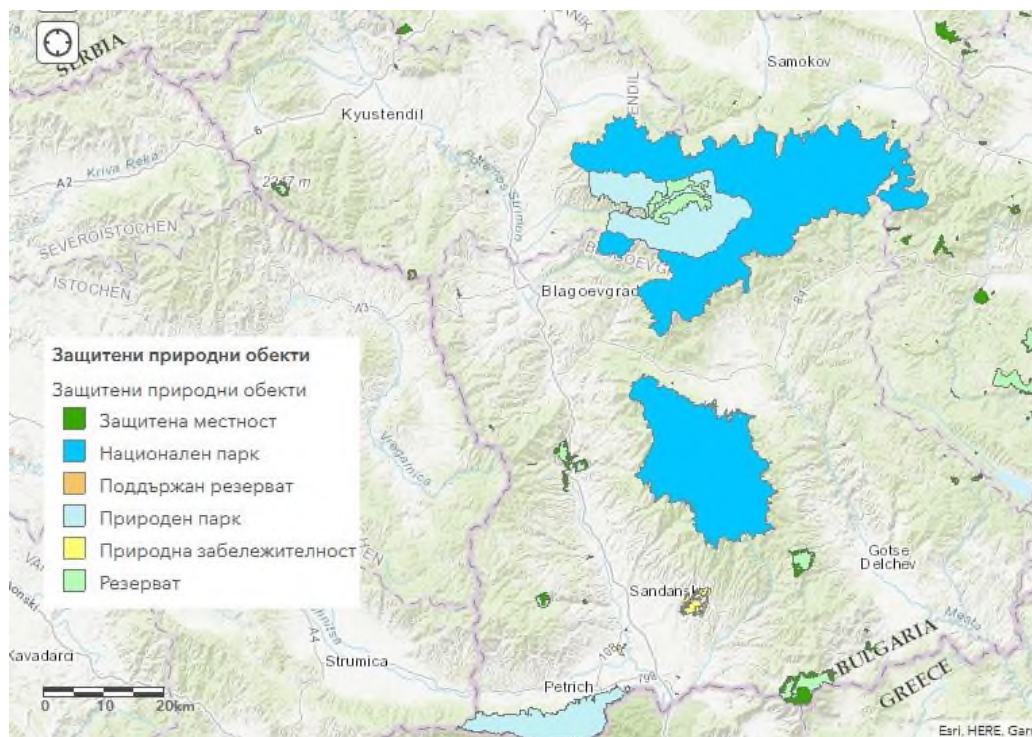
Към настоящия момент в България са обявени 1017 защитени територии, които обхващат приблизително 5.27% от територията на страната. Според ЗЗТ, защитените територии попадат в 6 категории: резервати (55), национални паркове (3), природни забележителности (344), поддържани резервати (35), природни паркове (11) и защитени местности (569).

Защитените територии и ефективното им опазване допринасят за изпълнението на изискванията на редица международни конвенции и споразумения, по които България е страна:

България е сред първите страни, присъединили се към Рамсарската конвенция за влажните зони, подписана без задължение за ратификация в изпълнение на Решение на Министерски съвет № 389 от 18 ноември 1974 г., в сила за страната от 24 януари 1976 г., изменена с Протокол, подписан в Париж на 3 декември 1982 г. и влязъл в сила за България на 27 февруари 1986 г.

В списъка на Конвенцията за влажните зони с международно значение (Рамсарските места), България е представена с 11 влажни зони, представляващи приблизително 0.45% от територията на страната, като в случая нито една от тях не попада в обхвата на Област Кюстендил и Област Благоевград.

На долната фигура е представено местоположението на всички категории ЗТ в териториалния обхват на двете области, а след нея е представен и техния списък.

Фигура 2.1.7-3 Карта на категориите защитени територии в области Благоевград и Кюстендил

На територията на **област Благоевград** попадат общо 58 защитени територии по Закона за защитените територии⁶⁸:

1. **АЛИ БОТУШ** Категория: Резерват

Местоположение: **1. Област:** Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Голешово **2. Област:** Благоевград, **Община:** Хаджидимово, **Населено място:** с. Нова Ловча, с. Парил;

2. **БАБИТЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** гр. Петрич

3. **БАЮВИ ДУПКИ - ДЖИНДЖИРИЦА** Категория: Резерват

Местоположение: **1. Област:** Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** гр. Банско **2. Област:** Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** гр. Разлог

4. **БЕЛАСИЦА** Категория: Природен парк

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** гр. Петрич, с. Беласица, с. Габрене, с. Камена, с. Ключ, с. Коларово, с. Самуилово, с. Скрът, с. Яворница

5. **БЕЛАЦИТЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Якоруда, **Населено място:** с. Бунцево

6. **БЕСЛЕТ** Категория: Защитена местност

⁶⁸ <http://eea.government.bg/zpo/bg/result2.jsp>

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гърмен, **Населено място:** с. Ковачевица

7. **БЛАТОТО** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Обел

8. **ВОДОПАДА НА РЕКА САНДАНСКА БИСТРИЦА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Лиляново

9. **ВОДОПАДА НА РЕКА ТУФЧА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Брезница

10. **ЕСТЕСТВЕНО НАХОДИЩЕ НА ЧИНАР** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** с. Горна Брезница

11. **ЕСТЕСТВЕНО НАХОДИЩЕ НА ЧИНАР - БУЙНА** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** с. Горна Брезница

12. **ЕСТЕСТВЕНО НАХОДИЩЕ НА ЧИНАР - КУЧКАРНИКА** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** с. Горна Брезница

13. **ЖИНГОВ БРЯСТ** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Хаджидимово, **Населено място:** с. Гайтаниново

14. **КАРГАЛЕЦ** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Кулата

15. **КАЯЛИЙСКИ СКАЛИ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гърмен, **Населено място:** с. Ковачевица

16. **КОЖУХА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Рупите, с. Старчево

17. **КОНГУРА** Категория: Резерват

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** гр. Петрич

18. **КОНСКИ ДОЛ** Категория: Поддържан резерват

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Сатовча, **Населено място:** с. Плетена, с. Сатовча

19. **КРЕСНЕНСКО ДЕФИЛЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** гр. Кресна, с. Горна Брезница

20. **КЪОШКАТА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** гр. Разлог

21. **ЛЪЖНИЦА** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Добротино, с. Лъжница

22. **ЛЮБИНА СКАЛА** Категория: Защитена местност **Местоположение:** **Област:** Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Кръстилци

23. **МАНАСТИРИЩЕТО** Категория: Защитена местност

Местоположение: **1. Област:** Благоевград, **Община:** Гърмен, **Населено място:** с. Ковачевица **2. Област:** Благоевград, **Община:** Сатовча, **Населено място:** с. Плетена

24. **МЕЛНИШКИ ПИРАМИДИ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** гр. Мелник, с. Горна Сушица, с. Кърланово, с. Рожен, с. Сугарево

25. **МОРАВСКА** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** гр. Кресна, с. Горна Брезница

26. **НАХОДИЩЕ НА БАЛКАНСКО ЧАСОВНИЧЕ** Категория: Защитена местност **Местоположение:** **Област:** Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Логодаж

27. **НАХОДИЩЕ НА ВЕБИЕВ ДИВ БАДЕМ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Струмяни, **Населено място:** с. Палат

28. **НАХОДИЩЕ НА КАТЕРЛИВА ЕФЕДРА** Категория: Защитена местност **Местоположение:** **Област:** Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Генерал Тодоров

29. **НАХОДИЩЕ НА ЛАЗЕРПИЦИУМ АРХАНГЕЛИКА В МЕСТНОСТ КРУШЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** гр. Разлог

30. **НАХОДИЩЕ НА ОСИЛЕСТ ЗДРАВЕЦ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Симитли, **Населено място:** с. Сушица

31. **НАХОДИЩЕ НА СРЕБРИСТА ПОВЕТИЦА** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Долно Спанчево

32. **ОРЕЛЯК** Категория: Резерват
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Добротино, с. Лъжница
33. **ОРЛИТЕ** Категория: Природна забележителност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** с. Влахи
34. **ПАВЛЪОВА ПАДИНА** Категория: Защитена местност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Хаджидимово, **Населено място:** с. Илинден, с. Лъки
35. **ПАРАНГАЛИЦА** Категория: Резерват
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Бистрица
36. **ПЕЩЕРА В МЕСТНОСТТА БОЙЧОВА СКАЛА** Категория: Природна забележителност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Логодаж
37. **ПИРАМИДА ОТ ГРАНИТ В МЕСТНОСТТА МОМИНА СКАЛА** Категория: Природна забележителност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Симитли, **Населено място:** с. Крупник
38. **ПИРИН** Категория: Национален парк
Местоположение: 1. Област: Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** гр. Банско, гр. Добринище, с. Кремен, с. Обидим 2. Област: Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Брезница, с. Корница
3. Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** с. Влахи, с. Стара Кресна
4. Област: Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** гр. Разлог
5. Област: Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Горна Сушица, с. Лиляново, с. Пирин, с. Плоски, с. Сугарево
6. Област: Благоевград, **Община:** Симитли, **Населено място:** с. Брежани, с. Градево, с. Сенокос 7. Област: Благоевград, **Община:** Струмјани, **Населено място:** с. Илинденци
39. **ПИРИНСКО ЛАЛЕ** Категория: Защитена местност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Хаджидимово, **Населено място:** с. Копривлен
40. **ПИРОСТИЯТА** Категория: Природна забележителност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Мосомище
41. **ПИРОСТИЯТА** Категория: Природна забележителност
Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** с. Обидим
42. **РИЛА** Категория: Национален парк

Местоположение: 1. **Област:** Благоевград, **Община:** Белица, **Населено място:** гр. Белица 2. **Област:** Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Бистрица 3. **Област:** Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** с. Бачево, с. Годлево, с. Горно Драглище, с. Добърско, с. Долно Драглище 4. **Област:** Благоевград, **Община:** Симитли, **Населено място:** с. Горно Осеново, с. Долно Осеново 5. **Област:** Благоевград, **Община:** Якоруда, **Населено място:** гр. Якоруда 6. **Област:** Кюстендил, **Община:** Дупница, **Населено място:** с. Бистрица, с. Самораново 7. **Област:** Кюстендил, **Община:** Сапарева баня, **Населено място:** гр. Сапарева баня, с. Овчарци, с. Ресилово 8. **Област:** Пазарджик, **Община:** Белово, **Населено място:** гр. Белово, с. Габровица, с. Сестримо 9. **Област:** София, **Община:** Долна баня, **Населено място:** гр. Долна баня 10. **Област:** София, **Община:** Костенец, **Населено място:** гр. Костенец 11. **Област:** София, **Община:** Самоков, **Населено място:** гр. Самоков, с. Бели Искър, с. Говедарци, с. Маджаре, с. Мала църква, с. Радуил

43. **РУПИТЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Рупите, с. Старчево

44. **СКАЛНОТО ОБРАЗУВАНИЕ КОЗИЯ КАМЪК** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Гърмен, **Населено място:** с. Ковачевица

45. **СКАЛНОТО ОБРАЗУВАНИЕ КУПЕНА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Гоце Делчев, **Населено място:** с. Брезница

46. **СКАЛНОТО ОБРАЗУВАНИЕ СВАТБАТА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** с. Осеново

47. **СКАЛНОТО ОБРАЗУВАНИЕ ЧЕРНАТА СКАЛА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** с. Осеново

48. **СЛАВЯНКА** Категория: Защитена местност

Местоположение: 1. **Област:** Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Голешово 2. **Област:** Благоевград, **Община:** Хаджидимово, **Населено място:** с. Нова Ловча, с. Парил

49. **СОКОЛАТА** Категория: Резерват

Местоположение: **Област:** Благоевград, **Община:** Струмьяни, **Населено място:** с. Игралище

50. **ТИСАТА** Категория: Резерват

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Кресна, **Населено място:** гр. Кресна, с. Горна Брезница

51. **ТОПЛИЩЕ** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Коларово

52. **ТЪМНА ГОРА** Категория: Поддържан резерват

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Гърмен, **Населено място:** с. Ковачевица

53. **ХЪЛМА СКАЛАТА** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Сандански, **Населено място:** с. Левуново

54. **ЧЕСТНА ВОДОПАД В М. ЧЕСНЕНСКО УСОЕ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Якоруда, **Населено място:** гр. Якоруда

55. **ЧЕТИРИНАДЕСЕТ ЧИНАРА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Петрич, **Населено място:** с. Мендово

56. **ЧУКАРО** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Струмяни, **Населено място:** с. Игралище

57. **ШАРАЛИЙСКА ПЕЩЕРА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Струмяни, **Населено място:** с. Илинденци

58. **ЮЛЕН** Категория: Резерват

Местоположение: Област: Благоевград, **Община:** Банско, **Населено място:** гр. Банско, гр. Добринище

Защитените територии в обхвата на *област Кюстендил* са **23:**

1. **ВЕКОВНА БУКОВА ГОРА В М. СВЕТА ГОРА - МАНАСТИР СВ. ЛУКА**

Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Граница

2. **ВОДОПАД ГОРИЦА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Сапарева баня, **Населено място:** с. Овчарци, с. Ресигово

3. **ВОДОПАД В М. СВЕТА ЯНА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Невестино, **Населено място:** с. Смоличано

4. **ГАБРА** Категория: Поддържан резерват

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Невестино, **Населено място:** с. Църварица

5. **ГРУПА СЕКВОИ В М. ЮЧБУНАР** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Богослов

6. **ЗЕЛЕНИЯ РИД** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Сажденик, с. Цървена ябълка

7. **ЗЕМЕНСКИТЕ СКАЛИ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Полска Скакавица

8. **КОРИЯТА - С. ДОБРИ ДОЛ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Трекляно, **Населено място:** с. Добри дол

9. **МАНОЛОВОТО** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Невестино, **Населено място:** с. Църварица

10. **НАХОДИЩЕ НА АНАСОНОВ ЛОПЕН - С. ЦЪРВЕНЯНО**

Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Цървеняно

11. **НАХОДИЩЕ НА АНАСОНОВ ЛОПЕН - СЕЛО ВУКОВО**

Категория: Защитена местност Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Бобошево, **Населено място:** с. Вуково

12. **НАХОДИЩЕ НА БЛАТЕН ПЛАУН - С. ДРАГОЙЧИНЦИ**

Категория: Защитена местност Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Трекляно, **Населено място:** с. Драгойчинци

13. **НАХОДИЩЕ НА ВЪЛНЕСТОЦВЕТНО СГРАБИЧЕ - БОБОШЕВО**

Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Бобошево, **Населено място:** гр. Бобошево

14. **НАХОДИЩЕ НА СКАЛНА МЕТЛИЧИНА** Категория: Защитена местност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Полска Скакавица

15. **НАХОДИЩЕ НА ТУРСКА ЛЕСКА В М. КОСАНА** Категория: Природна забележителност **Местоположение:** Област: Кюстендил, **Община:** Бобошево, **Населено място:** с. Скрино

16. **ПЕЩЕРА В МЕСТНОСТ РИДИНАТА** Категория: Природна забележителност

Местоположение: Област: Кюстендил, **Община:** Невестино, **Населено място:** с. Илия

17. **РИЛА** Категория: Национален парк

Местоположение: 1. **Област:** Благоевград, **Община:** Белица, **Населено място:** гр. Белица 2. **Област:** Благоевград, **Община:** Благоевград, **Населено място:** с. Бистрица 3. **Област:** Благоевград, **Община:** Разлог, **Населено място:** с. Бачево, с. Годлево, с. Горно Драглище, с. Добърско, с. Долно Драглище 4. **Област:** Благоевград, **Община:** Симитли, **Населено място:** с. Горно Осеново, с. Долно Осеново 5. **Област:** Благоевград, **Община:** Якоруда, **Населено място:** гр. Якоруда 6. **Област:** Кюстендил, **Община:** Дупница, **Населено място:** с. Бистрица, с. Самораново 7. **Област:** Кюстендил, **Община:** Сапарева баня, **Населено място:** гр. Сапарева баня, с. Овчарци, с. Ресилово 8. **Област:** Пазарджик, **Община:** Белово, **Населено място:** гр. Белово, с. Габровица, с. Сестримо 9. **Област:** София, **Община:** Долна баня, **Населено място:** гр. Долна баня 10. **Област:** София, **Община:** Костенец, **Населено място:** гр. Костенец 11. **Област:** София, **Община:** Самоков, **Населено място:** гр. Самоков, с. Бели Искър, с. Говедарци, с. Маджаре, с. Мала църква, с. Радуил

18. **РИЛОМАНАСТИРСКА ГОРА** Категория: Резерват

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Рила, **Населено място:** ман. Рилски манастир

19. **РИЛСКИ МАНАСТИР** Категория: Природен парк

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Рила, **Населено място:** ман. Рилски манастир, с. Падала, с. Пастра

20. **СКАКАВИЦА** Категория: Резерват

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Сапарева баня, **Населено място:** гр. Сапарева баня

21. **СКАКАВИШКИ ВОДОПАД** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Полска Скакавица

22. **СТОБСКИТЕ ПИРАМИДИ** Категория: Природна забележителност

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Кочериново, **Населено място:** с. Стоб

23. **ЦЪРНА РЕКА** Категория: Резерват

Местоположение: **Област:** Кюстендил, **Община:** Кюстендил, **Населено място:** с. Сажденик

Рамсарски места

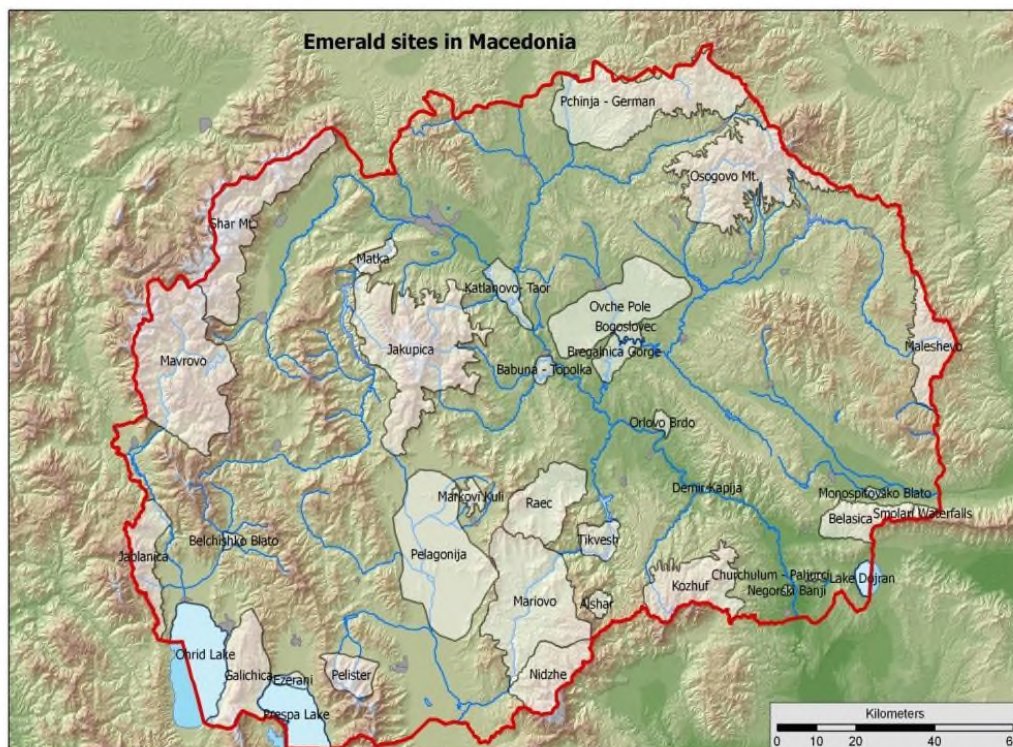
В териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ попадат две потенциални Рамсарски места – *Чокльово блато* (защитена местност), част от което е разположено на територията на с. Буново, община Кюстендил, и *Седемте рилски езера* (в границите на Национален парк „Рила“), разположени също в област Кюстендил, които също следва да бъдат съобразявани с оглед недопускане на неблагоприятно въздействие, при реализиране на предвиденията на програмата и стратегията.

➤ ***Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)***

Предложени защитени зони от европейската екологична мрежа Натура 2000 (мрежата Емералд и орнитологично важни места - ОВМ)

Както беше посочено и по-горе, Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза. Тъй като Република Северна Македония не е членка на съюза, няма и официално изградена и приета с решения на ЕК списъци на 33 по Натура 2000, но като кандидат-членка се подготвя за процеса по идентифициране и предлагане на такива чрез изготвяне на съответните предложения. Във връзка с това страната е възприела подхода да използва най-вече установените територии от мрежата „Емералд“ (Emerald Network - Ecological network to conserve wild flora and fauna and their natural habitats of Europe), установените орнитологично важни места по Birdlife (IBAs) подобно на България, както и установените важни места за растения (IPAs), като те до голяма степен се припокриват.

Мрежата Емералд е мрежа от зони от особен конзервационен интерес, предназначени за опазване на мрежата от естествени местообитания и е развита на територията на страните по Бернската конвенция. Основният мотив за развитието на тази мрежа е да се допринесе за екологичната мрежа Натура 2000 в страни, които не са членки на Европейския съюз, като се използва възможно най-много подобен методологичен подход. Дейностите за развитие на националната мрежа Емералд в Република Северна Македония започват още през 2002 г., а пълната идентификация е финализирана през 2008 г. Общо 35 зони са включени в националната мрежа Емералд с обща площ от 752.223 ha, което е около 29% от територията на Република Северна Македония (МОЕПП 2008). 20 от тези области са разположени в алпийски биогеографски регион (Западна Република Северна Македония), а останалите 15 в континентален регион (Източна Република Северна Македония) според следващата фигура. В териториалния обхват на програмата са включени: „Пчинджа – Герман“, „Осогово“, „Овче поле Богословец“, „Брегалнишко дефиле“, „Малешево“, „Беласица“ и „Дојран“.

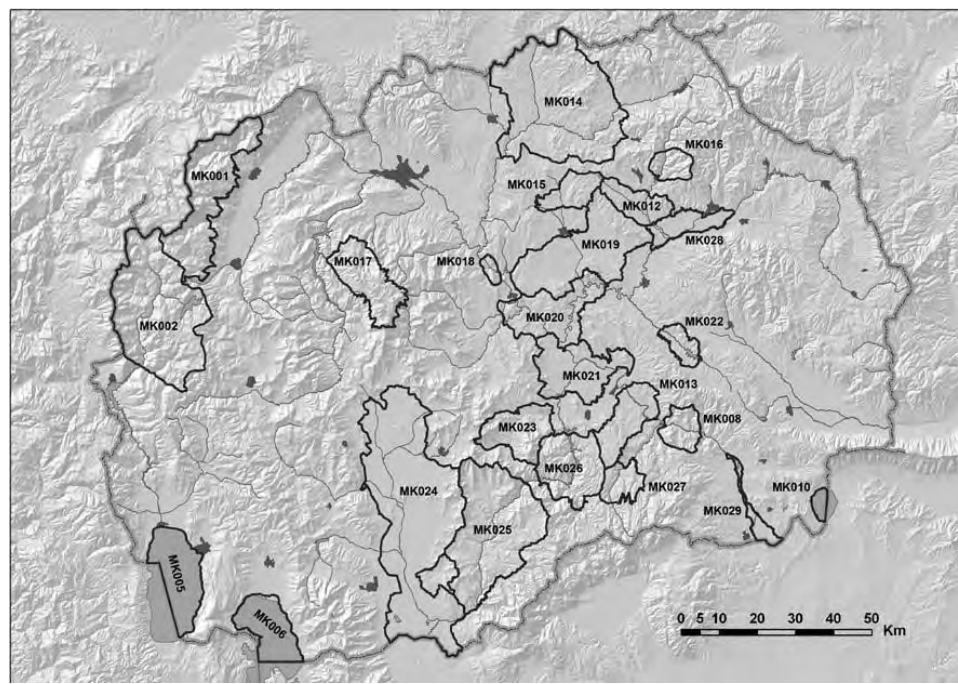

Фигура 2.7.1-4 Национална мрежа Емералд (проект 2011 GEF/UNDP/МоЕРР „Укрепване на екологичната, институционалната и финансова устойчивост на националната система за защитени територии на Република Северна Македония“)

12 Емералд зони са изцяло защитени, две частично защитени на национално ниво в границите на съществуващите защитени територии, докато останалите са извън мрежата от защитени територии. В процеса на интеграция в Европейския съюз (при придобиване на статут на страна кандидатка през 2005 г.) Република Северна Македония е длъжна и се ангажира да отговори на изискванията на ЕС, включително прилагане на двете най-важни директиви за природата - Директивата за местообитанията и Директивата за птиците, които са основание за създаване на мрежата Натура 2000. Секторната стратегия за сближаване в сегмента на природата и горското стопанство (изготвена в рамките на проект CARDS 2006 „Укрепване на управлението на околната среда в Република Северна Македония“) включва подробен анализ на пропуските, въз основа на които са описани необходимите действия за пълноценно правно транспониране и практическо прилагане на двете директиви. Досега дейностите са насочени към транспониране на директиви в националното законодателство чрез изпълнение на няколко проекта от МОСПО, както и от неправителствени организации, а идентифицирането на обекти за Натура 2000 все още не е започнало. Идентифицираните важни зони за птици (ИВА), растения и пеперуди и Емералд зони със сигурност могат да послужат като добра основа за тяхното прилагане.

Програмата за ИВА е инициатива, осъществявана от BirdLife International на глобално ниво с цел да осигури опазване на зони, които са важни за опазването на световно застрашени видове птици и видове от европейски интерес, зони за мигриращи птици, които се събират във високи брой, области за птици, специфични за малък регион и области, където могат да живеят групи от видове, специфични за даден биом (Heath & Evans 2000). Последният преглед на важните за птиците зони в Република Северна Македония е направен през 2010 г., като резултатът е идентифицирането на 24 ИВА, покриващи площ от 6907 км² или 26,9% от националната територия (Велевски и др. 2010). Мрежата от ИВА включва 80-100% от националните популации на глобално застрашени видове, докато покритието на други видове варира между 7% и 100%, достигайки над 40% за повечето видове. Защитата на тези територии на национално ниво е недостатъчна, само няколко територии са напълно защитени (езерото Преспа, езерото Тиквеш, Демир капия и басейна на река Радика), като повечето от тях нямат никакви мерки за защита. Мрежата от ИВА се припокрива с мрежата от защитени територии само с около 10%, което е недостатъчно за запазване на приоритетни видове птици. Допълнително предизвикателство е необходимостта от прецизно определяне на ИВА за видовете горски птици. В териториалния обхват на програмата са включени: МК014 Пчиня - Петросница - река Крива река, МК016 Осоговска планина, МК012 Долината на река Злетовска, МК015 Преод – Гюгянце, МК019 Овче поле, МК028 Кочански оризища МК022 езеро Мюнтово и река Крива Лаковица, МК020 реките Тополка - Бабуна - Брегалница, МК021 Градско - Росоман – Неготино, МК008 дефиле Демир Капия, МК013 Район Тиквеш, МК 10 Езеро Дойран, МК029 Долен приток на река Вардар Долен Вардар.

Фигура 2.7.1-5 Карта на обектите на ИВА в Република Северна Македония – предложението от 2008 г.

Необходимо е да се има предвид, че окончателното приемане на предложените от кандидат-членките списъците със ЗЗ от ЕК става в рамките на обсъжданията при провеждането на така наречените биогеографски семинари, които са част от така наречения Натура 2000 биогеографски процес (Natura 2000 Biogeographical Process). В тези обсъждания със становища и предложения взимат участие представители на научната общност от държавите-членки (ДЧ) на ЕС, представители на ресорните министерства на ДЧ, представители на някои отговорни европейски институции (Европейски тематичен център по биологично разнообразие към Европейската агенция по околна среда) и други заинтересовани страни. При тези обсъждания списъците с предложени ЗЗ могат да претърпят съществени корекции поради промяна в границите на предложените зони или в резултат на отпадане съществуващи или включване на нови. Предвид това, на този етап, разгледаните по-горе територии с потенциал за включване в бъдещата екологична мрежа Натура 2000 на Република Северна Македония не следва да бъдат приемани като окончателни, а само като хипотетични.

Защитени територии по националното законодателство на Република Северна Македония

Категоризацията на защитените територии в Република Северна Македония е предписана в Закона за защита на природата, повече или по-малко хармонизиран с IUCN. Имената на категориите са запазени като тези по IUCN категоризация, може би леко променени или изцяло променени. Според Ornat & Reines (2007) категориите защитени територии в Република Северна Македония са класифицирани като ниво 2 на хармонизация с категоризацията на IUCN или категориите са практически идентични с тези на IUCN, въпреки че IUCN не се споменава конкретно в националното законодателство. Към момента мрежата от защитени територии в Република Северна Македония включва 86 зони, обявени в съответната категория на IUCN, както следва:

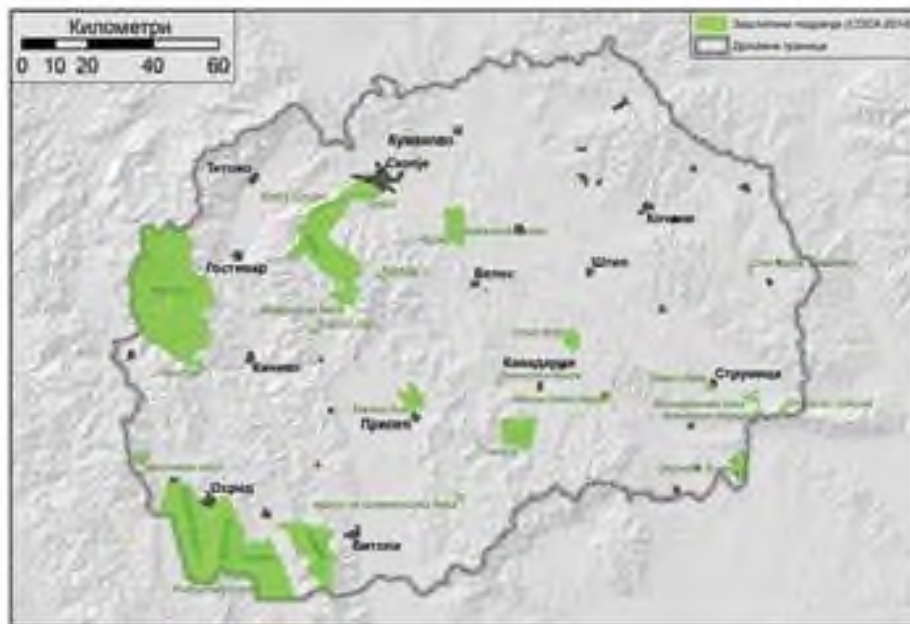
Таблица 2.1.7-2 *Брой и площ на защитените територии в различни категории на защита (Източник: МОСПО, ЗДЗД 2014 г.).*

Категория на защита според IUCN	Брой места	Покритие (ha)	% от територията на държавата
Ia. Строг природен резерват	2	7787	0,3
Ib. Природна територия	-	-	-
II. Национален парк	3	114870	4,48
III. Природна забележителност	67	78967.5	3,0
IV. Природен парк	12	3045	0,12
V. Защитен ландшафт	1	108	0,004
VI. Многофункционална зона	1	25305	0,98
Общо	86	230083	8.9

По този начин към момента обособената териториална мрежа включва 86 площи, с обща площ от 230083 ха или 8,94% от територията на Република Северна Македония.

Повечето от тях попадат в категорията национални паркове с около 4,47%, след това природни забележителности с 3,07% и многофункционалната зона Ясен с 0,97% от националната територия. На следващата фигура е дадена карта на съществуващите в момента национални защитени територии

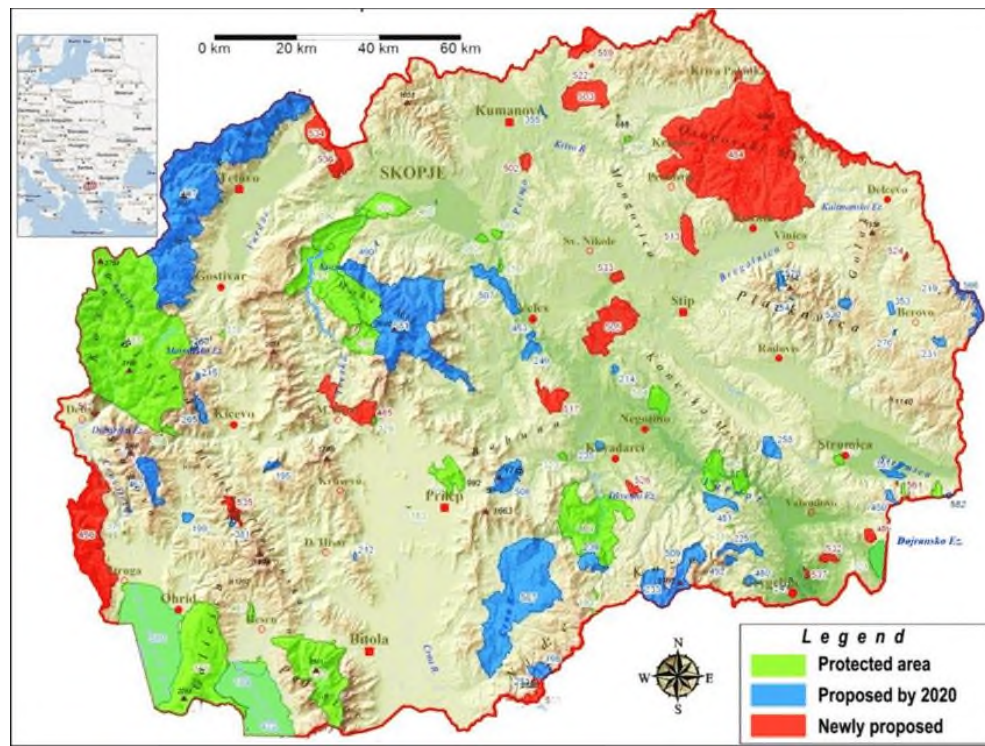
Фигура 2.1.7-6 Карта на действащата Национална мрежа от защитени територии в Република Северна Македония

Както се вижда от горната карта, по-голямата част от националните защитени територии (включително площта на общия им териториален обхват) се намират в западната част на страната, а само няколко зони с много малък териториален обхват се намират в източната част, където е територията на програмата.

Настоящата мрежа от защитени територии не е ефективна и не се справя с много предизвикателства: териториите са обявени под различни категоризации; процесът на повторното обявяване протича много бавно; има забележима разлика в разположението на защитените територии между източната и западната част на Република Северна Македония; голяма част от областите нямат управленски субекти или номинираните лица имат недостатъчен капацитет или не изпълняват каквато и да е мярка/дейност (номинирани само на хартия); изготвени са планове за управление само на националните паркове и няколко други зони; като изключение законово основание за отпускане на средства от централния бюджет, защитените територии все още се самофинансират.

В тази връзка през 2010 г. беше направен подробен анализ на всички защитени и предложени за опазване територии, включени в Проучването на природното наследство по ЗУТ на Република Северна Македония (прието през 2004 г.) и други документи, като част от ПРООН/ГЕФ В резултат на това беше предложен проект Укрепване на екологичната, институционалната и финансова устойчивост на системата от защитени територии в

Република Северна Македония и „Представителна национална мрежа от защитени територии и зони, предложени за опазване” (според следващата фигура), който ще допринесе за повече ефективно опазване на видове, местообитания и екосистеми от национално и световно значение. Представителната национална мрежа от защитени територии включва 99 зони. Тя обхваща площ от около 20% от националната територия и е в съответствие с целите на Конвенцията за биологичното разнообразие до 2020 г. Още по-важното е, че мрежата включва зони с различни природни ценности (блата, планински райони, алпийски, горски райони, равнинни и дори полуестествени екосистеми) в сравнение със старата система от защитени територии (законно все още несъществуваща), която беше ориентирана повече към горски, алпийски и езерни екосистеми.

Фигура 2.1.7-7 Карта на потенциално бъдещата Национална мрежа от защитени територии в Република Северна Македония

По важни защитени територии с международен режим на защита – Рамсарски места.

В съответствие със задълженията на Конвенцията за влажните зони с международно значение, особено като местообитание на водолюбивите птици (Рамсар, 1971), Рамсарският списък включва две защитени зони на Република Северна Македония: Преспанско езеро (1995) и Дойранско езеро (2007). Вторият се намира в териториалния обхват на програмата и е разделен между Република Северна Македония и Гърция.

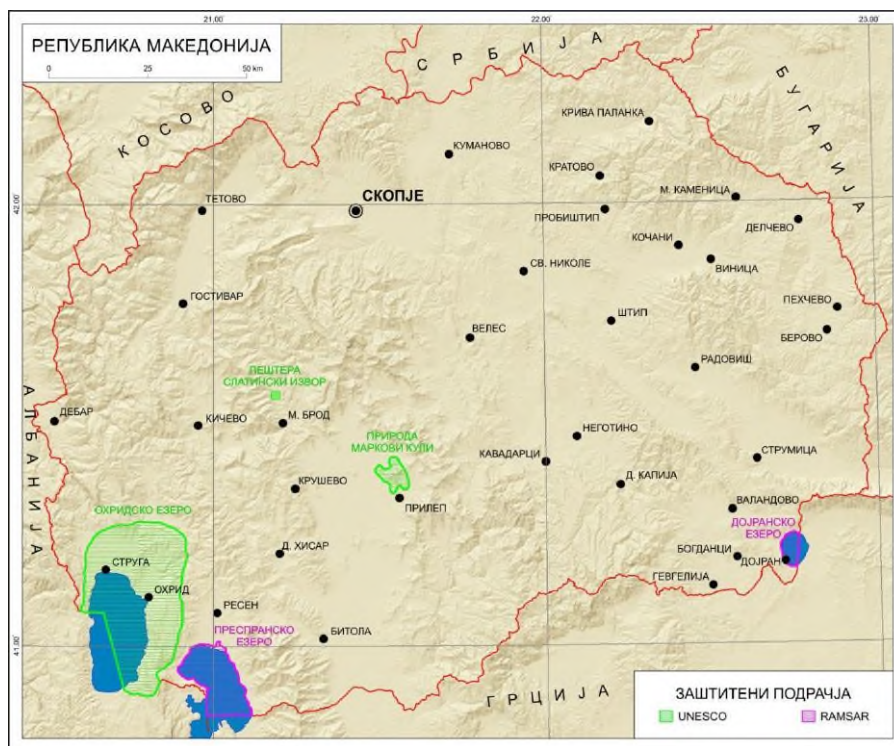

Figure 2.1.7-8 Ramsar sites in the Republic of Macedonia

Обобщение за състоянието на защитените зони и територии:

Територията на трансграничния район е изключително богата на ценни естествени природни територии под законова защита. Всички дейности следва да са съобразени с режимите на управление съгласно нормативната уредба, нормативните и административни актове за обявяването на защитените територии и зони, както и с плановете им за управление.

2.1.8. Състояние на ландшафта

За опазването на ландшафта освен националното законодателство съществена роля играе *Европейска конвенция за ландшафта*. Главната цел на Конвенцията е да съхрани европейското културно и природно наследство, които определят облика на общоевропейския ландшафт. Друга цел на конвенцията е да демонстрира, че природните и културните компоненти на ландшафта могат да бъдат опазвани и укрепвани и без обявяването им за паметници. Двата основни аспекта на конвенцията са:

- признаването на ценността на всички компоненти на ландшафта и значението им за осигуряване на качеството на живот на хората и тяхната самобитност;
- активната роля на обществото при възприемането и оценката на ландшафта.

Характеристиката на ландшафта в трансграничния район е както следва:

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Съгласно Ландшафтното райониране по Г. Петров, 1997 г., районът на двете области попада в Южнобългарската планинско-котловинна област, като заема части от

Крайщенската, Осоговско-Среднострумската, Южнострумската, Рилската и Пиринската подобласти. Като класове ландшафти преобладават котловинните и планинските.

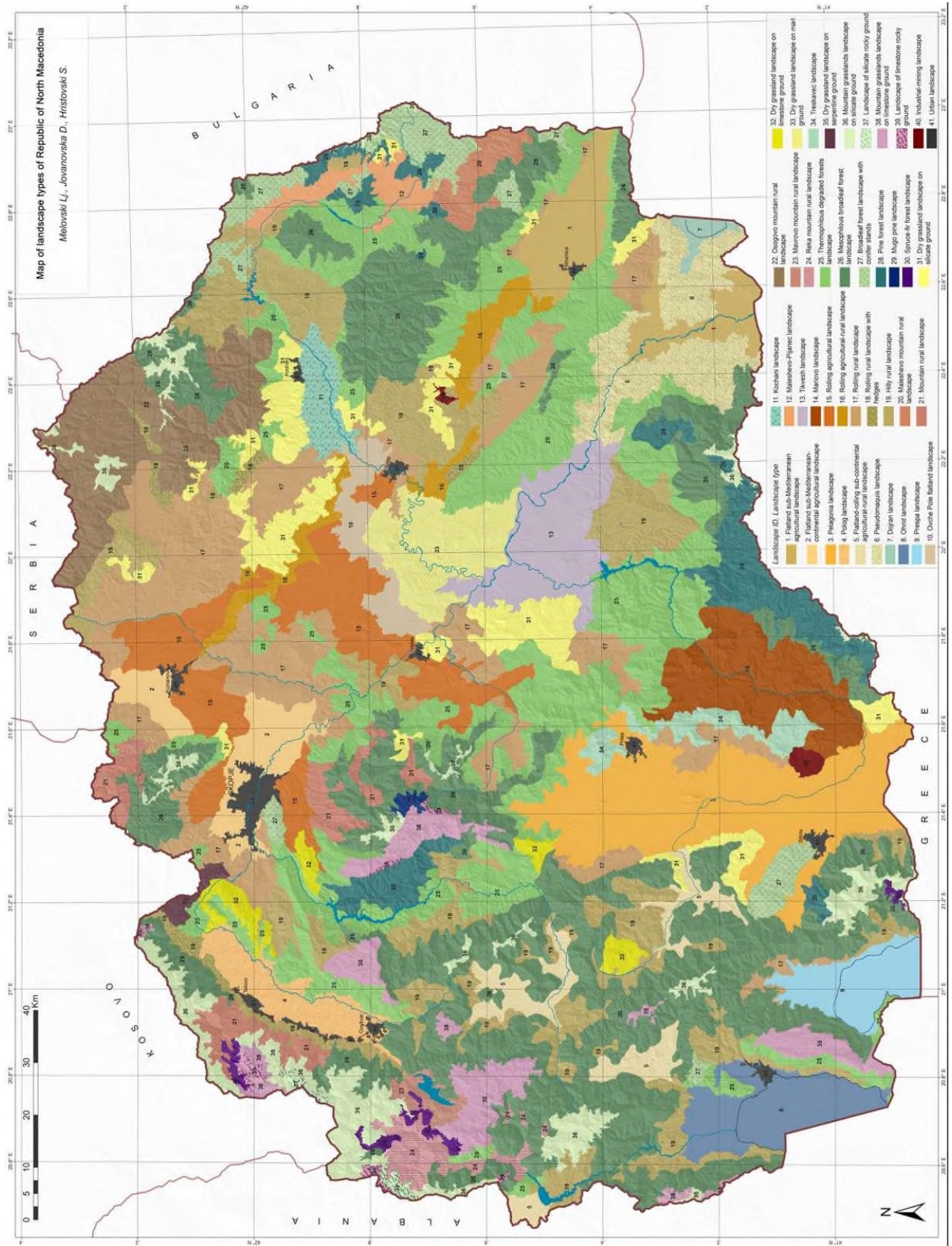

Фигура 2.1.8-1 Карта на ландшафтното райониране (по Петров 1997 г.)

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Според предишни изследвания в Република Северна Македония може да има осем основни групи ландшафти (*Национална стратегия за защита на природата 2017-2027 г.*), като типове от почти всички (единствено без езерните ландшафтни типове) са представени в районите в обхвата на ТПГС и ТСИМ:

- Градски и промишлено-минни ландшафти;
- Земеделски ландшафти;
- Селски райони;
- Ландшафти на хълмисти пасища;
- Горски ландшафти;
- Ландшафти на високопланински пасища;
- Високопланински ландшафти със скална основа и скалисти участъци.

➤ **Ландшафти в пограничната зона - състояние**

В северната част на пограничната зона, преобладаващо се повтарят групите ландшафти на високопланинските субалпийски ливади и храсти върху интрузивни скали, ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху безкарбонатни седиментни скали, ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху варовикови скали, ландшафти на ливадно-степните дъна на междупланинските котловини върху неспоени кватернерни наслаги с висока степен на земеделско усвояване, ландшафти на планинските скали и сипеи в структурно-ерозионен релеф от карбонатни скали, ландшафти на високопланинските иглолистни гори върху интрузивни скали, ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху масивни и метаморфни скали, ландшафти на лесо-ливадно-степните възвишения от масивни и метаморфни скали сред равните дъна на междупланинските котловини със сравнително малка степен на земеделско усвояване, ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху безкарбонатни седиментни скали, ландшафти на среднопланинските широколистни гори върху масивни и метаморфни скали, ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху варовикови скали, ландшафти на високопланинските редки и нискостеблени гори върху кристалинни шисти и гнайси, ландшафти на ливадно-степните дъна на междупланински котловини с плиоценски песъчливо-глинести наслаги и с висока степен на земеделско усвояване, ландшафти на лесо-ливадно-степните възвишения сред равните дъна на междупланински котловини от масивни и метаморфни скали със сравнително малка степен на земеделско усвояване, ландшафти на високопланинските редки и нискостеблени гори върху мрамори, ландшафти на нископланинските ксерофитнохрастови гори върху метаморфни скали със сравнително малка степен на земеделско усвояване.

По южната част на пограничната зона преобладаващо се повтарят групите ландшафти на среднопланинските иглолистно-широколистни гори върху масивни и метаморфни скали, ландшафти на планинските скали и сипеи в структурно-ерозионен релеф от интрузивни скали, ландшафти на лесо-ливадно-степните възвишения сред дъната на вътрешнопланински котловини от масивни и метаморфни скали със сравнително малка степен на земеделско усвояване, ландшафти на ливадно-степните дъна на вътрешнопланински котловини с неспоени кватернерни наслаги и с висока степен на земеделско усвояване, ландшафти на ливадно-степните дъна на вътрешнопланински котловини с плиоценски песъчливо глинести наслаги и с висока степен на земеделско усвояване, ландшафти на нископланинските ксерофитнохрастови гори върху мезозойски и палеогенни глинеесто-песъчливи наслаги със сравнително малка степен на земеделско усвояване, ландшафти на високопланинските иглолистни гори върху кристалинни шисти и гнайси, ландшафти на високопланинските иглолистни гори върху мрамори, ландшафти на умереновлажния планински открит карст в метоморфозирани варовици, ландшафти на нископланинските ксерофитнохрастови гори върху метаморфни скали със сравнително малка степен на земеделско усвояване.

Състоянието на ландшафта се описва като комплекс от природни компоненти и антропогенни фактори, и е резултат от състоянието на компонентите и факторите на околната среда, описано в останалите подточки на **т.2.1** на ДЕО.

Всеки ландшафт има свой естетически капацитет, обусловен от неговата външна структура и екологичен капацитет, обусловен от вътрешния му строеж. Естетическия капацитет се определя от границата при която се запазва визуалното единство и естетическата хармония в ландшафта. Екологичният капацитет се обуславя от съхраняване механизмите на саморегулиране на ландшафта, обезпечаващо запазването на съществуващото екологично равновесие.

При съвременните ландшафти е важно да се вземе предвид степен на изменение на ландшафта от намесата на антропогенния фактор, предизвикващ понякога нарушаване на естественото равновесие и необходимост от опазване и възобновяване на природните дадености в съответния ландшафт. На тази база ландшафтите могат да се поделат най-общо на:

- **природни** ландшафти – те са формирани под влияние на природните фактори и не попадат под въздействие на човешката дейност. Както се вижда от анализа на биологичното разнообразие, защитените зони и територии в обхвата на трансграничния район, в него са разпространени изключително разнообразни естествени природни местообитания, със специфичен, ценен естествен ландшафт – в повечето случаи – със специфичен законов статут на опазване.

- **антропогенни** ландшафти – те са резултат от човешката дейност, която променя в различна степен някои от природните компоненти, формирайки техния специфичен характер и структура. Към антропогенните ландшафти се отнасят по-голяма част от съвременните ландшафти на земята, в т.ч. в разглежданата трансгранична територия.

От антропогенните най-застъпени са земеделските и основно пасищни ландшафти. В Източния район на Република Северна Македония има значителни по територия райони с развита оловно-цинкова индустрия, предвид разработваните находища (които водят до най-значително и неблагоприятно засягане на ландшафта), описани като „горещи индустриални точки“. На територията на Република България също най-засегнати са териториите, в които е извършван/се извършва добивна дейност. Слабо засегнати от антропогенната дейност в трансграничния район са единствено среднопланинските и високопланинските ландшафти – в по-голямата си част това са горски територии – най-застъпени са боровите, дъбовите и буковите. Проблем за територията на Република Северна Македония е интензивното изсичане на дъбовите гори, поради което в момента тези гори са във фаза на формиране на млади разсадници с различна гъстота.

Като **чувствителни ландшафти** се определят териториите по поречията на реките, защитените територии, влажните зони и зоните от европейската екологична мрежа Natura 2000, защитените територии за опазване на природата и екосистемното разнообразие, обектите на културното наследство. В тях всякаква намеса би могла да има необратими последици върху устойчивостта на ландшафтните комплекси. Както беше споменато по-горе при естествените ландшафти, трансграничния район е богат на такива чувствителни

ландшафти, което поставя високи изисквания и не малко ограничения към дейностите, които могат да бъдат осъществявани на тази територия.

Обобщение за състоянието на ландшафта:

Местоположението, релефът и климатичните особености на трансграничния район способстват за наличието на голямото му ландшафтно разнообразие. Преобладават планинските и котловинни ландшафти, както и антропогенните спрямо естествените природни ландшафти. Конкретно в пограничния район усвоеността на територията и степента на урбанизация е значително по-ниска от колкото в посока към вътрешността на двете държави. Богатството на района на естествени, в т.ч. чувствителни ландшафти, поставя високи изисквания и не малко ограничения към дейностите, които могат да бъдат осъществявани на тази територия.

2.1.9. Състояние на материалните активи

Като дълготрайни материални активи се разглеждат земята/съответно земеползването и изградените обекти и инфраструктура. Земеползването е разгледано подробно в т. 2.1.5 на ДЕО. Основните видове инфраструктура в трансграничния регион, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, са:

1. *Културна инфраструктура;*
2. *Транспортна инфраструктура*
3. *Eurovelo 13*
4. *Комунална инфраструктура;*
5. *Сграден фонд (обществен, в т.ч образователна, здравна, социална и др. инфраструктура);*
6. *Градска инфраструктура, в т.ч пешеходна и велосипедна инфраструктура; паркове и детски площадки; спортна инфраструктура.*
7. *Информационни и комуникационни технологии.*
8. *Туризм*

➤ Културна инфраструктура:

Културата е сред най-важните фактори в рамките на трансграничното сътрудничество, тъй като дава ясна представа за общите черти и осигурява обща идентичност за региона. Това е предпоставка за атрактивен туристически продукт и освен това може лесно да се използва като двигател за регионално развитие и просперитет. Културното наследство обхваща материално и нематериално движимо и недвижимо наследство като съвкупност от културни ценности, които носят историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. Характеристика на културното наследство в трансграничния район е направена в т. 2.1.10 на ДЕО.

➤ Транспортна инфраструктура

От значение за постигането на целите и приоритетите на ПТС и ТСИМ са транспортните връзки и свързаност между Република България: 2 NUTS III области:

Благоевград и Кюстендил и Република Северна Македония: 3 NUTS III райони: Североизточен, Източен и Югоизточен.

Системата за мобилност, която свързва България с Република Северна Македония, се обслужва най-вече от шосеен транспорт: през нея минават три големи международни трасета: София-Кулата-Солун (част от Европейски коридор № 4), София-Кюстендил-Гюешево-Скопие (част от Европейски коридор № 8) и Куманово-Велес-Гевгелия (част от Европейски коридор № 10).

Атлантически, Балтийско море — Адриатическо море, Средиземноморски, Северно море — Балтийско море, Северно море — Средиземно море, Ориент — Източно Средиземноморие, Рейнско — Алпийски, Рейн — Дунав, Скандинавия — Средиземноморие

Източник: Европейската комисия.

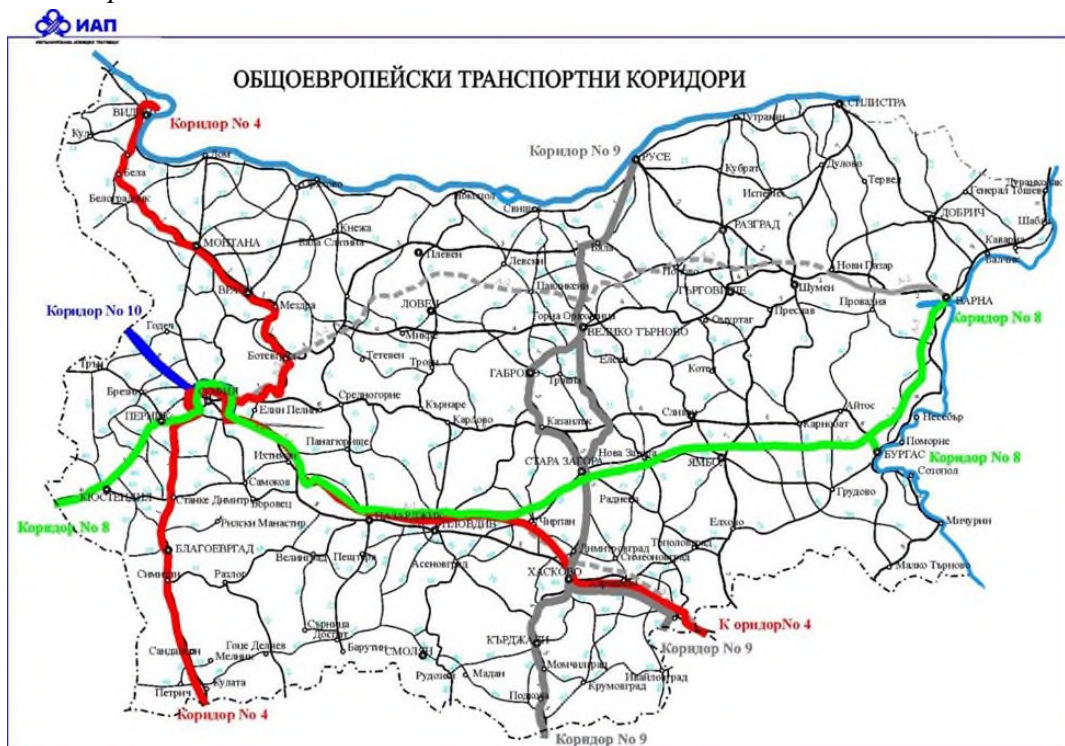
Фигура 2.1.9-1 Основна пътна мрежа на Европейския съюз

Области Кюстендил и Благоевград попадат в Югозападния район на развитие, през който преминава коридора от основната TEN-T мрежа на ЕС „Ориент/Източно-Средиземноморски”, част от който, от значение за разглежданата територия, е железопътно и пътно трасе по направление “София – граница Република Северна Македония”. Като част от направленията на основната TEN-T мрежа, някои от тях се нуждаят от доизграждане и развитие, за да отговорят на европейските изисквания за качество и сигурност на международните превози – АМ «Струма», АМ «Европа», скоростен път «Гюешево-Кюстендил-Радомир-Перник-София».

Съгласно друга основна европейска класификация през област Кюстендил минава Транс-европейски транспортен коридор № 8 с направление: Бари/Бриндизи - Отранто/Отрантски проток – Пристанище Драч/Пристанище Вльора – Тирана – Елбасан

– Кяфасан – Струга – Кичево – Гостивар – Тетово – Скопие – Куманово – Крива паланка – Деве баир – Кюстендил – София – Пловдив – Бургас/Варна (Фигура 2.1.9-1), част от които се препокриват с коридора от основната TEN-T мрежа на ЕС „Ориент/Източно-Средиземноморски”.

Фигура 2.1.9-2 Общоевропейски транспортни коридори на територията на Р България

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Кюстендил има изградена 621 км. пътна мрежа, от които:

- **АМ „Струма“**, с дължина на територията на областта – 44 км.
- **Републикански първокласен път I-6**, който в участъка от ГКПП Гюешево до Перник съвпада с европейски път Е 871, започва от границата със Република Северна Македония, минава през селата на община Кюстендил: Гюешево, Каменичка Скакавица, Раненци, Гърляно, Вратца, Жиленци, заобикаля северно град Кюстендил и минава през селата Цървеняно и Ябълково. Дължината на пътя на територията на област Кюстендил е 85 км.
- **Републикански второкласен път II-62** преминава през територията на областта с дължина 54 км, като пътят се отклонява при км 25.7 на Републикански първокласен път I-6 североизточно от град Кюстендил, след село Пиперков чифлик минава през селата Багреници и Нови чифлик.
- **Републиканските третокласни пътища** през област Кюстендил са с обща дължина 438 км.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Кюстендил има изградени 121 км. ж.п. линии, от които 64 км са електрифицирани. Основната ж.п. линия за

обслужване на областта с жп транспорт е ж.п. линия 6 Волюяк-Разменна-Батановци и Радомир-Гюешево (граница с Република Северна Македония), която е недостатъчно развита за интермодални/комбинирани транспортни услуги. Линията е част от основната TEN-T мрежа-коридор *Ориент/Източно-Средиземноморие*.

На територията на област Кюстендил е изграден един контролно-пропускателен пункт с Република Северна Македония - ГКПП Гюешево-Деве Баир.

Транспортната свързаност на Област Благоевград не е достатъчно "отворена" към Република Северна Македония. През територията на областта преминава коридора от основната TEN-T мрежа на ЕС „*Ориент/Източно-Средиземноморски*” - железопътно (жп линия 5 София - Владая - Радомир - Дупница - Кулата) и пътно трасе по направлението Видин–София–Кулата. Част от това трасе е АМ “Струма” (София-Перник-Благоевград-граница Гърция), с планирана дължина 169 км, от които са изградени 100 км., която е основно направление за връзка с Р. Гърция. Цялостното завършване на автомагистралата ще осигури значително подобрене на пътната мрежа в Югоизточна Европа и ще създаде условия за засилено сътрудничество между страните в южната част на Балканите, вкл. с Република Северна Македония. Трасето на АМ „Струма” припокрива част от **Транс-европейския транспортен коридор № 4** от Северозападна Европа към Гърция (*Дрезден/Нюрнберг – Прага – Виена – Братислава – Дьор – Будапеща – Арад – Букурещ – Констанца / Крайова – София – Солун / Пловдив – Хасково – Истанбул*). Това е най-натовареното трасе през България по направление север-юг.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Благоевград има изградена 716 км. пътна мрежа, от които:

- **АМ „Струма“**, с дължина на територията на областта – 49 км.
- **Републикански първокласен път I-1**, който е част от европейски път Е-79 „*Орадея – Крайова – Видин – София – Солун*“ и част от **транспортен коридор № 4**. Пътят е прекъснат от изградения участък на Автомагистрала „Струма“, която в бъдеще трябва да го замени в южната част от трасето му. Дължината на пътя на територията на област Благоевград е 75 км.
- **Републикански второкласен път II-19**, преминаващ изцяло по територията на Област Благоевград. Пътят се отклонява от Републикански път I-1 при град Симитли и достига до ГКПП Илинден - Ексохи. Дължината на второкласната пътна мрежа на територията на областта е 152 км.
- **Републиканските третокласни пътища** през област Благоевград са с обща дължина 440 км. От значение за региона, са:
  - Републикански път III-106, с дължина 25,3 км., който се отклонява при 363,2 км на Републикански път I-1 в северозападната част на Благоевград и достига до ГКПП Логодаж.

- Републикански път III-198, с дължина 94,7 км, който се отклонява при 87,7-и км на Републикански път II-19 в източната част на град Гоце Делчев и достига ГКПП Златарево – Ново Село.
- Републикански път III-1008, с дължина 35,9 км, който се отклонява при 417,1 км на Републикански път I-1 в с. Струмяни. Пътят е изграден до с. Клепало. Предстои доизграждането на пътя от с. Клепало до предвиденият нов ГКПП Клепало на границата с Република Северна Македония на билото на Малешевска планина.

По данни от НСИ към 31.12.2020г. на територията на област Благоевград има изградени 161 км. ж.п. линии, от които 104 км са електрифицирани. Основната ж.п. линия за обслужване на областта с жп транспорт е жп линията „София – Солун – Атина“.

На територията на областта се намират два контролно-пропускателни пункта с Република Северна Македония:

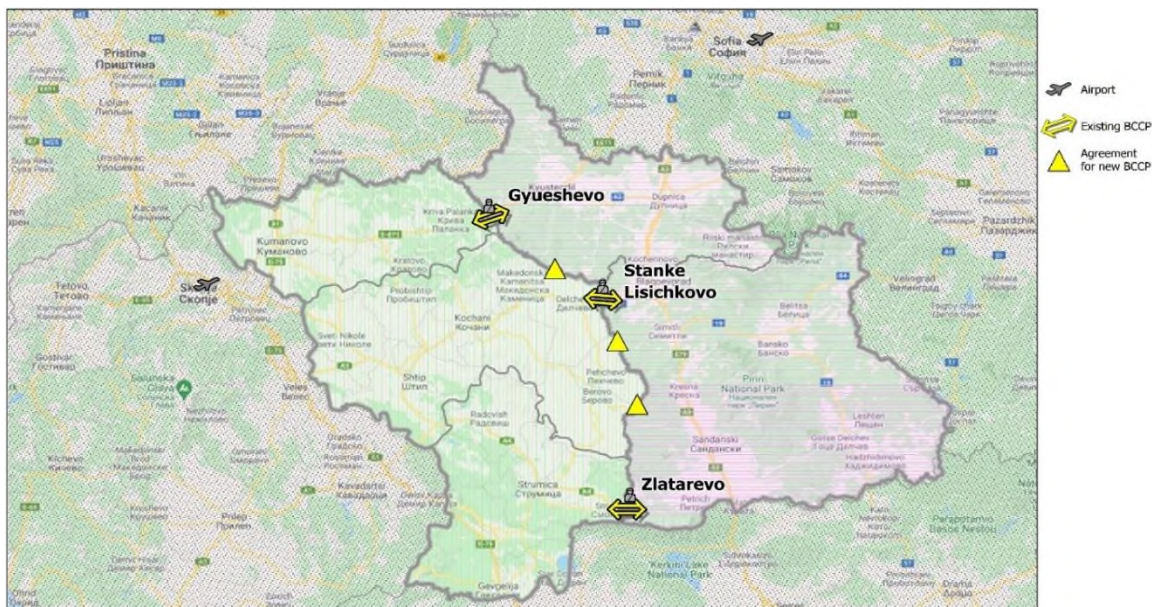
- ГКПП Логодаж (старо име ГКПП Станке Лисичково – Делчево), изграден край село Логодаж, на около 20 километра западно от Благоевград и на 10 километра източно от град Делчево, Република Северна Македония.
- ГКПП Златарево – Ново Село, изграден в близост до Ново село, на около 20 км западно от град Петрич и на около 25 км източно от град Струмица.

Системата за мобилност, която свързва България с Република Северна Македония, се обслужва от шосеен транспорт: през нея минават три големи международни трасета: София-Кулата-Солун (част от Европейски коридор № 4), София-Кюстендил-Гюешево-Скопие (част от Европейски коридор № 8) и Куманово-Велес-Гевгелия (част от Европейски коридор № 10).

Понастоящем има 3 работещи контролно-пропускателни пункта:

- *ГКПП Гюешево-Деве Баир* – Транспортният достъп е по Републикански път I-6 от страна на Р България и навлиза в Република Северна Македония по шосе № 2.
- *ГКПП Логодаж* (старо име ГКПП Станке Лисичково – Делчево). Намира се край село Логодаж, на около 20 километра западно от Благоевград и на 10 километра източно от град Делчево, Република Северна Македония. От българска страна до пропускателния пункт се стига по Републикански път III-106, от където продължава в Република Северна Македония по път № 5 от пътната мрежа на Република Северна Македония. От страната на Република Северна Македония пунктът е крайна точка на път А3 (бъдеща магистрала) свързващ Охрид с българската граница през Битола, Прилеп, Велес, Щип, Кочани и Делчево
- *ГКПП Златарево - Ново Село*. От българска страна ГКПП Златарево – Ново Село се намира до Ново село, на около 20 км западно от град Петрич и на около 25 км източно от град Струмица. От българска страна до

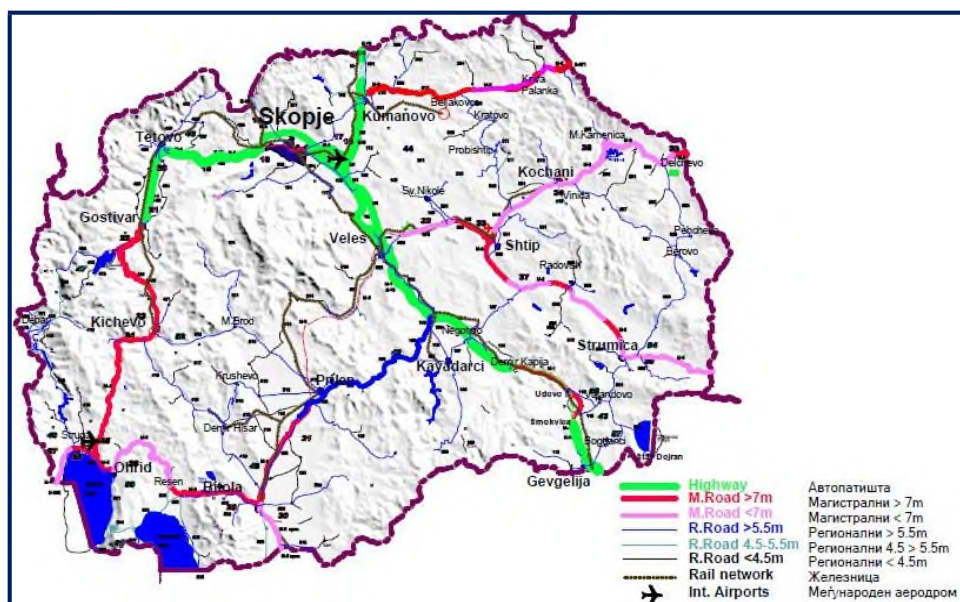
пропускателния пункт се стига по Републикански път III-198, от където продължава в Република Северна Македония по № 6 от пътната мрежа на Република Северна Македония. От страната на Република Северна Македония пунктът е крайна точка на път А4, който свързва Скопие (през Щип, Радовиш и Струмица) с българската граница.

Фигура 2.1.9-3 ГКПП между Република България и Република Северна Македония (изградени и планирани)

Като страна без излаз на море, **Република Северна Македония** е особено зависима от добре развита пътна и железопътна мрежа за своето икономическо и социално развитие. Ключовите елементи на тази мрежа също са част от Трансевропейската транспортна мрежа. През районите на Република Северна Македония, които попадат в обхвата на ПТС и ТСИМ, преминават два от общеевропейските транспортни коридори София-Кюстендил-Гюешево-Скопие (част от Европейски коридор № 8) и Куманово-Велес-Гевгелия (част от Европейски коридор № 10), което ги прави много стратегически по отношение на транспортните връзки. На следващата фигура е показана пътната мрежа и връзката с други видове транспорт.

Фигура 2.1.9-4 Пътна мрежа в Република Северна Македония и връзка с други видове транспорт

Пътната инфраструктура в **североизточния регион** на Република Северна Македония се състои от 888 км местен път, 370 км регионален и 99 А пътна мрежа (Скопие - Куманово границата със Сърбия) и А2 (Куманово - Крива Паланка - Граница с Р България). Основната инфраструктура за движение в региона е пътят Куманово-Крива Паланка - Деве Баир и регионалният път за Кратово и Свети Николе. Състоянието на основната пътна инфраструктура и на местните пътища е незадоволително. В община Крива Паланка около 90% от населените места не са свързани с асфалтови пътища.

На територията на североизточния регион се намира *ГКПП Гюешево-Деве Баир* – Транспортният достъп от страна на Република Северна Македония е по шосе А2.

През североизточния регион минава Транс-европейски транспортен коридор № 8 с направление: *Бари/Бриндизи - Отранто/Отрантски проток – Пристанище Драч/Пристанище Вльора – Тирана – Елбасан – Кяфасан – Струга – Кичево – Гостивар – Тетово – Скопие – Куманово – Крива паланка – Деве баир – Кюстендил – София – Пловдив – Бургас/Варна* и част от основната ТЕН-Т мрежа *Ориент/Източно-Средиземноморие*. Република България все още няма железопътна връзка с Република Северна Македония. Изграждането на високоскоростна железопътна линия София-Гюешево ще допринесе за улесняване на връзката между столиците на двете страни. Проектираната железопътна връзка Куманово - границата с Република България е с обща дължина 96,8 км, със скорост 100 км/ч - 130 км/ч, осигуряваща комбиниран трафик (както пътнически, така и товарен). Проектът е разделен на две части:

- Обновяване и реконструкция на железопътния участък Куманово - Беляковце. Отсечката е с дължина 28,6 км и около 65% от строителните работи са завършени.

- Изграждане на железопътния участък Беляковце - Деве Баир, включващ множество тунели (около 55) и повече от 35 моста.

Изграждането на железопътната линия е висок приоритет - както с оглед свързването на железопътните мрежи на двете съседни държави, така и за осигуряване на правилното функциониране на коридора на ЕС TEN –Т.

През **Източния регион** не минават пътища от Транс-европейската транспортна мрежа. Пътната мрежа в региона е средно развита, като състоянието на някои от регионални пътища *М -5: Велес - Щип - Кочани - Македонска Каменица – Делчево, R -523: Делчево - Пехчево - Берово, R- 527: Кочани - Винаца - Берово и R-603: Радовиш-Берово*, е лошо. Пътните участъци Кочани - Пониква, Винаца - Берово, Делчево - гранични пунктове (Станке Лисичково) и Берово - граничен пункт (Клепало) са частично реконструирани.

На територията на Източния регион се намира *ГКПП Логодаж* (старо име ГКПП Станке Лисичково – Делчево). Намира се на 10 километра източно от град Делчево, Република Северна Македония. От страната на Република Северна Македония до пункта се стига по път № 5 от пътната мрежа на Република Северна Македония, като пунктът е крайна точка на път А3 (бъдеща магистрала) свързващ Охрид с българската граница през Битола, Прилеп, Велес, Щип, Кочани и Делчево.

В този регион предстои разкриване на нов ГКПП *Клепало*, като на територията на Република Северна Македония новият ГКПП, както и пътят за достъп до него, са изградени през 2001 г.

Развитието на железопътната мрежа в източния регион може да се оцени като ниско. През района минава част от железопътната линия Велес-Кочани (70 км), като населените места, които са свързани с ж.п. транспорт са Щип и Кочани.

Югоизточният регион има добра пътна инфраструктура. От общо 14 395 км пътна мрежа на цялата територия на Република Северна Македония, 1 557 км, или 10,82% от пътната мрежа се намира в този регион. Пътната инфраструктура свързва страната с европейската пътна мрежа (международни коридори), като основно значение има магистрала А4 от Миладиновци - Свети Николе - Щип, с обща дължина от 47,1 км. Магистралите и магистралите (А1 и А4), които преминават през региона, са в сравнително добро състояние. Участъкът от магистрала А1 Демир Капия - Смоквица (връзка с А2) е в процес на изграждане.

На територията на югоизточния регион се намира ГКПП Златарево – Ново Село, изграден в близост до Ново село на около 25 км източно от град Струмица. ГКПП е крайната точка на път А4, който свързва Скопие (през Щип, Радовиш и Струмица) с българската граница. Състоянието на участъка от пътя Струмица - границата с Р. България е лошо, както поради състоянието на самото пътно платно, така и по отношение на хоризонталната и вертикалната сигнализация.

➤ **Комунална инфраструктура:**

Енергийна инфраструктура и ВЕИ

Електропреносната мрежа в **Република България** е част от обединената преносна мрежа на страните от континентална Европа и развитието и е тясно свързано с развитието на

мрежите на съседните страни, като за целта са изградени междусистемни връзки. Изградени са:

- Подстанция „Червена могила“ 400/110 kV на територията на община Радомир (област Перник) е изградена за нуждите на бившия завод за тежко машиностроене „ЗТМ Радомир“. От нея е изграден и междусистемен електропровод за връзка с Република Северна Македония;
- Подстанция „Благоевград“ 400/110 kV се явява основен източник на електроенергия за югозападната част на страната. От нея е изграден и междусистемен електропровод за връзка с Р. Гърция.

На територията на трансграничния регион функционира една топлоелектрическа централа - ТЕЦ „Бобов дол“, отдаваща произведената електроенергия в системата 220 kV, и множество водноелектрически централи, предимно на територията на област Благоевград, свързани към мрежата 110 kV.

През територията на трансграничния регион преминава газопреносната мрежа за транзитен пренос, както и южният клон на националната газопреносна мрежа. Отклонения от националната газопроводна мрежа захранват областните градове Благоевград, Кюстендил и други по-големи градове в разглежданата територия.

Предвид природните условия в трансграничния регион, по-отдавна изградените мощности от ВЕИ са основно на база водна енергия, повечето разположени на територията на община Сандански (област Благоевград).

Трансграничният регион в обхвата на *Република Северна Македония* е сравнително беден и зависим по отношение на енергийните възможности. Важна роля за осигуряването на електрическа и топлинна енергия имат и възобновяемите енергийни източници. Изградени са две малки водноелектрически централи-Калиманци и Зрновци, но продължава изграждането на голяма инвестиция в хидросистемата Злетовица. По този начин би се осигурила вода за населението, вода за напояване на плодородна земя и производство на електроенергия през малките водноелектрически централи в системата Злетовица, река Брегалница и нейните притоци: Оризарска, Зрновска и Кочанска река. Наличен е потенциал за изграждане на малки водноелектрически централи, като при такива инициативи следва да се отчитат тенденциите и рисковете по отношение на изменението на климата.

Освен хидроенергията, слънчевата енергия, геотермалната енергия, биомасата и вятърната енергия имат символичен дял по отношение на производството на енергия.

ВиК инфраструктура

На територията на *Република България* има добре развита водоснабдителна и канализационна инфраструктура, която посредством групови селищни водоснабдителни системи осигурява достъп до питейна вода на 99,4 % от населението на страната.

В област Благоевград само две общини имат висок процент неводоснабдено население. Това са община Якоруда, в която от 8 населени места неводоснабдени са половината, но в тях живее една пета от населението на общината, и община Гърмен, където от 16 населени места 4 са неводоснабдени и неводоснабденото население е 16 %. С много

по-голям брой неводоснабдени населени места са общините Петрич (21 броя) и Сандански (13 броя), но с ограничен относителен дял на живеещото в тях население - съответно 2,15 % и 0,87 %, което е обяснимо предвид спецификата на дисперсната селищна система в тях.

Повечето населени места в двете области – както агломерации с над 10 000 е.ж., така и населени места с до 2000 е.ж имат изградени и функциониращи ПСОВ.

На територията на **Република Северна Македония** изградена водоснабдителна и канализационна инфраструктура е налична предимно в градските центрове на общините. Покритието за градското население варира от 80% до 100%, докато в селските райони то варира от 0% до 80%. Някои селски райони нямат подходящи системи или септични ями за отпадъчни води. Изградени са 6 ПСОВ в региона.

Като цяло наличната ВиК-инфраструктура се характеризира със загуби както на питейна вода по мрежата до достигане на потребителите, така и с изтичане на отпадъчни води по време на транспортиране, което увеличава риска от замърсяване на почвата и подземните води.

Инфраструктура за управление на отпадъците

Информация за управлението на отпадъците и свързаната с това инфраструктура е представена в т. 2.1.12 на ДЕО.

Eurovelo – европейска мрежа за велосипедни маршрути

В допълнение към мрежата TEN-T в района на ТГС преминава един от европейските веломаршрути, а именно EuroVelo 13 Пътека за Желязна Завеса – с дължина над 9 950 км. Той дава възможност за посещение на 20 държави, започващи в Северна Финландия, преминаващи близо до Балтийско море, Германия, Чехия, Словакия-Братислава, Румъния и завършващи в Република България в малкия черноморски град Резово.

Маршрутите Eurovelo имат туристическа цел, поради което не свързват големите градове, а се стремят към места с важно природно или културно наследство. За съжаление, нито един от сегментите на коридора Eurovelo, преминаващ през Република Северна Македония и Република България, не е развит или поне с налична сигнализация.

Фигура 2.1.9-5 Карта на EUROVELO 13 Пътка от желязна завеса – мрежа на Европейския велосипеден маршрут

Обществен сграден фонд и градска инфраструктура

Населените места в областите и районите в обхвата на ПТГС и ТСИМ са обезпечени със сгради на образователната, здравната и социалната инфраструктура.

Установени са места за обществено ползване, зелени площи като част от зелената система на общините, спортна инфраструктура, в т.ч. пешеходна и велосипедна инфраструктура; паркове и детски площадки; игрища, спортни зали и др.

Съгласно анализите на състоянието на инфраструктурата, не малка част от нея е амортизирана и неподдържана, поради липса на средства, особено в периферните гранични райони.

Информационни и комуникационни технологии.

През 2017 г. около 67 % от домакинствата в Република България имат достъп до интернет, а 63 % имат настолен компютър, лаптоп или таблет. Почти 67 % от домакинствата имат бърза и надеждна широколентова връзка, която освен фиксирана кабелна връзка включва и интернет връзка през мрежата на мобилните оператори. През периода 2013-2017 г. относителният дял на домакинствата с достъп до Интернет се е увеличил с 13,6 процентни пункта, а използването на широколентов достъп се е увеличило с 13,3 пункта.

Въпреки положителната тенденция през последните години, широколентовото покритие в Република България все още е под средното за ЕС 28 и има дисбаланс между гъсто населените райони и слабо населените.

В Република Северна Македония използването на широколентова интернет връзка и мобилна широколентова връзка е най-високо в североизточния регион – показващ дял от

90%, докато делът на лицата (на възраст от 15 до 74 години), които са използвали интернет през 2018 г., е регистриран в регионът е 93%. Източният регион демонстрира, че делът на домакинските единици, които са имали достъп до интернет през 2018 г., е 77%, докато делът на лицата (на възраст от 15 до 74 години), използвали интернет през 2018 г., достига 85%. Подобно е положението в Югоизточния регион, където цифрите са много близки до Източния, съответно 77% от домакинските единици, които са имали достъп до интернет, и 84% лица (на възраст от 15 до 74 години), които са използвали интернет през 2018 г.

С изключение на Североизточния регион, във всички останали области/региони делът на домакинствата с достъп до интернет е под националния и средния за ЕС 28.

Въпреки, че все още е под средното за ЕС 28, както Република България, така и Република Северна Македония през периода 2014-2018 г. демонстрират значително увеличение на дела на домакинствата с достъп до интернет, като отчитат увеличение от 5% само за 2018 г. в сравнение с 2017 г.

Туристическа инфраструктура⁶⁹

Трайното възходящо развитие на националния туризъм в *Република България* е задоволително, но успоредно с това съществуват сериозни негативни фактори, които застрашават устойчивото развитие на утвърдените и новите дестинации. Те включват застаряването на населението, високата безработица в периферните райони, бедността, престъпността, изменението на климата, увеличаване на натиска върху природните ресурси и политическата нестабилност в региона.

През 2017 г. страните от ЕС продължиха да бъдат най-важният генериращ пазар за международен туризъм в Република България с относителен дял от 61,4% и общ обем от 5 450 280 туристически посещения (ръст от 8,2%). Прогнозата на Световната туристическа организация на ООН до 2030 г. предвижда стабилно възходящо развитие на туризма в региона.

Въз основа на териториалната концентрация и туристическите ресурси, Република България е концептуално разделена на девет туристически региона. Разделянето на туристически региони помага за формирането на регионални туристически продукти и внедряването на регионален маркетинг и промоция. Концентрацията и качеството на туристическите ресурси по региони, както и наследените характеристики на продукта определят основната и разширена специализация на регионите.

В контекста на туристическото зонироване територията на програмата от българска страна попада в следните туристически региони:

- Софийска област (популярна за бизнес и културен туризъм)
- Рило-Пирински район (популярен за планински и религиозен туризъм)

В обхвата им попадат: Национални паркове Рила и Пирин, Витоша, Природни паркове Рилски манастир и Беласица, много резервати и природни забележителности.

Всички те представляват безценен потенциал за развитие на туризма и за опазване на богатото биоразнообразие от национално и общоевропейско значение. В допълнение към

⁶⁹ http://www.ipa-cbc-007.eu/sites/ipacbc-bgmk-105.gateway.bg/files/draft_analysis_bg-rmm.pdf

тези фактори се добавя и разнообразието от исторически периоди и съответните културни ценности. Те са предпоставка за социализация и валоризация чрез туристически продукти, които интегрират не само културно-историческото наследство, но и природните ресурси в района.

Планините Рила и Пирин имат добре развита туристическа инфраструктура. Има много курорти, които предлагат много добри условия за почивка.

Двата големи курорта в област Благоевград – Банско и Сандански предлагат ежегодно настаняване и осигуряват сравнително добре развита туристическа инфраструктура (ски и спа), която е в процес на по-нататъшно обновяване. Извън тези курорти настаняването е представено предимно от семейни хотели, къщи и стаи за гости, докато планинските хижи и заслони са в лошо техническо състояние. В националните и природни паркове е изградена туристическа инфраструктура по маршрутите на екотуризма. С малки изключения, в другите планини практически няма развита туристическа инфраструктура.

Разнообразието от природни и културни забележителности в **Република Северна Македония** има значителен потенциал за определяне на целево ориентирано туристическо предлагане. От друга страна, анализът показва липса на дефинирани туристически продукти, както на национално, така и на регионално ниво. Туристическото предлагане се създава спонтанно от доставчиците на туристическите услуги, без насоки и подкрепа от правителството. В резултат то включва предимно базови туристически продукти, докато по-атрактивни услуги и туристически договорености не се развиват. Установява се необходимостта от подобряване на сектора, основно свързано с определяне и установяване на национални приоритети за бъдещо развитие на туризма в страната, както за вътрешния, така и за чуждестранния туризъм.

Броят на туристите в Република Северна Македония се увеличава всяка година. Средногодишното увеличение на туристите е 15%, докато само през април 2018 г. то нараства с 21,4% спрямо същия период на миналата година. Вътрешните туристи са се увеличили с 10,8%, докато чуждестранните туристи са се увеличили с 23%.

Граничното разнообразие от туристически ресурси на Република Северна Македония също се крие в нейното природно наследство, обогатено с разнообразни релефи и климат. По отношение на приноса за развитието на туризма Югоизточният регион има най-висок дял в сравнение с други два региона, докато за 2018 г. най-ниският процент туристи и нощувки са регистрирани в Североизточния регион. Анализите на потенциалите включват идентифициране на съществуващите силни страни за развитието на туризма в граничните региони и показват, че основните предположения за туризма са тясно свързани със съществуването на природни ценности и привлекателност, културно наследство, социално и икономическо развитие на регионите, транспортни комуникации и достъпността на регионите.

Обобщение за състоянието на материалните активи:

Състоянието на материални активи показва необходимост от целенасочени мерки за преодоляване на следните основни недостатъци:

- Недостатъчно развита и поддържана инфраструктура за достъп до културно - исторически обекти и природни забележителности;
- Недостатъчни съвместни действия в областта на обмена на културно наследство;
- Недостатъчно развита инфраструктура позоваваща се на екологосъобразно, алтернативни и зелени решения за облагородяване на градската и извънградска среда и покриване нуждите на региона за висок стандарт на живот
- Недостатъчна информационна и комуникационна свързаност и дигитализация
- Различия в административните системи и подходи за опазване на природното и културното наследство;
- Ниско ниво на информационна сигурност и осведоменост;

От друга страна, направеният анализ показва наличието на изключителен потенциал за развитие на трансграничната инфраструктура и обособяването на зони с различни функции - култура, околна среда, туризъм и отдих, спорт, здравеопазване, социални услуги, труд и заетост, т.е. потенциал за развитие на трансгранични многофункционални зони в подкрепа на един по-свързан и конкурентен регион.

2.1.10. Културно-историческо наследство, включително архитектурно и археологическо наследство

Анализ на културното наследство, неговото състояние и потенциал за развитие е направен в *Териториалния анализ на трансграничния регион на Република България и Република Северна Македония*⁷⁰.

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

На територията на области Благоевград и Кюстендил в Република България са регистрирани 2 922 недвижими културни ценности (НКЦ) на материалното недвижимо културно наследство, както следва:

- За област Кюстендил 1 159 НКЦ и
- За област Благоевград - 1 763 НКЦ.

с тяхната принадлежност към определен исторически период като праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време, както и с научна и културна стойност като археологически, исторически, архитектурно-строителни, художествени, урбанистични, културни ландшафти с културни напластявания от взаимодействието на човека и природната среда, парково и градинско изкуство, етнографски, културни маршрути.

Културните ценности в трансграничния регион с категория „национално значение“ включват 99 обекта - 43 в област Кюстендил и 56 в област Благоевград, сред които са:

- Град Мелник и Роженския манастир;
- Античният и средновековен град Пауталия-Велбъжд, Кюстендил;
- с. Ковачевица, област Благоевград;

⁷⁰ http://www.ipa-cbc-007.eu/sites/ipacbc-bgmk-105.gateway.bg/files/draft_analysis_bg-rmm.pdf

- с. Долен, област Благоевград;
- Национален музей „Рилски манастир и неговата околна среда”, област Кюстендил;
- Древен и късноантичен град Никополис ад Нестум, село Гърмен, област Благоевград.

В списъка на Световно наследство на ЮНЕСКО на територията на област Кюстендил се намира следния обект на материалното културно наследство:

- Рилски манастир (1983 г.): имот 11 ha, охранителна зона 1 290 ha, изключителна универсална стойност. Критерий (VI): Рилският манастир е символ на българското Възраждане от XVIII-XIX век, влияе важно роля за развитието на културата и изкуствата на всички християнски народи със своята архитектура, стенописи, шедьовър на творческия гений на българския народ, който съхранява славянски ценности в опит да възстанови непрекъснатата историческа приемственост, символизира осъзнаването на славянска културна идентичност през вековете.

Паметници, включени в индикативния списък на България за Световното наследство на ЮНЕСКО са Град Мелник и Роженския манастир.

В допълнение, недвижимото културно наследство с национално значение на територията разглежданите области включва следните резервати:

- Град Мелник, област Благоевград, Решение на Държавния комитет по строителство и архитектура;
- Античният и средновековният град Пауталия-Велбъжд в центъра на град Кюстендил, област Кюстендил, Разпореждане на Бюрото на МС за обявяване на античния и средновековния град Пауталия-Велбъжд в центъра на град Кюстендил за архитектурен и археологически резерват;
- Село Ковачевица, област Благоевград, Разпореждане на МС за обявяване на с. Ковачевица и с. Долен за исторически и архитектурни резервати;
- Село Долен, област Благоевград, Разпореждане на МС за обявяване на с. Ковачевица и с. Долен за исторически и архитектурни резервати;
- Националният музей „Рилски манастир и принадлежащата му среда“, гр. Рила, област Кюстендил;
- Античен и късноантичен град „Никополис ад Нестум“ - с. Гърмен, община Гърмен - археологически резерват.

➤ ***Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)***

Североизточният регион е богат на исторически и културни обекти, сред които са:

- манастирски комплекс Свети Йоаким Осоговски в Крива Паланка;
- манастир Х. Богородица при село Матейце (XIV);
- манастир Х. Пресвета Богородица;

- Карпински манастир край село Орах;
- църкви Св. Никола (1851 г.) и св. Троица, в Куманово;
- църква „Св. Джорджи“ в село Старо Нагоричино (XIV).

Други важни архитектурни обекти са базар Айдук, кратовски кули и мостове в Кратово, национален музей в Куманово и други. Поради историческото си и културно значение кратовските кули са защитени със Закона за номиниране на стария град на Кратово върху културно наследство със специален знак.

В Източния регион като важни културно-исторически обекти можем да определим:

- древния град Астибо (днес Щип).
- Община Щип: Археологически обект Баргала;
- Община Винаца: Винашка крепост;
- Община Пробищип: Манастир „Св. Гаврил Лесновски ”,, Св. Спиридон ”в Злетово, местност Костомар и антично селище Карлуково;
- Община Берово: Манастир „Св. Архангел Михаил “, разположен в южната част на града; Църквата „Св. Богородица ”; старата християнска църква „Св. Илия “на Митрашинци; старата часовникова кула в центъра на града и др.
- Община Чешиново-Облешево: Църква „Архангел Михаил“ в с. Спанчево; старите фрески на „Великиот вход“ и „Богородица ширшажа небеса“; Църква „Манастирът” над с. Соколарци.

В Югоизточния регион по отношение на културно-историческите обекти се отличават:

- древния град Тивериополис, днес Струмица
- Църква „Свети Петнадесет тивериополски мъченици“ , гр. Струмица
- Манастир Велюша, гр.Струмица
- археологически обект „Вардарски рид“ край Гевгелия
- археологически обект „Исар“ край Валандово

По отношение на културните институции, в региона има 2 кина, 2 музея; 1 професионален театър. Това показва необходимостта от разширяване на предлагането на културни съоръжения в региона.

➤ **Трансгранични културни коридори и артерии**

Културния коридор „Диagonalен път“ (свързващ Югоизточна Европа с Азия) минава през територията на трансграничния регион. Този културен коридор е една от най-древните артерии, с трансконтинентален, дори от световно значение. Започвайки от Централна Европа към Словения, преминавайки последователно през Хърватия, Босна и Херцеговина, Сърбия, Република Северна Македония, Република България и Турция, продължавайки към Далечния изток. Многобройните му клонове са от една страна географски обусловени (преминаващи през долините на големи реки, низините между планинските вериги, удобните проходи), стремящи се към протока Босфор.

Пътят София-Охрид е културен коридор, минаващ през Република България и Република Северна Македония, свързваща манастирските агломерации около двата исторически града и религиозната културна област Метохия в Сърбия и Черна гора. Пътят София-Охрид е един вид религиозна ос, по която културните влияния се стичат към големия поклоннически път Виа Егнатия. Коридорът свързва манастирите и църквите на Света София, района Метохия и тези около Охридското езеро, както и обекти на световното наследство: Боянска църква-Република България, Стари Рас и Сопочани, Дечански манастир-Сърбия-Черна гора, Охридски църкви- Република Северна Македония.

➤ **Състояние на културните ценности**

Анализът на състоянието на културните ценности показва:

- ниско ниво на посещаемост на обектите на културното наследство в трансграничния регион;
- недостатъчни съвместни действия в сферата на обмен на опит;
- недостатъчно добре развита инфраструктура за достъп до културните и исторически места;
- различно административно устройство на двете държави, което възпрепятства съвместните действия за опазване на културното наследство;
- недостатъчно финансови средства;
- ниско ниво на интеграция на обектите на културното наследство в развитието на туристическите продукти.

Обобщение за състоянието на културното наследство:

Трансграничният район е богат на културни ценности, за които следва да се гарантира адекватно опазване и поддържане. Те определят високия потенциал за развитие на културен туризъм, който от една страна ще има съществен принос за осигуряването на финансови средства за опазването, а от друга – ще допринесе за развитието на допълнителни форми на заетост, допълнителни доходи и повишаване качеството на живот на местното население.

2.1.11. Състояние по отношение на вредните физични фактори

А. Шум

По отношение на вредните физични фактори, от най-голямо значение за трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ, е факторът шум.

Автомобилният трафик е основният източник на шумово замърсяване в Европа, като през следващото десетилетие се очаква нивата на шума да се увеличат, както в градските, така и в селските райони, поради развитието на урбанизацията и повишената нужда от мобилност.

За ограничаване на вредното въздействие на шума в околната среда е приета Директива 2002/49/ЕО от 25.06.2002 г. за оценка и управление на шума в околната среда.

И в Република България и в Република Северна Македония е прието законодателство за ограничаване на шума в околната среда.

По-долу е представена информация за състоянието на фактора и основните източници на шум в трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

➤ **Области Благоевград и Кюстендил (Република България)**

Основните източници на шум на територията на двете области са типичните източници, характерни за съвременните населени места – транспортните потоци на автомобилния и железопътния транспорт, както и локалните източници на шум (промишлени, комунално-битови - работилници, търговски обекти, заведения и др.).

Подробно разглеждане на **транспортната инфраструктура** е направено в т. **2.1.9** на ДЕО.

Локални източници на шум

Области Благоевград и Кюстендил (NUTS III), са разположени в Югозападен район (NUTS II), статистическа зона Югозападна и Южна Централна България (NUTS I).

Икономическото развитие на двете области следва общата динамика на икономическото развитие на Република България. Както и останалите райони от ниво 2, промишлеността заема второ място в секторната икономика. В сравнителен план от брутната добавена стойност (БДС) на Югозападен район, област Благоевград е с дял от 9%, а област Кюстендил с 3%. Основните производства от сектора са производство на хранително-вкусова промишленост, конфекция и текстил, въгледобив, производство на електрическа енергия, строителство и др.

За област Благоевград има издадени 7 комплексни разрешителни: „Енергоремонт - Кресна” АД – гр. Кресна; РДНО за общините Сандански, Струмяни и Кресна; РДНО за Община Петрич; РДНО за общините Гоце Делчев, Гърмен и Хаджидимово; РДНО за общините Разлог, Банско, Белица и Якоруда; «Карлсберг България» АД – Пивоварна Благоевград и Регионална система за управление на отпадъци, регион Благоевград - I-ви етап.

За област Кюстендил има издадени 4 комплексни разрешителни: „ТЕЦ Бобов дол” ЕАД, с.Каменик; „ТЕЦ „Бобов дол” ЕАД, с. Големо село; “КЕРАМИНЖЕНЕРИНГ” АД - клон КЗ ”БАГРЕНЦИ”; ЕТ “Валентин Георгиев – Валдис” .

Промишлеността се развива предимно в индустриалните зони, в непосредствена близост на вход-изходите на населените места, около основните пътни трасета.

Освен промишлените обекти, на територията на населените места има различни локални източници на шум (работилници, търговски обекти, заведения и др.) с ограничен обхват на шумово въздействие. Няма данни за превишения на нормите за шум в жилищните зони в резултат от такива източници.

Обобщени данни за шумовото натоварване в области Кюстендил и Благоевград

Законът за защита от шума в околната среда (ЗЗШОС) и съпътстващата го подзаконова нормативна уредба осигуряват пълно съответствие на българското законодателство с изискванията на Директива 2002/49/ЕО за оценка и управление на шума в околната среда.

Прилагането на Директива 2002/49/ЕО от страна на Р България, е свързано с изработване на Стратегическите шумови карти и планове за действие към тях за:

1. агломерациите с над 250 000 жители;
2. основните пътищата - с трафик над 6 000 000 преминавания годишно;
3. основните железопътни линии - с над 60 000 преминавания годишно;
4. основните летища с над 50 000 самолетодвижения годишно.

Агломерации Кюстендил и Благоевград не попадат като такава в обхвата ЗЗШОС, за които задължително следва да се изготвят Стратегически карти за шум (СКШ), както и план за действие към тях. На територията на двете области обаче преминават основни пътища (по смисъла на §1, т.10 на ДР на ЗЗШОС "Основен път" е републикански път, през който преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно."), които са включени в Актуализираната стратегическа карта за шум на 1 122,606 км пътни участъци в Р България, през които преминават над 3 милиона моторни превозни средства годишно и Плана за действие към нея, одобрен със Заповед № РД-01-240/27.04.2020 г. на Министъра на здравеопазването.

В изпълнение на изискванията на ЗЗШОС, както и на мерките одобрени в План за действие към Стратегически карти за шум (СКШ) от 2016 г. е изградена и въведена в експлоатация Система за непрекъснат и системен мониторинг на шума – касаещ жилищните зони и/или територии с детски, лечебни, учебни и обществени сгради в близост до основни пътни участъци от Републиканската пътна мрежа. Към системата е осигурен публичен достъп и визуализация на измервателните данни за шум в околната среда за пет броя терминали, от които няма ситуирани на територията на области Кюстендил и Благоевград.

Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) поддържа база данни NOISE (Noise Observation and Information service for Europe), в която са включени данните от шумовите карти, разработени от страните членки на ЕС. Анализът на данните показва, че за агломерациите в Европа (вкл. България) основен източник на наднормен шум е автомобилният транспорт. В сравнение с автомобилния транспорт, по отношение на шумово въздействие, по-щадящ е железопътният транспорт, тъй като то се появява само при преминаване на отделни влакови композиции. Остарелите ж.п. състави и трасета не позволяват придвижване с висока скорост, което ограничава ефективното масово използване на ж.п. транспорт.

По отношение на шума в околната среда от промишлени източници, съгласно ЗООС регионалните инспекции по околна среда и води (РИОСВ) извършват превантивен, текущ и последващ контрол върху промишлени инсталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по Приложение № 4 към чл.117, ал.1 от ЗООС. Контролните и собствени измервания се извършват от акредитирани лаборатории, като се спазват изискванията на Методика за определяне на обща звукова мощност, излъчвана в околната среда от промишлено предприятие и определяне нивото на шум в мястото на въздействие, утвърдена със Заповед № РД-613/08.08.2012 год. на Министъра на околната среда и водите.

По данни от Регионалните доклади за състоянието на околната среда през последната отчетна 2020г. не се наблюдава промяна в акустичната среда на двете области в сравнение

с преходните години. Съществуващите промишлени обекти в разглеждания район се намират предимно в обособени промишлени зони и не са източници на наднормен шум за населените места.

Основни източници на шум в урбанизираните територии са средствата за транспорт - леки и товарни автомобили и ЖП транспорт. В България, за мониторинг на шума в населените места функционира *Национална система за мониторинг на шума в урбанизираните територии* към Министерството на здравеопазването. В Наредба №6 от 26.06.2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за шум и вредните ефекти от шума върху здравето на населението, е определен основния показател за оценка на шумовото въздействие – еквивалентно ниво на шум L_{eq} , dBA за трите периода от денонощието дневен (07,00-19,00 ч.), вечерен (19.00 – 23,00 ч.) , нощен (23.00 – 07.00 ч.).

Граничните стойности на нивото на шум за различните територии и устройствени зони са регламентирани в горесцитираната Наредба № 6 – представени са в следващата таблица:

Таблица 2.1.11.А-1 Гранични стойности за еквивалентни нива на шума в dB(A).

Устройствена зона	Еквивалентно ниво на шум dBA			
	ден	вечер	нощ	24 часа
Жилищни зони и територии	55	50	45	50
Територии подложени на въздействие на интензивен автомобилен трафик	60	55	50	60
Производствено-складови територии и зони	70	70	70	70

Ежегодно РЗИ – Кюстендил провежда измерване на уличния шум на територията на Област Кюстендил в населените места - гр. Кюстендил и гр. Дупница. Същите функции изпълнява и РЗИ-Благодоевград в гр. Благодоевград. По обобщени данни от годишните отчети на РЗИ от общия брой пунктове 50% от тях са определени на улици с интензивно движение и висока гъстота на обитаване, 20% от пунктовете са в близост с локални източници на шум и 30% от пунктовете са във вътрешните квартали на жилищната зона с минимално шумово въздействие. От проведените измервания в периода 2014 - 2018г. на шумовото ниво, са регистрирани стойности над граничните, посочени в Наредба № 6/2006 г., в жилищни зони и територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик.

По данни на НСИ шумовото натоварване в области Кюстендил и Благодоевград, отчетено във всички пунктове за регистриране на шума в двете области за периода 2010-2019г., е дадено съответно в **Таблицы 2.1.11.А-2** и **2.1.11.А-3**:

Таблица 2.1.11.А-2 Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Кюстендил 2010 – 2019г.

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Кюстендил (дБ)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	12	-	1	1	9	1
2011	36	5	3	21	7	-
2012	36	5	3	15	13	-
2013	36	4	2	18	12	-
2014	36	5	3	20	8	-
2015	36	5	4	15	11	1
2016	36	6	4	21	5	-
2017	36	6	3	18	9	-
2018	36	6	4	18	8	-
2019	35	6	6	21	2	-

Таблица 2.1.11.А-3 Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Благоевград 2010 – 2019г.

Година	Наблюдавани пунктове (брой)	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива в Област Благоевград (дБ)				
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77
2010	17	-	7	10	-	-
2011	17	7	10	-	-	-
2012	17	7	10	-	-	-
2013	17	8	7	2	-	-
2014	17	14	3	-	-	-
2015	17	14	3	-	-	-
2016	17	14	3	-	-	-
2017	17	13	4	-	-	-
2018	17	13	4	-	-	-
2019	17	10	7	-	-	-

➤ *Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)*

Основните източници на шума в околната среда са пътните превозни средства, железопътен и въздушен трафик и промишлени инсталации. Особено значим и специфичен за Република Северна Македония е шумът от строителни дейности и шум, причинен от друго самостоятелно звуково оборудване, например религиозен шум.

Подробно разглеждане на **транспортната инфраструктура** е направено в т. 2.1.9 на ДЕО.

Локални източници на шум

Североизточният регион е най - слабо икономически развит с дял от 5%. В Източния район за планиране основните центрове на промишлени дейности са общините Щип, Берово, Делчево и Кочани. Основните производства от сектора са конфекция и текстил, металургия, рудодобив, дърводобив, земеделие и др. Източният регион, поради благоприятните климатични условия, допринася за развитието на селското стопанство (ориз, картофи), докато икономиката в Югоизточния регион е много по -конкурентоспособна от другите два, тъй като регистрира дял от 9,8% в БВП през 2018 г. Характерно за този регион са сферите на услугите и селското стопанство.

В Република Северна Македония микро-, малките и средните предприятия представляват 99,7% от икономиката на страната. Трансграничният регион се характеризира с разнообразна икономическа структура. Промислеността се развива предимно в индустриалните зони на населените места, около основните пътни трасета.

Освен промишлените обекти, на територията на населените места има различни локални източници на шум с ограничен обхват на шумово въздействие.

Обобщени данни за шумовото натоварване Североизточен, Източен и Югоизточен райони

Съгласно разпоредбите на Закона за шума в околната среда, следва да се разработят стратегически карти за шум и планове за действие към тях, като компетенциите за подготовката, приемането, използването и съхранението им, са на:

- За главни пътища, големи железопътни линии и големи летища - Министерство на околната среда и физическото планиране.
- За агломерации и населени места - Съветът на общините и град Скопие.
- За площ от особен интерес - Юридическото лице, което управлява зоната от особен интерес.

В Република Северна Македония все още не са разработени стратегически карти за шума за агломерациите, главните пътища, летища и населени места, и области от особен интерес. Поради това не може да се покаже прогнозният брой апартаменти, училища, болници и жители изложени на различни нива на шум.

В Правилника за граничните стойности на нивата на шума в околната среда на Република Северна Македония („Официален вестник на Република Македония“, № 147/08), са определени гранични стойности за нивото на шума в околната среда, причинен от различни източници, диференцирани според степента на защита от шум, определена от

Правилник за местоположението на измервателните станции и измервателните точки, както следва:

Таблица 2.1.11.А-4 *Гранични стойности за нивото на шума в околната среда, причинен от различни източници*

Територия, диференцирана според степента на защита от шум	Еквивалентно ниво на шум dBA		
	ден	вечер	нощ
Район от първа степен	50	50	40
Район от втора степен	55	55	45
Район от трета степен	60	60	55
Район от четвърта степен	70	70	60
Видове територии	Еквивалентно ниво на шум dBA		
	ден	вечер	нощ
Територии подложени на въздействие на интензивен автомобилен трафик	60	55	50
Територии подложени на въздействие на интензивен железопътен трафик	65	60	55
Територии изложени на въздушен трафик	65	65	55
Територии с интензивна промишлена дейност	70	70	70
Тихи райони извън агломерациите	40	35	55

В Правилника са заложили специфични цели, препоръчани от Световната здравна организация:

- интензивността на целодневния шум да не надвишава стойността от 53 dB (A)
- интензивността на нощния шум да не надвишава 45 dB (A).

Центровете за обществено здраве в Скопие, Битоля, Кичево и Куманово извършват измервания на нивото на шум в населените места, два пъти годишно, в няколко измервателни пункта. Интензитетът на шума е показани с основни индикатори за шум, обща експозиция на шум (през целия ден) (Lден), Lнощ за една нощ и максимално ниво на шума - LAmax, изразено в dB (A).

От значение за разглежданата територия са данните от измерванията на шума в гр. Куманово. За 2020 г. съгласно обработените данни за показателя Lден може да се заключи, че през целия разглеждан период на всички измервателни точки, интензивността на комуналния шум в околната среда в Куманово е над препоръчителното ниво от 53 dB (A) на Световната здравна организация. По показателя Lнощ стойностите град Куманово е с най - голямо шумово замърсяване и интензивност на шум в околната среда във всички измервателни точки, като максималната гранична стойност е превишена с 28,7 dB (A) при препоръчително ниво на Световната здравна организация - 45 dB (A). Стойностите на LAmax показват високо замърсяване от шума в околната среда, като измерванията на интензитета на максималното ниво на шума надвишаващ стойността от 60 dB (A), е доста висок и е 83,7%.

Освен в град Куманово, не са правени официални измервания на шума в други населени места в североизточния регион (например Кратово, Крива Паланка и Ранковце).

В източния и югоизточния региони за планиране не са правени официални измервания на шума в населените места.

По отношение на шума в околната среда, причинен от промишлените дейности, въз основа на данните, предоставени от инсталациите, извършващи измерванията, се отбелязва, че превишаването на граничната стойност се случва при много малък брой измервателни точки.

Б. Вибрации

Вибрациите се делят на вибрации върху цялото тяло (общии вибрации) и вибрации, предавани по системата ръка-рамо (локални вибрации). Граничните стойности за вибрации върху цялото тяло все още не са добре обосновани от гледна точка на вредните им ефекти върху организма.

Вибрациите предавани върху цяло тяло или общите вибрации се дефинират, когато работещият стои, седи или се опира с голяма повърхност от тялото си върху вибриращата основа, седалка или повърхност. Вибрациите върху цяло тяло са механични вибрации, които при предаване на тялото водят до рискове за здравето на работещите - водачите на екскаватори, булдозери, скрепери, самосвали; шофьорите на тирове, автобуси, бетонобъркачки, ватмани; машинисти на локомотиви; трактористи; водачи на самоходни селскостопански машини, на електрокари и др.

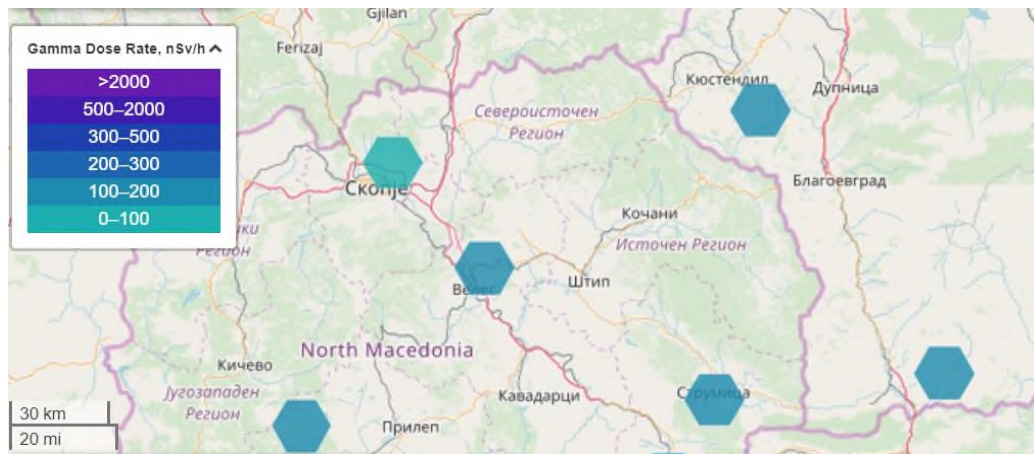
Вибрациите, предавани по системата ръка-рамо или локалните вибрации се дефинират, когато работникът държи вибриращ инструмент и възприемащата повърхност е неговата длан/ръка. Вибрациите ръка-рамо са механични вибрации, които при предаване на системата ръка-рамо, водят до рискове за здравето на работещите с вибриращи ръчните инструменти, с някои видове немеханизирано оборудване, с елементите за управление на машините и оборудване и др. Ръчните ударни, пробивни и режещи инструменти се използват широко в ремонт и строителството (жилищно, пътно) и дърводобива.

Няма данни за идентифицирани проблеми на околната среда от общи вибрации, излъчвани от големи техногенни източници на въздействие в трансграничния район в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

В. Йонизиращи лъчения

Не са наблюдавани радиационни параметри, различни от естествените, характерни за разглеждания район. На разглежданата територия няма изградени обекти и други антропогенни източници, явяващи се доказани замърсители, които допринасят за промяна в радиационната обстановка.

Радиационния гама-фон е в границите на характерния естествен-гама фон за региона (съгласно наличните данни в Регионалните доклади за състоянието на околната среда и данните от радиационния мониторинг на Европейска комисия).

Фигура 2.1.13.В-1 Извадка от интерактивната карта за радиационен мониторинг, Европейска комисия ⁷¹

Г. Нейонизиращи лъчения

Нейонизиращите лъчения са едни от малкото изследвани фактори на средата с неблагоприятно въздействие върху човека и недостатъчно изяснени механизми на биологичните им ефекти. Нейонизиращите лъчения включват голям брой фактори: електростатично поле, постоянно магнитно поле, радиочестотни електромагнитни вълни, лазерни лъчения и др.

През последните години все по-бързо навлизат нови технологии, свързани с излъчване на електромагнитно поле (ЕМП) от различни честотни диапазони, както в работна среда, така и в населените територии. Почти всяка дейност на съвременния човек е свързана с използването на източници на нейонизиращи лъчения: електрически ток, уреди за бита, транспорт, медицина, козметика, комуникационни технологии.

За Република Северна Македония няма определени пределно допустими нива на ЕМП.

За територията на Р България излъчвателите на енергия на ЕМП (радио- и телевизионни предаватели и ретранслатори, радиолокаторни и навигационни станции и др.) се разполагат така, че напрегнатостта и плътността на мощност на ЕМП в района на населените територии да не превишават пределно допустимите нива, съгласно изискванията на Наредба № 9/1991г. пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти, посочени в Таблица 2.1.11.Г-1:

Таблица 2.1.11.Г-1 Пределно допустими нива на напрегнатостта и на плътността на енергийния поток на ЕМП в населена територия

№	Честотния обхват на излъчвателя	Пределно допустимо ниво
1.	от 30 до 300 kHz	25 V/m
2.	от 0.3 до 3 MHz	15 V/m

⁷¹ <https://remap.jrc.ec.europa.eu/Simple.aspx>

3.	от 3 до 30 MHz	10 V/m
4.	от 30 до 300 MHz	3 V/m
5.	от 0.3 до 30 GHz	10 μ W/cm ²

За територията на двете държави няма систематични данни от извършени измервания за стойностите на електромагнитните полета от тези източници и въздействието им върху околната среда. Поради това не може да се даде и съответна оценка за състоянието на ЕМП в околната среда.

Националният център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА) в Република България извършва насочени измервания на стойностите на електромагнитните полета (ЕМП) в „чувствителни“ райони с наличие на детски градини, училища, болници, места за отдих и почивка, както и в гъсто населени райони с голяма гъстота на излъчващи съоръжения, за целите на попълване на информационната система. НЦОЗА извършва и измервания с мониторингови станции за 24-часов мониторинг, както и със спектрални анализатори за разграничаване на приноса на различните излъчватели в пунктове около „чувствителни“ сгради и райони.

Резултатите от измерванията, извършени от НЦОЗА в почти цялата страна показват, че стойностите на ЕМП не надвишават пределно допустимите нива съгласно изискванията на Наредба № 9 от 14.05.1991 г. за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно защитни зони около излъчващи обекти, а именно 10 μ W/cm². Надвишаване на тази стойност се открива при не повече от 3% от измерените стойности.

В Република България и Република Северна Македония няма нормативен акт, регламентиращ защитата на населението от нискочестотните електрически и магнитни полета, както и за тези с честота 50 Hz, излъчвани от енергийните системи. Измерените стойности при тези честоти следва да се сравняват с европейската Препоръка 1999/419/ЕК за защита на населението от електромагнитни полета.

По отношение на **магнитните полета в жилищните сгради с вградени трафопостове**, резултатите от измерванията в Република България, са следните:

- Най-неблагоприятни по отношение на въздействието на магнитното поле се оказват трафопостовете, изградени в първи надземни етажи (партерен тип), в някои случаи и тези от пристроен тип. Несъответствията се отнасят главно до шума и вибрациите в помещенията, разположени непосредствено до трафопоста, но се откриват и по-високи стойности на магнитното поле при този тип съоръжения.
- Въпреки, че стойностите на магнитното поле са в границите на хигиенните нормативи за лица с наличие на активни или масивни метални имплантанти (**Препоръка 1999/519/ЕО**), те са сравнително високи по отношение на праговете за канцерогенен ефект, описвани в литературата (3 mG = 0,3 μ T).

За състоянието на облъчването на населението от **останалите източници на ЕМЛ**, описани по-горе, няма достатъчно данни от измервания и оценки в двете държави. Може да се обобщи, че:

- Облъчванията с медицински източници на ЕМП могат да бъдат много сериозни и силно превишаващи пределно допустимите нива;
- Облъчванията от клетъчните телефони са с много високи стойности, но са за кратко време. Въпреки това, в много страни се правят изследвания за поглъщането на електромагнитната енергия от мозъчната тъкан и все още не е ясно дали тези телефони нямат вреден ефект поради хроничното, подпрагово въздействие директно върху мозъка;
- Битовите електрически уреди и електрическите инсталации също са голям проблем за населението, особено при неправилно монтиране.
- Може да се прибави тук и риска от останалите излъчватели – радиостанциите на полицията, спешната помощ, транспорта, както и тези за сигурност и за борба против кражби, за които много се говори понастоящем в света и които създават сериозни нива на електромагнитна експозиция върху лицата в близост до излъчвателите.

Обобщение за състоянието по отношение на вредните физични фактори:

От вредните физични фактори, най-голямо значение за региона има шумът – повишени стойности се установяват основно в градове, на територията и на двете държави. За българската територия повишените нива на шум се дължат предимно на транспорта. За Република Северна Македония превишения са установени за терени в близост до производства, съгласно наличните данни.

За останалите вредни физични фактори не са докладвани превишения и проблеми.

2.1.12. Състояние и управление на отпадъците

➤ Области Благоевград и Кюстендил (Република България)

Управлението на отпадъците в Република България, и в частност на територията на области Благоевград и Кюстендил се осъществява въз основа на специфична нормативна уредба (основни са Закон за управление на отпадъците и подзаконова нормативна база към него, наредби за управление на отпадъците на общинско ниво), Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г. и Общински или регионални (за общините, попадащи в Регионално сдружение за управление на отпадъците) програми за управление на отпадъците.

Състоянието по отношение на управлението на отпадъците в двете области е както следва (изт. *Регионални доклади за състоянието на околната среда на РИОСВ-Благоевград, РИОСВ-София и РИОСВ-Смолян за 2020 г.*):

Всички общини в обхвата на двете области имат разработени **общински наредби** за управление на отпадъците, и изпълняват **общински или регионални програми за управление на отпадъците**, като в процес на разработване и приемане са програмите за управление на отпадъците за периода след 2020 г.

Битови отпадъци

Съгласно *Националния план за управление на отпадъците 2021-2028 г.* като цяло, в последните години се запазва тенденцията за намаляване на образуваните битови отпадъци, но все още са високи нивата на количествата депонирани отпадъци. Положителна тенденция в тази насока е въвеждането в последните години на все повече инсталации за предварително третиране – сепариране и стабилизиране на биоразградимата фракция, чрез които директно депонираните количества отпадъци намаляват значително - с близо 74% за периода 1999-2018 г., а общото количество депонирани отпадъци за същия период намалява с почти 50%. Наблюдава се тенденция и за постепенно нарастване на дела на предадените за рециклиране битови отпадъци.

В състава на образуваните битови отпадъци биоразградимите представляват 36%, биологичните са 25%, а рециклируемите фракции от хартия и картон, пластмаса, стъкло и метали – 27,5%.

За двете области:

- Системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване на неопасните **битови отпадъци** обхваща над 98% от населението на територията на двете области. Затруднено е сметосъбирането и сметоизвозването в населенията с малък брой население и/или труднодостъпно географско положение (планински райони) – общини Сандански, Струмьяни, Петрич и Симитли. Отпадъците на област Благоевград и община Бобошево от област Кюстендил се извозват до изградените и въведени в експлоатация 5 регионални депа за неопасни отпадъци в област Благоевград;
- Проблем е голямото забавяне на изграждането на регионална система за управление на битовите отпадъци на *област Кюстендил* – с изключение на община Бобошево, останалите общини имат сключени договори за третиране на неопасни отпадъци в други региони – София и Самоков. Те имат сключени договори с фирми за извършване на предварително третиране/сепариране/, след което неоползотворимата фракция се предава за депониране на съответното регионално депо.
- През 2020 г. са въведени в експлоатация инсталации за сепариране на смесени битови отпадъци и инсталации за компостиране на разделно събрани отпадъци от РСУО-Сандански и РСУО-Петрич;
- На регионалното депо за неопасни отпадъци – Разлог функционира компостираща инсталация за биоразградими отпадъци, като предстои изграждането на сепарираща инсталация за смесени битови отпадъци;

- Старите общински депа за битови отпадъци, неотговарящи на изискванията, са изведени от експлоатация и са или рекултивирани или в процес на рекултивация.

Масово разпространени отпадъци

- Все още в населените места с население над 10 000 жители (критерият е определен в ЗУО) не са изградени **площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци и други**. Общините изпълняват това законово изискване чрез сключване на договори с юридически лица, притежаващи съответния разрешителен/регистрационен документ;
- Лицата, осъществяващи дейност на територията на областите като пускат на пазара **масово разпространени отпадъци** изпълняват задълженията си чрез участие в колективни системи, представлявани от организации по оползотворяване или заплащат дължимата продуктова такса към ПУДООС. До момента няма лица, които да изпълняват задълженията си индивидуално;
- В съответствие с изискването населени места над 5000 жители да организират разделно събиране на **отпадъците от опаковки**, в област *Благоевград* в 14 от 15 общини (без Община Кочериново, чиито населени места са с население под 5 000 жители) е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки. Организацията по оползотворяване имат сключен договор с подизпълнител за събиране, транспортиране и последващо третиране на отпадъци на територията на общините, сключили договор с организацията по оползотворяване на отпадъци от опаковки. Отпадъците от опаковки се транспортират до площадка за последващо третиране (сепариране – в сепарираща инсталация), с местонахождение в с. Зелен дол, община Благоевград;
- Над 30 дружества в двете области притежават разрешения за дейности с **отпадъци от черни и цветни метали, излезли от употреба моторни превозни средства, негодни за употреба батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване**;

Строителни отпадъци

Строителните отпадъци са със сравнително малък относителен дял от образуваните производствени отпадъци – около 6,6%. В последните години на анализирания период за страната се наблюдават положителни тенденции за нарастване на относителния дял на оползотворените спрямо обезвредените строителни отпадъци.

На територията на двете области до момента не са изградени инсталации или съоръжения за оползотворяване на **строителни отпадъци** – предават се за депониране на депа за инертни отпадъци или на регионалните депа за неопасни отпадъци. Със строителните отпадъци и особено нерегламентираното им изхвърляне са свързани основните проблеми на общините.

Производствени и опасни отпадъци

Количествата на генерираните **производствени отпадъци** нарастват през последните години, като по икономически дейности на първо място е „Производство и разпределение на енергия и горива“. Намаляват количествата предадени за оползотворяване производствени отпадъци, като се увеличават предадените за обезвреждане.

За двете области основните количества производствени отпадъци са от дървопреработващата, текстилната и обувната промишленост, както и от сферата на услугите (автомивки и ремонт на автомобили) – повечето производствени неопасни отпадъци се депонират. Значителна част от дървесните отпадъци се използват като гориво за получаване на топлинна енергия. Проблем е нерегламентираното изгаряне на производствени отпадъци – най-често текстилни, отпадъци от хартиени и пластмасови опаковки.

За последните години количествата на генерирани **опасни отпадъци** бележат значителен спад, като с най-голям дял са образуваните опасни отпадъци от преработващата промишленост. Предадените (като цяло за страната) за оползотворяване опасни отпадъци за периода 2013-2018 г. са над 11%.

Опасните отпадъци се предават за последващо третиране, съгласно ЗУО, като на територията на двете области няма изградено съоръжение за обезвреждане на опасни отпадъци. Фирмите изпитват затруднения при предаването им за последващо третиране, тъй като образуваните отпадъци са в малки количества, а лицата, имащи право да третират подобни отпадъци са в отдалечени точки на страната, което води до оскъпяване на услугата.

➤ *Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)*

Управлението на отпадъците в Република Северна Македония, и в частност на територията на Североизточен, Източен и Югоизточен райони се осъществява въз основа на специфична нормативна уредба (основни са Закона за управление на отпадъците, Закон за батериите и акумулаторите и отпадъчните батерии и акумулатори, Закон за управление на опаковките и отпадъците от опаковки и Закон за управление на електрическото и електронно оборудване). Планове и програми за управление на отпадъците се разработват на три нива – национално, регионално и общинско. Програми за управление на отпадъците се изготвят и прилагат и от големите производители на отпадъци

Състоянието по отношение на управлението на отпадъците в трите района е както следва (изт. *Програми за развитие на Североизточен, Източен и Югоизточен райони за периода 2021-2026 г., Отчет за състоянието на околната среда с индикаторен подход – 2020 г.*⁷², *проект на Национален план за управление на отпадъците за периода 2020-2030 г.*):

Битови отпадъци

Управлението на битовите отпадъци е поверено на общините.

Североизточен район

---

⁷² https://www.moep.gov.mk/wp-content/uploads/2014/11/0301_GodisenSOERIZvestaj_2020.pdf

Управлението на битовите отпадъци включва събиране, транспортиране и депониране. Депонирането се осъществява на местни или общински депа, които не отговарят на настоящите нормативни изисквания и санитарно-технически стандарти.

Сметосъбирането се осъществява от 5 регистрирани дружества за комунални услуги, като градските райони са относително добре обхванати. Селските райони не са с пълна степен на покритие от системата за сметосъбиране, което е и една от основните причини за възникването на незаконни сметища в тях. Очаква се преустановяване на проблемите с незаконното изхвърляне на отпадъци след въвеждане в експлоатация на новите регионални депа за неопасни битови отпадъци.

В Североизточния район има 4 депа, класифицирани (съгласно Националния план за управление на отпадъците и според риска от замърсяване на околната среда) както следва:

- депо с висок риск „Конопница“, община Крива Паланка;
- депо със среден риск „Краста“, община Куманово;
- депа с нисък риск „Железница“, община Кратово и „Бел Камен“, община Липково.

Степента на рециклиране на битовите отпадъци е изключително ниска (с изключение на отпадъците от опаковки), както и на производствените и други непроизводствени отпадъци.

Битовите отпадъци за периода 2015-2019 г. показват тенденция за намаляване с 25,19%. Голяма, обаче, остава разликата между генерирани и събрани отпадъци – така например за 2019 г. генерираните битови отпадъци са 62 136 тона, а събраните – 39 495 тона, или 22,6% от генерираните отпадъци не се събират.

Разделно събиране на рециклируеми фракции се извършва чрез контейнери за разделно събиране, но в много малко общини.

Източен район

Събирането, транспортирането и последващото депониране, аналогично на Североизточния район, не покриват всички населени места, поради което се формират нерегламентирани сметища. В Източния район има 9 действащи депа, от които нито едно не съответства на актуалните нормативни изисквания.

За 2019 г. събраният битов отпадък е 77 000 тона, при генериран 100 000 тона, като тенденцията е за увеличаване на количествата.

Югоизточен район

Аналогично на другите два района, системата за събиране, транспортиране и депониране на битови отпадъци не обхваща всички населени места, което води до нерегламентирано изхвърляне на отпадъци. Някои общини в района имат публично-частно партньорство с местни предприятия за събиране и рециклиране на битови отпадъци. За 2019 г. генерираните битови отпадъци в района са 60 428 тона, а събраните 46 677 тона, като тенденцията е за увеличаване през последните години. Най-голям дял се пада на биоразградимите отпадъци – 40,4%, следвани от хартия и картон – 13%, пластмаси – 11,7%.

В Югоизточния район няма нито едно изградено, съответно действащо депо за отпадъци, което е причина за наличието на над 700 нерегламентирани сметища. Към момента

е в процес инициатива за проектиране и изграждане на регионално депо, както и за намиране на решение за почистване на нерегламентираните сметища.

И в трите района липсват компостиращи инсталации за биоразградими отпадъци, които представляват и най-голям процент в състава на смесените битови отпадъци.

Масово разпространени отпадъци

Отпадъци като излезли от употреба гуми, негодни за употреба батерии и акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване не се събират селективно и попадат с общия поток битови отпадъци на общинските сметища.

Строителни отпадъци

Поради проблеми, аналогични на тези при битовите отпадъци, за отчетността и събирането на данните за генерираните строителни отпадъци, не са известни точните количества генерирани строителни отпадъци, но приблизителните за територията на страната са 460 000-500 000 т/год.

Управлението на строителните отпадъци е поверено на общинските управници. Към момента в страната не са реализирани инвестиции в съоръжения за третиране и оползотворяване/рециклиране на строителни отпадъци. Към момента строителните отпадъци не се събират организирано, изхвърлят се на общинските депа за инертни материали, или в повечето случаи – неправомерно, на незаконни сметища.

Поради липсата на финансови средства в общините, насоката е за привличане на частния сектор в такива дейности.

Производствени и опасни отпадъци

Последните статистически данни за 2018 г. (публикувани през 2019 г.) показват, че производството, последвано от селско стопанство, горско стопанство и рибарство, както и добивната дейност, са най-значимите източници на производствени (в т.ч. генерирани в резултат на търговия) отпадъци в Република Северна Македония. Общото количество производствени отпадъци по сектори в страната през 2018 г. (последно обработени данни) възлиза на 1 142 663,00 тона. Най-голямото количество (531 762,00 тона) е образувано в сектора на преработващата промишленост.

Не се прилагат нормативни стимули за ограничаване генерираните производствени отпадъци, което се отчита като значим недостатък (проект на План за управление на отпадъците за периода).

Общото количество генерирани **опасни отпадъци** за страната е 20 484,00 тона в сектора на добива и кариерите. Генерираните количества опасни отпадъци за отделните райони са различни за различните години, което не позволява да се изведе еднозначно заключение относно тенденцията за тези отпадъци. Това се дължи на променящия се брой на стопанските субекти, генериращи опасни отпадъци.

Обобщение за състоянието по отношение на отпадъците:

За територията в обхвата на Република България: основен начин на третиране на смесените битови отпадъци е депонирането, като се отбелязват положителни тенденции за намаляване на количествата депонирани отпадъци с въвеждането на инсталации за предварително третиране. Основни проблеми са липсата на инсталации и съоръжения за

оползотворяване на строителни отпадъци и нерегламентираното изхвърляне на битови и строителни отпадъци.

За територията в обхвата на Република Северна Македония: управлението на отпадъците в районите за планиране може да се характеризира като неефективно и възпрепятствано от сериозни недостатъци, сред които се подчертават: ниска информираност на обществото, липса на консенсус относно местоположението на регионални депа за неопасни отпадъци, липса на по-строги изисквания към генераторите на отпадъци, което води до продължаващи неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве.

2.1.13. Опасни химични вещества и риск от големи аварии

➤ **Области Благоевград и Кюстендил (Република България)**

На територията на двете области в обхвата на ПТГС и ТСИМ се намират 4 съществуващи предприятия, попадащи в обхвата на глава седма, раздел първи от ЗООС (съгласно Публичния регистър по чл.11, ал.1, т.6 от ЗООС⁷³), с оператори и основни параметри както следва:

- „Апел“ ЕООД – предприятие с висок рисков потенциал от възникване на голяма авария – гр. Кюстендил, с предмет на дейност: съхранение и производство на базови органични разтворители на алкидни бои;
- „Въгледобив Бобов дол“ ЕООД – предприятие с нисък рисков потенциал – гр. Бобов дол, с предмет на дейност: добив на кафяви каменни въглища;
- „БМВ-2000“ ООД – предприятие с нисък рисков потенциал, гр. Благоевград – промишлена зона - петролна база „Разтоварище и товарище на петролни продукти“ (автомобилен бензин и дизелово гориво);
- „ТЕЦ Бобов дол“ ЕАД – предприятие с нисък рисков потенциал, с. Голямо село, община Бобов дол - кондензационна топлоелектрическа централа, в която се осъществява процес на преобразуване на топлинната енергия, освободена при изгарянето на конвенционални горива (въглища, мазут), в електрическа енергия посредством парна турбина.

➤ **Североизточен, Източен и Югоизточен райони (Република Северна Македония)**

Ратифицирана е Конвенцията за трансграничните последици от промишлени аварии, като в Закона за околната среда има отделна глава за превенция и контрол на големи аварии, включващи опасни вещества, която описва задълженията на оператори, които боравят с опасни вещества и химикали. Съгласно разписаните изисквания, транспониращи Севезо Директивата, всеки оператор трябва да изготви собствен вътрешен аварийен план за предотвратяване на аварии. Предстои транспониране на Директива 2012/18/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно контрола на

⁷³ <https://www.moew.government.bg/bg/prevantivna-dejnost/himichni-vestestva/sevezo/registur/>

опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, за изменение и последваща отмяна на Директива 96/82/ЕО на Съвета (Севезо III Директива)⁷⁴. Идентифицирани са предприятията с риск от големи аварии, като такива попадат и на територията на трите района в обхвата на ПТГС и ТСИМ – предприятия на добивната промишленост, за производство на електроенергия, преработващи предприятия.

Обобщение за състоянието по отношение на опасните химични вещества и риска от големи аварии:

В трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ също има съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал от възникване на голяма авария, като информацията за местоположението и параметрите им не е публична.

При реализиране на дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ, свързани със строителство на обекти и инфраструктура е необходимо да се съобразят съществуващите в района предприятия, извършващи дейности по съхранение/производство/употреба на опасни химични вещества и смеси в количества, които създават риск от големи аварии.

2.1.14. Здравно състояние на населението

А. Здравно-демографска характеристика на населението

Целта на специализираното изследване, представено в настоящата подточка, е проучване на здравното състояние на населението от трансграничния регион с оглед на оценка на наличие или отсъствие на детерминиращи рискови фактори на околната среда.

Обект на проучването са населението на съответните области и райони и цялата страна посредством сравнителен анализ.

Единици за наблюдение:

- логическа единица за наблюдение – жителите на област Кюстендил и област Благоевград на територията на Република България и жителите на Североизточен, Източен и Югоизточен райони на територията на Република Северна Македония;
- техническа единица за наблюдение – околната среда, включително факторите и параметрите на съответните области и райони.

➤ **Области Благоевград и Кюстендил (Република България)**

Демографски показатели

Област Благоевград се намира в Югозападен район на Република България и е с площ 6449,5 кв. км. Областта се състои от 14 общини с 13 града и 261 села. На запад граничи с Република Северна Македония и на юг – с Гърция.

Област Кюстендил се намира в същия район на страната, с площ 3084 кв. км. или 2,7% от територията на страната. Включва 9 общини с 182 населени места. Граничи с областите София, Перник и Благоевград, а на запад с Република Северна Македония и Сърбия.

⁷⁴ <https://unece.org/environment-policy/publications/3rd-environmental-performance-review-north-macedonia>

Численост на населението

Към 2020 г. населението на **Благоевградска област** е 301 916 души, което представлява 4.35% от населението на страната и поставя областта на 6-то място по относителен дял на населението. Запазва се тенденцията за намаляване на населението в областта в последните три години, характерна и за страната (**Таблица 2.1.14-1**).

Таблица 2.1.14-1 Население на област Благоевград (за тригодишен период)

Год.	Население в областта - общо	мъже	Отн. дял	жени	Отн. дял	В градовете	Отн. дял	В селата	Отн. дял
2018	305 123	148 542	48.68	156 581	51.31	183 143	60.02	121 980	39.97
2019	302 694	147 231	48.64	155 463	51.36	182 137	60.17	120 557	39.83
2020	301 916	146 800	48.62	155 116	51.38	181 825	60.22	120 091	39.78

Общият брой на населението на **Кюстендилска област** към 2020 г. е 116 619 души при гъстота 44,3 души на кв. км.

Таблица 2.1.14-2 Население на област Кюстендил (за тригодишен период)

Год.	Население общо	мъже	Отн. дял	жени	Отн. дял	Град	Отн. дял	Село	Отн. дял
2018	119 041	57944	48.68	61097	51.32	83230	69.92	35811	30.08
2019	116 915	56922	48.69	59993	51.31	81884	70.04	35031	29.96
2020	116 619	56699	48.62	59920	51.38	80924	69.39	35695	30.61

Възрастовата структура на населението на двете области е представена в следващите две таблици:

Таблица 2.1.14-3 Възрастова структура на населението в Област Благоевград (за тригодишен период)

Година	Общо	Възrastови групи					
		0-17	% от общия брой	18-59	% от общия брой	60+	% от общия брой
2018	305 123	47 483	15.56	188 160	61.67	69 480	22.77
2019	302 694	47 539	15.7	185 180	61.17	69 975	23.13
2020	301 138	47 359	15.73	183 855	61.05	69 924	23.22
В градовете							
2018	183 143	29 225	15.96	114 310	62.42	39 608	21.62
2019	182 137	29 521	16.21	112 495	61.76	40 121	22.03
2020	181 513	29 590	16.3	111 640	61.5	40 283	22.2
В селата							
2018	121 980	18 258	14.97	73 850	60.54	29 872	24.49
2019	120 557	18 018	14.95	72 685	60.29	29 854	24.76
2020	119 625	17 769	14.85	72 215	60.37	29 641	24.78

Таблица 2.1.14-4 Възрастова структура на населението в Област Кюстендил (за тригодишен период)

Година	Общо	Възрастови групи					% от общия брой
		0-17	% от общия брой	18-59	% от общия брой	60+	
2018	119 041	17 297	14.53	59 937	50.35	41 807	35.12
2019	116 915	17 173	14.69	58 434	49.97	41 308	35.33
2020	116 619	16 281	13.96	58 146	49.86	42 192	36.18
В градовете							
2018	83 230	13 829	16.61	43 584	52.37	25 817	31.02
2019	81 884	13 735	16.77	42 317	51.68	25 832	31.55
2020	80 924	13 020	16.09	41 561	51.36	26 343	32.55
В селата							
2018	35 811	3 468	9.68	16 353	45.67	15 990	44.65
2019	35 031	3 438	9.82	16 117	46.00	15 476	44.18
2020	35 695	3 261	9.14	16 585	46.46	15 849	44.40

Раждаемост

Раждаемостта в **Благоевградска област** през последните години постепенно се покачва и през 2018 г. достига 10,9 на хиляда при 10,7 на хиляда за страната. За периода 2018 г - 2020 г. се запазва тенденцията показателите за областта да бъдат близки с тези за страната. През 2020 г. стойностите за областта (8,8) са по-високи спрямо тези за страната (8,5).

Раждаемостта в **Кюстендилска област** през последните 9 години варира, като за 2020 г. е 6,8 на хиляда, което е най-ниската стойност за периода.

Смъртност

Общата смъртност в Благоевградска област показва тенденции към завишаване 11,3 – 13,3 на хиляда, като до 2019 година се наблюдава завишаване стойностите на смъртните случаи в областта – 13,29 на хиляда души население (умрели 4 056 лица), при 15,4% за цялата страна със 108 526 регистрирани смъртни случая. През 2020 г. се наблюдава – 13,3 на хиляда души население (умрели 4054), при 15,5 за цялата страна със 108 083 регистрирани смъртни случая. По причина за смъртта близо 57,9% от смъртните случаи се дължат на клас IX - Болести на кръвообращението, следвани от клас II - Новообразувания – 15,5% и клас XI - Болести на храносмилателната система – 3,1%.

Общата смъртност в Кюстендилска област показва тенденции към завишаване за последните 9 години – от 19,1 до 24,07 на хиляда за 2020 г., при средна стойност за страната за 2020 г. - 15,5, като за целия период е по-висока от средната за страната. На първо място като причина за смъртта са заболявания от клас IX - Болести на кръвообращението – 52,7% от смъртните случаи се дължат на тях, следвани от Клас II - Новообразувания – 13,3% и на

трето място – Клас XVIII - Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде – 11,7%.

Детската смъртност в Благоевградска област през последните години намалява, като за 2018 г. случаите са 12, за 2019 и 2020 г. – по 8, при общо случаи за страната през 2020 г. – 301.

През 2020 г. починалите деца в *област Кюстендил* са 5, а за предходните години са съответно 9 за 2019 г. и 7 за 2018 г., като детската смъртност е намаляла от 10.73 през 2019 г. на 6.31 на 1000 живородени деца през 2020 г., и е по-висока от средната за страната (5.09 - за страната, при 6.31 на 1000 - за областта).

Преобладаващи причини за детската смъртност са заболявания от: клас X- Болести на дихателната система.

Естествен прираст

Ниските стойности на раждаемост, засилените миграционни процеси и плавно повишаващите се показатели за обща смъртност обуславят отрицателния естествен прираст на населението в двете области през последните 10 години, но в сравнение с тези за страната стойностите са значително по-благоприятни за област Благоевград, и по-неблагоприятни за област Кюстендил.

През 2020 г. естествения прираст за *област Благоевград* е (-7,1) при (-9,5) за страната в сравнение с 2018 г., когато естественият прираст за областта е (-4,5) при (-6,5) за страната.

За *област Кюстендил* стойностите са значително по-неблагоприятни от средните за страната, като през 2020 г. естественият прираст е (-17.3) при (-9.5) за страната. Най-ниска стойност е отбелязана за община Невестино, където естественият прираст е (-42.9).

Болестност и заболяемост

Класовете болести, съгласно Международната класификация на болестите, които в най-голяма степен са свързани и с факторите на околната среда са:

II клас: Новообразувания;

IV клас: Болести на ендокринните жлези, на храненето, обмяната и разстройства на имунитета;

IX клас: Болести на органите на кръвообращението;

X клас: Болести на дихателната система;

XI клас: Болести на храносмилателната система;

XII клас: Болести на кожата и подкожната тъкан;

XIV клас: Болести на пикочо-половата система;

XVII клас: Вродени аномалии.

Представените данни отразяват първичната обръщаемост на населението за медицинска помощ към доболничните (поликлиничните) заведения в града. Наблюдавани са общата заболяемост (първично регистрирани случаи) и някои класове болести по МКБ, които по литературни данни е възможно да са повлияни **от рисковите фактори на околната среда**.

През 2020 г. най-голям дял от болестността за **Благоевградска област** се пада на болести на дихателната система 166 428 случая /23,85%/, болестите на органите на кръвообръщението – регистрирани са 145 745 случая /20,88%/, следвани от болести на ухото и мастоидния израстък – 74 441 случая /10,67%/, болести на пикочо-половата система – 57 548 случая /8,25%/, болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан – 55 341 случая /7,93%/, болести на окото и придатъците му – 54 601 случая /7,83%/, някои инфекциозни и паразитни болести – 46 958 случая /6,73%/ (Таблица 2.1.14-5).

През 2020 г. най-голям дял от заболяемостта за **Благоевградска област** се пада на болестите на дихателната система – регистрирани са система 166 428 случая /23,85%/ при 167 274 случая /22,92%/ за 2018 г., следвани от болестите на органите на кръвообръщението – регистрирани са 145 745 случая /20,89%/ при 132 902 случая /18,21%/ през 2018 г., болести на ухото и мастоидния израстък – 74 441 случая /10,67%/ при 19 123 случая /2,62%/ през 2018 г.; болести на пикочо-половата система – 57 548 случая /8,25%/ при 62 270 случая /8,54%/ през 2018 г.; болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан – 55 341 случая /7,93%/ при 49 826 случая /6,83%/ през 2018г.; болести на окото и придатъците му – 54 601 случая /7,83%/ при 49 070 случая /6,73%/ през 2018 г.; някои инфекциозни и паразитни болести – 46 958 случая /6,73%/ при 46 946 случая /6,43%/ през 2018г. и други. (Таблица 2.1.14-5).

Таблица 2.1.14-5 Болестност и заболяемост сред населението в област Благоевград през 2020 г.

Клас	Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост
		Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението	Регистрирани заболявания	На 1000 души от населението
	ОБЩО I – XIX клас	697756	2305,15	270234	892,76
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	46958	155,13	15957	78,33
II	Новообразувания	5179	17,10	5469	26,84
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	2455	8,11	1064	3,51
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	36481	120,52	9276	30,64
V	Психични и поведенчески разстройства	12445	41,11	3973	3,97
VI	Болести на нервната система	31807	105,079	12447	41,12
VII	Болести на окото и придатъците му	54601	180,38	21457	70,88

Клас	Наименование на болестите по МКБ-10	Болестност			Заболеваемост
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	74441	245,92	11426	37,74
IX	Болести на органите на кръвообращението	145745	481,49	26024	85,97
X	Болести на дихателната система	166428	549,82	52094	172,10
XI	Болести на храносмилателната система	31679	104,65	15389	50,84
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	27341	90,32	13447	44,42
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	55341	182,82	25395	83,89
XIV	Болести на пикочо-половата система	57548	190,11	24097	79,60
XV	Бременност, раждане и послеродов период	3480	11,49	1832	6,05
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	226	0,74		
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	2966	9,79	915	3,02
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	16268	53,74	8016	26,48
XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	37459	123,75	21828	72,11
XX	Външни причини	37459	123,75	161	0,53
XXI	Фактори, влияещи върху здравето	418520	1382,65	28339	93,62

Забележка: Данните се получават след обработка на годишните статистически отчети на лечебните заведения за извънболнична помощ в областта.

Регистрирани заболявания, *болестност* за **област Кюстендил**- според броя на болните по МКБ-10:

- На първо място - от клас IX - Болести на органите на кръвообращението - относителен дял-31.53%;

- На второ място - от клас X - Болести на дихателната система – 12.31%;
- На трето място – от клас IV – Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата – 7.57%.

Заболеваемост за област Кюстендил:

- На първо място - от клас X - Болести на дихателната система - отн. дял-12.31%;
- На второ място - от клас IX – Болести на органите на кръвообращението- 12.07%;
- На трето място – от клас VII - Болести на окото и придатъците му-9.62%.

По отношение на болестността за областта, през 2020 г. болестите на органите на кръвообращението са запазили първото място, както и през 2019 г.

По отношение на заболеваемостта през 2020 г. болестите на дихателната система се задържат на първо място, както и през 2019 г.

Хоспитализирана заболеваемост

Броят на **хоспитализациите** в лечебните заведения за болнична помощ на територията на **Благоевградска област** през 2020 г. е 65 096 , което е с 4800 лица повече от изписаните болни през 2019 г. /60 296 лица/.

По структура на заболеваемостта по причини за хоспитализация по класове на първо място през 2020 г. са болестите на дихателната система – 10 522 случая, следвани от болестите на органите на кръвообращението – 9840 случая. (Таблица 2.1.14-6).

Таблица 2.1.14-6 *Хоспитализирана заболеваемост в Област Благоевград за 2020 г.*

Клас	Наименование на болестите по МКБ-10	Хоспитализирани случаи	На 100 000 души от населението	Относителен дял %
	ОБЩО I - XX клас	65096	2150,5	100,0
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	2040	67,3	3,1
II	Новообразувания	5145	169,9	7,9
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	51	1,6	0,07
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	970	32,0	1,4
V	Психични и поведенчески разстройства	1067	35,2	1,6
VI	Болести на нервната система	3625	119,7	5,5
VII	Болести на окото и придатъците му	236	7,7	0,3
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	1022	33,7	1,5

Клас	Наименование на болестите по МКБ-10	Хоспитализирани случаи	На 100 000 души от населението	Относителен дял %
IX	Болести на органите на кръвообращението	9840	325,0	15,1
X	Болести на дихателната система	10522	347,6	16,1
XI	Болести на храносмилателната система	5740	189,6	8,8
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	1359	44,8	2,0
XIII	Болести на костно - мускулната система и на съединителната тъкан	4314	142,5	6,6
XIV	Болести на пикочо-половата система	4790	158,2	7,3
XV	Бременност, раждане и послеродов период	4848	160,1	7,4
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	580	19,1	0,8
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	10	0,3	0,01
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	1764	58,2	2,7
XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	5043	166,6	7,7
XX	Външни причини за заболяемост и смъртност	-	-	-

Забележка: Данните се получават след обработка на годишните статистически отчети на лечебните заведения за болнична помощ

Специализираните статистически данни за 2019 г. и 2020 г. показват увеличение на първичните прегледи от 150 997 на 219 534 броя.

Анализът на данните показва че във водещи заболявания са Острите инфекции на горни дихателни пътища – извършените първични прегледи през 2020 г. са 158 900 бр. спрямо 2019 г., когато са 154 167 бр. Острите инфекции са следвани от Други остри респираторни инфекции на долни дихателни пътища, като извършените прегледи през 2020 г. са 25 015 бр. с 892 бр. по - малко от 2019 г., когато са 25 907 бр.

Заболеваемостта в област Благоевград е близка до тази за страната, като в определени случаи, отразени в настоящия анализ, е и по-ниска.

Данните за хоспитализирана заболяемост за **област Кюстендил** са представени в следващата таблица – водещи за заболяванията:

Таблица 2.1.14-7 Хоспитализирана заболяемост в Област Кюстендил за 2020 г.

Клас	Наименование на болестите по МКБ-10	Изписани болни	На 10 000 души от населението	Относителен дял
	ОБЩО I - XX клас	20824	1785.64	100.00
I	Някои инфекциозни и паразитни болести	289	24.78	1.39
II	Новообразувания	464	39.79	2.23
III	Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм	178	15.26	0.85
IV	Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата	225	19.29	1.08
V	Психични и поведенчески разстройства	711	60.96	3.41
VI	Болести на нервната система	1278	109.59	6.14
VII	Болести на окото и придатъците му	69	5.92	0.33
VIII	Болести на ухото и мастоидния израстък	0	0	0
IX	Болести на органите на кръвообращението	3534	303.04	16.98
X	Болести на дихателната система	2930	251.25	14.07
XI	Болести на храносмилателната система	2958	253.73	14.20
XII	Болести на кожата и подкожната тъкан	581	49.82	2.79
XIII	Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан	168	14.41	0.81
XIV	Болести на пикочо-половата система	2084	178.70	10.01
XV	Бременност, раждане и послеродов период	1585	791.63	7.61
XVI	Някои състояния, възникващи през перинаталния период	146	1841.11	0.70
XVII	Вродени аномалии [пороци на развитието], деформации и хромозомни аберации	3	0267	0.01
XVIII	Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде	433	37.13	2.08
XIX	Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини	2126	182.30	10.21
XX	Външни причини за заболяемост и смъртност	-	-	-

➤ **Райони Североизточен, Източен и Югоизточен (Република Северна Македония)**

Североизточен район⁷⁵ се намира в най-североизточната част на Република Северна Македония – има външни граници с Република Косово, Република Сърбия и Република България и е един от най-малките по площ райони в държавата – покрива площ от 2 310 кв.км., което е 8,98% от територията на страната. Включва 6 общини – Липково, Куманово, Старо Нагоричане, Кратово, Ранковце и Крива Паланка. От 192 населени места общо в района, 189 са села. Гъстотата на населението е средно 76,2 ж/кв.км, което е под средното за страната – 83,4 ж/кв.км.

Източен район⁷⁶ се намира в най-източната част на Република Северна Македония – на изток граничи с Република България. Общата площ на района е 3 537,3 кв.км., което е 13,8% от общата площ на страната. Включва 11 общини – Берово, Винаца, Делчево, Зърновци, Карбинци, Македонска Каменица, Пехчево, Пробошип, Чешиново, Облешово и Щип и общо 219 населени места. Гъстотата на населението е 49,1 ж/кв.км, което го нарежда на шесто място в страната (от общо 8 района)

Югоизточен район⁷⁷ е разположен в крайния югоизточен дял на страната, като южният му дял граничи с Република Гърция, а на изток – с Република България. Площта му е 2 767 кв.км, което е 10,76% от общата площ на страната. Включва 10 общини – Богданци, Босилово, Валандово, Василево, Гевгелия, Дойран, Конче, Ново село, Радовиш и Струмица, и общо 190 населени места. Гъстотата на населението в района е 62,46 ж/кв.км, което го поставя на пето място в държавата по гъстота на населението.

Численост на населението

Последното официално преброяване на населението в страната е правено през 2002 г.

Населението на Република Северна Македония към 31.12.2020 г. е 2 068 808 души. Населението на Североизточен, Източен и Югоизточен район е общо 524 400 души, което представлява около 25,3% от населението на страната. Отношението на мъже към жени се задържа почти без промяна, като макар и с малка стойност е в полза на мъжете. Тенденцията за трите района в обхвата на ПТГС и ТСИМ е за намаляване на населението, като основната причина е миграцията извън страната.

⁷⁵

<https://northeastregion.gov.mk/web/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B0-%D0%A1%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD-2020-2024-f.pdf>

⁷⁶ <https://eastregion.mk/dokumenti/programa-za-razvoj/>

⁷⁷ https://eastregion.mk/wp-content/uploads/2021/07/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98-%D0%BD%D0%B0-%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BD-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D0%BE%D0%BD-2021-2026_v2_2.pdf

Таблица 2.1.14-8 Население по райони (за тригодишен период)⁷⁸

Година	Показател	Североизточен район	Източен район	Югоизточен район
2018	Общо, бр.	176 196	174 877	173 327
	Мъже, бр.	89 691	88 348	87 635
	Относителен дял, %	50,9	50,5	50,6
	Жени, бр.	86 505	86 529	85 692
	Относителен дял, %	49,1	49,5	49,4
2019	Общо, бр.	175 973	173 804	172 824
	Мъже, бр.	89 541	87 830	87 319
	Относителен дял, %	50,9	50,5	50,5
	Жени, бр.	86 432	85 974	85 505
	Относителен дял, %	49,1	49,5	49,5
2020	Общо, бр.	175 171	172 277	171 840
	Мъже, бр.	89 107	87 007	86 704
	Относителен дял, %	50,9	50,5	50,5
	Жени, бр.	86 064	85 270	85 136
	Относителен дял, %	49,1	49,5	49,5

Възрастовата структура на населението също е с негативни тенденции, свързани с намаляване на лицата под трудоспособна и в трудоспособна възраст, и увеличаване на лицата в над-трудоспособна възраст – демографско застаряване на населението. Най-неблагоприятна е тази тенденция в Източния район (което се свързва и с предимно планинския релеф и по-неблагоприятни условия за живот сравнено с останалите части на страната).

Таблица 2.1.14-9 Възрастова структура на населението в трите района (за тригодишен период)

Година	Възрастови групи					
	0-19	% от общия брой	20-59	% от общия брой	60+	% от общия брой
Североизточен район						
2018	40 597	23,0	101 828	57,8	33 771	19,2
2019	39 872	22,7	101 543	57,7	34 558	19,6
2020	38 910	22,2	101 192	57,8	35 069	20,0
Източен район						
2018	33 396	19,1	99 959	57,2	41 522	23,7
2019	32 680	18,8	98 671	56,8	42 452	24,4
2020	31 790	18,5	97 342	56,5	43 144	25,0
Югоизточен район						

⁷⁸Државен Завод за Статистика <http://www.stat.gov.mk>

2018	37 566	21,7	98 868	57,0	36 893	21,3
2019	37 083	21,5	97 947	56,7	37 794	21,8
2020	36 360	21,2	97 051	56,5	38 429	22,3

Динамиката на населението в **Североизточния район** показва, че за периода 2015-2019 г. населението е намаляло с 0,13%, в **Източния район** с 1,74%, а в **Югоизточния** с 0,4%.

Раждаемост

За последните години се запазва тенденцията за намаляване на раждаемостта в цялата страна. За периода 2015-2020 г. средната раждаемост за страната намалява от 11,1 на 9,2 ‰.

Коефициентът на раждаемост в **Североизточния район** за 2020 г. е 8,6 ‰ (за сравнение през 2015 г. е 10,6 ‰), което го поставя на второ място в страната. В рамките на района този показател варира за общините от 4,97 ‰ за Кратово до 10,92 ‰ за Липково.

За **Източен район** коефициентът на раждаемост за 2020 г. е 6,7 ‰ (за сравнение през 2015 г. е 9,0 ‰), а за **Югоизточен** – от 11,0 ‰ за 2015 г. намалява до 8,1 ‰ за 2020 г.

Най-неблагоприятна е тенденцията в Източния район, където раждаемостта е значително под средната за страната.

Смъртност

За периода 2015-2020 г. смъртността варира между 9,5 и 9,9 ‰, като значимо увеличение има за последната 2020 г., когато средната смъртност за страната е 12,8 ‰.

За трите района стойностите на показателя са следните:

- **Североизточен** – за периода 2015-2018 г. стойността на показателя намалява през всяка следваща година от 9,9 ‰ на 9,2 ‰, незначително увеличение бележи през 2019 г., когато достига стойност 9,5 ‰, а през 2020 г. – значимо, като стойността е 12,1 ‰.
- **Източен** – за периода 2015-2019 г. показателят варира в граници 10,6-11,4 ‰, като, аналогично на наблюдаваното за страната, за 2020 г. има значимо увеличение и стойността е 13,8 ‰;
- **Югоизточен** - за периода 2015-2019 г. за разлика от останалите два района показателят варира в по-ниски граници, като понижава стойността си от 10,7 до 10,2 ‰, но за 2020 г. също има значимо увеличение до 12,8 ‰.

И в началото и в края на разглеждания период най-неблагоприятна е тенденцията в Източния район.

И за страната, и за трите района водещата причина за умирация през последните години са заболявания от клас IX – Болести на кръвообращението, следвани от клас II – Новообразувания, като стойностите за 2020 г. са следните:

- За **страната**: общо смъртни случаи 25 755, с водещ дял на причина заболявания от клас IX – Болести на кръвообращението – 10 726 души (42%), следвани от клас II – Новообразувания - 3 908 души (15%), клас XVIII - Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и

лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде – 2 847 души (11%) и клас X – Болести на дихателната система – 1495 (5,8%);

- За **Североизточен район** - общо смъртни случаи 2 119, с водещ дял на причина заболявания от клас IX – Болести на кръвообращението – 913 души (43%), следвани от клас II – Новообразувания - 312 души (15%) и клас X – Болести на дихателната система – 182 (9%);
- За **Източен район** - общо смъртни случаи 2 395, с водещ дял на причина заболявания от клас IX – Болести на кръвообращението – 1045 души (43%), следвани от клас II – Новообразувания - 336 души (14%), клас XVIII - Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде – 324 души (13,5%) и клас X – Болести на дихателната система – 130 (5,4%);
- За **Югоизточен район** - общо смъртни случаи 2 199, с водещ дял на причина заболявания от клас IX – Болести на кръвообращението – 1 140 души (53,8%), следвани от клас II – Новообразувания - 315 души (14,8%), клас XVIII - Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклассифицирани другаде – 182 души (8,3%) и клас X – Болести на дихателната система – 122 (5,5%).

Естествен прираст

В последните години се запазва тенденцията за намаляване на естествения прираст, както за страната, така и за трите района в обхвата на ПТГС и ТСИМ. В сравнение с 2015 г., когато естественият прираст за страната е 1,3, през 2019 г. стойността става отрицателна: -0,3, и през 2020 г. е вече -3,2. Най-нисък е показателят за Източен район, където за 2020 г. е -7,1, следван от Югоизточния, където е -4,7 и Североизточния: -3,5.

Заболеваемост и болестност

Съгласно *Националната стратегия на Република Македонија за превенција и контрола на незаразните болести*⁷⁹ и *Извештај за здравје на населението во Република Северна Македонија во 2019 година* най-висока за страната е заболеваемостта от сърдечно-съдови заболявания и злокачествени новообразувания, следвани от проблеми с психичното здраве, диабет, хронични заболявания на дихателната система, заболявания на устната кухина и на костно-мускулната система.

На следващата фигура е представена информация за най-честите болести при деца и младежи в учебните заведения в страната:

---

⁷⁹ <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2012/12/strategija-nezarezni-bolesti.pdf>

Фигура 2.1.14-1 Структура на най-честите болести при деца и младежи в учебните заведения на Република Северна Македония за 2019 г., Извештај за здравје на населението во Република Северна Македонија во 2019 година

От фигурата се вижда, че преобладаващи са болестите на дихателната система, следвани от симптоми, признаци и отклонения, неклассифицирани на друго място и болести на кожата и подкожната тъкан.

Б. Анализ на рисковите фактори на околната среда, влияещи върху здравето на населението в трансграничния регион

Рисковите фактори на околната среда за здравето на хората се идентифицират и проследяват на национално ниво в следните документи за двете държави:

- Годишните доклади на министъра за здравеопазването за състоянието на здравето на гражданите и изпълнение на Националната здравна стратегия на Република България – последният такъв доклад е одобрен м. април, 2020 г.⁸⁰ и се отнася за 2019 г.) и
- Годишните доклади за здравето на населението в Република Северна Македония, публикувани от Института по обществено здраве на Република Северна Македония – последният публикуван доклад е *Извештај за здравје на населението во Република Северна Македонија во 2019 година*⁸¹.

Съгласно посочените документи, част от рисковите за здравето фактори, освен социално-икономическите и свързаните с начина на живот, е групата на факторите, свързани с околната и трудова среда. От факторите на околната среда, рискови за здравето са *качество на атмосферния въздух, качество и количество на питейните води, води за*

⁸⁰ https://ncpha.government.bg/uploads/reports-analyzes/HealthOfTheNation_AnuualReport_2020.pdf

⁸¹ <http://iph.mk/wp-content/uploads/2021/02/Izvestaj-za-zdravje-2019.pdf>

къпане, почви, отпадъци, шум, генетично модифицирани организми в храни, нейонизиращи лъчения и йонизиращи лъчения. В последните години нараства значението на рисковете, свързани с **изменението на климата** – разгледани са в т. 2.1.1-Б на Доклада за ЕО.

Влошеното качество на атмосферния въздух (замърсяване на атмосферния въздух) е сериозна заплаха за човешкото здраве и качеството на живот на населението. Системната експозиция на повишени нива на атмосферни замърсители директно или индиректно провокира диапазон от нежелани ефекти – от незначителни функционални смущения до появата на сериозни заболявания на отделни органи и системи (най-вече дихателната). На потенциално вредно действие на атмосферните замърсители са изложени и най-чувствителните групи от населението – децата, възрастните хора и лицата с хронични заболявания.

Здравният риск от замърсяването на въздуха с прах зависи както от размера на частиците, така и от химичния състав на суспендираните прахови частици, от адсорбираните на повърхността им други химични съединения, както и от участъка на респираторната система, в която те се отлагат, особено в случаите при възможни отрицателни кумулативни ефекти в резултат на различни промишлени и строителни дейности. Отчита се възрастов фактор в степента на респираторната заболяемост – тя е значимо по-честа при децата от 0-18 г. и намалява при възрастните от групата над 18 г.

За територията в обхвата на Република България не са установени значими проблеми с **питейните води**. За районите на Република Северна Македония, попадащи в обхвата на ПТГС и ТСИМ, като най-значим проблем се установява **недостатъчното количество** на питейна вода, както и **влошено качество** (предимно по микробиологични показатели - бактерии) поради липса на сигурни СОЗ около водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване.

Водите за къпане в естествените езера на територията на Република Северна Македония се класифицират според два микробиологични показателя – чревни ентерококи и ешерихия коли, като резултатите от мониторинга показват задоволително качество. В българската територия няма утвърдени зони за къпане, попадащи в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Състоянието на **почвите** в трансграничния район показва локален (точков) характер на замърсяването в двете области на българска територия и локално и дифузно замърсяване на територията на Република Северна Македония. Не са докладвани случаи на неблагоприятно въздействие, произтичащо от значими замърсявания на почвите.

По отношение на **отпадъците**, основни проблеми за областите в Република България са липсата на инсталации и съоръжения за оползотворяване на строителни отпадъци и нерегламентираното изхвърляне на битови и строителни отпадъци, което се свързва и с рискове за човешкото здраве. За територията в обхвата на Република Северна Македония предстои изграждането на регионални депа за неопасни отпадъци, като настоящите депа не съответстват на приложимите актуални нормативни изисквания. Проблем е липсата на

консенсус относно местоположението на регионални депа за неопасни отпадъци, липса на по-строги изисквания към генераторите на отпадъци, което води до продължаващи неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве.

Високите нива на шум в градове от трансграничния район – наблюдавани и в двете държави, също са значим рисков фактор, водещ до неблагоприятни ефекти върху населението и човешкото здраве – засягане на слуховия апарат, дискомфорт.

Не са установени проблеми и нарушения на норми по отношение на **йонизиращи и нейонизиращи лъчения**, както и **генетично модифицирани организми в храни**.

Обобщение за състоянието на населението и човешкото здраве:

Съгласно представените данни за целия трансграничен район на ПТГС и ТСИМ продължава депопулация с главни характеристики - ниската раждаемост, високата обща смъртност и миграционни процеси, които водят до отрицателен естествен прираст на населението. Поддържането на тези отрицателни стойности на естествения прираст е резултат от застаряването на населението и промените в репродуктивните му нагласи, като последните до голяма степен се дължат на ниския жизнен стандарт.

За областите в Република България се установява, че за разлика от област Благоевград, показателите за област Кюстендил са по-неблагоприятни от средните за страната.

За районите в Република Северна Македония най-неблагоприятни са тенденциите в Източния район.

И в двете държави смъртността по причини показва водещо място за болестите на кръвообращението, следвани от новообразуванията, като за Република Северна Македония на трето място са болестите на дихателната система, което може да се свърже и с влошеното качество на атмосферния въздух.

За Република България – в област Благоевград, на първо място при хоспитализираната заболеваемост са болестите на дихателната система, а в Кюстендил – на трето. За Република Северна Македония няма официални статистически данни за болестност и заболеваемост.

От анализа на рисковите фактори за човешкото здраве за трансграничния регион на първо място са замърсяването на въздуха и повишените шумови нива в някои градове на територията и на двете държави. За Република Северна Македония допълнителен риск поставят недостигът и незадоволителното качество на питейните води в някои населени места, текущото състояние на управлението на битовите отпадъци (тенденция за формиране на значителен брой нерегламентирани сметища и използване на общински депа, несъответстващи на нормативните изисквания). За целия трансграничен регион все по-голяма значимост за населението придобиват рисковете, свързани с климатичните изменения.

2.2.Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ

Въз основа на анализа на данните от характеристиката на околната среда в предходната т.2.1 на ДЕО, в следващата таблица е оценено развитието на аспектите на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ по компоненти и фактори на околната среда, вкл. човешкото здраве. По този начин е оценено въздействието и на „нулевата алтернатива“, т.е. отказ от реализиране на ПТГС и ТСИМ.

Таблица 2.2-1 *Евентуално развитие на околната среда без прилагането на ПТГС и ТСИМ*

Компоненти и фактори на околната среда	Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ
Климат и климатични изменения	Съществуващите и новите източници на парникови газове ще доведат до увеличаване на емисиите им, но нивата им ще бъдат пренебрежителни, както за двете страни, така и на глобално ниво. През последните три десетилетия емисиите на основните парникови газове (ПГ) имат тенденция към намаляване. Очаква се тази тенденция да продължи и без осъществяването на ПТГС и ТСИМ.
Атмосферен въздух	Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще се забави модернизирването на съществуващи и изграждане на нови сградни съоръжения, енергийно ефективни инсталации, рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътни връзки, изграждането на зелени площи с цел намаляване на газо-праховите замърсители. Забавя се икономическото развитие на трансграничния регион, ще се пропуснат ползи за финансиране и допълнителни инвестиции както и усвояване на средства от Европейския съюз, респективно – подобряване условия на труд, повишаване качеството на живот, здравословният начин на живот, респективно осигуряване на приятна околна среда, запазване на богатата природа на основата на устойчиво развитие на околната среда.
Повърхностни води	По голямата част от целите, визиите, приоритетите, специфичните и стратегическите цели имат положително въздействие върху повърхностните води. В случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ, развитието на повърхностните води ще бъде неблагоприятно тъй като: - няма да има положително въздействие от териториално сближаване, по- зелен и по- свързан граничен регион; - няма да е налице взаимно сътрудничество, което може да доведе до неблагоприятно въздействие върху повърхностните води. - контролът върху предвидените туристически инициативи ще бъде занижен.
Подземни води	Не се очаква развитие
Земни недра	Не се очаква развитие
Почви и земеползване	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ е с по-неблагоприятно въздействие в сравнение с прилагането им, тъй като ще бъдат пропуснати

Компоненти и фактори на околната среда	Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ
	възможностите за финансиране на дейности и мерки, свързани с контрол на процесите, водещи до деградация на почвите в градска (запечатване, замърсяване, ерозия) и извънградска среда (унищожаване на почвеното органично вещество поради: механично нарушаване целостта на почвения профил; уплътняване; влошаване дейността на почвения микробоценоз при нарушен воден, въздушен и топлинен режим на почвата, пожари и наводнения).
Растителност и животински свят	Не се очаква развитие
Защитени зони и територии	Не се очаква развитие
Ландшафт	Тенденциите ще се запазят същите като в момента - ще се задълбочат проблемите, свързани с нерегламентирани сметища, липса на достатъчно зелени площи в градската среда.
Материални активи	В случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ, развитието на материалните активи ще бъде неблагоприятно тъй като: - няма да има положително въздействие от териториално сближаване и постигането на един по-свързан граничен регион; - няма да има положително въздействие за постигане на един по-зелен трансграничен регион с подобрена мобилност и развита алтернативна инфраструктура - идентифицираните възможности за развитие на туристически и културни мероприятия, а от там и стимулиране на местната икономика, балансирано развитие и постигане на конкурентоспособност на бизнес средата няма да може да бъдат реализирани.
Културно-историческо наследство	Не се очаква развитие, като ще бъдат пропуснати ползите за опазване, популяризиране, в т.ч. повишаване и разнообразяване на източниците на доходи за териториите в обхвата на ПТГС и ТСИМ.
Вредни физични фактори	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ ще доведе до продължаване на тенденциите за по-високи шумови емисии, излъчвани от автомобилния транспорт. Няма да бъде използвана възможността за финансиране и изпълнение на дейности, свързани с постигането на приоритетите и целите, поставени с двата документа. Не се очаква промяна на тенденциите по отношение на останалите вредни физични фактори.
Отпадъци	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ е с по-неблагоприятно въздействие в сравнение с прилагането им, тъй като ще бъдат пропуснати

Компоненти и фактори на околната среда	Развитие без прилагане на ПТГС и ТСИМ
	възможностите за финансиране на дейности и мерки, свързани с контрол на замърсяването, с въвеждане на модели за кръгова икономика и оползотворяване на отпадъци, идентифицирани като допустими.
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Не се очаква промяна в състоянието на управлението на опасните химични вещества и риска от големи аварии.
Здравно състояние на населението и здравен риск	Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще се очертае продължаващ застой в развитието на социално-икономическото състояние на трансграничните райони. Ще се запази тенденцията за обезлюдяването на населените места в проучваните трансгранични райони, задълбочаващия се негативен прираст на населението и продължаващото се влошаване на здравно-демографското състояние. Повишаването на качеството на живота в условията на здравословен начин на развитие и чиста околна среда е в значителна степен в реципрочна зависимост от финансовото обезпечаване с помощта на ЕС и други източници (които на местно ниво са недостатъчни).

3. Характеристика на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ

ПТГС и ТСИМ ще се реализират в зададения географски обхват:

- *Република България:* 2 NUTS III области: Благоевград и Кюстендил;
- *Република Северна Македония:* 3 NUTS III райони: Североизточен, Източен и Югоизточен.

Съответно и в този териториален обхват ще се реализират въздействията върху околната среда. Част от дейностите и мерките, които са без инвестиционен характер – меки мерки (подкрепа за съвместни стратегии и планове, извършване на специализирани оценки, повишаване на квалификацията и др.) нямат потенциал за засягане на околната среда.

Дейностите и мерките с инвестиционен характер - твърди мерки - в по-голямата си част, с изключение на стратегическия проект за ГКПП „Клепало“, са с ниска подробност – без определено конкретно местоположение, параметри, обхват и съпътстващи дейности, поради което, при съобразяване на принципа на превантивността, като засегната се разглежда цялата територия в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Анализът на възможното значително засягане на територии от реализирането на ПТГС и ТСИМ е направен по компоненти и фактори на средата, като са съобразени актуалните насоки на Европейската комисия, *Техническите насоки на Европейска комисия за*

интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“ съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, като въздействията са анализирани и спрямо шестте екологични цели, обхванати от Регламента на таксономията.

По отношение на вероятното значително засягане на компоненти и фактори на средата се очаква:

Атмосферен въздух и климатични изменения

Не се очакват значителни последици от въздействие както върху атмосферния въздух, така и върху климата вследствие на дейностите по реализация на ПТГС и ТСИМ, и свързаните с тях приоритети, специфични цели, дейности/инвестиции, обекти на подкрепа, нито се очаква генериране на значителни нови емисии на вредни вещества, в т.ч. на парникови газове, при изпълнение на допустимите дейности и мерки. Напротив предвидените като допустими дейности/мерки и в трите специфични цели на ПТГС са свързани с както с подобряване КАВ на трансграничния регион, така и с устойчива адаптация към климатичните изменения.

Води

По отношение на **повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения** няма територии, които вероятно да бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ в двете държави. По-долу са посочени възможни незначителни въздействия, които би могло да настъпят:

Република България

Анализът показва, че най-голям дял за влошаване на състоянието на повърхностните водни тела в Западноромански район при реализацията на ПТГС и ТСИМ могат да имат следните значими проблеми:

Замърсяване на водите от заустване на непречистени битови отпадъчни води от обекти, предмет на ПТГС и ТСИМ - от канализационни мрежи и неотговарящи на изискванията на Директива 91/271/ЕЕС пречиствателни станции за отпадъчни води на населените места. Резултатите от проведения мониторинг през периода 2010 – 2014 г. показват, че 25 % от повърхностните водни тела на територията на ЗБР са в по-лошо от добро състояние по отношение на БЕК и основни физико-химични показатели, което означава, че те изпитват пряко негативно въздействие от замърсяване с биогени (азот и фосфор) или се наблюдават отклонения от установените норми за биологичните и физикохимичните показатели, свързани с органично замърсяване. Канализационните мрежи за отпадъчни води от населени места формират 80-90 % от общия товар за азот и фосфор, както и свързаните с тях показатели за органично замърсяване (БПК и ХПК).

Заустване на индустриални отпадъчни води от обекти в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Химичното замърсяване на повърхностните водни тела оказва пряко въздействие върху тяхното екологично състояние/потенциал по съдържанието на специфични замърсители и тяхното химично състояние - наличие на приоритетни вещества. Резултатите от проведения мониторинг през периода 2010 - 2014 г. показват, че на територията на ЗБР 4,4 % от повърхностните водни тела са в лошо екологично състояние, предизвикано от заустване

индустриални източници. Характерни специфични замърсители, които се установяват над определените СКОС са мед, цинк и цианиди. Приоритетни вещества, които предизвикват лошо химично състояние са кадмий, олово и никел.

Селското стопанство (земеделие и животновъдство) не е предмет на ПТГС и ТСИМ, но при предвиденото изграждане на зелени площи, придружено с торене и използване на пестициди може да се достигне кумулативен ефект с наличното замърсяване - 5,5 % от повърхностните водни тела в териториалния обхват на ЗБР.

Водовземане и изменение на оттока на повърхностните води при предвидените в ПТГС туристически дейности. Прекомерното използване на вода от реки и язовири може да окаже влияние върху оттока на повърхностните води при кумулиране с ефекта от изградените деривационни МВЕЦ.

Неблагоприятно въздействие на дейностите при не спазване на изискванията в ЗЗВ, най – вече когато не са определени СОЗ за питейни води;

Неблагоприятно въздействие върху изградените обект по ПТГС и ТСИМ, при неспазване на изискванията в обхвата на определените РЗПРН.

Република Северна Македония

1. Изграждане на индустриални обекти по ПТГС и ТСИМ, при наличие на уязвимост за повърхностните води;
2. Наличие на относително високо ниво на замърсени реки при недостатъчно пречистване и отсъствие на пречистване в селските райони;
3. Изграждане на обекти на ПТГС и ТСИМ в райони с недостатъчно питейни води и остарели водоснабдителни системи;
4. Зони с относително висок риск от наводнения;
5. Райони с риск от свръх използване на туристически ресурси, вкл. ерозия;
6. Неблагоприятно въздействие върху СОЗ за ПБВ, включително, когато не са определени такива;
7. Замърсяване на трансграничното повърхностно водно тяло р. Струмешница и други тела с нитрати в уязвимата зона „Югозападна зона“;
8. Замърсяване на р. Струмешница/Струмица и други тела с битови отпадъчни води от населени места /чувствителни зони/;
9. Въздействие на ПТГС и ТСИМ върху зоните за защита на водите в защитени територии.

По-голямата част от слабостите и въздействията се проявяват на територии и в двете държави.

Подземни води

Не се очаква значително засягане на подземни водни тела, включително трансгранични, при реализирането на ПТГС и ТСИМ, тъй като предвидените дейности и мерки не са свързани с въздействия върху компонента.

Земни недра

ПТГС и ТСИМ не предвиждат мерки и дейности, свързани с ползване или значително засягане на земните недра.

Програмата включва един стратегически проект, свързан със строителство – проектът за ГКПП „Клепало“, част от който ще бъде изграждането на нов пътен участък. С цел недопускане на ерозионни процеси и други негативни геоложки явления – свлачища, срутища, при проектирането на обекта следва да бъдат изготвени и съобразени резултатите от подробни хидрогеоложки проучвания (което е изискуемо по нормативната уредба на Република България).

Почви и земеползване

Няма територии, в които земите и почвите да бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ в двете държави с изключение на тези, свързани с реализирането на Стратегически проект: “Създаване на нов Граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Клепало” между Република България и Република Северна Македония”.

С изпълнението на двата обекта – нов граничен пункт и нова пътна инфраструктура, ще се постигне по-голяма свързаност между двете държави, улеснен транспортен поток и обмен на стоки, както и икономическо развитие на пограничните области.

Въздействието върху почвите при изпълнението на строителството ще бъде локално и пряко, изразено в: механично нарушаване целостта на почвения профил в зоните на изкопните дейности при изграждането на новите съоръжения, уплътняване и запечатване (паркинги, обслужваща инфраструктура и др.).

Задължително е при *проектирането* на новите обекти да се включат необходимите дейности и мерки за опазване на почвените ресурси и рекултивация с цел предотвратяване появата на ерозионни процеси и максимално възстановяване на нарушените земи. При изпълнение на *строителните дейности* е необходимо да се вземат мерки за опазване на почвените ресурси (предварително изземване на хумусната почва и оползотворяването ѝ за целите на рекултивацията).

Биологично разнообразие

Оценка на въздействието на мерките и дейностите по ПТГС и ТСИМ е направена в т.6 на Доклада за ЕО, в съответствие със степента на подробност на предвижданията. По отношение на:

- *конкретно засягане на територии* – значително въздействие върху биологичното разнообразие е възможно на българска територия, при изграждане на предвидения нов пътен участък в рамките на стратегически проект ГКПП „Клепало“, предвид наситеността на района с растителни и животински видове, както и местообитания с висок природозащитен статус. В тази връзка към избор на вариант на трасе на отсечката следва да се пристъпи след разработване и оценка на възможни алтернативи за местоположение. С внимание следва да се подходи и към предвидените рехабилитации на съществуващия път III-1008, по същите причини. Тъй като на територията на

Република Северна Македония са извършени строителните дейности по проекта, не се очаква значително засягане на територии от гледна точка на биоразнообразието в резултат на предстоящите дейности по проекта.

- *дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ* – потенциал за значително въздействие върху биоразнообразието на територията и на двете държави имат най-вече предвидените мерки, свързани развитието на туризма – предвид липсата на точно местоположение и параметри на конкретни проекти, на този етап не може да се прецени значимостта на въздействието. При всички случаи въздействието следва да се оценява за всеки проект предвид значителното биологично разнообразие и свързаната с това ценност на района.

Защитени зони и защитени територии

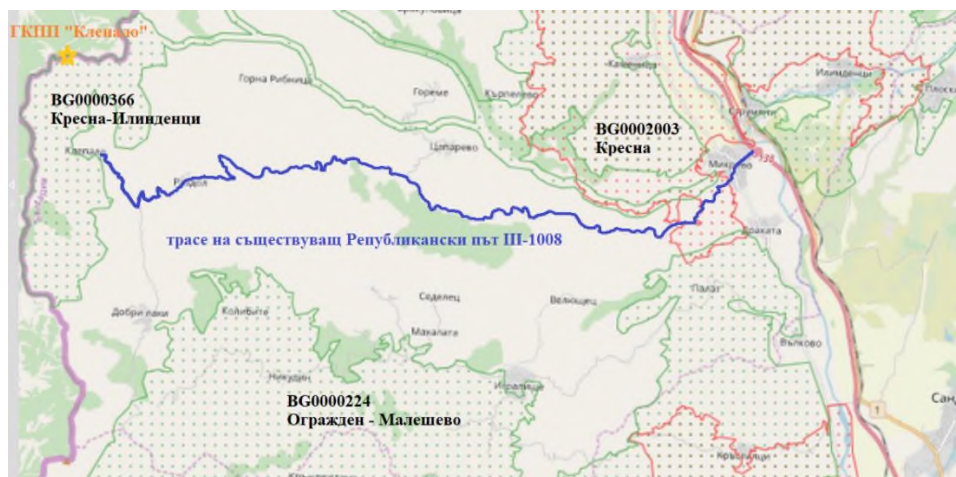
Територията в трансграничния район е изключително богата и на защитени зони и територии.

Рискът от засягане на защитени зони може да се прогнозира на този етап, и то в ниска подробност (поради липса на конкретни параметри) единствено за стратегическия проект по Приоритет 2 на ПТГС за ГКПП „Клепало“. Строителството на обекта, в т.ч. довеждащ път и съоръжения на пункта на ГКПП на територията на Република Северна Македония е приключило.

На българска територия предстои рехабилитация на съществуващ пътен участък от път Ш-1008, както и доизграждане на пътния участък по пътя Струмяни – ГКПП „Клепало“ с дължина около 17 км до сградата и съоръженията на ГКПП.

На **Фигура 3-1** в син цвят е показан съществуващия път Ш-1008, като се предвижда новият пътен участък да е с начало преди отклонението на пътя за с. Колибите. Вижда се, че в началото си, при АМ „Струма“ съществуващият път тангира по границите на две защитени зони – BG0002003 „Кресна“ по *Директивата за птиците* и BG0000366 „Кресна-Илинденци“ по *Директивата за хабитатите*.

От фигурата се вижда, че между съществуващия път и ГКПП „Клепало“ е разположена защитена зона BG0000366 „Кресна-Илинденци“ по Директивата за хабитатите, като се очаква същата да бъде засегната от трасето на новата пътна отсечка до ГКПП. Степента и характера на засягане и въздействие, в т.ч. върху предмета и целите на защитената зона ще бъдат предмет на процедурата по оценка на въздействие върху околната среда по смисъла на *Директива 2014/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда* и на оценка за съвместимост по смисъла на *Директивата за хабитатите*, като тези оценки са част от обхвата на стратегическия проект.

Фигура 3-1 Разположение на съществуващото трае на републикански път III-1008 спрямо защитените зони в района

Ландшафт

От предвидените мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ не се очаква значително засягане на територии с ценен/естествен/природен ландшафт. Въздействието върху ландшафта като цяло е комплексно положително от мерките за озеленяване – пряко въздействие; енергийна ефективност и кръгова икономика – непряко; развитие на семейния бизнес, квалификация – не предполагат значително засягане на ландшафта; развитието на системи за алтернативно придвижване – непряко.

Разработването на туристически продукти и интелигентните решения за туризъм с използване на обектите на културно-историческото наследство имат потенциал за засягане на естествени ландшафти, поради което следва всеки такъв проект да се подлага на предварителна оценка за въздействие върху ландшафта – като част от изискващите се процедури по оценка на въздействие върху околната среда. По този начин следва да се гарантира опазването на природните дадености и ценността на територията и съобразяване на туристическото натоварване с капацитета на средата.

Материални активи

Проектите на ПТГС и ТСИМ предвиждат реализирането на целеви мерки за подобряване на съществуващата и изграждане на нова съвременна и отговаряща на всички екологични изисквания и стандарти транспортна, комунална, културна и туристическа инфраструктура, както и инвестиране в развитието и изграждане на алтернативни екологични системи и инфраструктура за постигане на един по-зелен, нисковъглероден, конкурентен и свързан регион. Във връзка с изложеното, не се очаква значително отрицателно засягане на територии по отношение на материалните активи, а единствено положително такова.

Културно-историческо наследство

Дейностите, които не са свързани със строителство нямат потенциал за значително засягане и негативно въздействие върху обекти на културното наследство.

Всяка строителна дейност има потенциала да застраши нерегистрирани до момента **археологически културни ценности**, и да доведе до нарушаване или разрушаване на

археологически обекти. В нормативната уредба и на двете държави са предвидени конкретни действия, които следва да бъдат предприети при откриване на такива обекти, и в тази връзка не се очаква значително отрицателно засягане. Мерките, свързани със специфична цел 1.2 на ТСИМ са пряко насочени към използване потенциала на културно-историческото наследство за развитие на туристически продукти, като се очаква положително въздействие – поддържане на тези обекти.

Вредни физични фактори

По отношение на вредните физични фактори, от значение за трансграничния регион в обхвата на ПТГС и ТСИМ, е фактора шум от автомобилния трафик. Транспортните връзки и свързаност между Република България: 2 NUTS III области: Благоевград и Кюстендил и Република Северна Македония: 3 NUTS III райони: Североизточен, Източен и Югоизточен, е представена в *т.2.1.11* на ДЕО.

Върху изменението на шумовото натоварване в разглеждания район, могат да окажат влияние изменението в транспортно-комуникационната мрежа, появата на нови локални източници на шум и пр., предвидени в ПТГС и ТСИМ.

От значение за идентифициране на засегнатите територии от фактора шум, по-долу ще бъдат разгледани възможните въздействия в резултат от постигането на целите и приоритетите на ПТГС и ТСИМ:

В рамките на **Приоритет 2** е предвидено осъществяването на стратегически инфраструктурен проект - разкриване на нов ГКПП „Клепало“ – на територията община Струмляни, област Благоевград, Р България и община Берово, Източен регион, Република Северна Македония. Пътният достъп до новият ГКПП е предвиден да се осъществи от път клас III, част от РПМ. За целите на оценката може да се използват данните, получени въз основа на дългогодишни измервания и изчисления на нивото на автотранспортния шум по пътищата с различен клас, а именно:

Еквивалентното ниво на шума, L_{eq} – dBA, излъчван от транспортния автомобилен поток (шумова характеристика), се определя от динамичните параметри на потока – интензивност (брой МПС/час), структура (процент тежкотоварни МПС и автобуси в общия поток), скорост на движение (km/h) и параметри на пътното трасе - настилка, надлъжен наклон (%). Към настоящия момент данни за посочените параметри на транспортния поток в разглежданите пътни участъци не са представени.

Шумовите характеристики на потока на разстояние 7.5m от оста на близката лента на движение, в зависимост от класа на пътя са:

II клас – в границите на 65-70 dBA при разрешена скорост 80 km/h;

III клас – в границите на 60-65 dBA при разрешена скорост 60 km/h

IV и V клас – до 60 dBA в зависимост от конкретното натоварване и скорост на движение.

Съществуващата отсечка на път III-1008 преминава през селата Микрево, Раздол и Клепало. Новото трасе на пътя от км 22+000 (преди пътно отклонение за с. Колибите) до началото на площадката на ГКПП „Клепало“, неговия клас и заложената проектна скорост -

до 40 **km/h** предполагат ниска интензивност на транспортните потоци, което предполага еквивалентни нива на шум под 50 dB(A) за деня и под 40 dB(A) за нощта.

Реализирането на проекта не предполага увеличаване на шумовото натоварване над допустимите норми и не предполага възникването на здравен риск за населението в района.

Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Предвидените с ПТГС и ТСИМ приоритети и мерки не предполагат риск от допълнително шумово натоварване на населени места. Предвидените като допустими дейности/мерки за озеленяване на градските и извънградските зони (към Приоритет 1 на ПТГС) и подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване (мярка 1.2.1. на ТСИМ), ще имат положителен ефект за ограничаване на шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на региона, включен в обхвата на ПТГС и ТСИМ.

Предвидените с ПТГС и ТСИМ приоритети и мерки не са свързани с дейности, предполагащи допълнителни въздействия от вибрации, йонизиращи и нейонизиращи лъчения.

Отпадъци

Не се очаква значително засягане на територии от дейности с отпадъци, нито се очаква генериране на значими количества отпадъци при изпълнение на допустимите дейности и мерки, напротив – предвидените като допустими дейности за технологична модернизация (към мярка 1.1.1. на ТСИМ) и за ефективен процес на разработване на продукти (към мярка 1.1.3 на ТСИМ) са с принос към прехода за кръгова икономика и с положително въздействие за намаляване на генерираните количества отпадъци.

Опасни химични вещества и риска от големи аварии

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително въздействие в резултат на съхранение и употреба на опасни химични вещества, като допустимите дейности и мерки нямат потенциал за увеличаване на риска от възникване на голяма авария в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал в обхвата на трансграничния район.

Население и човешко здраве

По отношение на **човешкото здраве** реализиране на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не е свързано с нови, значими източници на емисии и вредности в околната среда, които биха довели до нови или увеличаване на неблагоприятното действие на установените съществуващи рискови фактори в трансграничния район. Напротив, реализирането на дейностите и мерките се очаква да е с положително въздействие, свързано с повишаване качеството на живот, развитието на нерискови за здравето дейности – обект на доходи за населението (туризъм), ограничаване на вредното въздействие на местните производства (чрез дейностите за технологична модернизация). От изключителна важност е местоположението на нови обекти (напр. предвиденият нов пътен участък като част от стратегическия проект по Приоритет 2 на ПТГС и др.), които ще бъдат финансирани по ПТГС и ТСИМ, да се съобрази с най-близко разположените **зони и обекти, подрежащи на**

здравна защита, както и да се гарантира спазване на нормативните изискванията по отношение опазване на водите и по-специално забраните и ограниченията в **санитарно-охранителните зони** на водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване и на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди. Подробна оценка на очакваните въздействия е представена в **т.6 на Доклада за ЕО**.

Взимайки предвид изложеното, **оценката спрямо шестте екологични цели към принципа за ненасяне на значителни вреди** за дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ позволява да се направят следните изводи:

- 1) **Смекчаване на изменението на климата:** По-голямата част от мерките са с положително или без отражение за намаляването на емисиите на парникови газове, като нито една от мерките и дейностите не води до значителни емисии на парникови газове – не се очаква нанасянето на значителни вреди по отношение на смекчаването на последиците от изменението на климата. Дейностите по Приоритет 1 на ПТГС са с пряко положително въздействие за поглъщане емисиите на парникови газове, а дейностите по мярка 1.1.1 на ТСИМ за технологична организация ще доведат до намаляване емисиите на парникови газове на съответните предприятия. Следва да се отбележи и, че зелените и цифровите решения следва да бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин да станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ТСИМ;
- 2) **Адаптация към изменението на климата:** Нито една от мерките или дейностите по ПТГС и ТСИМ не води до вредно въздействие на настоящия и прогнозирания бъдещ климат, върху населението, природата или активите - – не се очаква нанасянето на значителни вреди на смекчаването на последиците от изменението на климата. Част от мерките и дейностите са с принос към адаптацията и гарантирането на устойчивост на климатичните изменения – дейностите за озеленяване по Приоритет 1 на ПТГС;
- 3) **Устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси:** Мерките и дейностите ще имат косвен положителен ефект по отношение на водите, като не са предвидени мерки и дейности, които да водят до влошаване качеството или количеството на водите, при спазване на нормативната уредба за опазване на водите.
- 4) **Преход към кръгова икономика, предотвратяване на образуването на отпадъци и тяхното рециклиране:** Част от дейностите и мерките са с принос към прехода към кръгова икономика (по специфична цел 1.1 на ТСИМ). Останалите мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ не са свързани със значително увеличение на образуването, изгарянето или обезвеждането на отпадъци, не водят до значителна неефективност при прякото или непрякото използване на природни ресурси и нямат потенциал за причиняване на дългосрочни вреди на околната среда по отношение на кръговата икономика.
- 5) **Предотвратяване и контрол на замърсяването:** Част от мерките и дейностите са с ясна екологична насоченост, като същите ще имат принос към ограничаване на съществуващи екологични проблеми. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са свързани предимно с подобрения и развитие на съществуващи обекти, което ще доведе до тяхното

обновяване, модернизиране, свързано и с ограничаване на въздействието върху околната среда.

Специфична цел 1.1 на ПТГС е с изцяло екологична насоченост, в т.ч. за намаляване на всички форми на замърсяване, Специфична цел 2.1 и стратегическия проект по нея са с принос към разсредоточаване на трафика и повишаване на сигурността, а специфична цел 3.1 има отношение за екологизиране на съществуващите МСП.

При финансиране на нови обекти и техническа инфраструктура (в т.ч. стратегическия проект по Приоритет 2 на ПТГС) следва да се съобразява наличието на зони и обекти, подлежащи на здравна защита и други чувствителни територии – санитарно-охранителни зони около водоизточници, защитени зони и територии, обекти на културното наследство, евентуално кумулативно въздействие със съществуващи съоръжения и инфраструктура в съответния район. Тези въздействия и тяхното предотвратяване или ограничаване до минимум ще бъдат предмет на нормативно изискващите се процедури по оценка на въздействие върху околната среда, екологична оценка, комплексно разрешително, разрешителни по реда на Закона за водите и др., чрез които ще се гарантира изпълнението единствено на проекти, които не водят до значително увеличение на емисиите на замърсители във въздуха, водите или земята.

- б) **Защита и възстановяване на биоразнообразието и екосистемите:** Принципният характер на дейностите, които ще се изпълняват по ПТГС и ТСИМ е такъв, че не предполага негативни въздействия (или поне значителни такива) върху биологичното разнообразие. Повечето мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ са свързани с неутрално до положително въздействие върху биологичното разнообразие. При спазване на националните законодателства и административни актове на двете държави, които са насочени към опазване на биологичното разнообразие в тях, потенциалните отрицателни въздействия от дейностите и мерките с инвестиционен характер ще се сведат в допустими граници. Не се очаква мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ да доведат до влошаване на състоянието и устойчивостта на екосистемите, или природозащитния статус на местообитанията и видовете, съответно не се очаква нанасянето на значителни вреди.

4. Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ включително отнасящите се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие

Анализ на съществуващите екологични проблеми в страната, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, в т.ч. на връзката между екологичните проблеми и предвижданията на плана, съответно – изводи дали ПТГС и ТСИМ ще доведат до подобряване на екологичната обстановка, или до влошаване и задълбочаване на съществуващи екологични проблеми и/или възникване на нови такива, е направен в следващата таблица:

Таблица 4-1 Съществуващи екологични проблеми и отношението им към ПТГС и ТСИМ

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
<p>Изменение на климата и адаптация към изменящия се климат</p>	<p>Емисии на парникови газове (CO₂, CH₄, N₂O, O₃ и халогенни въглеводороди), свързани с изменението на климата като глобално явление, се отделят при всички процеси на превръщане на изкопаемите горива в енергия – твърдите горива, използвани в битово отопление или течните горива, използвани в двигателите с вътрешно горене на автомобилния транспорт.</p> <p>Съществуващите проблеми се състоят в последиците от изменящия се климат:</p> <ul style="list-style-type: none"> - засушаване; - наводнения; - екстремни метеорологични явления; - пожари и др. <p>По отношение на адаптацията към изменящия се климат, проблем е неустойчивостта на по-голямата част от съществуващата инфраструктура, изградена преди години.</p>	<p>Не се очаква промяна в тенденциите по отношение на изменението на климата без прилагане на ПТГС и ТСИМ.</p>	<p>Увеличение на емисии на парникови газове е възможно единствено при значително увеличение на транспортния трафик вследствие реализацията на новия граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Клепало” между Република България и Република Северна Македония, което не се очаква предвид техническите параметри на предвидените трасета, съответно очакваните емисии ще са в незначително количество и пренебрежими, още повече, че цел на проекта е облекчаването/разредоточаване на трафика по пътищата и през ГКПП на двете държави.</p> <p>Останалите мерки и дейности, съгласно нивото на подробност, в което са описани, нямат потенциал за емисии на значими количества парникови газове.</p> <p>Положителен принос за ограничаване емисиите на парникови газове ще имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, свързани с изграждането на зелени площи, които са основен погълтател на емисии на парникови газове, както и мерките по ТСИМ, свързани с преход към кръгова икономика, енергийна и ресурсна ефективност, технологично обновяване – ще доведат до редуциране нивата на емисии на парникови газове.</p> <p>Същите дейности и мерки са с принос за адаптацията към изменението на климата – зелените площи в градска и извънградска среда водят до подобряване на проветривостта и атмосферната циркулация – ограничават неблагоприятните ефекти на горещите вълни, подобряват водния режим и пропускливостта на</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
			<p>почвите – съответно попивателната ѝ способност при проливни валежи, способстват за поддържане на влажността, противоерозионна роля, имат защитна функция при силни ветрове и бури.</p> <p>В тази връзка реализирането на ПТГС и ТСИМ се очаква да доведе до намаляване на атмосферната концентрация на парникови газове.</p>
Атмосферен въздух	<p>Съществуват райони, които са критични по отношение на замърсяването на въздуха поради, битовото отоплението в населените места (серни и азотни оксиди, прах).</p> <p>През 2019 г. замърсяването на атмосферния въздух с ФПЧ₁₀ продължава да бъде основен проблем за качеството на атмосферния въздух на национално ниво и за двете страни.</p> <p>Допълнителен принос към замърсяването на атмосферния въздух с прахови частици оказва и влиянието на неблагоприятните метеорологични условия като продължителното време с ниска скорост на вятъра и продължителни засушавания.</p>	<p>Без прилагане на ПТГС и ТСИМ ще се забави модернизирането на съществуващи и изграждане на нови сградни съоръжения, енергийни инсталации, рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища в двете страни, изграждането на зелени площи с цел намаляване на газо-праховите замърсители.</p>	<p>Не се очакват значителни последици от въздействие както върху атмосферния въздух, така и върху климата вследствие на дейностите по реализация на ПТГС и ТСИМ, и свързаните с тях приоритети, специфични цели, дейности/мерки, нито се очаква генериране на значителни нови емисии на вредни вещества при изпълнение на допустимите дейности и мерки. Напротив предвидените като допустими дейности/мерки и в трите специфични цели – 1.1, 2.1 и 3.1 на ПТГС са свързани с подобряване на КАВ в трансграничния регион.</p>
Повърхностни води, Подземни води, Зони за защита на водите, Риск от наводнения	<p>Отсъствие на ГПСОВ</p> <p>Непълно питейно водоснабдяване</p> <p>Загуби на води във водоснабдителната мрежа</p> <p>Загуби на води в остаряла канализационна мрежа</p> <p>ПСОВ – недостатъчно пречистване</p> <p>Заустване на отпадъчни води без разрешително</p> <p>Замърсяване с торове и пестициди</p> <p>Нерегламентирано изхвърляне на отпадъци, в т.ч. директно във водни обекти и зони за защита на водите</p>	<p>Не се очаква развитие. Възможно е задълбочаване на проблемите с повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения.</p>	<p>Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение на повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения, основно чрез допустимите дейности за озеленяване, контрол на</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
	Други - ерозия По отношение на подземните води, не са установени екологични проблеми, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ.		замърсяването, технологична модернизация на производствата.
Земни недра	Не са установени проблеми, като неблагоприятно условие за трансграничния район е значително високата сеизмична активност – необходимо е съобразяване на този риск при реализирането на дейности в обхвата на територията.	Не се очаква развитие или промяна	Не се очаква ПТГС и ТСИМ да доведат до задълбочаване на съществуващи или възникване на нови проблеми. При проекти, особено свързани със строителство, следва да се съобразява високата сеизмичност на района.
Почви и земеползване	Екологичните проблеми, свързани с почвата са: а) замърсяване с торове и пестициди (особено в районите с интензивно отглеждане на плодове и зеленчуци), б) загуба на органично вещество в почвата (поради отглеждане на интензивни култури, ниска употреба на органични торове), в) разграждане на хумусния слой поради суша или обилни валежи, г) замърсяване на почвата, д) запечатване на почвата, е) вкисляване на почвата, ж) ерозия на почвата. Няма съществуващ проблем с почвите и земите с отношение към ПТГС и ТСИМ .	Няма съществуващ проблем с почвите и земите с отношение към ПТГС и ТСИМ .	Няма територии, в които земите и почвите да бъдат значително засегнати с реализацията на ПТГС и ТСИМ в двете държави с изключение на тези, свързани с реализирането на <u>Стратегически проект</u> : “Създаване на нов Граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Клепало” между Република България и Република Северна Македония” – засягането е основно за новия пътен участък на територията на Република България. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение на опазване на почвите - предварително изземване на хумусната почва и максимално възстановяване на нарушените земи.
Растителност	Едни от най-значимите фактори, оказващи въздействие върху горските местообитания, са сечите (регламентирани и нерегламентирани включително); Други са хидрологичните мероприятия и съоръжения (вкл. такива в морски води, напр. драгиране, както и водоползването),	Не се очаква развитие	Риск от задълбочаване на екологичните проблеми има при несъобразено с биоразнообразието в района развитие на туризма. В тази връзка разработването на туристически продукти, услуги, съоръжения и инфраструктура следва да се предшества от анализи и оценки на въздействието

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
	строителството на сгради, съоръжения и линейна инфраструктура, туристическия поток, замърсяване (вкл. на вода, въздух и почви, както и с битови отпадъци), и общото засушаване на климата. Засушаването е най-значителния фактор за растителността, последица от климатичните промени.		върху биоразнообразието за конкретното избрано местоположение. Не следва да се допуска нерегулиран и/или интензивен туристически трафик.
Животински свят	По отношение на фауната, екологичните проблеми са свързани с преки и косвени въздействия върху популациите. Косвените въздействия възникват предимно при промяна на характеристиките на местообитанията на животинските видове, промяна на основни параметри на околната среда, като шум, замърсяване на водите, урбанизация, интензификация на земеделските практики, изграждане на транспортна и енергийна инфраструктура и др. – най-често наблюдавани са безпокойството и фрагментацията. Преките въздействия са насочени към отделни индивиди и като следствие най-често се наблюдава тяхната пряка смъртност или прогонване от естественото местообитание.	Не се очаква развитие	Риск от задълбочаване на екологичните проблеми има при несъобразено с биоразнообразието в района развитие на туризма. В тази връзка разработването на туристически продукти, услуги, съоръжения и инфраструктура следва да се предшества от анализи и оценки на въздействието върху биоразнообразието за конкретното избрано местоположение. Не следва да се допуска нерегулиран и/или интензивен туристически трафик.
Защитени зони и защитени територии	Основен компонент на ЗЗ и ЗТ, предмет на опазване в тях, са растителните местообитания и растителните и животински видове. В този смисъл, екологичните проблеми са същите, както тези, описани по-горе. Процедурите по ОВОС и, особено ОС за ЗЗ, са инструмента, чрез който тези проблеми се оценяват, и съответните въздействия намаляват или елиминират.	Не се очаква развитие	Риск от задълбочаване на екологичните проблеми има при несъобразено с биоразнообразието в района развитие на туризма. В тази връзка разработването на туристически продукти, услуги, съоръжения и инфраструктура следва да се предшества от анализи и оценки на въздействието върху защитените зони и територии. Не следва да се допуска нерегулиран и/или интензивен туристически трафик.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
Ландшафт	<p>Проблемите по отношение на ландшафта са резултат от наблюдаваните проблеми при останалите компоненти на околната среда – най-значимите за региона са свързани с:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наличие на значителни площи, заети от кариери за добив на подземни богатства – особено на територията на Република Северна Македония, в които ландшафтът е със значително влошени параметри; - наличие на нерегламентирани сметища, особено на територията на Република Северна Македония; - липса на достатъчна озеленяване в населените места; - замърсяване на въздуха, шумово натоварване, проблеми с опазването на водите, които намаляват качеството на градския ландшафт като среда на живот; - висока енергийна интензивност и ресурсоемкост на производствата и предприятията, което е свързано с непряко отрицателно въздействие върху околния ландшафт; - последици от изменението на климата, които водят до рискове за естествените, природни ландшафти. 	<p>Очаква се задълбочаване на проблемите, в т.ч. на тези, свързани с ПТГС и ТСИМ – нерегламентирани сметища и липсата на достатъчно озеленяване на градските ландшафти, замърсяването в населените места и шума.</p>	<p>Реализирането на ПТГС и ТСИМ са свързани с разрешаване на част от проблемите – нерегламентирани сметища, зелени площи в населени места.</p> <p>Не се очаква задълбочаване на съществуващите, нито развитие на нови проблеми с реализацията на предвижданията на двата документа.</p> <p>Риск от екологични проблеми има единствено за дейностите/мерките, свързани с развитие на туризма, при несъобразяване на туристическите продукти и дейности с капацитета на средата на съответния район.</p>
Материални активи	<p>Недостатъчна инфраструктура за обслужване и покриване нуждите за икономически и социално развитие на региона. Необходимост от финансиране за развитие и реализиране на идентифицирания потенциал на трансграничния регион.</p>	<p>Не се очаква развитие/Възможно е задълбочаване на проблемите от гледна точка на неподдържане на съществуващите материални активи, поради липса на финансови средства</p>	<p>Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива, а точно обратното. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие по отношение развитието на активите – подобряване на транспортната, комунална, културна, и туристическа инфраструктура, както и</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
			инвестиране в изграждането на алтернативни зелени системи за придвижване, облагородяване на градската среда за един по-зелен, нисковъглероден, свързан и конкурентен регион.
Културно-историческо наследство	Липса на финансови средства за опазване и поддържане на обектите на културното наследство Недостатъчно развита и поддържана инфраструктура за достъп до културно - исторически обекти и природни забележителности Недостатъчни съвместни действия в областта на обмяна на културно наследство;	Задълбочаване на проблема и риск от влошаване състоянието на културни ценности	Не се очаква задълбочаване на проблема, нито възникване на нови проблеми, а напротив – развитието на културен туризъм ще осигури средства за опазването и поддържането на културно-историческите обекти в трансграничния район.
Вредни физични фактори	Регистрирани шумови нива със стойности над граничните в жилищни зони и територии, подложени на въздействието на автомобилен трафик. Не са регистрирани отклонения от обичайно измерените стойности за радиационното състояние.	Неприлагането на ПТГС и ТСИМ ще доведе до продължаване на тенденциите за по-високи шумови емисии, излъчвани от автомобилния транспорт. Не се очаква развитие по отношение на останалите вредни физични фактори.	Реализирането на ПТГС и ТСИМ не се очаква да доведе до задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Предвидените като допустими дейности/мерки за озеленяване на градските и извънградските зони (към Приоритет 1 на ПТГС) и подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване (мярка 1.2.1. на ТСИМ), ще имат положителен ефект за ограничаване на шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на региона, включен в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Предвидените с ПТГС и ТСИМ приоритети и мерки не са свързани с дейности, предполагащи допълнителни въздействия от вибрации, йонизиращи и нейонизиращи лъчения
Отпадъци	Преобладаващата част от битовите отпадъци се третира чрез депониране (най-ниското ниво в йерархията за управление на отпадъците); Нерегламентирано изхвърляне на битови и строителни отпадъци;	Не се очаква развитие/Възможно е задълбочаване на проблемите	Не се очаква задълбочаване на съществуващите проблеми или възникване на нови такива. Чрез предвидените в програмата и стратегията допустими дейности и мерки се очаква положително въздействие – технологична

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/Фактор на околната среда	Съществуващи екологични проблеми с отношение към ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема без прилагане на ПТГС и ТСИМ	Развитие на проблема/Възникване на нови екологични проблеми с прилагане на ПТГС и ТСИМ
	Липсват съоръжения за оползотворяване/третиране на строителни отпадъци; Нерегламентирано изгаряне на производствени отпадъци; Затруднения с предаването на генерираните опасни отпадъци и липса на съоръжения за третиране на такива отпадъци.		модернизация, ефективен процес на разработване на продукти, контрол на замърсяването, с които ще се допринесе за разрешаване на съществуващите проблеми.
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Потенциал за екологичен проблем по отношение на риск от големи аварии е несъобразяването на аварийните/безопасни разстояния около предприятия с рисков потенциал и допускане на разполагане на недопустими по нормативни изисквания обекти и съоръжения в тях.	Не се очаква развитие.	С прилагането на ПТГС и ТСИМ не се предвижда съхранение, употреба и дейности с опасни химични вещества и смеси.
Население и човешко здраве	Въз основа на анализа на рисковите фактори, направен в т. 2.1.14.Б. проблемите, свързани с рисковите за човешкото здраве фактори на средата са свързани основно с: - Влошено качество на атмосферния въздух в някои населени места на трансграничния район; - проблеми с качеството и количеството на питейните води; - нерегламентирани сметища; - превишения на нормите за шум в някои населени места.	Не се очаква промяна в развитието.	Не се очаква възникване на нови екологични проблеми, значими за здравето на населението, като в резултат на предвидените дейности се очаква ограничаване на установените съществуващи проблеми, в т.ч.: - подобряване на микроклимата в градската среда благодарение на дейностите по озеленяване – свързано с подобряване на проветривостта, задържането на замърсители, поглъщане на шума, принос към превенцията на наводнения. - ограничаване на замърсяването чрез дейността по контрол на замърсяването към Приоритет 1 на ПТГС

5. Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията

5.1. Интегриране на цели по опазване на околната среда в проектите на ПТГС и ТСИМ

Интегрирането на цели по опазване на околната среда в ПТГС и ТСИМ е заложено в самите регламенти за финансова подкрепа за периода 2021-2027 г., в т.ч. в специфичните цели и тематичната концентрация на Interreg, идентифицирани съответно в чл.14 и чл.15 на Интеррег Регламента. Съгласно посочените разпоредби поне 60% от средствата от приноса по ЕФРР и, където е приложимо, от разпределената сума по инструментите на Съюза за външно финансиране за всяка програма по направления А, Б и Г на Interreg, се разпределят за **цел 2 на политиката** („По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяване към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност“) и на най-много две други цели на политиката, определени в член 5, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2021/1060.

Следва да се отбележи, че зелените и цифровите решения следва да бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин да станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ТСИМ.

В тази връзка **ПТГС и ТСИМ гарантират принос към постигане на цели по опазване на околната среда на европейско и национално ниво.**

5.2. Цели по опазване на околната среда на международно и национално ниво, относими към ПТГС и ТСИМ и начин, по който са съобразени

В следващите таблици е направен анализ на относимостта на целите на опазване на околната среда на международно и национално ниво, включени в част от стратегиите, плановете и програмите от описаните в т.1.4 на ДЕО:

Таблица 5.2-1 Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на международно ниво

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Програма за устойчиво развитие за периода до 2030 на ООН „Да преобразим света“ Целите с отношение към опазването на околната среда са: Цел 3: Добро здраве и благоденствие Цел 6: Чиста вода и канализация Цел 7: Икономически достъпна и чиста енергия Цел 11: Устойчиви градове и общности Цел 12: Отговорно потребление и производство Цел 13: Дейности във връзка с климата Цел 14: Живот под водата Цел 15: Живот на земята</p>	<p>ПТГС и ТСИМ имат отношение и принос към всички посочени цели, в т.ч.: По Цели 3 и 11 комплексен принос имат всички предвиждания на ПТГС и ТСИМ, които ще доведат до по-зелен, по-свързан граничен регион, интегрирано социално, икономическо и екологично развитие. По цел 6 принос имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за изграждане на зелени площи за управление на водите. По цел 7 отношение имат дейностите към мярка 1.1.1 (за технологична модернизация) на ТСИМ. По цел 12 принос имат допустимите дейности по ТСИМ към специфична цел 1.1. По цел 13 принос има пряко Приоритет 1 на ПТГС, чрез дейностите за озеленяване (в т.ч. в зелени площи за управление на водите, което като дейност ще има принос за превенция на риска от наводнения) и контрол на замърсяването, както и мерките по ТСИМ, свързани с технологично обновяване и подобряване на знанията и уменията на МСП. По цели 14 и 15 приносът от изпълнение на приоритетите и мерките по ПТГС и ТСИМ ще има като цяло положителен принос, предвид подобряване на състоянието на околната среда като цяло в резултат на прилагане на предвижданията им.</p>
<p>Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околна среда до 2030 г. (Осма програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.) (COM(2020)652) <u>Тематични приоритетни цели:</u> а) необратимо и постепенно намаляване на емисиите на парникови газове и увеличаване на поглъщанията от естествени или други поглъщатели в Съюза, за да се постигне целта за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. и неутралност по отношение на климата до 2050 г., определени в Регламент (ЕС) .../...82;</p>	<p>Пряко отношение и принос към приоритетна цел а) има Приоритет 1 на ПТГС, чрез допустимите дейности за озеленяване – увеличаване на поглъщителите на емисии на парникови газове. Принос имат и мерките по ТСИМ за технологична модернизация на МСП. По цел б) също пряк принос имат дейностите за озеленяване по Приоритет 1 на ПТГС, както и за технологична модернизация на МСП по ТСИМ. По цел в) пряк принос имат мерките по ТСИМ към специфична цел 1.1. По цел г) принос имат дейностите за контрол на замърсяването по Приоритет 1 на ПТГС и мярка 1.1.1. по ТСИМ за технологична модернизация. Отношение към цел д) има Приоритет 1 на ПТГС за по-зелен граничен регион.</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>б) постоянен напредък в повишаването на капацитета за адаптиране, укрепването на устойчивостта и намаляването на уязвимостта към изменението на климата;</p> <p>в) напредък към модел на растеж с възстановяване, чрез който на планетата се връща обратно повече, отколкото се взема, отделяне на икономическия растеж от използването на ресурси и влошаването на околната среда и ускоряване на прехода към кръгова икономика;</p> <p>г) амбиция за нулево замърсяване за нетоксична околна среда, включително въздуха, водата и почвите, както и защита на здравето и благоденствието на гражданите от свързани с околната среда рискове и въздействия;</p> <p>д) защита, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и увеличаване на природния капитал, по-специално по отношение на въздуха, водата, почвите и горите, прясната вода, влажните зони и морските екосистеми;</p> <p>е) насърчаване на екологичната устойчивост и намаляване на основните видове натиск върху околната среда и климата, свързани с производството и потреблението, по-специално в областта на енергетиката, промишленото развитие, сградите и инфраструктурата, мобилността и продоволствената система.</p>	<p>От изброените към цел е) дейности, оказващи натиск върху околната среда и климата, единственият конкретен проект е по Приоритет 2 на програмата – за ГКПП „Клепало“ – като основна цел на проекта е подобряване на регионалната свързаност и облекчаване на трафика, във връзка с което не се очаква увеличаване на този натиск. Останалите дейности не водят до натиск по отношение на климата, напротив – очаква се благоприятно въздействие. Дейностите и мерките по ПТГС и ТСИМ следва да съобразяват необходимостта от адаптация и гарантиране на устойчивост на инфраструктурата и дейностите на неблагоприятните ефекти от климатичните изменения.</p>
<p>Съобщение на Европейската комисия „Чиста планета за всички. Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“ (COM (2018)773)</p> <p>Стратегически гравивни елементи:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Максимално увеличаване на ползите от енергийна ефективност, включително от сградите с нулеви емисии 2. Въвеждане в максимална степен на възобновяемите енергийни източници и максимално увеличаване на използването на електроенергия за пълно декарбонизиране на енергийните доставки за Европа 3. Постигане на чиста, безопасна и свързана мобилност 4. Наличието на конкурентоспособна промишленост на ЕС и кръгова икономика като ключов фактор за намаляване на емисиите на парникови газове 5. Развиване на адекватна интелигентна мрежова инфраструктура и междусистемни връзки 6. Пълноценно реализиране на предимствата на биоикономиката и създаване на въглеродни поглътители от основно значение 	<p>По т.1: Предвидено е финансиране на дейности за енергийна ефективност по мярката 1.1.1 от ТСИМ като част от технологичната модернизация.</p> <p>По т.2: Установена е необходимост от развитие на възобновяеми енергийни източници в рамките на териториалния анализ.</p> <p>По т.3: Принос има Приоритет 2 на ПТГС, с предвидения проект за създаване на нов ГКПП „Клепало“, чиято основна цел е облекчаване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни, с което ще се увеличи и безопасността на пътуването и ще се допринесе за ограничаване на замърсяването (в резултат на разсредоточаване на трафика, нови пътни настилки и модерни съоръжения).</p> <p>По т.4: Пряк принос имат повечето мерки по ТСИМ, насочени към повишаване конкурентоспособността на МСП в трансграничния регион и предвиждащи дейности за технологична модернизация.</p> <p>По т.5: Предвидени са дейности за подобряване на инженерната инфраструктура по мярката 1.2.1 на ТСИМ.</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>7. Премахване на оставащите емисии чрез улавяне и съхранение на CO₂</p>	<p>По т.6: ПТГС и ТСИМ нямат конкретна насоченост към биоикономиката, но в рамките на приложимите мерки за МСП биха могли да се реализират и такива дейности. По т.7: Няма отношение.</p>
<p>Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива към климатичните изменения Европа – новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“ (COM(2021)82) <i>Насоки:</i></p> <p>1. Изграждане на устойчив на климатичните изменения Съюз:</p> <p>1.1. По-интелигентно адаптиране: подобряване на знанията и управление на несигурността – разширяване на границите на знанието относно адаптирането; повече и по-добри данни за риска и загубите, свързани с климата; превръщане на Climate-ADAPT в авторитетна европейска платформа по въпросите на адаптирането.</p> <p>1.2. По-систематично адаптиране: подкрепа за разработване на политика на всички равнища и във всички сектори – подобряване на стратегиите и плановете за адаптиране; насърчаване на местната, индивидуална и справедлива устойчивост; интегриране на устойчивостта спрямо изменението на климата в националните фискални рамки; насърчаване на природосъобразни решения за адаптиране;</p> <p>1.3. По-бързо адаптиране: повсеместно ускоряване на адаптирането – ускоряване на внедряването на решения за адаптиране; намаляване на риска, свързан с климата; отстраняване на пропуските в опазването на климата; осигуряване на наличност и устойчивост на прясната вода.</p> <p>2. Засилване на международните действия за устойчивост спрямо изменението на климата:</p> <p>2.1. Увеличаване на подкрепата за международната устойчивост и готовност по отношение на климата</p> <p>2.2. Увеличаване на международното финансиране за изграждане на устойчивост спрямо изменението на климата</p> <p>2.3. Укрепване на глобалния ангажимент и обмяна по отношение на адаптирането</p>	<p>ПТГС интегрира целта на политиката за по-зелена, нисковъглеродна Европа, като са предвидени конкретни дейности и мерки, свързани с адаптация към изменението на климата – по Приоритет 1 на ПТГС за зелени площи (и особено зелените площи за управление на водите, които осигуряват превенция на наводнения), както и към мерки по ТСИМ за технологична модернизация на МСП.</p>
<p>Съобщение на Европейската комисия „Път към здравословна планета за всички. План за действие на ЕС: Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ (COM(2021)400) <i>Водещи инициативи:</i></p>	<p>ПТГС и ТСИМ съобразяват Съобщението на ЕК, като основна цел на документите е намаляване на неравенствата, съответно – неравнопоставеността, в т.ч. по отношение на здравното състояние на населението в трансграничния регион, което ще се постигне чрез</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Водеща инициатива 1: Намаляване на неравнопоставеността в здравеопазването посредством нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 2: Подкрепа на действия за нулево замърсяване в градските райони</p> <p>Водеща инициатива 3: Насърчаване на нулево замърсяване в различните региони</p> <p>Водеща инициатива 4: Улесняване на избора за нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 5: Съвместно прилагане на нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 6: Представяне на решения за нулево замърсяване за сгради</p> <p>Водеща инициатива 7: Живи лаборатории за екологични цифрови решения и интелигентно нулево замърсяване</p> <p>Водеща инициатива 8: Свеждане до минимум на европейския отпечатък при замърсяването в други региони на света</p> <p>Водеща инициатива 9: Консолидиране на центровете за знания на ЕС в областта на нулевото замърсяване</p>	<p>реализиране на дейностите и мерките, т.к. те ще доведат до подобряване качеството на средата на населените места, подобряване на характеристиките и параметрите на МСП, ограничаване на замърсяването и подобряване на качеството на живот като цяло.</p>
<p>Съобщение на Европейската комисия за Европейски зелен пакт (СОМ (2019)640)</p> <p>Документът поставя 10 основни точки в плана на Европейската комисия:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Климатично неутрална“ Европа – цел за постигане на нулеви нетни емисии на парниковите газове до 2050 г., която ще бъде подпомогната от нов „Закон за климата“ 2. Кръгова икономика – предвиден е нов план за действие, свързан с кръговата икономика, като част от по-широката индустриална стратегия на ЕС – насочен към устойчива продуктова политика с „предписания как да се произведат стоки“, използвайки по-малко материали и гарантирайки, че те ще могат да бъдат използвани повторно и да бъдат рециклирани; 3. Реновиране на сградите; 4. Нулево замърсяване - независимо дали във въздуха, почвата или водата, целта е да се постигне „околна среда без замърсители“ до 2050 г.; 5. Екосистеми и биоразнообразие – нова стратегия за биологичното разнообразие до 2030 г. с нови мерки, адресиращи основните причинители за загубата на биологично разнообразие, мерки за справяне със замърсяването на почвата и водите, както и нова стратегия за горите – има косвено отношение; 6. Стратегия „От фермата до трапезата“ – цели „зелено и по-здравословно земеделие“ и включва планове за „значително намаляване на използването на химически пестициди, торове и антибиотици; 	<p>ПТГС и ТСИМ ще имат пряк принос към точки 1, 2 и 4 (чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС и мерките за технологична модернизация по ТСИМ), и 7 (чрез проекта за ГКПП „Клепало“) и косвен към т. 5 – чрез мерките и дейностите с принос към справяне със замърсяването. <i>При планиране/избор на конкретни инвестиционни дейности за финансиране следва да се гарантира устойчивост (да не се допуска негативно въздействие) по отношение на екосистемите и биоразнообразието.</i></p> <p>Останалите точки от плана нямат отношение към ПТГС и ТСИМ.</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>7. Транспорт – цели по отношение на въглеродните емисии на автомобилите; насърчаване на електрическите превозни средства и на устойчивите алтернативни горива.</p> <p>8. Финанси – механизъм за справедлив преход чрез предоставяне на помощ за районите, които са най-силно зависими от изкопаемите горива;</p> <p>9. Научни изследвания и разработки и иновации – финансиране на научни изследвания за благоприятни за климата технологии и изследователски проекти с екологични цели – няма отношение;</p> <p>10. Външни отношения.</p>	
<p>Съобщение на Европейската комисия: Нов план за действие относно кръговата икономика – За по-чиста и по конкурентоспособна Европа (COM/2020/98)</p> <p>Направления за ключови действия:</p> <p>1. Рамка за политика за устойчиви продукти – проектиране на устойчиви продукти и установяване на принципи за устойчивост (дълготрайност на продуктите, с възможност за повторно използване, модернизиране и поправка, повишена енергийна и ресурсна ефективност, повишаване съдържанието на рециклирани материали в продуктите, вторично производство и висококачествено рециклиране, намаляване на емисиите на CO₂, ограничаване на продуктите за еднократна употреба, цифровизация на продуктова информация и др.), предоставяне на повече възможности за потребителите и публичните купувачи, кръговост в производствените процеси;</p> <p>2. Ключови вериги за създаване на стойност в областта на продуктите – насоки за електроника и ИКТ, акумулаторни батерии от превозни средства, опаковки, пластмаси, текстилни изделия, строителство и сгради, храна, вода и хранителни вещества;</p> <p>3. По-малко отпадъци, повече стойност – по-ефективна политика за предотвратяване на отпадъците и подкрепа на техния кръгов характер, повишаване на кръговата и нетоксична среда, създаване на функциониращ пазар на ЕС за вторични суровини, предприемане на мерки във връзка с износа на отпадъци;</p> <p>4. Кръговостта в полза на хората, регионите и градовете – създаване на работни места във връзка с кръговата икономика, придобиване на умения, сближаване;</p>	<p>Решението има отношение към ТСИМ, и конкретно – мерките, свързани с технологична модернизация.</p> <p><i>Препоръчително е при идентифициране на конкретни дейности за финансиране да се поставят критерии и изисквания тези дейности да отговарят на възможно най-голям брой критерии/насоки от ключовите действия в Решението.</i></p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на международно (в т.ч. европейско) ниво	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>5. Междусекторни действия – засилване на взаимодействията между кръговостта и намаляване емисиите на парникови газове, интегриране на целите на кръговата икономика; научни изследвания и иновации.</p>	
<p>Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. Инициативи:</p> <p>1. Опазване и възстановяване на природата в ЕС - хармонизирана мрежа от защитени зони – защита на най-малко 30% от сухоземната територия и 30% от морските басейни в ЕС; - въвеждане на мерки за строга защита на най-малко една трета от защитените зони – 10% от сухоземната територия и 10% от морските басейни на ЕС; - строга защита на естествените вековни гори; - установяване на екологични коридори за предотвратяване на генетичната изолация, позволяващи миграцията и подобряването на екосистемите; - ефективно управление на защитените зони – определяне на ясни природозащитни цели и мерки и подходящ мониторинг.</p> <p>2. План на ЕС за възстановяване на природата – ЕС ще предложи количествени цели за възстановяване на природата, класифициране на защитени видове и местообитания, преразглеждане на законодателството за употреба на пестициди, на инициативите на ЕС за опрашители, планове за действие, нови/пнеразглеждане на стратегии за почви и гори, развитие на информационната система за горите, критерии за устойчивост и др.</p> <p>3. Създаване на условия за преобразяваща икономика – ще се разработят насоки и инициативи на ЕС за сътрудничество, устойчиво корпоративно управление, устойчиво финансиране, класификации на дейности с принос за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, център за знания, насърчаване на сътрудничеството.</p> <p>4. Усилия на ЕС за прилагане на амбициозната Световна програма за биологичното разнообразие – международни договори и споразумения, мерки за свеждане до минимум на предлагането на пазара на ЕС на продукти, свързани с обезлесяване или деградация на горите и др.</p>	<p>Отношение към ПТГС и ТСИМ имат инициативи 1 – предвидените дейности по Приоритет 1 на ПТГС и 3 – мерките за МСП по ТСИМ.</p>

Таблица 5.2-2 Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на национално ниво – Република България

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030 Целите по опазване на околната среда се съдържат в <u>Национални приоритети</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> 4. Кръгова и нисковъглеродна икономика 5. Чист въздух и биоразнообразие 6. Устойчиво селско стопанство 	<p>ПТГС и ТСИМ предвиждат дейности и мерки, пряко свързани с Национални приоритети 4 (чрез мерките по ТСИМ за технологична модернизация) и 5 (чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за озеленяване, контрол на замърсяването).</p> <p>Приносът към Национален приоритет 6 е косвен, чрез част от мерките по ТСИМ, свързани с повишаване конкурентоспособността и развитие на МСП на местно ниво, предвид че не малка част от трансграничната територия е в селски райони.</p>
<p>Стратегия за преход към кръгова икономика 2021-2027 (проект) Стратегически цели:</p> <p>Стратегическа цел 1: Зелена и конкурентоспособна икономика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специфична цел 1.1: По-висока производителност на ресурсите - Специфична цел 1.2: Нови бизнес модели - Специфична цел 1.3: Свързаност в икономиката - Специфична цел 1.4: България допринася за доставките на критични суровини <p>Стратегическа цел 2: По-малко отпадъци, повече ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специфична цел 2.1: По-малко отпадъци - Специфична цел 2.2: Повече възможности за устойчива употреба - Специфична цел 2.3: Повече рециклирани отпадъци, по-качествени суровини - Специфична цел 2.4: Без депонирани отпадъци <p>Стратегическа цел 3: Икономика в полза на потребителите</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специфична цел 3.1: По – добре информирани потребители - Специфична цел 3.2: Устойчиви модели на поведение - Специфична цел 3.3: Социална зелена икономика 	<p>Мерките по ТСИМ, и конкретно мерки 1.1.1. и 1.1.3 включват и дейности за преход към кръгова икономика за МСП в трансграничния регион, с което същите интегрират и допринасят за постигането на стратегическите цели.</p> <p>ПТГС и ТСИМ не включват мерки и дейности, които биха довели до значително увеличаване на отпадъците, до неефективно използване на природни ресурси или до вреди на околната среда по отношение на кръговата икономика.</p>
<p>Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.</p> <p>Програмата е разработена и приета с цел изпълнение на ангажиментите на Р.България за постигане на националните тавани за общите годишни емисии на някои замърсители на атмосферния въздух за 2020 и 2030 г. и по-конкретно за замърсителите- серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x), неметанови летливи</p>	<p>Пряк положителен принос ще има от дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за контрол на замърсяването.</p> <p>Положително е и въздействието от проекта за изграждане на ГКПП „Клепало“ по Приоритет 2 на ПТГС, предвид че е свързан с облекчаване на трафика, рехабилитация на пътища,</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България

органични съединения (НМЛОС), амоняк (NH₃) и фини прахови частици (ФПЧ_{2,5}), спрямо емисиите за базовата година- 2005 г. в съответствие с Директива (ЕС) 2016/2284.

Национална програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.

Програмата предлага пакет от мерки, които да бъдат изпълнени до края на 2024 г., за да се постигне съответствие с изискванията на директивата за по-чист въздух за Европа по отношение на нивата на ФПЧ₁₀. Мерките са целево ориентирани към намаляване на емисиите от двата основни сектора, които са източници на емисии на ФПЧ₁₀, а именно битовото отопление и транспорта.

Мерките за намаляване на емисиите от изгаряне на твърди горива за битово отопление са насочени към подмяна на старите и неефективни уреди за отопление с нови, отговарящи на съвременните изисквания за ефективност (еко-дизайн) и замяна на твърдите горива с други по-екологични средства за отопление.

Националната стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България

Общите стратегически цели са:

- Приобщаване и интегриране на АИК. Това включва подобряване на политиките за адаптиране и включването на съображенията за адаптация в съществуващите национални и секторни планове и програми.
- Изграждане на институционален капацитет за АИК. Това включва изграждане на експертни знания, обучение, база от знания, мониторинг и изследвания, за да се осигурят и подкрепят действията за адаптиране.
- Повишаване на осведомеността относно АИК. Това включва повишаване на образованието и осведомеността на обществеността по въпросите, свързани с АИК и необходимостта от действия за адаптиране, които да бъдат изпълнени в България, за да се постигне обществена подкрепа и участие в политиките и действията, свързани с адаптацията.

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

което ще подобри състоянието им в сравнение с наблюдаваното към момента.

Принос за ограничаване на атмосферното замърсяване в населените места се очаква и от мерките по ТСИМ за технологично обновяване на МСП, енергийна и ресурсна ефективност

Пряко и непряко положително въздействие по отношение на качеството на атмосферния въздух ще имат дейностите към Приоритет 1 на ПТГС за изграждане на зелени площи в населените места (предвид че високостъблената растителност задържа и поглъща атмосферни замърсители и увеличава проветривостта на територията), както и мерките и дейностите, описани по-горе с принос към контрол на замърсяването на въздуха.

Общите стратегически цели са интегрирани в проектите на ПТГС и ТСИМ, като по тях се предвиждат цели, приоритети, допустими дейности и мерки с принос към ограничаване емисиите на парникови газове от една страна (зелени площи, технологична модернизация на МСП), и от друга – за адаптация към променящия се климат (зелени площи за управление на водите).

От секторните стратегически цели повечето от тях са относими (подчертани са тези, за които на нивото на подробност на ПТГС и ТСИМ се открива връзка) за етапа на изпълнение на ПТГС и ТСИМ, като при инвестиции в съответните сектори следва да се съобразяват относимите стратегически цели за всяко проектно предложение, в т.ч. да се прилагат относимите възможности за адаптиране, описани в стратегията.

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

Стратегическите цели за секторите са:

Сектор „Селско стопанство“

• Устойчиво управление на селскостопанските практики за адаптиране към изменението на климата

• Насърчаване на капацитета за адаптиране и информираност в селскостопанския сектор

• Насърчаване на научните изследвания и иновациите за адаптиране към изменението на климата

• Укрепване на политиката и правната рамка за адаптиране на селскостопанския сектор

Сектор „Биологично разнообразие и екосистеми“

• Подобряване управлението на екосистемите

• Подобряване на управлението на знанията и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптацията на екосистемите

• Създаване на пространство за биологично разнообразие и екосистеми

• Укрепване на устойчивостта към климатичните промени чрез намаляване на натиска, който не е свързан с изменението на климата

• Устойчиво използване на регулиращите и културни екосистемни услуги за адаптация

Сектор „Енергетика“

• Изграждане на институционален капацитет, познаване и използване на данни за адаптиране

• Включване на съображенията за промяна на климата в политиките, плановете и финансовите механизми в енергийния сектор

• Включване на устойчивостта към климатичните промени в проектирането и инженеринга

• Увеличаване устойчивостта на енергийните доставки

Сектор „Гори“

• Подобряване на базата от знания и повишаване на осведомеността за адаптиране към изменението на климата

• Подобряване и защита на горските ресурси

• Подобряване на потенциала за устойчиво използване на горските ресурси

Сектор „Човешко здраве“

• Подобряване на управлението за адаптиране

• Създаване на база от знания и осведоменост относно адаптацията

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България

• Адаптиране на външната среда за намаляване въздействието на климатичните промени върху здравето

Сектор „Туризм“

• Приобщаване на адаптирането към изменението на климата в процеса на разработване на политики и правната рамка за туристическия сектор

• Повишаване на осведомеността и базата от знания за адаптиране към изменението на климата в туристическия сектор

• Изграждане на адаптивен капацитет в туристическия сектор

• Разработване на специфични адаптивни действия за туристическия сектор

Сектор „Транспорт“

• Изграждане на институционален капацитет и база от знания в транспортния сектор

• Включване на въпросите за адаптиране към изменението на климата в ключовите процеси на планиране и вземане на решения

Сектор „Градска среда“

• Укрепване на политиката и правната рамка за включване на адаптацията към изменението на климата

• Изграждане на капацитет за адаптиране

• Разработване на финансови, социални и политики за управление на риска с оглед адаптиране към изменението на климата

• Подобряване управлението на знанията, научните изследвания, образованието и комуникацията със заинтересованите страни относно адаптирането

Сектор „Води“

• Подобряване на управлението за адаптиране

• Укрепване на базата от знания и осведоменост относно адаптацията

• Подобряване на адаптивното управление на инфраструктурата на водната система

Интегриран план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г.

Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г. определя основните цели и мерки за осъществяване на националните политики в областта на енергетиката и климата за изпълнение на европейското законодателство, принципи и приоритети за развитие на енергетиката, с цел постигане на обвързващите цели на ЕС за климата и енергетиката за 2030 г., както следва:

- Намаляване на емисиите на парникови газове с най-малко 40% в сравнение с 1990 г.;

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

ПТГС и ТСИМ имат принос за постигане на обвързващите цели на ЕС, тъй като мерките и дейностите в по-голямата си част са свързани с намаляване емисиите на парникови газове, в т.ч. тяхното поглъщане – дейностите по Приоритет 1 на ПТГС, мерките по ТСИМ за технологична модернизация на МСП и др.

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<ul style="list-style-type: none"> - Повишаване на енергийната ефективност до поне 32,5%; - Увеличаване на дела на енергия от възобновяеми източници (ВИ) до поне 32% от брутно крайно потребление на енергия в ЕС; - Осигуряване на минимум 15% ниво на междусистемна електроенергийна свързаност между държавите членки. <p>В тази връзка са определени основните цели на интегрирания план на Р. България, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стимулиране на нисковъглеродно развитие на икономиката; - развитие на конкурентоспособна и сигурна енергетика; - намаляване зависимостта от внос на горива и енергия; - гарантиране на енергия на достъпни цени за всички потребители. 	
<p>Национална програма за опазване, устойчиво ползване и възстановяване функциите на почвите 2018-2027 г.</p> <p>Генерална стратегическа цел на страната, свързана с опазването, устойчивото ползване и възстановяване на функциите на почвите е: Устойчиво ползване на земите, осигуряващо високо равнище на съхраняване функциите на почвите, висока продуктивност, поддържане на екосистемите и благоденствие на обществото.</p> <p>Стратегически цели:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1: Подобряване на административния капацитет, правните инструменти по прилагане на екологичното законодателство и информационната обезпеченост с цел устойчиво управление на почвите. 2: Предотвратяване възникване на деградационни процеси, възстановяване и съхраняване функциите на почвите. 3: Устойчиво управление на почвите като природен ресурс и екологосъобразно земеползване. 4: Ангажиране на обществеността в процесите по управление, устойчиво ползване и опазване на почвите. 	<p>Пряк ефект за опазване и възстановяване функциите на почвите имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за озеленяване, като те ще имат принос за стратегически цели 2, 3 и 4, при условие че се гарантира устойчиво ползване и поддържане на предвидените зелени площи, в т.ч. без/при минимална употреба на продукти за растителна защита и минерални торове, с изключение на регистрирани биологични продукти за растителна защита и торове.</p> <p>Целите на програмата следва да се спазват и за проектни предложения на МСП, свързани със земеползване по мерки по ТСИМ.</p>
<p>Национална стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020</p> <p>Формулирани са 3 цели и 4 приоритета:</p> <p>Цел 1: Осигуряване на устойчиво развитие на горския сектор чрез постигане на оптимален баланс между екологичната функция на горите и тяхната способност дългосрочно да предоставят материални ползи и услуги</p> <p>Цел 2: Засилване на ролята на горите за осигуряване на икономически растеж на страната и по-равномерно териториално социално-икономическо развитие</p>	<p>Връзка с горските територии имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за изграждане на зелени площи, когато тези дейности попадат на територията на горски територии. Останалите предвиждания на ПТГС и ТСИМ нямат пряко отношение към горските територии.</p> <p>Предвид че в трансграничния район тези територии са преобладаващи, изпълнението на мерките и дейностите</p>

<p>Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България</p>	<p>Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.</p>
<p>Цел 3: Увеличаване на приноса на горския сектор в зелената икономика Приоритет 1: Поддържане на жизнени, продуктивни и многофункционални горски екосистеми, способстващи за смекчаване на последиците от измененията на климата Приоритет 2: Опазване, възстановяване и поддържане на биологичното и ландшафтното разнообразие в горските територии Приоритет 3: Повишаване на жизнеността и конкурентоспособността на горския сектор Приоритет 4: Използване на потенциала на горския сектор за развитие на зелената икономика</p>	<p>следва да се съобразява със законодателството за управление на горите и действащите стратегии, планове и програми по отношение на горите.</p>
<p>Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г. Формулирани са три основни цели, към които са разработени и съответните програми. <u>Цел 1:</u> Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване - Национална програма за предотвратяване образуването на отпадъци с - Подпрограма за хранителните отпадъци. <u>Цел 2:</u> Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци - Програма за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци; - Програма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради; - Програма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци. <u>Цел 3:</u> Намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци - Програма за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци.</p>	<p>ПТГС и ТСИМ предвиждат дейности и мерки, свързани с управление на отпадъците, в т.ч. дейности за контрол на замърсяването и рехабилитация на реки и изоставени полета по Приоритет 1 на ПТГС и дейности по технологично обновяване по мярка 1.1.1 на ТСИМ.</p>
<p>Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България и План за действия към нея в краткосрочна (2013 – 2015 г.), средносрочна (2016 – 2021 г.) и дългосрочна (2022 – 2037 г.) перспектива Цел 1: Гарантирано осигуряване на вода за населението и бизнеса в условията на промени на климата, водещи до засушаване Цел 2: Запазване и подобряване на състоянието на повърхностните и подземните води Цел 3: Подобряване на ефективността при интегрираното управление на водата като стопански ресурс</p>	<p>ПТГС и ТСИМ включват мерки и дейности, относими към 4-те цели на стратегията: По цели 1 и 3: Мерки 1.1.1. (технологична модернизация) и 1.2.1 (подобряване на инженерната инфраструктура, при осъзнаване на нуждата от развитие на ВиК) по ТСИМ По цели 2 и 4: Дейностите за изграждане на зелени площи за управление на водите по Приоритет 1 на ПТГС.</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Цел 4. Намаляване на риска от щети при наводнения</p>	<p>Предвид последиците от изменението на климата, при изпълнение на инвестиционните дейности и мерки следва да се отчита риска от наводнения и да се гарантира устойчивостта на инфраструктурата. За развитието на туризма следва да се вземе предвид засушаването и недостига на вода, който ще се задълбочава като проблем в резултат на изменението на климата, както и риска от пожари.</p>
<p>Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие Стратегията има следните основни приоритети: - Укрепване на научната основа за опазване на биоразнообразието; - Подкрепа на законодателните инициативи; - Разширяване и укрепване на мрежата от защитени територии; - Екологично образование и допълващо обучение; - Разработване и внедряване на политика по екотуризмъ; - Насърчаване на опазването на басейна на Черно море; - Насърчаване на опазването на природата на Балканите.</p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по приоритети на стратегията, но <i>прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения по мерки 1.2.1 за подобряване на мобилността и свързаността, 1.2.2. за разработване и прилагане на регионални туристически продукти, 1.2.3 за нови МСП в областта на туризма, 1.2.4 за съвместна мрежа от локации и 1.2.5 за насърчаване развитието на здравния и възстановителен туризъм.</i></p>
<p>Стратегия за биологичното разнообразие в Република България (проект, октомври, 2021 г.) Национални цели: 1. Постигане на пълно прилагане на Директивата за птиците и Директивата за местообитанията. 2. Осигуряване на опазването, съхраняването и развитието на мрежата от защитени територии и биосферни паркове 3. Опазване и подобряване на състоянието на популациите на застрашените видове на територията на страната, опазване на световно застрашени видове. 4. Опазване на биологичното разнообразие в Черно море и в крайбрежните морски екосистеми. 5. Опазване и възстановяване на екосистемите и екосистемните услуги и ползи, които те предоставят 6. Устойчиво подобряване на информационното осигуряване в сектор „Биоразнообразие“</p>	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по приоритети на стратегията, но <i>прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения по мерки 1.2.1 за подобряване на мобилността и свързаността, 1.2.2. за разработване и прилагане на регионални туристически продукти, 1.2.3 за нови МСП в областта на туризма, 1.2.4 за съвместна мрежа от локации и 1.2.5 за насърчаване развитието на здравния и възстановителен туризъм.</i></p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България

7. Въвеждане на процедури за достъп до генетични ресурси и контрол върху тяхното използване на територията на страната.
8. Повишаване на приноса на селското стопанство за съхраняване и подобряване на биоразнообразието, намаляване употребата на пестициди и увеличаване делът на земеделската земя, управлявана съгласно принципите на биологичното земеделие, постигане на устойчиво ползване на рибните ресурси.
9. Максимално ограничаване на въвеждането и натурализирането на чужди видове в природата и контрол на широко разпространените инвазивни чужди видове.
10. Съхраняване и увеличаване функцията на горите за опазване на биологичното разнообразие и намаляване на тенденциите за изменение на климата чрез увеличаване на площта, качеството и устойчивостта им.
11. Опазване, възстановяване и разширяване на зелената инфраструктура в градските и крайградските територии.
12. Провеждане на регулярни публични кампании за информизиране на обществеността и работа на местно ниво.

Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България 2013-2022 г.

- Приоритет 1 – Разумно ползване на влажните зони в страната с оглед на дългосрочното опазване на техните екосистемни услуги и свързаните с тях ползи за обществото. Поддържането на екосистемните функции на влажните зони чрез устойчиво ползване на техните ресурси допринася към качеството на живот на местните общности, техния поминък, а също така е важен подход към ограничаването и адаптацията към глобалните промени в климата.
- Приоритет 2 – Запазване на добро екологично състояние на влажните зони, описани в настоящия план като значими за опазването на биологичното разнообразие и недопускане нетната загуба на територии заети от влажни зони в страната, включително и чрез поддържащи мерки;
- Приоритет 3 – Ограничаване на неблагоприятни фактори с антропогенен характер, които въздействат върху влажните зони като екосистеми. Основни средства за опазване на влажните зони остават различните законови статuti на защита (по ЗЗТ и ЗБР), както и свързаните с тях режими и мерки за управление.
- Приоритет 4 – Възстановяване на влажни зони, чието състояние е нарушено вследствие на различни антропогенни въздействия но имат висок потенциал за възстановяване и/или представляват важно местообитание за редки и застрашени

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

На територията, попадаща в обхвата на ПТГС и ТСИМ е разположена описаната в плана като потенциална влажна зона Чокльово блато – торфено блато (обявено за защитена местност), разположено в землищата на с. Буново (Община Кюстендил) и с. Байкалско (Община Радомир). За нея се наблюдава тенденция към влошаване на състоянието, поради засилена урбанизация.

При планиране на дейности и мерки в района на потенциалната влажна зона следва да се спазват приоритетите на плана и установените режими и ограничения за територията на потенциалната влажна зона.

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България

видове. Основна роля тук има възстановяването и поддържането на водния режим, което често е свързано с проектиране и изграждане на хидротехнически съоръжения. -Приоритет 5 – Повишаване на обществената информираност и подкрепа за опазването, поддържането и възстановяването на влажните зони. Популяризирането на социалните, икономически и екологични ползи от влажните зони може да се осъществи чрез различните форми на екологично образование, както и чрез демонстрация на механизми за устойчиво ползване на природните ресурси. Подкрепата за устойчиви форми на ползване на влажните зони има голямо значение за повишаване на обществената подкрепа, особено от страна на местните общности.

План за управление на речните басейни в Западнобеломорски район (2016-2021 г.)

ПУРБ определя рамката на интегрираното управление на водите на басейново ниво и включва програма от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда (Раздел 7 на ПУРБ). В ПУРБ е залегнал принципът за опазване на повърхностните и подземните води от изтощаване, замърсяване и увреждане с цел поддържане на необходимото количество и качество на водите и здравословна околна среда, съхраняване на екосистемите, запазване на ландшафта и предотвратяване на стопански щети.

План за управление на риска от наводнения (ПУРН) в Западнобеломорски район за басейново управление 2016-2021 г., в т.ч. Проект на Актуализирана предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западнобеломорски район за басейново управление, 2021 г.

Целта на ПУРН е да създадат условия за намаляване неблагоприятното въздействие върху човешкото здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност на наводненията в районите за басейново управление, и по-конкретно - в определените райони със значителен потенциален риск от наводнения (РЗПРН).

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са анализирани и оценени спрямо ПУРБ 2016-2021 г. в разделите на ДЕО за компонент „води“ – не са установени дейности и мерки, влизащи в противоречие с плана. Нивото на подробност на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не позволява определянето на конкретни мерки от ПУРБ, относими към програмата и стратегията, като всяко проектно предложение с инвестиционен характер следва да се предхожда от оценка/становище на компетентния орган за допустимост спрямо действащия към момента на изготвяне и процедиране на предложението ПУРБ.

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са анализирани и оценени спрямо ПУРН 2016-2021 г. и проекта на актуализиран ПОРН, 2021 г. в разделите на ДЕО за компонент „води“ – не са установени дейности и мерки, влизащи в противоречие с документите. Нивото на подробност на предвижданията на ПТГС и ТСИМ не позволява определянето на конкретни мерки от ПУРН, относими към програмата и стратегията, като всяко проектно предложение с инвестиционен характер следва да се предхожда от анализ на местоположението относно разположение спрямо райони със значителен потенциален риск от наводнения по действащата към момента на изготвяне на проекта ПОРН и от оценка/становище на компетентния орган за допустимост

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република България	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
	спрямо действащия ПУРН към момента на изготвяне и процедуране на предложението.
<p>Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 за периода 2021-2027 г. (проект) Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000 има предвидени следните мерки:</p> <ul style="list-style-type: none"> Е.1. Хоризонтални мерки и административни разходи, свързани с „Натура 2000“<ul style="list-style-type: none"> Е.1.1. Определяне на обекти и планиране на управлението Е.1.2. Управление на обекти и комуникация със заинтересованите страни Е.1.3. Мониторинг и докладване Е.1.4. Оставащи пропуски в знанията и потребности от научни изследвания Е.1.5. Мерки за комуникация и повишаване на осведомеността, образование и достъп на посетители във връзка с „Натура 2000“ Е.1.6. Препратки (за хоризонтални мерки и административни разходи, свързани с „Натура 2000“) Е.2. Свързани с обекти мерки за запазване и възстановяване в рамките на „Натура 2000“ и извън нея<ul style="list-style-type: none"> Е.2.1. Морски и крайбрежни води Е.2.2. Степни местности и зони с храстовидна растителност Е.2.3. Тресавища, калища, мочурища и други влажни зони Е.2.4. Пасища Е.2.5. Други агроекологични системи (включително обработваеми земи) Е.2.6. Гори и гористи местности Е.2.7. Скални местообитания, дюни и зони с рядка растителност Е.2.8. Сладководни местообитания (реки и езера) Е.2.9. Други (пещери и др.) Е.2.10. Препратки към свързани с обекти мерки за запазване и възстановяване в рамките на „Натура 2000“ и извън нея Е.3. Допълнителни мерки за конкретни видове, които не са свързани със специфични екосистеми или местообитания<ul style="list-style-type: none"> Е.3.1. Мерки и програми за конкретни видове, които не са посочени другаде Е.3.2. Превенция, смекчаване или компенсиране на щети, причинени от защитени видове Е.3.3. Препратки към допълнителни мерки за конкретни видове, които не са свързани със специфични екосистеми или местообитания	При изпълнение на мерки и дейности на територията на защитени зони следва да се съобрази възможността за изпълнение на мерки от рамката или да не се допуска противоречие с идентифицираните мерки.

Таблица 5.2-3 Относимост и степен на съобразяване на целите по опазване на околната среда на национално ниво – Република Северна Македония

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Национална стратегия за опазване на природата 2017-2027 г. <u>Специфични цели:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • запазване на природните обекти от гледна точка на геоложките и геоморфоложките свойства на природата, • рационално използване на минералните ресурси, • осигуряване на устойчиво използване на диви видове и екосистеми, • укрепване и подобряване на системата от защитени територии, • опазване на ландшафтното разнообразие в съответствие с изискванията на Конвенцията за ландшафта, • укрепване на институционалния капацитет за опазване на природата на централно и местно ниво; • създаване и развитие на екологични мрежи за ефективна защита и управление на природно наследство, • хармонизация на Стратегията за опазване на природата с други стратегически документи за развитие от други сектори (горско стопанство, земеделие, животновъдство, рибарство, транспорт, енергетика, промишленост, минно дело, туризъм, строителство и др.) чрез интегриране на политиката за опазване на природата, • постигане на интегрирана защита на природата чрез насърчаване на цялостен подход към опазването на биоразнообразието, георазнообразието и ландшафтното разнообразие. <p><u>Национални цели на Плана за действие:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Георазнообразие и геонаследство и други компоненти на природата (биологичното разнообразие и ландшафтното разнообразие) да бъдат подходящо идентифицирани, проучвани, наблюдавани и инвентаризани 2. Да се опазват, съхраняват и наблюдават компонентите на георазнообразието, геонаследството, биологичното и ландшафтното разнообразие 3. До 2022 г. да се интегрира политиката за опазване на природата в стратегиите, плановете и програмите от другите сектори. 4. Да се установи и прилага устойчиво ползване на георазнообразието, геонаследството и останалите компоненти на природата (биологично и ландшафтното разнообразие) чрез използване на традиционни знания, иновации, най-добри практики и положителни стимули за устойчиво ползване на природата.	<p>ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по цели на стратегията, но прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения по мерки 1.2.1 за подобряване на мобилността и свързаността, 1.2.2. за разработване и прилагане на регионални туристически продукти, 1.2.3 за нови МСП в областта на туризма, 1.2.4 за съвместна мрежа от локации и 1.2.5 за насърчаване развитието на здравния и възстановителен туризъм.</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония

5. Подобряване на законодателната рамка в съответствие със законодателството на ЕС и съответните ратифицирани международни споразумения за опазване на природата и осигуряване на подходяща институционална рамка чрез укрепване на административния капацитет.
6. Повишаване нивото на информираност, образование и популяризиране на ценностите и значението на георазнообразието и геонаследството и другите компоненти на природата (биологични и ландшафтно разнообразие).
7. Осигуряване на непрекъснато и увеличено финансиране за защита на природата от бюджетни средства на централно и местно ниво, от инвестиции и други източници на финансиране чрез създаване на подходящи устойчиви и ефективни модели за финансиране на опазването и устойчивото използване на природата

Национална стратегия за биологичното разнообразие с план за действие 2018-2023 г.

Идентифицирани са 4 стратегически и 19 национални цели:

Стратегическа цел А. Преодоляване на основните причини за загуба на биологично разнообразие чрез интегрирането му в обществото като цяло

1. Повишаване нивото на обществена осведоменост относно ценностите на биологичното разнообразие, екосистемните услуги и стъпките, които трябва да се предприемат за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие.
2. Ценностите на биологичното разнообразие постепенно да се интегрират в политиките за икономическо развитие на национално и местно ниво (намаляване на бедността, счетоводни системи, национални и местни планове за развитие и др.).
3. Въвеждане на положителни стимули за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие в съответствие с Конвенцията и задълженията на ЕС и идентифициране и коригиране на стимулите, които са вредни за засегнатите компоненти на биологичното разнообразие.
4. Увеличаване на нивото на инвестициите и финансирането за опазване на биологичното разнообразие от бюджетни средства на централно и местно ниво и други източници.

Стратегическа цел Б. Намаляване на прекия и косвения натиск върху екосистемите и биоразнообразието

5. Установяване на управленски практики в горското стопанство, селското стопанство, лова и рибарството, които допринасят за опазването на биологичното разнообразие и поддържането на екосистемните услуги.

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

ПТГС и ТСИМ не предвиждат дейности и мерки по целите на стратегията, но *прилагането на ПТГС и ТСИМ, в т.ч. одобрението и реализацията на проектните предложения, следва да са в съответствие и да не влизат в противоречие с постановките на стратегията. Особено внимание в тази връзка следва да се обърне на проектните предложения по мерки 1.2.1 за подобряване на мобилността и свързаността, 1.2.2. за разработване и прилагане на регионални туристически продукти, 1.2.3 за нови МСП в областта на туризма, 1.2.4 за съвместна мрежа от локации и 1.2.5 за насърчаване развитието на здравия и възстановителен туризъм.*

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

6. Намаляване на замърсяването, включително и отпадъците и прекомерното внасяне на хранителни вещества, до нива, които не са вредни за биологичното разнообразие, екосистемите и предоставянето на екосистемни услуги.

7. Разработване и прилагане на планове за устойчиво производство и устойчиво потребление с цел използване на природните ресурси в рамките на границите за безопасна околна среда.

8. Разработване и прилагане на подходяща политика за регистрация, контрол и защита срещу неместни и инвазивни видове.

9. Интегриране на мерките за адаптиране и смекчаване на последиците от изменението на климата и борба с опустиняването.

Стратегическа цел В. Подобряване на състоянието на компонентите на биологичното разнообразие, с цел увеличаване на ползите от биологичното разнообразие и екосистемните услуги

10. Предотвратяване на загубата, деградацията и фрагментацията на естествени местообитания от национално и европейско значение.

11. Увеличаване на площта на защитените територии до 15% и осигуряване на тяхната функционална връзка като екологична мрежа и установяване на ефективно управление на защитените територии в сътрудничество с местните общности.

12. Определяне на степента на засегнатост на дивите видове, предотвратяване на изчезването на засегнатите видове и подобряване и поддържане на консервационния статус, особено за изчезващите популации.

13. Подобряване на in situ и ex situ защитата на генетичните ресурси на местните културни растения и домашни животни.

14. Установяване на мониторинг на биологичното разнообразие и природните процеси.

15. Насърчаване на защитата на видовете и екосистемите в трансграничен контекст, като предприемате съвместни мерки/действия

16. Подобряване на състоянието на важни екосистеми, по отношение на предоставянето на основни екосистемни услуги.

17. Включване на изискванията на Протокола от Нагоя за достъп до генетични ресурси в националното законодателство до 2018 г.

Стратегическа цел Г Подобряване на знанията и наличието на цялата релевантна информация за биологичното разнообразие

18. Насърчаване на обучението на персонала, финансово подпомагане на изследванията на компонентите на биологичното разнообразие, създаване и допълване на национална

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>база данни за споделяне и по-добро използване на информацията за биологичното разнообразие.</p> <p>19. Съхраняване и насърчаване на традиционните знания, иновации и практики за опазване и устойчиво използване на природните ресурси.</p> <p>Стратегия за околна среда и изменение на климата 2014-2020 г.</p> <p>Оперативни цели в областта на околната среда и изменението на климата:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Пълно транспониране на законодателството на ЕС в областта на околната среда; 2) Приети документи за планиране в определен срок, мерки и дейности необходими за прилагането на законодателството; 3) Създадена и укрепена административна структура, готова да осигуряват прилагането на законодателството и управляват процеса на Присъединяване към ЕС; 4) По -високо ниво на прилагане на законодателството в областта на околната среда, в съответствие с изискванията на ЕС и международните задължения споразумения; 5) Интегрирайте опазването на околната среда в сектори, които засягат околна среда; 6) Мониторинг, анализ и оценка на състоянието на околната среда и докладване за условието; 7) Повишаване на осведомеността по въпросите на околната среда; 8) Намаляване на негативните последици от изменението на климата и установяване система от мерки за ограничаване на парниковите газове; 9) Увеличаване на капацитета за адаптиране към най-уязвимите сектори на изменението на климата; 10) Подкрепа за „чисти“ технологии и промени, насочени към използване на възобновяеми източници енергия и намаляване на потреблението на енергия	<p>ПТГС и ТСИМ включват цели, приоритети, допустими дейности и мерки с принос към опазване на околната среда и ограничаване емисиите на парникови газове от една страна (зелени площи, технологична модернизация на МСП), и от друга – за адаптация към променящия се климат (зелени площи за управление на водите).</p>
<p>Национална дългосрочна стратегия за действие за изменение на климата на Република Северна Македония 2020-2050 г. и План за действие за първия етап на прилагането на стратегията 2021-2030 г. (проект)</p> <p>Обща визия</p> <p>Общата визия на Стратегията е Република Северна Македония да стане до 2050 г. успешна икономика с ниски нива на въглеродни емисии, която е устойчива на изменението на климата и върви към устойчиво развитие, укрепва конкурентоспособността и насърчава социалното сближаване чрез действия, насочени към изменението на климата и тяхното въздействие.</p>	<p><i>Общите визия и цел</i> са интегрирани в проектите на ПТГС и ТСИМ, като по тях се предвиждат цели, приоритети, допустими дейности и мерки с принос към ограничаване емисиите на парникови газове от една страна (зелени площи, технологична модернизация на МСП), и от друга – за адаптация към променящия се климат (зелени площи за управление на водите).</p>

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония

Обща цел

Общата цел на стратегията е да се намалят националните нетни емисии на парникови газове (включително горското стопанство и други видове използване на земята, С изключение на емисии от летателни средства и внесена електроенергия със 72 % до 2050 г. в сравнение с 1990 г.) или за намаляване на емисиите на парникови газове с 42 %, с изключение на горското стопанство и другите употреби на земята и елементите на емисии от летателни средства и внесена електроенергия) и засилване на устойчивостта на изменението на климата на обществото, икономиката и екосистемите в Република Северна Македония.

- Специфични цели за смекчаване (цели за смекчаване):

1. Намаляване на емисиите на парникови газове с 64 % в енергийния сектор (с изключение на емисиите от летателни средства и внесена електроенергия) до 2050 г. в сравнение с 1990 г.
2. Ограничаване на емисиите на парникови газове до 153 % в сектора на Индустриалните процеси и употреба на продукти до 2050 г. в сравнение с 1990 г.
3. Намаляване на емисиите на парникови газове с 34 % в сектора, Селско стопанство до 2050 г. в сравнение с 1990 г.
4. Увеличаване на въглеродния диоксид в сектора, горското стопанство и други видове използване на земята в размер на 1733 % до 2050 г. в сравнение с 1990 г.
5. Намаляване на емисиите на парникови газове с 2 % в сектора на отпадъците до 2050 г. в сравнение с 1990 г.

- Специфични цели за адаптация:

6. Създаване на стабилни системи за редовно и периодично събиране на данни за производствата и споделяне на научно-технически познания.
7. Повишаване на устойчивостта спрямо последиците от изменението на климата върху ключови социално-икономически сектори и екосистеми.

- Специфични цели в хоризонтални / пресечени зони:

8. Създаване на всеобхватни политики за планиране, координация, и прилагане на инструменти за действие в областта на климата.
9. Включване на аспектите, свързани с изменението на климата в рамките на бъдещите национални документи за стратегическо планиране в областта на образованието, научноизследователската и развойната дейност, иновациите, социалното приобщаване и равните възможности за мъжете и жените.
10. Подобряване на зеления преход чрез изграждане на капацитет, обучение за нови умения и повишаване на обществената осведоменост.

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

При разработване на проектните предложения следва да се съобразяват относимите специфични цели от стратегията с оглед ограничаване на емисиите на парникови газове и гарантиране на устойчивост спрямо последиците от изменение на климата.

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония

Национална стратегия за устойчиво развитие на горското стопанство в Република Македония (2006-2026 г.)

Главни насоки:

1. Разширяване, подобряване на качеството и защитата на горския фонд съгласно Пространствения план на Република Северна Македония.
2. Мултифункционално стопанисване на горите и устойчиво развитие на горското стопанството.
3. Увеличаване на приноса на горите и другите свързани продукти и услуги за качеството на живот в селските райони.
4. Увеличаване на обществените и социални функции на горите и горското стопанство чрез обща стратегия за развитие, с цялостна валоризация на общите ползи и социални функции.
5. Повишаване на осведомеността за екологичните и социални стойности на горите.
6. Подобряване на възможностите за осигуряване на национално и международно финансиране за подкрепа на развитието на сектора.
7. Хармонизиране на законодателството за горското стопанство с националните интереси и международните задължения.

Национална стратегия за водите на Република Македония (2012-2042 г.)

Мерки и дейности:

- Защита от наводнения и други негативни ефекти от водите – регулиране на водния отток, защита от наводнения, защита от ерозия, напояване и отводняване
- Използване на водите – осигуряване на вода за пиене, третиране на отпадъчните води, индустрия (осигуряване на необходимото количество вода за охлаждане в индустрията, въвеждане на рецикулация на водата в технологичните процеси, утвърждаване на плановете за експлоатация и защита на водните ресурси), селско стопанство и земеделие (ефективно ползване на вода за напояване, обезпечаване на необходимите количества вода за напояване, фрагментация на земеделската земя и преустановяване на намаляването на съществуващите напоителни системи, поправка и въвеждане в експлоатация и хармонизиране с новите изисквания и потребности), производство на електроенергия (изграждането на водноелектрически централи е стратегическа цел за държавата), навигация (поддържане на постоянните водни пътища, включване на водната инфраструктура в развитието на транспортната мрежа на речните пристанища и др.), отглеждане

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

Връзка с горските територии имат дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за изграждане на зелени площи, когато тези дейности попадат на територията на горски територии. Останалите предвиждания на ПТГС и ТСИМ нямат пряко отношение към горските територии.

Предвид че в трансграничния район тези територии са преобладаващи, изпълнението на мерките и дейностите следва да се съобразява със законодателството за управление на горите и действащите стратегии, планове и програми по отношение на горите.

ПТГС и ТСИМ имат принос към опазване на водите чрез дейностите по Приоритет 1 на ПТГС за изграждане на зелени площи за управление на водите, рехабилитация на реки, както и чрез дейностите за ресурсна ефективност и технологично обновяване на МСП по мерки на ТСИМ.

Стратегията следва да се съобразява при реализиране на инвестиционни дейности по ПТГС и ТСИМ, както и при дейностите по технологична модернизация на МСП и изграждане на необходимата инфраструктура, с оглед недопускане на негативно въздействие върху водите и съобразяване на относимите за всяка дейност изисквания.

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония

на риба/рибарници, туризъм и използване на водата за рекреация (да се обезпечи водоснабдяване и третиране на отпадъчните води в туристическия сезон, ползването на водите за спортове не трябва да се отразява негативно на околната среда и екосистемите, свързани с водите), устойчиво ползване на геотермални и минерални води;

- Опазване на водите – опазване на повърхностните и подземни води като водни запаси за питейни цели, опазване на защитените и други области от значение във връзка с водните повърхности, подобряване екологичните функции на водите, намаляване количеството на опасни субстанции при източника на замърсяване, устойчиво управление на водите;
- Опазване на други важни зони, свързани с водите – природни зони от значение, в т.ч. Натура 2000, води за къпане, зони около питейни водоизточници, еутрофикация на чувствителни зони в резултат на отпадъчни води от населени места и зони, чувствителни на нитрати.
- Експертна и оперативна рамка за управление на водите;
- Международно сътрудничество и процес на присъединяване към ЕС;
- Рамка и инструменти;
- Икономически инструменти.

Национална стратегия за устойчиво развитие в Република Македония (2009-2030)

Седемте стратегически определения са:

1. Важният въпрос за осигуряване на членство в ЕС.
2. Повишаване на осведомеността и ангажираността към устойчивото развитие, обхващащо всички сфери на живот в Република Северна Македония.
3. Въвеждането на електронното управление като мощен инструмент за подкрепа и прилагане на устойчиво развитие.
4. Насочване на публичния сектор чрез организационно и институционално развитие укрепване въз основа и на концепциите и принципите на устойчивото развитие, междусекторна и интегрирана стратегическа работа и работа с участието.
5. Насочване на банковия и финансов сектор за осигуряване на средства за финансиране на проекти и дейности за устойчиво развитие.
6. Насочване на частния сектор към развитие въз основа на принципите на устойчиво развитие.
7. Реализиране на демонстрационни и пилотни проекти в ранната фаза на прилагане на стратегията.

Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.

Устойчивостта е основен принцип на ПТГС и ТСИМ, съответно за финансиране на проектни предложения същите следва да са съобразени с принципите за устойчиво развитие – съгласно стратегическо определение 5. **За етапа на изпълнение (изготвяне и реализиране на проекти) са относими стратегически определения 2, 4 и 6.**

Стратегически документ и цели по опазване на околната среда на национално ниво, разработени за територията на Република Северна Македония	Анализ на степента на съобразяване в проекта на ПТГС и ТСИМ 2021-2027 г.
<p>Национален план за управление на отпадъците на Република Македония 2020-2030</p> <p><i>Приоритетни дейности:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Увеличаване събираемостта на битови отпадъци до 100% до 2030 г.; • Създаване на регионални центрове с необходимата инфраструктура (регионални депа, претоварни станции и др.) съгласно Регионалните планове за управление на отпадъците; • Създаване на подходящо събиране и третиране на опасни отпадъци, медицински отпадъци и утайки от отпадъчни води; • Закриване на нерегламентираните сметища/незаконни депа.	<p>Последните две дейности са относими до определена степен към ПТГС и ТСИМ, като при реализиране на проектите следва да се гарантира подходящо събиране и третиране на опасните отпадъци, в случай на генериране на такива.</p>
<p>Програма за намаляване на замърсяването на въздуха</p> <p>Като приоритетни дейности за изпълнение и финансиране са определени:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Подобряване на системата за мониторинг на качеството на въздуха; 2) Подобряване на капацитета на инспекторатите за околна среда за извършване на контролни инспекции; 3) Повишаване на обществената осведоменост; 4) Намаляване на емисиите от битовото отопление чрез подмяна на отоплителните системи; 5) Градско озеленяване; 6) Управление на отпадъците (в т.ч. почистване на незаконни сметища); 7) Индустрия – увеличаване на честотата на проверките, изменение на закона за индустриалните емисии, публикуване на информация за производствата с лицензи; 8) Строителство – подобряване на контрола на строителните дейности, въвеждане на система за управление на отпадъците от строителството.	<p>Относими към ПТГС и ТСИМ са приоритетни дейности 5, 6 и 8, както следва:</p> <p>Приоритетна дейност 5 е интегрирана в Приоритет 1 „Позелен граничен регион“ на ПТГС, с което ПТГС ще има пряк положителен принос за реализиране на приоритетната дейност.</p> <p>Предвидени са и дейности за контрол на замърсяването, технологична модернизация, които ще имат принос към приоритетна дейност 6.</p> <p>По време на прилагането на ПТГС и ТСИМ, и конкретно проектните предложения с инвестиционен характер, при които има строителна фаза, следва да се спазва приоритетна дейност 8 от Програмата за намаляване на замърсяването на въздуха.</p>

В обобщение на направените по-горе анализи:

- Предвидените дейности по ПТГС и мерки по ТСИМ не влизат в противоречие с цели по опазване на околната среда;
- ПТГС и ТСИМ интегрират относимите цели по опазване на околната среда на национално и международно ниво и ще допринесат за постигането им. В това число в ПТГС и ТСИМ са интегрирани и са предвидени мерки и дейности, които ще имат пряк и непряк **принос към изпълнение на целите от стратегически документи на национално и европейско ниво** за ограничаване изменението на климата, адаптация към изменящия се климат, опазване и устойчиво ползване на водите, преход към кръгова икономика, ограничаване и контрол на замърсяването, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие и екосистемите (*екологичните цели в обхвата на принципа за ненанасяне на значителни вреди*);
- Някои екологични цели са относими към етапа на изпълнение на ПТГС и ТСИМ и следва да се съобразяват при изготвяне и реализиране на проектните предложения.

6. Вероятни значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави

Оценката на очакваните въздействия от реализирането на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве на **двете нива**, които програмата и стратегията идентифицират (стратегическо ниво и ниво „мерки/дейности“) е направена, като са взети предвид характера на взаимодействието и синергията между различните въздействия, а именно: вторични, кумулативни (т. б.3), едновременни, краткосрочни, средносрочни, дългосрочни, постоянни и временни, положителни и отрицателни последици.

Стратегическо ниво:

- За ПТГС това включва оценка на въздействието на *Приоритети 1, 2 и 3 и Специфичните цели* (към Приоритети 1 и 2, тъй като специфичната цел по Приоритет 3 е стратегическа цел на ТСИМ и е разгледана към стратегията);
- За ТСИМ това включва оценка на въздействието на *Визията, Стратегическата цел и Специфичните цели*.

Ниво „мерки/дейности“:

- За ПТГС това включва оценка на въздействието на *дейностите/инвестициите, обект на подкрепа*;
- За ТСИМ това включва оценка на въздействието на *мерките*.

При оценяването на въздействията е интегрирана и оценката съгласно *Техническите насоки на Европейска комисия за интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“* съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост.

6.1. Оценка на вероятните въздействия на Стратегическо ниво

6.1.1. За ПТГС

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Приоритет 1 По-зелен граничен регион (екологосъобразна инфраструктура)</i>	<i>Специфична цел 1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване</i>	<i>Приоритет 2 По-свързан граничен регион (връзки за комуникация, разширен достъп до основната TEN-T) Специфична цел 2.1. Развитие на климатично устойчива, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност</i>	<i>Приоритет 3 Интегрирано развитие на граничния регион (интегрирано териториално развитие на регионите)</i>
Въздействие				
Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат	Пряко, дългосрочно положително въздействие, свързано с увеличаване на площта на зелените площи като поглътители на CO ₂ . Приоритетът и специфичната цел не са свързани с увеличаване на емисиите от парникови газове, а поглъщането им. Екологосъобразната инфраструктура е с принос към повишаване на устойчивостта към изменящия се климат.		Отрицателно, продължително, обратимо, пренебрежимо и с ниска степен (предвид разсредоточаване на трафика през границата като цяло) на въздействие от увеличаване на автомобилния трафик в конкретни райони при подобряване на достъпа до основна TEN-T мрежа. Положително по отношение на адаптацията към изменящия се климат в резултат на развитието на климатична устойчивост на мобилността.	Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики за ограничаване изменението на климата и адаптация към последиците от изменящия се климат.
Качество на атмосферния въздух	Положително, дългосрочно, пряко въздействие от увеличаването на зелените площи, които имат роля за подобряване на проветривостта и задържане на атмосферни замърсители.		Отрицателно, продължително, обратимо, пренебрежимо и с ниска степен (предвид разсредоточаване на трафика през границата като цяло) на въздействие от увеличаване на автомобилния трафик в конкретни райони при подобряване на достъпа до основна TEN-T мрежа.	Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики при устойчивото подобряване на КАВ.
Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите	Приоритетът е свързан с пряко, дългосрочно положително въздействие по отношение на повърхностните води, CO ₃ ,	Приоритетът е свързан с пряко, дългосрочно положително въздействие по отношение на повърхностните води, CO ₃ , уязвимите зони и др. Развитието на	Приоритетът и целта нямат съществено и пряко отношение към управлението на водите, ЗЗВ и риска от наводнения.	Приоритетът е с непряко положително, първично, дългосрочно въздействие към трансграничните повърхностни водни

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Риск от наводнения	уязвимите зони и др. Развитието на зелените площи е свързано с косвено, дългосрочно подобряване качеството на водите, ЗЗВ, намаляване на замърсяването на отпадъчните води, както и на риска от наводнения. Не се очаква въздействие върху подземните води.	зелените площи е свързано с косвено, дългосрочно подобряване качеството на водите, ЗЗВ, намаляване на замърсяването на отпадъчните води, както и на риска от наводнения. Не се очаква въздействие върху подземни води.		тела, СОЗ, чувствителните зони, уязвимите зони и при наводнения, като интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на информация, опит и добри практики, в т.ч. по управление на водите
Земни недра	Приоритетът няма пряко отношение към земните недра, но е свързан с косвено положително въздействие – увеличаването на зелените площи е превантивна мярка срещу ерозия и свлачища.	Аналогично на въздействието на ниво Приоритет	Не се очаква въздействие	Не се очаква въздействие
Почви Земеползване	Приоритетът не е свързан с отрицателно въздействие по отношение на почвите. Увеличаването на зелените площи ще има положителен дълготраен ефект върху състоянието на почвите в тези райони и ще допринесе за опазване на техните функции и тяхното рационално използване.	Специфичната цел е с пряко, положително постоянно, дългосрочно въздействие по отношение на опазване на почвите и подобряване на състоянието им, предвид че предвижда намаляване на съществуващите форми на деградация в т.ч. и замърсяването.	Подобрената мобилност и достъп до TEN-T мрежата са свързани с преки отрицателни, в повечето случаи необратими въздействия върху почвената покривка за нови проекти – свързано с почвено запечатване. Степента на въздействие може да се определи на ниво „проектно предложение/проект“, като при всички случаи следва за такива проекти да се предвиждат мерки за опазване и максимално съхраняване на почвите.	Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики, в т.ч. по управление на почвите и планиране на земеползването.
Растителност	Въздействието е пряко, положително, необратимо, постоянно, свързано с увеличаване на зелените площи в градската и извънградска среда, при условие, че не се ползват инвазивни и чужди и	Целта е пряко насочена към защита и опазване на биоразнообразието и в тази връзка не се очакват отрицателни, а единствено положителни въздействия за растителността, животинския свят и защитените зони и територии	Приоритетът и целта са без пряко отношение към биологичното разнообразие и защитените зони и територии – подобрената мобилност като цяло е свързана с по-ограничено въздействие върху околното биоразнообразие в сравнение с настоящото състояние на пътната инфраструктура, при взимане на	Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики, в т.ч. по опазване на биоразнообразието. Аналогично на въздействието по

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	нетипични за района видове.		адекватни мерки за опазване на биоразнообразието и спазване на установените режими в защитените зони и територии.	отношение на биоразнообразието, защитените територии и зони.
Животински свят	Косвено положително въздействие, в резултат на увеличената растителност, която ще благоприятства настаняването на животински видове.			
Защитени зони Защитени територии	Косвено положително въздействие, предвид че в защитените зони и територии се поддържа и опазва естествената растителност и местообитания и не се предполага реализиране на дейности по приоритета в защитени зони и територии. В случай на реализиране на такива дейности, те следва да са изцяло съобразени с установените режими и допустими дейности в съответната зона/територия.			
Ландшафт	Изцяло положително, дългосрочно въздействие за всички територии, в които ще се реализират дейности по приоритета, свързано с подобряване на градските и извънградски ландшафти, тяхната рекреационна стойност. Следва внимателно да се подбират използваните растителни видове, с оглед: - недопускане настаняването на инвазивни	Изцяло положително, дългосрочно, пряко въздействие, свързано с опазване на естествените природни ландшафти, развитието на зелена инфраструктура, подобряване на качеството на ландшафта в градските райони.	Аналогично на въздействието върху биоразнообразието.	Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики в различни сфери на дейност, което ще има непряко положително въздействие и върху ландшафта в трансграничния регион.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	и чужди видове, особено в близост до територии с ценен и/или с природозащитен статут естествен ландшафт; - изборът на видове да е съобразен с прогнозите за последиците от изменението на климата – засушаване, екстремни метеорологични явления, с оглед гарантиране на устойчивост.			
Материални активи	Приоритетът е свързан пряко с дългосрочно положително въздействие по отношение на материалните активи. Изграждането на градски и извънградски зелени площи, в т.ч зелени площи за управление на водите и др., ще допринесе благоприятно за дългосрочното развитие и облагородяване на урбанизираната инфраструктура и повишаване стандарта на живот на населението.	Специфичната цел е свързана пряко с дългосрочно положително въздействие по отношение на материалните активи, свързано с облагородяване и подобряване устойчивостта на урбанизираната инфраструктура и повишаване стандарта на живот на населението.	Реализирането на приоритета и на специфичната цел ще има изключително пряко положително въздействие, чрез изграждане на съвременна, климатично устойчива инфраструктура, която да облекчи нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни, укрепване на комуникационните връзки, подобряване и разширяване на достъпа до основната TEN-T мрежа.	Интегрираното развитие е свързано и с интегрирано, по-устойчиво определяне на нуждите от инвестиции в материални активи. Очаква се положително въздействие за територията от обновени активи, които са пощадящи за околната среда и човешкото здраве.
Културно-историческо наследство	Няма отношение към културното наследство. Не се очаква въздействие.	Не се очаква въздействие върху обекти на културно-историческото наследство.	Не се очаква въздействие по принцип оп приоритета и специфичната цел. Съществува вероятност за нови проекти/трасета да се установят нерегистрирани до момента културни ценности. Проектите, свързани с подобряване на мобилност следва да бъдат предложени от проучвания за наличие на археологически обекти.	Интегрираното развитие ще допринесе за обмяна на опит, добри практики и развитие на дейности, свързани с опазване на културното наследство.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Вредни физични фактори</p>	<p>Приоритетът има пряко отношение към фактора шум. Зелените площи имат съществена роля за редуциране и поглъщане на шума. Очакваното въздействие е положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион.</p>	<p>Приоритетът има пряко отношение към фактора шум. Зелената инфраструктура/площи имат положителен ефект за ограничаване на шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на региона, включен в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Очакваното въздействие е положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион.</p>	<p>Очакваното въздействие по отношение на шума се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион, в резултат на подобренията и устойчива мобилност. Не се очаква възникване на здравен риск за населението в района. Не се очаква въздействие върху останалите вредни физични фактори.</p>	<p>Интегрираното развитие е свързано с облекчаване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни, което води до разсредоточаване на шума от транспортния трафик и е с положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно въздействие за разглеждания регион. Приоритетът няма отношение към другите вредни физични фактори.</p>
<p>Отпадъци</p>	<p>Приоритетът не е свързан с отрицателно въздействие по отношение на отпадъците. Развитието на зелените площи не е свързано с генериране на опасни отпадъци или отпадъци в значими количества.</p>	<p>Специфичната цел е с положително въздействие по отношение на управлението на отпадъците, предвид че предвижда намаляване на всички форми на замърсяване. Няма потенциал за отрицателно въздействие.</p>	<p>Приоритетът и специфичната цел са без пряко отношение към управлението на отпадъците, като мобилността не е свързана и с генериране на значими количества отпадъци (основни отпадъчни потоци са строителните отпадъци).</p>	<p>Приоритетът няма пряко отношение към отпадъците, но териториалното сближаване благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики, в т.ч. по управление на отпадъците</p>
<p>Опасни химични вещества и риск от големи аварии</p>	<p>Приоритетът няма отношение към опасните химични вещества и риска от големи аварии. Не се очаква въздействие.</p>	<p>Специфичната цел не е свързана с въздействие на опасни химични вещества и риск от големи аварии.</p>	<p>За новите обекти следва да се предвиди: - Осигуряването на безопасни разстояния на намиращите се в района предприятия и/или съоръжения с висок и нисък рисков потенциал от възникване на голяма авария. - Предприемане, при необходимост, на допълнителни технически мерки за ограничаване на рисковете за човешкото здраве и околната среда, в случай на съществуващи предприятия и/или</p>	<p>Интегрираното развитие благоприятства развитието и обмяната на опит и добри практики, в т.ч. по управление на опасните химични вещества и риска от големи аварии</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

			съоръжения с нисък и висок рисков потенциал	
Население Човешко здраве Риск от инциденти	Положително въздействие върху населението и опазване на здравето, както и профилактика на риска от инциденти	Положително въздействие, аналогично на въздействието на ниво Приоритет.	Подобрената, устойчива мобилност е свързана с намален риск от инциденти, подобрената свързаност – с подобрени условия на живот за населението. Въздействието е непряко, положително, дългосрочно.	Интегрираното развитие е с непряк положителен ефект за населението, поради произтичащото от целта намаляване на неравенствата и подобряване качеството на живот.
Обобщение за въздействието:	<i>Приоритетът не е свързан с отрицателни, а с изцяло положително, дългосрочно въздействие върху компонентите и факторите на средата.</i>	<i>Специфичната цел не е свързана с отрицателни, а с изцяло положително, дългосрочно въздействие върху компонентите и факторите на средата.</i>	<i>Приоритетът и специфичната цел са с положително въздействие за повечето компоненти и фактори на средата, тъй като подобрената мобилност и свързаност водят до разсредоточаване на трафика, подобряване и облекчаване на трафика, повишаване на безопасността и намаляване на риска от инциденти, ограничаване на емисиите (сравнено с натоварените, нископроходими пътища). Рискове от неблагоприятно въздействие съществуват за компонентите и факторите на средата на ниво „конкретни проектни предложения/проекти“</i>	<i>Интегрираното развитие на граничния регион е свързано с обмяна на информация и опит, извършване на съвместни дейности при съобразяване на комплекс от аспекти (интегрираност на дейностите), част от които е опазването на околната среда и човешкото здраве. Очаква се положително въздействие от реализиране на приоритета.</i>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприєдинителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

6.1.2. За ТСИМ

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Визия: Територията на програмата за трансгранично сътрудничество между България и Република Северна Македония – място за утвърждаване и стабилност на културно-историческата реалност чрез съвместни усилия за взаимноизгодно сътрудничество, социално-икономическо сближаване и устойчиво развитие</i>	<i>Стратегическа цел : Постигане на интегрирано териториално развитие с акцент върху конкурентоспособността и развитието на туризма</i>	<i>Специфична цел 1.1. Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата</i>	<i>Специфична цел 1.2: Разработване на привлекателен туристически продукт за целия сезон чрез интелигентни решения, които гарантират всеобщ достъп и участие.</i>
Въздействие				
Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат	Визията определя косвено положително въздействие, в резултат на сътрудничеството за устойчиво развитие на региона, в т.ч. климатична устойчивост.	Косвено положително въздействие в резултат на подобрената конкурентоспособност, свързано с ограничаване на емисиите на вредни вещества, в т.ч. парникови газове в атмосферата и повишаване на устойчивостта/адаптация към изменящия се климат.	Аналогично на въздействието на Стратегическата цел в частта за конкурентоспособност	Аналогично на въздействието на Стратегическата цел в частта за развитие на туризма
Качество на атмосферния въздух		Развитието на туризма се свързва с вторично отрицателно въздействие, свързано с увеличен туристопоток, съответно транспортен трафик до обектите. Емисиите са незначителни като количество. При разработване на туристическите продукти следва да се съобразят последиците от изменението на климата, в т.ч. прогнозите за недостиг на вода, риск от горски пожари, наводнения и други неблагоприятни метеорологични явления, като се гарантира устойчивост на туристическата инфраструктура и обекти.	Аналогично на въздействието на Стратегическата цел	Отрицателно, локално, временно, обратимо с ниска степен въздействие при увеличен транспортен трафик, свързан с туристо-потока в зони с ненакърнена въздушна среда.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите Риск от наводнения</p>	<p>Визията определя непряко положително, дългосрочно, постоянно въздействие върху повърхностните води, ЗЗВ и снижаване риска от наводненията предвид съвместните усилия за взаимноизгодно сътрудничество, сближаване и устойчивото развитие.</p>	<p>Стратегическата цел има непряко положително, дългосрочно въздействие в резултат на интегрираното развитие, което довежда до екологосъобразно управление на водите, ЗЗВ и риска от наводнения.</p>	<p>От специфичната цел не се очаква въздействие при законосъобразно ползване и управление на водите, замърсените води, опазване на ЗЗВ и спазване на изискванията за предпазване от наводнения в процеса на икономическите дейности.</p>	<p>От специфичната цел не се очаква въздействие при законосъобразно ползване и управление на водите, замърсените води, опазване на зоните за защита на водите, съобразяване на районите с риск от наводнения и спазване на изискванията за предпазване от наводнения в процеса на ползване на туристическия продукт.</p>
<p>Земни недра</p>	<p align="center">Не се очаква въздействие.</p>			
<p>Почви Земеползване</p>	<p>Визията определя непряко положително, дългосрочно, постоянно въздействие върху почвите и земеползването в пограничните райони, снижаване риска от деградация на почвата, предвид съвместните усилия за взаимноизгодно сътрудничество, сближаване и устойчивото развитие.</p>	<p>Стратегическата цел има непряко положително, дългосрочно въздействие в резултат на интегрираното развитие, което ще спомогне за устойчиво екологосъобразно управление на земите и опазване на почвените ресурси.</p>	<p>От специфичната цел не се очаква въздействие при законосъобразно ползване и управление на земите и почвите и спазване на изискванията за защита от деградация в процеса на икономическите дейности.</p>	<p>От изпълнението на специфичната цел се може да се очаква потенциално косвено дългосрочно отрицателно въздействие върху почвите (механични въздействия – запечатване, уплътняване, ерозия и др.) в процеса на ползване на туристическия продукт, ако не се спазват предвидените мерки за законосъобразно ползване и управление на земите и почвите.</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Растителност	Визията за устойчиво развитие предполага положително въздействие върху биологичното разнообразие като цяло, в т.ч. при такова развитие не се очакват отрицателни въздействия върху предмета и целите на опазване на защитените територии и зони.	Стратегическата цел в частта ѝ за конкурентоспособността като цяло не предполага настъпване на съществени отрицателни въздействия върху биологичното разнообразие, в т.ч. защитените територии и зони в териториалния обхват на програмата, като при ефективно насърчаване на интегрираното икономическо и екологично развитие чрез подходящи и благоприятни за околната среда практики, дори може да се очакват положителни ефекти в по-слабо развитите и рядко населени райони – развитието на конкурентоспособността е свързано с технологични подобрения с положително отражение върху околната среда като цяло и в частност – върху биологичното разнообразие, защитените територии и зони. Туристическата дейност и свързаният с нея туристопоток са свързани като цяло с риск от неблагоприятно въздействие върху биоразнообразието, в т.ч. защитените зони и територии, поради унищожаването на растителни видове – пряко, чрез събиране, утъркване, което води до уплътняване на почвата, безпокойство на животинските видове. При условие, че това се осъществи по устойчив начин в съответствие с природозащитното законодателство, нормативни и административни актове на двете държави, като се включат и информационни кампании за популяризиране на биологичното разнообразие в района и повишаване	Аналогично на въздействието на Стратегическата цел в частта за конкурентоспособност.	Аналогично на въздействието на ниво Стратегическа цел в частта за развитието на туризма. От изключително значение са параметрите, местоположението и същността на съответния туристически продукт, които на ниво Специфична цел не са определени и това не позволява точно определяне на степента на въздействие.
Животински свят				
Защитени зони Защитени територии				

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		на информираността за неговата стойност и ползи за екосистемите и живота на местното население, потенциалните отрицателни въздействия могат да се сведат до допустима степен.		
Ландшафт	Целите за стабилност, сътрудничество и устойчиво развитие са свързани с подобряване на условията на средата, в т.ч. устойчиво развитие на ландшафта.	Аналогично на въздействието върху растителността, животинския свят, защитените зони и територии в частта на целта за конкурентоспособност. В частта на целта за развитие на туризма два потенциални аспекта на въздействие: - положителен, свързан с облагородяване и поддържане на ландшафта около и в рамките на туристическите обекти – културните ценности; - отрицателен – при несъобразяване на туристическия капацитет на средата и претоварване, което ще доведе до замърсяване, съответно нарушаване на качествата на ландшафта.	Аналогично на въздействието върху растителността, животинския свят, защитените зони и територии.	Развитието на туризма има два потенциални аспекта на въздействие: - положителен, свързан с облагородяване и поддържане на ландшафта около и в рамките на туристическите обекти – културните ценности; - отрицателен – при несъобразяване на туристическия капацитет на средата и претоварване, което ще доведе до замърсяване, съответно нарушаване на качествата на ландшафта.
Материални активи	Визията определя пряко положително въздействие, предвид факта, че за постигане утвърждаването на стабилност, културно-историческата реалност, взаимноизгодно сътрудничество, социално-икономическо сближаване и устойчиво развитие, се предвиждат целенасочени мерки за изграждане на нови и/или подобряване на вече съществуващите материални активи в трансграничния регион.	Дългосрочно положително въздействие по отношение на материалните активи, предвид предвидените инвестиции за повишаване конкурентоспособността и развитието на туризма	Пряко, изцяло положително въздействие на специфичната цел - повишената конкурентоспособност и добрата бизнес среда се постигат с инвестиции в материални активи и обновяване на материалните активи, при отчитане на екологичните съображения, стандарти и изисквания.	Целта се базира основно на целеви дейности насочени към подобряване на съществуващите и/или създаване на нови екологосъобразни дълготрайни материални активи, чрез целенасочени инвестиционни пакети, водещи до положителен ефект по отношение на ефективността, свързаността на

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

				инженерната и транспортна инфраструктура. Реализирането на целта ще има пряко положително дългосрочно въздействие.
Културно-историческо наследство	Визията съобразява необходимостта от опазване и използване на потенциала на културно-историческото наследство, което е положително като въздействие.	Дългосрочно, положително и пряко въздействие, свързано с осигуряването на средства за опазване и развитие на обектите на културното наследство.	Не се очаква въздействие.	Изцяло положително, дългосрочно въздействие, свързано с опазване, популяризиране и поддържане на състоянието на културните ценности.
Вредни физични фактори	Положително въздействие в резултат на действия за устойчиво развитие, при което се очаква ограничаването на източниците и нивата на шум.	Повишаването на конкурентоспособността е свързано и с намаляване на вредностите от предприятията, в т.ч. се очаква понижаване на шумовите нива, както и на действащите други вредни физични фактори. Развитието на туризма не е свързано с високи нива на шум и действие на други вредни физични фактори.	Аналогично на въздействието на „Визия“ в частта за конкурентоспособност.	Развитието на туристически продукти не е свързано с неблагоприятно въздействие на вредни физични фактори.
Отпадъци	Визията определя косвено положително въздействие, предвид че устойчивото развитие включва и екологосъобразното управление на отпадъците.	Косвено положително въздействие в резултат на подобряване на конкурентоспособността. Туризмът не е свързан с генериране на съществени количества отпадъци.	Не се очаква въздействие при законосъобразно управление на отпадъците от икономическите дейности.	Развитието на туристически продукт не предполага дейности, свързани с генериране на значими количества отпадъци, съответно не се очаква отрицателно въздействие при спазване на законодателството по управление на отпадъците.
Опасни химични	Аналогично на въздействието по фактор „отпадъци“.	Не се очакват отрицателни въздействия		

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприемаческа помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

вещества и риск от големи аварии		
Население Човешко здраве Риск от инциденти	Социално-икономическото сближаване е с положителен ефект върху условията и качеството на живот на населението в региона, предвид че социалните и икономически фактори са основните фактори на здравния риск. Наред с това целта за устойчиво развитие ще гарантира и подобряване на околната среда и ограничаване на неблагоприятните за здравето фактори.	Повишаването на конкурентоспособността на местната икономика и подобряването на бизнес средата в региона ще го направи по-привлекателен за хората, ще повиши качеството им на живот, благополучието им, което е със значително положително, макар и косвено отражение върху здравето им. Развитието на туризма по презумпция е с положително въздействие за човешкото здраве, тъй като предоставя възможност за рекреация и отдих.
Обобщение за въздействието:	Интегрираното развитие при обхващане на аспектите на икономическото, социалното и екологичното развитие представлява устойчиво развитие, което е изцяло положително за околната среда и здравето на населението в региона.	<i>Не се очакват значителни отрицателни въздействия. Очаква се основно непряко положително въздействие от повишаване на конкурентоспособността, свързано с подобреното състояние на предприятията на местната икономика в сравнение със сегашното им състояние, в т.ч. отделяне на по-малко вредности в околната среда и подобряване качеството на живот на населението. Развитието на туристически продукти с използване на обектите на културно-историческото наследство има потенциал за отрицателно въздействие върху въздуха, почвите, биологичното разнообразие и ландшафта, в случай на несъобразяване на поемния капацитет на средата. Степента на това въздействие зависи от точните параметри, местоположение и мащабност на конкретния туристически продукт. В тази връзка следва изборът за развитие и реализиране на туристическите продукти да се базира на оценка на въздействието върху околната среда, и да се предприемат мерки за недопускане на значителни отрицателни въздействия. По отношение на останалите компоненти и фактори въздействието е от неутрално до положително.</i>

6.2. Оценка на вероятните въздействия на ниво „дейности/мерки“

6.2.1. За ПТГС

А. Дейности/инвестиции, обект на подкрепа по Приоритет 1:

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Инвестиции в изграждане на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (трети и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площади, зелени брегове)</i>	<i>Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане)</i>
Въздействие				
Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат	<p>Пряко, дългосрочно, кумулативно с останалите дейности по приоритета, положително въздействие, свързано с увеличаване на зелените площи – поглътители на CO₂ и подобряване на микроклимата в населените места.</p> <p>Зелените площи не създават рискове по отношение на адаптацията, напротив – благоприятстват за повишаване на устойчивостта срещу последиците от изменящия се климат.</p>	<p>Пряко, дългосрочно, кумулативно с останалите дейности по приоритета, положително въздействие, свързано с увеличаване на зелените площи – поглътители на CO₂ и подобряване на микроклимата. Зелените площи не създават рискове по отношение на адаптацията, напротив – благоприятстват за повишаване на устойчивостта срещу последиците от изменящия се климат. Способстват за по-добра проветривост, защита от силни ветрове при бури, задържане на снежна покривка, подобряване на влагозадържащата способност на почвата.</p>		<p>Положително въздействие по отношение изменението на климата, свързано с увеличаване на зелените площи като поглътители на CO₂.</p> <p>Положително въздействие по отношение на адаптацията към изменението на климата, свързано с намаляване на риска от наводнения и подобряване устойчивостта на градската инфраструктура (благодарение подобряването на оттичането на дъждовните води).</p>
Качество на атмосферния въздух	<p>Положително косвено въздействие, свързано с функциите на растителността да задържат атмосферни замърсители, подобряване на проветривостта.</p>			
Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите	<p>Изграждането на зелените площи няма потенциал за отрицателно въздействие. Поддържането на зелените площи при изграждане на зелени площи е свързано с използване на почвени подобрители и препарати за растителна защита. При спазване на нормите за употреба не се очаква отрицателно въздействие на дейността върху повърхностните води, ЗЗВ. Дейностите нямат отношение към риска от наводнения.</p>			<p>Изграждането на зелени площи за управление на водите има пряко положително, постоянно, дългосрочно въздействия върху повърхностните води, зоните за защита на водите, както и за снижаване на риска от</p>

Компонент/ Фактор на околната среда	Инвестиции в изграждане на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.)	Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (тревы и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площади, зелени брегове)	Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа)	Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане)
Въздействие				
Риск от наводнения				наводнения. Поддържането на зелените площи при изграждане на зелени площи е свързано с използване на почвени подобрители и препарати за растителна защита. При спазване на нормите за тяхната употреба не се очаква отрицателно въздействие на дейността върху повърхностните води и ЗЗВ.
Земни недра	Не се очаква пряко въздействие. Зелените площи са свързани с косвено благоприятно въздействие, свързано с намаляване на риска от ерозия и свличане на земни маси.			
Почви Земеползване	Изграждането на зелените площи няма потенциал за отрицателно въздействие при положение, че земеползването е на нископродуктивни земи и не се засягат висококачествени плодородни почви. Поддържането на зелените площи при изграждане на зелени площи е свързано с използване на минерални торове и препарати за растителна защита. При спазване на нормите за употребата им не се очаква отрицателно въздействие на дейността върху качеството на почвите.			
Растителност	Пряко положително въздействие, свързано с увеличаване на зелената покривка в населените места. Няма отношение към естествената растителност и местообитания.	Положително въздействие, свързано с осигуряване на свързаност на растителността и местообитанията на видове. Следва да се ползват характерни за района, местни видове, да не се допуска използване на инвазивни и чужди, нетипични за района видове.	Положително въздействие, в резултат на използване на зелена вместо традиционната сива инфраструктура. Следва да се ползват местни, устойчиви на последиците от климатични изменения видове.	
Животински свят	Увеличаването на зелените площи в населените места е	Косвено положително въздействие, свързано с ограничаване на	Аналогично на въздействието върху растителността.	Аналогично на въздействието върху растителността.

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Инвестиции в изграждане на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (триви и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площади, зелени брегове)</i>	<i>Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане)</i>
	Въздействие			
	положително по отношение на синантропните видове и подобряване на устойчивостта на градските екосистеми.	съществуващата фрагментация, ограничаване на шума и безпокойството.		
Защитени зони Защитени територии	Не се очаква въздействие.	Неутрално до положително въздействие при съобразяване на дейностите с режимите и допустимите дейности в защитените зони и територии. В близост до такива територии и зони не следва да се използват инвазивни, чужди видове, а само местни, характерни за района.	Не се очаква въздействие	Аналогично на въздействието върху растителността.
Ландшафт	Пряко положително въздействие за подобряване визуалността и качествата на ландшафта на населените места.	Изцяло положително, пряко, дългосрочно въздействие, кумулативно с другите дейности по приоритета – подобряване на качеството, в т.ч. привлекателността на ландшафта в градските и крайградските райони		Положително въздействие, свързано с използване на зелена, вместо традиционната сива инфраструктура за управление на водите и ограничаване на риска от наводнения – по-висока естетическа и екологична стойност на ландшафта.
Материални активи	Изграждането на зелени площи е инвестиция в екологична инфраструктура, водеща до облагородяване на съществуващите урбанизирани територии, както и повишаване стандарта на живот. При реализирането на съответните дейности следва да се спазват изискванията на местното законодателство за териториално устройство и околна среда, както и да са съобразени действащите общи и подробни устройствени планове на конкретните локации.			

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Инвестиции в изграждане на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (трети и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площади, зелени брегове)</i>	<i>Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане)</i>
	Въздействие			
Културно-историческо наследство	Не се очаква въздействие.			Косвено положително въздействие за обектите, в близост до места, където ще бъде изградена такава зелена инфраструктура, предвид ограничаване на риска от наводнения на обекти на културното наследство в тези райони.
Вредни физични фактори	Пряко положително въздействие от предвидените зелени площи за шумозащита.	Изграждането на зелени площи ще има положителен ефект за ограничаване на шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на трансграничния регион.		
Отпадъци	Изграждането на зелени площи е свързано с генериране основно на отпадъци от група 20 02 – отпадъци от паркове и градини, включващи биоразградими отпадъци с код 20 02 01, почва и камъни 20 02 02 и други бионеразградими отпадъци 20 02 03. Налични са компостиращи съоръжения за третиране на биоразградимите отпадъци, останалите могат да се депонират на депа за инертни материали. Не се очаква отрицателно въздействие от подобни отпадъци.			
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Поддържането на зелените площи е свързано с използване на почвени подобрители и препарати за растителна защита, като при спазване на нормите за употреба не се очаква отрицателно въздействие.			
Население Човешко здраве Риск от инциденти	Косвено положително въздействие, свързано с подобряване привлекателността,	Положително въздействие, аналогично на предходната дейност, с разликата, че в крайградски територии	Аналогично на предходните дейности	Косвено положително въздействие, свързано с подобреното управление на

Компонент/ Фактор на околната среда	<i>Инвестиции в изграждане на зелени площи (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи (трети и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площади, зелени брегове)</i>	<i>Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа)</i>	<i>Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане)</i>
	Въздействие			
	микроклимата, ограничаване на шума в населените места.	изграждането на зелени площи ще предостави допълнителни възможности и територии за рекреация и отдих на населението.		водите и ограничаване на риска от наводнения.
Обобщение за въздействието:	<i>Цялостно положително въздействие за повечето компоненти и фактори на средата. За останалите не се очаква въздействие.</i>			<i>Очаква се положително въздействие, свързано основно с подобреното управление на водите и ограничаване на риска от наводнения без значителни отрицателни въздействия</i>

<i>Подкрепа за съвместни стратегии и планове за действие за разработване на нови инструменти, както и за трансфер на решения между съответните заинтересовани страни</i>	
Компонент/Фактор на околната среда	Въздействие
Разработването и последващото прилагане на стратегии и планове е с косвено положително въздействие за околната среда и човешкото здраве, в резултат на избора на най-добри решения, с доказан положителен ефект в съответната сфера на прилагане.	

Б. Стратегически проект, обект на подкрепа по Приоритет 2:

Стратегически проект: “Създаване на нов ГКПП „Клепало” между Република България и Република Северна Македония”	
Компонент/Фактор на околната среда	Въздействие
<p>Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат</p> <p>Качество на атмосферния въздух</p>	<p>Основното неблагоприятно въздействие е през етапа на строителство на обектите и съоръженията, свързано с неорганизираните емисии на прах и изгорели газове от двигателите с вътрешно горене на строителната и транспортна техника. Въздействието е локално, временно, обратимо, поради което не може да се оцени като значително.</p> <p>Отрицателно, локално, продължително, обратимо, пренебрежимо и с ниска степен на въздействие от увеличаване на автомобилния трафик при реализация на новия граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) „Клепало” между Република България и Република Северна Македония, предвид че проекта (единствен в рамките на приоритета) ще допринесе за облекчаване на трафика между двете държави.</p> <p>По отношение на адаптацията, проектирането на елементите на проекта следва да се съобрази с прогнозите за последиците от изменението на климата, за да се гарантира устойчивост на инфраструктурата.</p>
<p>Повърхностни води</p> <p>Подземни води</p> <p>Зони за защита на водите</p> <p>Риск от наводнения</p>	<p>Не се очаква пряко отрицателно въздействие при законово ползване на повърхностни води и заустване на отпадъчни води, както и върху защитените зони за водите, нито се очаква нарастване на риска от наводнения.</p> <p>При преминаване през водни обекти следва това да става въз основа на съответните разрешителни за ползване на воден обект по приложимата нормативна уредба.</p>
<p>Земни недра</p>	<p>Не се очаква въздействие. Засегнатите от строителството съседни площи следва да бъдат рекултивирани, като се вземат мерки за недопускане на ерозионни процеси и свличания/срутвания на терена.</p>
<p>Почви</p> <p>Земеползване</p>	<p>Очаква се пряко отрицателно локално въздействие, което ще бъде краткосрочно при спазване на необходимите дейности и мерки (в резултат на процедурите по ОВОС) за опазване на почвените ресурси през всички фази – проектиране, строителство и експлоатация.</p>
<p>Растителност</p> <p>Животински свят</p>	<p>По-значителни потенциални отрицателни въздействия върху компонентите на биологичното разнообразие би могло да се очакват единствено от реализацията на дейностите, свързани с изграждане на нови пътища (водещи до ГКПП „Клепало”), в доста по-малка от рехабилитацията на съществуващи, както и при бъдещ интензивен трафик по тях (в резултат на интегрираното развитие на района). Трасето на път III-1008 Струмьяни – ГКПП „Клепало“, в пограничния район на с. Клепало преминава през BG0000366 BG „Кресна-Илинденци” по Директивата за местообитанията. С писмо Изх. № ЕО-17/29.06.2021 г. по отношение на изискванията на чл.31 от ЗБР компетентния орган е преценил, че като цяло Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027 между България и Република Северна Македония и ТСИМ на този етап няма вероятност да окаже значително отрицателно въздействие върху природни местообитания, популации и местообитания на видове, предмет на опазване в защитените зони от мрежата Natura 2000. Предвид това, потенциалното очаквано въздействие върху компонентите на биологичното разнообразие от бъдещите дейности по разглежданата специфична цел при съобразяването им със законодателството насочено към опазване на природата в двете държави (конкретно за България ЗООС, Наредба за условията и реда за извършване на ОВОС, ЗБР, Наредба за ОС, ЗЗТ) може да се оцени като:</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Стратегически проект: “Създаване на нов ГКПП „Клепало” между Република България и Република Северна Македония”	
Компонент/Фактор на околната среда	Въздействие
	<p>Начин и степен на въздействие: Отрицателно, пряко (при изграждане на нови пътища) и непряко (при засилване на пътния трафик), до голяма степен обратимо при ефективно прилагане на природозащитното законодателство, слабо до умерено в рамките на допустимите граници.</p> <p>Териториален обхват на въздействие: В териториалния обхват на програмата в границите на подлежащата на рехабилитация и доизграждане пътна инфраструктура и в по-ниска степен в съседните ѝ територии);</p> <p>Продължителност на въздействие: Временно и краткотрайно при рехабилитацията и доизграждането на пътната инфраструктура, дълготрайно и периодично от трафика по нея (най-вече в светлата част на денонощието).</p>
Защитени зони Защитени територии	<p>В района на територията на Република България, в близост до ГКПП „Клепало“, са разположени защитени зони по Директивата за птиците и Директивата за хабитатите. Защитена зона BG0000366 „Кресна-Илинденци“ по Директивата за хабитатите се очаква същата да бъде засегната от трасето на новата пътна отсечка до ГКПП. Оценката на въздействието, в т.ч. върху предмета и целите на защитената зона ще бъдат предмет на процедурата по оценка на въздействие върху околната среда по смисъла на Директива 2014/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда и на оценка за съвместимост по смисъла на Директивата за хабитатите, като тези оценки са част от обхвата на стратегическия проект.</p>
Ландшафт	<p>Транспортните инфраструктурни обекти са свързани с промени в ландшафтните доминанти. Всички дейности свързани със строителството на транспортната инфраструктура имат комбинирано, комплексно, кумулативно въздействие върху локалния ландшафт.</p> <p>Експлоатацията е свързана основно с визуално въздействие.</p>
Материални активи	<p>Проектът е свързан с изграждане на конкретен инфраструктурен обект, целта на който е да подобри регионалната свързаност и да стимулира икономическия растеж в трансграничния регион като предостави нова транспортна връзка за облекчаване на нарастващия трафик на хора и стоки, укрепване на комуникационните връзки, подобряване и разширяване достъпа до TEN-T мрежата.</p> <p>Реализирането на проекта ще окаже значително пряко положително въздействие върху материалите активи, от гледна точка на рехабилитация на вече изградената инфраструктура и изграждане на нова така, отговаряща на всички екологични изисквания и стандарти, както национални (на двете партниращи държави), така и на ниво ЕС. Проектът може да изисква провеждане на процедури по регулиране на собствеността и земите. Реализацията му следва да бъде съобразена изцяло с националните законодателства на партниращите държави в областта на териториалното устройство.</p> <p>Преди реализацията на инвестиционния проект, съответния ще бъде обект на процедиране по ОВОС и оценка за съвместимост, съгласно приложимото законодателство на двете държави.</p>
Културно-историческо наследство	<p>Преди започване на строителството е необходимо да се проведат теренни издирвания, при които да се локализируют застрашените археологически обекти по трасето на новия пътен участък. След това, преди началото на строителните работи трябва да се осъществят спасителни разкопки на всички обекти, които ще бъдат засегнати от строителството (в случай на установяване на такива). В процеса на строителните дейности трябва да има наблюдение от археолози по цялото трасе.</p> <p>Експлоатацията не е свързана с въздействие върху културното наследство.</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Стратегически проект: “Създаване на нов ГКПП „Клепало” между Република България и Република Северна Македония”	
Компонент/Фактор на околната среда	Въздействие
Вредни физични фактори	Проектът е свързан с генериране на шум от строителна и транспортна техника по време на строителните дейности. Въздействието е временно и обратимо, и в тази връзка незначително. Класът на пътя и заложената проектна скорост - до 40 km/h по време на неговата експлоатация, предполагат ниска интензивност на транспортните потоци, поради което очакваните еквивалентни нива на шум ще са под 50 dB(A) за деня и под 40 dB(A) за нощта. Реализирането на проекта не предполага увеличаване на шумовото натоварване над допустимите норми. Не се очаква възникване на здравен риск за населението в района.
Отпадъци	Проектът е свързан основно с генериране на строителни отпадъци по време на изграждането на обектите и подобектите. Експлоатацията не е свързана с генериране на отпадъци. Въздействието е незначително при спазване на действащото законодателство по управление на отпадъците.
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Проектът не изисква използването/съхранението/употребата на значими количества опасни химични вещества. Не се очаква увеличаване на риска от аварии в най-близките предприятия с нисък и висок рисков потенциал.
Население Човешко здраве Риск от инциденти	Краткотрайно и временно въздействие върху работещите на обекта по време на строителния процес – повишени нива на прах и изгорели газове от ДВГ, шум и локални вибрации от използваната строителна и транспортна техника. Въздействието е обратимо, и локализирано в границите на строителните площадки и трасета. В зависимост от отдалечеността до обекти, подлежащи на здравна защита, е възможен дискомфорт и за близкото население. В рамките на процедурата по ОВОС следва, при необходимост да се разгледат варианти на трасета и да се предложат мерки за недопускане на значително въздействие върху населението в района на обекта. За етапа на експлоатация основен възможен рисков фактор за нарушаване на комфорта на населението при преминаване на трасето в близост до населени зони и обекти, подлежащи на здравна защита, е акустичния шум, като съгласно оценката на вредните физични фактори, направена по-горе в таблицата, не се очакват превишения за зони с нормиран шумов режим.
Обобщение за въздействието: <i>За проекта към момента няма проведена процедура по ОВОС или ОС, като на база наличната подробност може да се предположи, на база аналогични проекти, че се очаква незначително отрицателно въздействие по време на строителството, локално, до голяма степен обратимо, без кумулативен характер. Експлоатацията е свързана с незначително отрицателно до неутрално въздействие за някои компоненти и фактори на средата.</i>	

6.2.2. За ТСИМ

А. Мерки към Специфична цел 1.1.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	<u>Мярка 1.1.1</u> Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (<i>технологична модернизация</i>)	<u>Мярка 1.1.2</u> Дейности, насочени към подобряване на знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (<i>придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси</i>).	<u>Мярка 1.1.3</u> Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (<i>процесът обхваща всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт</i>) и достигане до нови пазари (<i>маркетинг, предприемачество, интернационализация</i>)
Въздействие			
Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат	Очаква се положително въздействие, тъй като модерните са понискоемисионни от традиционните. Преходът към кръгова икономика и ресурсна ефективност също са свързани с ограничаване емисиите на парникови газове. Следва финансираните проекти да са разработени по начин, който гарантира тяхната устойчивост на последиците от изменящия се климат.	Мярката не е свързана с пряко въздействие върху околната среда и човешкото здраве. Не се очакват и непреки отрицателни въздействия. Непряко положително въздействие се очаква в резултат на повишените знания и придобити ключови умения, свързана с насочване на вниманието и на инвестициите към по-щадящи околната среда дейности, повишена екологосъобразност, кръгова икономика и ресурсна ефективност.	В резултат на дейностите се очаква разработените продукти да са с подобро качество, в т.ч. на процеса на производство, което да е ресурсо и енергийно ефективно, по-щадящо за околната среда. Очаква се тези продукти да са с по-дълготрайна употреба и да не са свързани с генериране на опасни отпадъци или отпадъци в големи количества.
Качество на атмосферния въздух	Аналогично на въздействието по отношение на изменение на климата, въздействието е положително – свързано с ограничаване на емисиите в атмосферния въздух от високотехнологичните дейности.		Тъй като на това ниво на подробност няма конкретни параметри и идентифицирани конкретни проекти не може да се оцени евентуалния риск от негативни въздействия. Проектите с инвестиционен характер подлежат на регламентираните превантивни процедури по реда на
Повърхностни води Подземни води Зони за защита на водите Риск от наводнения	Очаква се: - пряко положително въздействие върху количествата и качествата на повърхностните води, - непряко положително въздействие върху ЗЗВ, -отсъствие на въздействие върху риска от наводнения.		
Земни недра	Не се очаква въздействие.		
Почви Земеползване	Пряко положително въздействие, свързано с опазване на почвите.		
Растителност			

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Мярка 1.1.1 Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (<i>технологична модернизация</i>)	Мярка 1.1.2 Дейности, насочени към подобряване на знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (<i>придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси</i>).	Мярка 1.1.3 Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (<i>процесът обхваща всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт</i>) и достигане до нови пазари (<i>маркетинг, предприемачество, интернационализация</i>)
Въздействие			
Животински свят	Дейностите, произтичащи от мярката са с косвено положително въздействие върху биоразнообразието, защитените зони и територии поради технологичната модернизация. За новите дейности следва да се извършват приложимите процедури по ОВОС и/или ОС		екологичното законодателство на двете държави. Аналогично на въздействието върху климата.
Защитени зони Защитени територии			
Ландшафт	Аналогично на въздействието върху биологичното разнообразие.		
Материални активи	Мярката предполага пряко положителното въздействие, свързано с интегриране на съвременните комуникационни и информационни технологии, изграждане на дигитални компетентности, технологично обновяване и внедряване на цифрови технологии в предприятията.		
Културно-историческо наследство	Не се очаква въздействие.		
Вредни физични фактори	Косвено положително въздействие, произтичащо от използването при модерните технологии мерки за ограничаване на генерирания шум. Не се очаква въздействие за останалите вредни физични фактори.		
Отпадъци	Пряко положително въздействие, свързано с намаляване на генерираните отпадъци, подходящо оползотворяване и превръщането им в ресурс.		

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Компонент/ Фактор на околната среда	Мярка 1.1.1 Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (<i>технологична модернизация</i>)	Мярка 1.1.2 Дейности, насочени към подобряване на знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (<i>придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси</i>).	Мярка 1.1.3 Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (<i>процесът обхваща всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт</i>) и достигане до нови пазари (<i>маркетинг, предприемачество, интернационализация</i>)
Въздействие			
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Не се очаква въздействие.		
Население Човешко здраве Риск от инциденти	Въздействието е свързано и с подобряване качеството на околната среда от модернизацията на предприятията. Ситуирането на нови производствени обекти следва да се съобразява с близостта до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, с цел недопускане на вредно въздействие върху здравето на хората в тези зони и обекти.		
Обобщение за въздействието:	<i>Като цяло непряко, дългосрочно, положително въздействие от технологичната модернизация. За новите дейности и свързаните с тях обекти следва да се извършват нормативно изискуемите превантивни процедури по ОВОС и оценка съвместимост.</i>		

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Б. Мерки по Специфична цел 1.2.

Компонент/ Фактор на околната среда	Мярка 1.2.1. Подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, включително мрежа от велоалеи, „черни“ горски и полски пътища, хеликоптерни площадки и др.	Мярка 1.2.2. Разработване и предлагане на интегрирани регионални туристически продукти за различни активности и локации с включване на културно-историческото наследство и природните дадености; съвместни действия за диверсификация на формите на туристическите услуги и осъществяване на всесезонен туризъм в района на ТГС	Мярка 1.2.3 Разработване на интегрирани целеви финансови пакети за насърчаване на дейността и разкриване на нови МСП в областта на туризма с акцент върху семейните предприятия и предлагането на местни продукти – винен и гастро-туризъм, селски еко-туризъм, вело-туризъм, лов и риболов, „оф-роуд“ - туризъм и др.
Въздействие			
Климат, Изменение на климата, Адаптация към изменящия се климат	Очаква се положително въздействие, тъй като алтернативното придвижване е свързано с по-ниски нива на емисии на парникови газове.	Дейностите, свързани с развитие на туризма имат вторично отрицателно въздействие, свързано с увеличен туристопоток, съответно транспортен трафик до обектите. Емисиите са незначителни като количество. При разработване на туристическите продукти следва да се съобразят последиците от изменението на климата, в т.ч. прогнозите за недостиг на вода, риск от горски пожари, наводнения и други неблагоприятни метеорологични явления, като се гарантира устойчивост на туристическата инфраструктура и обекти.	Дейностите, свързани с развитие на туризма имат вторично отрицателно въздействие, свързано с увеличен туристопоток, съответно транспортен трафик до обектите, в т.ч. при „оф-роуд“ – туризма. Въздействието е с ниска степен. При разработване на туристическите продукти следва да се съобразят последиците от изменението на климата, в т.ч. прогнозите за недостиг на вода, риск от горски пожари, наводнения и други неблагоприятни метеорологични явления, като се гарантира устойчивост на туристическата инфраструктура и обекти.
Качество на атмосферния въздух	Изграждането на системи за алтернативно придвижване е свързано с генериране основно на прахови емисии по време на строителството и газови емисии от строителната техника. Очаква локално, временно отрицателно въздействие по време на изграждането им и изцяло положително въздействие по време на използването им.	Дейностите имат вторично отрицателно въздействие, свързано с увеличен туристопоток, съответно транспортен трафик до обектите. Емисиите са незначителни като количество.	
Повърхностни води	Очаква се слабо негативно, непряко, временно, дългосрочно въздействие върху	Не се очаква отрицателно въздействие при правилно/законосъобразно упражняване на туристическите дейности.	Очаква се слабо негативно, непряко, временно, дългосрочно въздействие върху хидроморфологичното състояние на

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Подземни води Зони за защита на водите Риск от наводнения</p>	<p>хидроморфологичното състояние на реките и върху зоните за защита на водите при развитие на „черни“ горски и полски пътища, както е възможно и нарастване на риска от наводнения, вследствие на това. В тази връзка проектите следва да се предхождат от оценка на въздействието върху водите и риска от наводнения, за да се гарантира устойчивост и сигурност на инфраструктурата и безопасност за нейните ползватели.</p>		<p>реките и върху ЗЗВ при развитие на „оф-роуд“ туризъм, както е възможно и незначително нарастване на риска от наводнения, вследствие на това.</p>
<p>Земни недра</p>	<p align="center">Не се очаква въздействие.</p>		
<p>Почви Земеползване</p>	<p>Очаква се потенциално слабо негативно, пряко, временно, дългосрочно въздействие върху почвите при развитие на „черни“ горски и полски пътища, като е възможно и нарастване на риска от ерозия – следва такива проекти да се предхождат от детайлни оценки на възможното въздействие и да се предприемат мерки за недопускане на значими отрицателни въздействия и риск за ползвателите на обектите.</p>	<p>Не се очаква отрицателно въздействие при правилно/законосъобразно упражняване на туристическите дейности.</p>	<p>Очаква се потенциално слабо негативно, пряко, временно, дългосрочно въздействие върху почвите при развитие на „оф – роуд туризъм, като е възможно и незначително нарастване на риска от ерозия, вследствие на това.</p>
<p>Растителност Животински свят Защитени зони Защитени територии</p>	<p>Въздействието има положителен и отрицателен аспект: - Положително е в сравнение с традиционната пътна инфраструктура, тъй като алтернативните начини на придвижване не са свързани с висока степен на безпокойство, фрагментация, пряко унищожаване на видове и местообитания; - В случай на развитие на алтернативна инфраструктура до</p>	<p>Туристическата дейност и свързаният с нея туристопоток са свързани като цяло с риск от неблагоприятно въздействие върху биоразнообразието, в т.ч. защитените зони и територии, поради унищожаването на растителни видове – пряко, чрез събиране, утъпкване, което води до уплътняване на почвата, безпокойство на животинските видове. От изключително значение са параметрите, местоположението и същността на съответния туристически продукт – тези</p>	<p>Въпреки, че семейните форми на туризъм са с ниска интензивност и натиск, предвид богатството на района на ценни, в т.ч. защитени и редки растителни видове, животински видове и местообитания, в т.ч. защитени зони и територии, за всяко отделно проектно предложение следва да се прави оценка на евентуалното въздействие, в т.ч. кумулативно върху биологичното разнообразие, защитените зони и територии, поради риск от засягане и унищожаване вследствие на</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	<p>ценни местообитания, находища на растителни видове, защитени зони и територии, обаче, е възможно тяхното значително засягане – степента на това засягане зависи от натовареността на трафика по тези алтернативни пътища, ценността на територията, уязвимостта на местообитанията и видовете. Всичко това следва да се вземе предвид в процеса на взимане на решение за одобряване на такива проектни предложения.</p>	<p>параметри ще са ясни на етап – проектно предложение, като същото следва да е предмет на оценка на въздействието върху околната среда и защитените зони.</p>	<p>туристическия натиск на растителни видове, местообитания, в т.ч. такива обект на опазване в защитени зони. В тази връзка следва особено внимание да се обърне на допустимостта/въздействието на конкретни маршрути за велотуризм, лов и риболов, и особено „оф-роуд“ туризъм.</p> <p>За да се избегнат значителни отрицателни въздействия в района, развитието на ловно-рибарските дейности в него следва да се осъществява с съответствие със Закона за лова, поднормативните актове към него и съгласувано с местните ловни дружинки.</p> <p>Развитието на туристическите пакети свързани с оф-роуд туризъм следва да е съобразено с режимите на ЗЗ и ЗТ в района, над 1/3 от който в българската си част е обхванат от ЗЗ по Директивата за местообитанията и в по-малка степен от ЗЗ по Директивата за птиците.</p> <p>Понастоящем в заповедите за обявяване на повечето от тези зони съществува забрана за „движение на мотоциклети, ATV, UTV и бъгита извън съществуващите пътища в неурбанизираните територии (не се прилага за определени на основание на нормативен акт трасета за движение на изброените моторни превозни средства, както и при бедствия, извънредни ситуации и за провеждане на противопожарни, аварийни, контролни и спасителни дейности)”, както и забрана за „провеждане на състезания с моторни превозни средства извън съществуващите пътища”.</p>
--	--	--	---

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

			<p>При условие, че това се осъществи по устойчив начин в съответствие с природозащитното законодателство, нормативни и административни актове на двете държави, като се включат и информационни кампании за популяризиране на биологичното разнообразие в района и повишаване на информираността за неговата стойност и ползи за екосистемите и живота на местното население, потенциалните отрицателни въздействия могат да се сведат до допустима степен, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> -отрицателно, до средно по степен, пряко и непряко, предимно обратимо при активно прилагане на мерки за устойчиво развитие; - в границите на някои от по-популярните и атрактивни туристически дестинации в района. - дълготрайно. -периодично, най-вече в сезонните туристически периоди.
Ландшафт	Въздействието е положително сравнено с традиционната пътна инфраструктура, алтернативните инфраструктури за придвижване се вписват по-добре в естествения околнен ландшафт и не са свързани с неблагоприятните въздействия на традиционната пътна инфраструктура.	<p>Развитието на интегрирани всесезонни туристически продукти има два потенциални аспекта на въздействие:</p> <ul style="list-style-type: none"> - положителен, свързан с облагородяване и поддържане на ландшафта около и в рамките на туристическите обекти – културните ценности; - отрицателен – при несъобразяване на туристическия капацитет на средата и претоварване, което ще доведе до замърсяване, съответно нарушаване на качествата на ландшафта. 	Аналогично на въздействието върху биоразнообразието, реализирането на проекти по мярката следва да се предхожда от оценка на въздействието върху околната среда, проектите да са съобразени с поемния капацитет и способностите за самовъзстановяване на ландшафта.
Материални активи	Мярката има пряко положително въздействие, предвид планираното изграждане на съвременна екологосъобразна транспортната и	Развитието на атрактивен всесезонен туристически продукт чрез съвместни интелигентни решения с гарантиран достъп и участие на всички, се базира	Разработването на туристически пакети се базира основно на целеви дейности насочени към подобряване на съществуващите и/или създаване на нови

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	инженерната инфраструктура, чрез развитие на системи за алтернативно придвижване с цел подобряване на мобилността и свързаността в региона.	основно на целеви дейности насочени към подобряване на съществуващите и/или създаване на нови екологосъобразни дълготрайни материални активи, чрез целенасочени инвестиционни пакети, водещи до положителен ефект по отношение на ефективността, свързаността на инженерната и транспортна инфраструктура. Реализирането на мярката ще има пряко положително дългосрочно въздействие.	екологосъобразни дълготрайни материални активи, чрез целенасочени инвестиционни пакети, водещи до положителен ефект по отношение на ефективността, свързаността на инженерната и транспортна инфраструктура. Реализирането на мярката ще има пряко положително дългосрочно въздействие.
Културно-историческо наследство	Не се очаква въздействие.	Изцяло положително, дългосрочно въздействие, свързано с опазване, популяризиране и поддържане на състоянието на културните ценности.	Не се очаква въздействие
Вредни физични фактори	Подобряването на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, ще имат положителен ефект за ограничаване на шумовото натоварване и въздействие върху околната среда и населението на региона, включен в обхвата на ПТГС и ТСИМ.	Не се очаква въздействие	Не се очаква въздействие.
Отпадъци	С генериране на отпадъци е свързан единствено етапът на строителство. Не се очаква въздействие при законосъобразно управление на строителните отпадъци-	Не се очаква отрицателно въздействие при правилно/законосъобразно управление на генерираните от дейностите отпадъци	Не се очаква отрицателно въздействие при правилно/законосъобразно управление на генерираните от дейностите отпадъци
Опасни химични вещества и риск от големи аварии	Не се очаква отрицателно въздействие – дейностите не са свързани с ползване и съхранение на химични вещества.		
Население Човешко здраве	Положително въздействие, свързано с предоставянето на	Развитието на туризма по презумпция е с положително въздействие за човешкото здраве, тъй като предоставя възможност за рекреация и отдих.	

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Риск от инциденти	възможност за физическа активност, спорт, отдих и рекреация, плюс – липса на източници на емисии и шум сравнено с традиционната пътна инфраструктура.		
Обобщение за въздействието:	<p><i>Въздействието като цяло е положително, тъй като алтернативното придвижване е по-екологосъобразно от традиционното – с транспортни средства, свързани с отнемане на значителни територии, шум, емисии на вредни вещества, в т.ч. парникови газове, по-значимо въздействие върху биоразнообразието.</i></p> <p><i>Конкретното местоположение и начин на изпълнение на дейностите по мярката, обаче, следва да се предхожда от оценка на възможното въздействие и в частност – върху водите, почвите, биологичното разнообразие, защитените територии и зони, с оглед недопускане на значими неблагоприятни въздействия.</i></p>	<p><i>Развитието на туристически продукти с използване на обектите на културно-историческото наследство има потенциал за отрицателно въздействие върху въздуха, почвите, биологичното разнообразие и ландшафта, в случай на несъобразяване на поемния капацитет на средата. Степента на това въздействие зависи от точните параметри, местоположение и мащабност на конкретния туристически продукт. В тази връзка следва изборът за развитие и реализиране на туристическите продукти да се базира на оценка на въздействието върху околната среда, и да се предприемат мерки за недопускане на значителни отрицателни въздействия на ниво „проектни предложения“. По отношение на останалите компоненти и фактори въздействието е от неутрално до положително</i></p>	<p><i>Аналогично на мярката 1.2.2., като риск от отрицателно въздействие има и по отношение на водите.</i></p>

Мярка 1.2.4 Създаване на съвместна мрежа от локации за прилагане на концепции от типа „зелено училище“, „на село“, „на гости при ...“, „приготвено от....“ и т.н.

Въздействие

Аналогично на въздействието на Специфична цел 1.2 на ТСИМ, развитието на изброените в мярката туристически продукти има потенциал за отрицателно въздействие върху въздуха, почвите, биологичното разнообразие и ландшафта, в случай на несъобразяване на поемния капацитет на средата. Степента на това въздействие зависи от точните параметри, местоположение и мащабност на конкретния туристически продукт. В тази връзка следва изборът за развитие и реализиране на туристическите продукти да се базира на оценка на въздействието върху околната среда, и да се предприемат мерки за недопускане на значителни отрицателни въздействия на ниво „проектни предложения“.

По отношение на останалите компоненти и фактори въздействието е от неутрално до положително.

Мярка 1.2.5 Разработване и прилагане на съвместни мерки за ограничаване на уязвимостта на услугите в туристическия сектор вследствие на пандемични и епидемични ситуации; насърчаване на развитието на здравния и възстановителен туризъм - услуги и продукти, свързани със закаляването, активния отдих, спортуването на открито, укрепване на имунитета и подобряване на здравния статус чрез балнео и СПА процедури, климатолечение, калолечение; съчетаване на кратки почивки от различен вид с индивидуални пътувания.

Въздействие

Аналогично на въздействието на Специфична цел 1.2 на ТСИМ, развитието на изброените в мярката туристически продукти има потенциал за отрицателно въздействие върху въздуха, почвите, биологичното разнообразие и ландшафта, в случай на несъобразяване на поемния капацитет на средата. Степента на това въздействие зависи от точните параметри, местоположение и мащабност на конкретния туристически продукт. В тази връзка следва изборът за развитие и реализиране на туристическите продукти да се базира на оценка на въздействието върху околната среда, и да се предприемат мерки за недопускане на значителни отрицателни въздействия на ниво „проектни предложения“.

По отношение на останалите компоненти и фактори въздействието е от неутрално до положително.

Допълнителен положителен ефект за населението ще имат дейностите за ограничаване уязвимостта на услугите вследствие пандемични и епидемични ситуации, тъй като по този начин се очаква да се гарантират доходи за населението в такива периоди, т.е. да не се допуска влошаване икономическото състояние, от там и благосъстоянието и качеството на живот на заетите в засегнатите от такива ситуации сектори.

6.3. Кумулативно въздействие

По отношение на **атмосферния въздух** не се очаква отрицателно кумулативно въздействие – негативни ефекти за част от дейностите и мерките, свързани със строителство, са с локален обхват и обратими.

Положителен кумулативен ефект се очаква по отношение на **климата** от реализирането на дейностите и мерки за развитие на зелени площи, технологично обновяване, ресурсна и енергийна ефективност, контрол на замърсяването и преход към кръгова икономика, тъй като те са свързани с редуциране и поглъщане на емисии на парникови газове. ПТГС и ТСИМ не включват дейности, които самостоятелно или в комбинация да водят до значителни емисии на парникови газове. Положителен кумулативен ефект се очаква и по отношение на адаптацията към изменящия се климат от изпълнението на посочените дейности и мерки с благоприятно въздействие върху изменението на климата.

Не се очаква значително отрицателно кумулативно въздействие на върху водите на Стратегическо ниво на оценка на въздействията. Що се отнася до индикативните дейности, незначително отрицателно кумулативно въздействие може да се очаква върху зоните за защита на водите - санитарно – охранителните зони за питейни води.

В процеса на изпълнение на ПТГС и ТСИМ ще има положителни кумулативни въздействия върху повърхностните води в резултат на дейностите по Приоритет 1 на ПТГС и мерките за технологична модернизация по ТСИМ.

Изпълнението на ПТГС и ТСИМ може да бъде съпътствано от слаби отрицателни кумулативни въздействия върху повърхностните води. Тези въздействия се очаква да настъпят най-вече в хода на строителството на съоръженията.

Развитието на регионалната инфраструктура може да има слаби кумулативни отрицателни въздействие върху местата на опазване на водите съгласно чл. 119 от Закона за водите. Те се отнасят за бъдещи проекти, които ще се развият по ПТГС и ТСИМ. Съчетанието на отрицателните и положителните слаби въздействия може да има слабо кумулативно въздействие върху количественото състояние в едно и също повърхностно водно тяло при:

-Едновременно извършване на строителни работи, предвидени по стратегически цели, инвестиционни приоритети, визии и мерки - Приоритет 1 – зелени площи от ПТГС и мерки 1.2.1 и 1.2.3 от ТСИМ;

-Едновременна експлоатация на съществуващи и новопостроени ВиК съоръжения.

Прогнозите за равнище стратегически цели, инвестиционни приоритети и специфични цели не предвиждат значимо отрицателно, кумулативно отрицателно въздействие върху повърхностните води, зони за защита на водите и риска от наводнения.

По отношение на **подземните води** не се очаква въздействие, в т.ч. кумулативно.

В процеса на изпълнение на някои дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ ще има положителни кумулативни въздействия върху **почвите** - Приоритет 1 – зелени площи от ПТГС и мярка 1.1.1 на ТСИМ).

Изпълнението на ПТГС и ТСИМ може да бъде съпътствано от слаби отрицателни въздействия върху почвите. Тези въздействия се очаква да настъпят най-вече в хода на строителството на съоръжения и обекти:

-Едновременно извършване на строителни работи по проектни предложения и други инвестиционни предложения;

-Едновременна експлоатация на съществуващи и новопостроени сгради, съоръжения и инфраструктура.

Прогнозите за равнище стратегически цели, инвестиционни приоритети и специфични цели не предвиждат значимо отрицателно, кумулативно отрицателно въздействие върху земите и почвите.

По отношение на **биоразнообразието**, неблагоприятно кумулативно въздействие е възможно при всички дейности и мерки, свързани със строителство на нови площи – степента зависи от конкретното проектно предложение, неговите параметри, местоположение, мащабност. Възможен е и отрицателен кумулативен ефект в резултат на развитието на нови туристически продукти в места, в които вече има туристически поток. Аналогична е прогнозата за кумулативно въздействие върху **ландшфта**.

По отношение на **защитените зони**, кумулативно въздействие е възможно, аналогично на това при биоразнообразието.

Не се очаква кумулативен ефект върху **защитени територии**, поради по-строгия режим на управление в тях, а именно – забрана за строителство.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като положително, кумулативно. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект за разглеждания регион, в т.ч. възникване на здравен риск за населението в района от действието на шума. По отношение на другите **вредни физични фактори**, не се очаква въздействие, в т.ч. кумулативно.

За обектите на **културното наследство** не се очаква кумулативно отрицателно въздействие.

По отношение на **материалните активи** се очаква положително кумулативно въздействие за подобряване състоянието на съществуващите ДМА и/или изграждане на нови екологосъобразни такива, в трансграничния район, тъй като чрез конкретните допустими дейности и мерки насочени към транспортна, културна, туристическа, градска, комуникационна, дигитална и екологична инфраструктура ще се осигури стабилна регионална мобилност и свързаност, което от своя страна ще окаже пряко въздействие върху повишаване конкурентоспособността на региона като цяло. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект.

По отношение на **отпадъците** се очаква положително кумулативно въздействие за управление на отпадъците в трансграничния район, тъй като чрез конкретните допустими дейности и мерки за почистване на замърсявания и кръгова икономика ще се подобри управлението на отпадъците като цяло. Не се очаква отрицателен кумулативен ефект.

По отношение на **опасни химични вещества и риск от големи аварии** не се очаква кумулативно въздействие.

Предвижданията на ПТГС и ТСИМ са като цяло с положителен ефект върху **човешкото здраве и здравно-хигиенните аспекти на средата**. Негативен кумулативен ефект е възможен при реализиране на нови, макар и високотехнологични производства и дейности в райони с вече натоварена от производства среда, в близост до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, или водещи до вторично значително увеличаване на транспортния трафик през населените места, както и при несъобразяване на туристическия капацитет на дестинациите, в които ще се развива туризъм по специфична цел 1.2 на ТСИМ.

6.4. Трансгранично въздействие на ПТГС и ТСИМ

По отношение на **вероятното трансгранично въздействие** в резултат на прилагането на ПТГС и ТСИМ:

- ПТГС и ТСИМ са с трансграничен характер и обхват, като и двата документа целят въздействие в обхвата на определения трансграничен регион. В тази връзка, **чрез изготвянето на настоящия един общ ДЕО за цялата територия в обхвата на програмата, по подразбиране е оценено въздействието на предвижданията на двата документа в трансграничния регион;**
- По отношение на трансграничното въздействие по смисъла на *Протокола за стратегическа екологична оценка към Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст*, в ДЕО ще бъде анализирана вероятността за трансгранично въздействие на територията на други държави, извън трансграничния регион – предмет на ПТГС и ТСИМ. На този етап, съобразявайки предвижданията на проектите на програмата и стратегията няма основание за предположение за трансгранично въздействие върху най-близките съседни държави – Република Сърбия и Република Гърция.

По отношение на **трансграничните повърхностни водни тела** в териториалния обхват на ПТГС и ТСИМ за териториалния обхват на ЗБРБУ са идентифицирани общо пет броя трансгранични повърхностни водни тела: три броя в поречие Струма, и по едно в поречие Места и в поречие Доспат.

-Река Струмешница от границата на България и Република Северна Македония до вливане в Струма с код BG4ST400R1072,

-Река Лебница от границата на България с Република Северна Македония до вливане в река Струма, с код BG4ST500R066.

Те извира на територията на Република Северна Македония, преминават на територията на Република България и се вливат в река Струма.

- Река Струма от вливане на река Струмешница до българо-гръцката граница, с код BG4ST300R073.

За басейна на река Места е идентифицирано едно трансгранично повърхностно водно тяло -река Места от вливането на р. Мътница до границата с Република Гърция, с код BG4ME100R113.

Предвид че проектите, определящи рамка за развитие на инвестиционни предложения, не са с голям обхват и не предвиждат значими източници на емисии и замърсяване, като същите ще подлежат на приложимите процедури по ОВОС/ЕО/ОС, не се очакват значими въздействия върху трансграничните водни тела.

Приоритетните оси и визии на ПТГС и ТСИМ определят рамката за развитието на повърхностните води в трансграничната област между Република Северна Македония и България, за да стане регионът безопасен, ефективен, зелен, с добра свързаност и приобщаващ.

Програмата и стратегията, както и приоритетите, осите и целите им са насочени към интегрирано развитие на трансграничната област, което ще подобри в по-голямата част от случаите състоянието на повърхностните води, ЗЗВ, и ще снижи риска от наводнения.

Евентуално отрицателно въздействие се очаква основно през фазите на строителство върху седните елементи на повърхностните води:

-Трансгранични повърхностни водни тела: Струмешница / Струмица, Лебница, Места.

-СОЗ от повърхностни води с кодове – BG4ST700R1220, BG4ST700R1120, BG4ST400R1272.

-Уязвима зона – подземно водно тяло в долината на р. Струмешница .

- Чувствителни зони с код BG4ST400R1272 – р. Струмешница.

- РЗПРН – няма определени такива с трансгранично въздействие в ПУРН.

Времетраенето и честотата на въздействие ще бъдат краткосрочни, те ще са с ниска интензивност, с местен обхват и най-вече обратими. Дългосрочните последици вероятно ще имат положително въздействие върху повърхностните води – **виж т. 6.1 и 6.2**. За дейности в тези територии ще бъдат провеждани нормативно изискващите се процедури по ОВОС/ЕО/ОС.

6.5. Обобщение за въздействието

Обобщение за въздействието на Стратегическо ниво

По отношение на **атмосферния въздух** въздействието на стратегическо ниво като цяло е положително, косвено и пряко в сравнение с въздействието в обхвата на

трансграничния район към момента. Незначително отрицателно въздействие с ниска степен, локално, продължително, обратимо, се очаква от целите и приоритетите, свързани с развитие на свързаността (пътната мрежа) и на туризма.

По отношение на **изменението на климата** предвижданията на стратегическо ниво не са свързани със значителни емисии на парникови газове, напротив – повечето цели и приоритети са свързани с ограничаване на тези емисии.

По отношение на **адаптацията към изменението на климата**, целите и приоритетите не са свързани с повишаване на уязвимостта на климатични изменения – напротив, част от целите и приоритетите са свързани с осигуряването на климатична устойчивост (Приоритет 1 на ПТГС, Специфична цел 1.1 на ТСИМ и др.). Предвижданията не са свързани с въздействие върху хората, активите или природата. Конкретни изисквания за климатична устойчивост/адаптация следва да се интегрират в проектните предложения.

Няма предвиждания, в т.ч. дейности и мерки свързани с генериране на значими емисии на парникови газове или такива, водещи до противоречие/конфликт или намаляване на ефективността на мерки за адаптация.

По отношение на **повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнение** преобладават:

- отсъствие на отрицателно въздействие, както пряко, така и непряко;
- наличие на положително въздействие в по- голямата част от случаите;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие.

По отношение на **почвите и земите** преобладават:

-отсъствие на пряко отрицателно въздействие. Изключение прави потенциалното непряко (косвено) отрицателно въздействие върху земите и почвите в процеса на ползването им с развитието на туристическия продукт;

- наличие на положително въздействие в по- голямата част от случаите;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие.

Повечето предвиждания са с неутрално до положително въздействие за **биоразнообразието, защитените зони и територии**. Потенциал за неблагоприятно въздействие имат предвижданията, свързани с подобряване на мобилността/свързаността и развитието на всесезонни туристически продукти – степента на въздействие и допустимостта на тези дейности зависи от параметрите на конкретните проекти и следва да се оцени при тяхното планиране/проектиране. Аналогично е въздействието върху **ландшафта**.

Изцяло положително дългосрочно въздействие се очаква по отношение на **материалните активи и културно-историческото наследство**.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион. По отношение на другите **вредни физични фактори**, не се очаква въздействие.

По отношение на **отпадъците** се очаква като цяло положително, косвено и пряко дългосрочно въздействие.

Непряко положително и дългосрочно, кумулативно в рамките на програмата и стратегията, е въздействието върху **населението и човешкото здраве** на Стратегическо ниво.

По отношение на **земните недра и опасните химични вещества** и риска от големи аварии, не се очаква въздействие.

Обобщение за въздействието на ниво „дейности/мерки“

По отношение на **атмосферния въздух и климатичните изменения** се очаква като цяло положително, косвено и пряко дългосрочно въздействие, с изключение на мерките за развитие на туризма, както и по време на изграждане на всякакъв вид инженерно-транспортни съоръжения и обекти.

По отношение на **повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнение** преобладават:

- отсъствие на пряко отрицателно въздействие, в много редки случаи - непряко;
- наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие;
- в голяма част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.

Не се очаква въздействие върху **земните недра и подземните води**.

По отношение на **земи и почви** преобладават:

- наличие на потенциално пряко краткосрочно отрицателно въздействие за ТСИМ по мерките, свързани с подобряване на мобилността и развитие на туризма;
- наличие предимно на пряко и непряко положително въздействие;
- дългосрочно и в голяма част от случаите - постоянно въздействие;
- в голяма част от случаите отсъства каквото и да било въздействие.

Различни по начин и степен отрицателни въздействия по отношение на **биологичното разнообразие** в резултат на реализацията на ПТГС би могло да се очакват в резултат на изпълнението на стратегическия проект по Приоритет 2 на ПТГС и на някои от мерките по специфични цели 1.1 и 1.2 на ТСИМ. В същото време могат да се очакват и някои положителни въздействия – най-вече от дейностите по Приоритет 1 и до известна степен по стратегическия проект по Приоритет 3. Предвид това, при реализацията на всички бъдещи дейности в съответствие с националните законодателства, нормативните и административни актове на двете държави, които са насочени към опазване на биологичното разнообразие и природата в тях, потенциалните отрицателни въздействия ще се сведат до допустими граници.

Отрицателно въздействие се очаква при мерките, свързани с развитие на туризма и мобилността, като всяко проектно предложение следва да бъде предмет на оценка на въздействието върху околната среда и целите и предмета на защитените зони, в

съответствие с приложимото законодателство на двете партниращи държави. Аналогично е въздействието върху **ландшафта**.

Положително е въздействието върху обектите на културно-историческото наследство от мерките за развитие на туризма, базиран на такива обекти, за останалите мерки не се очаква въздействие.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие като цяло се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион, без предпоставки за възникване на здравен риск за населението в района. По отношение на другите **вредни физични фактори**, не се очаква въздействие.

По отношение на **отпадъците** се очаква като цяло положително въздействие, в резултат на предвидените конкретни допустими дейности и мерки за отпадъците. Не се очакват отрицателни въздействия от останалите мерки.

По отношение на **опасните химични вещества** и риска от големи аварии не се очаква отрицателно въздействие.

Въздействието върху **здравно-хигиенните аспекти** на средата като цяло е положително. Ситуирането на нови производствени обекти следва да се съобразява с близостта до зони и обекти, подлежащи на здравна защита, с цел недопускане на вредно въздействие върху здравето на хората в тези зони и обекти.

7. Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве

Анализите и оценката на предполагаемото въздействие при изпълнението на ПТГС и ТСИМ налагат идентифицирането на мерки, при прилагането на които ще се осигури предотвратяване, ограничаване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните въздействия върху околната среда и човешкото здраве. Мерките са мотивирани с очакваните резултати от прилагането им:

7.1. Мерки за отразяване в окончателните варианти на ПТГС и/или ТСИМ

Реализирането на ПТГС и ТСИМ не предполага значителни отрицателни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, поради което мерки за отразяване в окончателния вариант на ПТГС и ТСИМ не са необходими.

7.2. Мерки за изпълнение при прилагането на ПТГС и/или ТСИМ

Общи мерки:

1. Планове, програми, проекти и инвестиционни предложения, произтичащи от ПТГС и ТСИМ, попадащи в обхвата на Директива 2014/52/ЕС или Директива 2001/42/ЕО

или извън тях и попадащи в обхвата на чл.6 на Директива 92/43/ЕИО, подлежат на оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на защитените зони и могат да бъдат одобрени само след решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС за одобряване/съгласуване, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки, както и с условията, изискванията и мерките, разписани в решението/становището.

Очакван резултат: Недопускане на значителни неблагоприятни въздействия върху околната среда и човешкото здраве, предмета и целите на опазване на защитените зони.

2. Инвестиционни предложения, произтичащи от мерки и дейности по ПТГС и ТСИМ да се съобразят с действащите териториално устройствени планове на съответната територия, както и националните, регионалните и местни стратегически, планови и нормативни документи, други налични планирани проекти с подобни и/или прикопиващи се дейности, с цел постигане на необходимата синхронизация при провеждане на проектните процедури от страна на ангажираните институционални органи.

Очакван резултат: Недопускане на противоречия, съгласно действащата нормативна уредба и приетите вече стратегически и планови документи. Недопускане на проектни предложения, несъобразени с вече съществуващи такива, водещи до административни затруднения и/или искане на двойно финансиране за припокриващи се дейности.

Атмосферен въздух

3. Приоритетно одобряване за реализация на производствени дейности/технологични модернизации, съответстващи на най-добрите налични техники.

Очакван резултат: Гарантиране на производства с минимални емисии на вредни вещества в атмосферата.

Адаптация към изменението на климата

4. Съобразяване на относимите дейности и мерки от актуалните стратегически документи за адаптация към климатичните изменения и предвиждане на мерки за гарантиране на устойчивост на проектите.

Очакван резултат: Осигуряване на климатична устойчивост на проектите.

5. При разработване на проектни предложения по специфична цел 1.2 на ТСИМ следва да се съобразят последиците от изменението на климата, в т.ч. прогнозите за недостиг на вода, риск от горски пожари, наводнения и други неблагоприятни метеорологични явления, като се гарантира устойчивост на туристическата инфраструктура и обекти.

Очакван резултат: Осигуряване на климатична устойчивост на проектите.

Води, зони за защита на водите и риск от наводнения

6. За проектите да се предвиждат мерки за не допускане влошаването на състояние на повърхностните води и ЗЗВ, съгласно изискванията на чл. 116 от Закона за водите на Република България както и на Закона за водите на Република Северна Македония.
7. Инвестиционни предложения, планове и програми да се осъществяват в съответствие с действащите ПУРБ, ПУРН и законодателството по опазване и управление на водите.

Пояснение за основните приложими разпоредби от законодателството за опазване на водите на Република България:

- Спазване на изискванията на чл. 134 от Закона за водите: В крайбрежните заливаеми ивици и принадлежащите земи на водохранилищата се забранява:
  1. складиране на пестициди, депониране и третиране на отпадъци;
  2. строителство на животновъдни ферми;
  3. строителство на стопански и жилищни постройки;
  4. миенето и обслужването на транспортни средства и техника;
  5. засаждането на трайни насаждения с плитка коренова система;
  6. изхвърлянето на отпадъци.
- Спазване на изискванията на Чл. 143 от Закона за водите, с който за защита от вредното въздействие на водите се забранява:
  1. нарушаването на естественото състояние на леглата, бреговете на реките и крайбрежните заливаеми ивици;
  2. намаляването на проводимостта на речните легла, включително чрез баражи и прагове, без съответното разрешително;
  3. използването на речните легла като депа за отпадъци, земни и скални маси;
  4. извършването на строежи над покритите речни участъци;
  5. съхраняването или складирането на материали, които в значителна степен биха увеличили унищожителната сила на водата при наводнения.
- Спазване на изискванията на чл. 146. (1) от Закона за водите: Забранява се разполагането на жилищни и вилни сгради и стопански постройки в заливаемите тераси на реките и сервитута на хидротехническите съоръжения и язовирните стени.
- Спазване на изискванията на чл. 125. (1) от Закона за водите. В канализационните мрежи и ПСОВ да се включват само отпадъчни води, които могат да бъдат пречистени при съществуващата технологична схема на пречиствателната станция и не застрашават живота и здравето на обслужващия. Отвеждането да се съобразява с:
  - разрешителното за заустване; количеството и качествата на отпадъчните води;
  - съществуващата канализационна мрежа и пречиствателна станция; технологията за третиране на утайките с цел оползотворяване или обезвреждане.
- Спазване на изискванията на чл. 132 от Закона за водите, лицата, от стопанската дейност, на които се образуват отпадъчни води, са длъжни да изграждат необходимите пречиствателни съоръжения в съответствие с изискванията за заустване във водния обект, когато на съответната територия няма изградена канализационна система.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

- В случай на водоземане и/или ползване на воден обект да се спазват изискванията на чл.44 и 46 от Закона за водите – наличие на съответното разрешително.
- За дейности, попадащи в РЗПРН в обхвата на заливане да се планират мерки за защита от вредното въздействие на водите, съответстващи на НКМ.
- При реализация на дейности по ПТГС и ТСИМ да се спазват приложимите мерки от ПоМ и да се съгласуват с целите на ПУРБ 2016-2021/2022-2027 г. и ПУРН 2016 -2021/2022-2027 г.
- Предотвратяване на аварийното замърсяване на повърхностните води и зони за защита на водите, съгласно изискванията на чл.131 от Закона за водите: При аварийни случаи, създаващи предпоставки за замърсяване на водите, собственикът или лицето, експлоатиращо обекта - източник на замърсяване, включително хвостохранилища, шламохранилища и насипища, е длъжно да вземе необходимите мерки за ограничаване или ликвидиране на последиците от замърсяването съгласно предварително изготвен аварийен план и незабавно да уведоми басейновите дирекции и органите на Министерството на вътрешните работи.
- Опазване на санитарно-охранителни зони за питейни води, съгласно ограниченията и забраните в СОЗ.

Очакван резултат от мерки 6 и 7: Недопускане влошаването на състоянието на повърхностните води и ЗЗВ, както и нарастване на риска от наводнения.

8. Устойчиво използване на водите, в т.ч. въвеждане на оборотни цикли за използване на водите в промишлените предприятия, локално пречистване на индустриалните отпадъчни води.

Очакван резултат: Опазване на химическото и екологичното състояние/потенциал на повърхностните води.

9. Предприемане на мерки и технологични решения за недопускане на аварийното замърсяване на повърхностните води.

Очакван резултат: Опазване на химическото и екологичното състояние/потенциал на повърхностните и подземните води.

10. Провеждане на периодична рекултивация на „черните“ горски и полски пътища и „оф – роуд“ трасетата.

Очакван резултат: Опазване на териториите от ерозия и отражението и върху повърхностните води.

11. Предотвратяване на аварийното замърсяване на повърхностните води;

Очакван резултат: Опазване на химическото и екологичното състояние/потенциал на повърхностните води.

Почви

12. При проектирането на новите обекти да се включат необходимите дейности и мерки за опазване на почвените ресурси и рекултивация с цел предотвратяване появата на ерозионни процеси и максимално възстановяване на нарушените земи.

Очакван резултат: Недопускане на въздействие върху земите и почвите при изпълнение на проектните решения.

13. При изпълнение на *строителните дейности* е необходимо да се вземат мерки за опазване на почвените ресурси (предварително изземване на хумусната почва и оползотворяването ѝ за целите на рекултивацията.

Очакван резултат: Опазване на почвените ресурси.

Растителност, животински свят, защитени зони и защитени територии, ладнишафт

14. При предвидените мероприятия за изграждане на зелени площи по Приоритет 1, специфична цел 1.1 на ПТГС да не се използват инвазивни чужди видове.

Очакван резултат: Съхраняване на местните за района растителност и свързани с нея местообитания и недопускане на изместването ѝ от чужди и инвазивни видове.

15. При проектни предложения за ловно-рибарски дейности в обхвата на мярка 1.2.3. по ТСИМ следва да се осъществява с съответствие със Закона за лова, поднормативните актове към него и съгласувано с местните ловни дружинки.

Очакван резултат: Недопускане на значително отрицателно въздействие върху биоразнообразието.

16. Развитието на туристическите продукти свързани с оф-роуд туризъм следва да е съобразено с режимите на защитените зони и защитените територии в района, над 1/3 от който в българската си част е обхванат от защитени зони по Директивата за местообитанията и в по-малка степен от защитени зони по Директивата за птиците. В техния обхват следва да се прилага и съблюдава спазването на забраната за движение на мотоциклети, ATV, UTV и бъгита извън съществуващите пътища в неурбанизирани територии (не се прилага за определени на основание на нормативен акт трасета за движение на изброените моторни превозни средства, както и при бедствия, извънредни ситуации и за провеждане на противопожарни, аварийни, контролни и спасителни дейности)”, както и забраната за „провеждане на състезания с моторни превозни средства извън съществуващите пътища” .

Очакван резултат: Недопускане на значително отрицателно въздействие върху биоразнообразието.

17. Мерки и проекти за развитие на туризма да се реализират в съответствие с нормите за рекреационно натоварване и поеман капацитет на средата, и при съобразяване статута на територията.

Очакван резултат: Недопускане на значително натоварване на територията, в т.ч. унищожаване на ценни ландшафти, елементи на биологичното разнообразие, местообитания на видове, почви.

Опасни химични вещества и риск от големи аварии

18. В случай, че се предвижда изграждане на ново или изменения в съществуващо предприятие и/или съоръжение с нисък или висок рисков потенциал, както и при планирането на нови строежи, включително изграждането на транспортни пътища, жилищни райони, обекти с обществено предназначение в близост до съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал, където разполагането или нови строежи може да бъде източник или да повиши опасностите или последствията от възникване на голяма авария в тези предприятия/съоръжения, е необходимо:

18.1. Осигуряването на безопасни разстояния на предприятието и/или съоръжението до жилищни райони, обекти и площи с обществено предназначение, зони за отдых и където е възможно, големи транспортни пътища.

18.2. Поддържане на безопасни разстояния на предприятията и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал или други подходящи мерки до райони с особена природозащитна чувствителност или интерес и обекти на културно-историческото наследство в околностите на предприятията, когато е целесъобразно, с цел тяхното опазване.

18.3. Предприемане на допълнителни технически мерки за ограничаване на рисковете за човешкото здраве и околната среда, в случай на съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък и висок рисков потенциал

Очакван резултат: Недопускане на рискове, свързани с големи аварии с опасни химични вещества.

Население, човешко здраве, здравно-хигиенни аспекти на средата

19. При планиране и изпълнение на инвестиционни предложения, местоположението на обектите да е съобразено с очакваните емисии на вредности в околната и жизнената среда и наличието на обекти, подлежащи на здравна защита, както и зони и територии, в които са разположени такива обекти.

Очакван резултат: Предотвратяване на рискове и опазване на населението и човешкото здраве.

8. Мотиви за избор на разгледаните алтернативи

Предоставените от Възложителя проекти на ПТГС и ТСИМ не съдържат алтернативи.

Анализът на „нулевата алтернатива“, направен в т.2.2 на ДЕО, показва, че тя е с по-неблагоприятно въздействие от алтернативата за реализиране на програмата и териториалната стратегия към нея.

Алтернативата за реализиране на ПТГС и ТСИМ. е като цяло с комплексно положително въздействие върху околната среда, в т.ч. върху населението и човешкото здраве, тъй като допустимите дейности и мерки са с преобладаваща екологична насоченост. Въпреки това, някои от предвидените дейности са свързани с възможно негативно въздействие, поради което на етапа на реализация и изпълнение на ПТГС и ТСИМ задължително следва да се изпълняват препоръчаните мерки в т. 7 на ДЕО, както и всички законови и подзаконови нормативни актове, действащи в двете държави, обвързани с опазването на отделните компоненти на околната среда, вкл. човешкото здраве.

9. Методи за извършване на екологичната оценка, използвана нормативна база и документи и трудности при събиране на необходимата за това информация

Основните методически документи, които ползвани, са следните указания и методики:

- Guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment - European Commission⁸³– DG Environment;
- Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment⁸⁴, 2013 – European Commission;
- The Use of Spatial Data for the Preparation of Environmental Reports in Europe, JRC technical support⁸⁵, 2010;
- Resource Manual to Support Application of the Protocol on Strategic Environmental Assessment, 2011 – UNECE⁸⁶;
- Good Practice Recommendations on Public Participation in Strategic Environmental Assessment⁸⁷, 16 February 2016 – UNECE;
- Cross border orientation paper for IPA CBC cooperation programmes with the participation of regions of Bulgaria, North Macedonia and Turkey⁸⁸, Ref. Ares(2019)6239329 - 09/10/2019;

---

⁸³ https://ec.europa.eu/environment/archives/eia/pdf/030923_sea_guidance.pdf

⁸⁴ <https://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>

⁸⁵ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC58006>

⁸⁶ <https://unece.org/DAM/env/documents/2011/eia/ece.mp.eia.17.e.pdf>

⁸⁷ https://unece.org/sites/default/files/2020-12/1514364_E_Espoo_web.pdf

⁸⁸ <http://www.ipacbc-bgrs.eu/2020/cross-border-orientation-paper-ipa-cbc-cooperation-programmes-participation-regions-republic>

- Strategic environmental assessment in Interreg NEXT programmes - Guidance note and review of approaches⁸⁹, July 2020, TESIM;
- Letter Ref. Ares(2020)32846 - 06/01/2020 of EC with provisions and clarifications for environmental assessments applicable to the plans and programmes co-financed by the EU in the period 2021-2027;
- Presentation on *Application of the SEA Directive to the EU 2021-2027 cofinanced programmes*, 40th meeting of the Expert Group on ESIF(EGESIF), Brussels, 11-12 February 2020, Directorate-General for the Environment;
- *Техническите насоки за климатична устойчивост на инфраструктурни проекти в периода 2021-2027 г., Известие на Европейска комисия, С(2021)543*

Изготвянето на ДЕО е извършено по следния **методологичен подход**:

- 1) Запознаване на колектива експерти с проектите на ПТГС и ТСИМ и техните предвиждания, предоставената друга документация от Възложителя, становищата по заданието за определяне на обхвата и съдържанието на ДЕО;
- 2) Идентифициране и анализ на свързаните с проектите на ПТГС и ТСИМ други планове, стратегии и програми;
- 3) Събиране, анализ и обработка на литературни източници и данни за съществуващото състояние на околната среда по компоненти и фактори, взаимовръзката връзката му с настоящото ниво на развитие на трансграничния район в обхвата на ПТГС и ТСИМ;
- 4) Анализ на развитието на околната среда в случай на неприлагане на ПТГС и ТСИМ (оценка на въздействието на т. нар. „нулева алтернатива“);
- 5) Анализ на вероятното значително засягане на територии с ПТГС и ТСИМ;
- 6) Събиране, обработване и анализ на информация за съществуващите екологични проблеми на национално ниво и връзката им с ПТГС и ТСИМ, в т.ч. възможно развитие на тези проблеми с и без реализирането на ПТГС и ТСИМ;
- 7) Анализ на степента, в която проектите на ПТГС и ТСИМ съобразяват относимите цели и мерки за опазване на околната среда, включени/идентифицирани в документи - планове, стратегии и програми на национално и международно ниво;
- 8) Анализ и оценка на въздействието на ПТГС и ТСИМ върху околната среда: Тъй като ПТГС и ТСИМ са стратегически документи, оценката на вероятните значителни въздействия върху околната среда и човешкото здраве е извършена на две нива на подробност („стратегическо“ и „мерки/дейности“);
- 9) Предлагане на мерки за предотвратяване, намаляване и ограничаване на въздействията, както и на мерки по наблюдение и контрол на въздействието на програмата при изпълнението и;

---

⁸⁹ <https://tesim-enicbc.eu/download/guidance-on-strategic-environmental-assessment-in-interreg-next-programmes/>

- 10) Мотивиран избор на най-подходящата алтернатива по отношение на въздействие върху околната среда и здравето на хората;
- 11) Изготвяне на мотивирано заключение за реализирането на ПТГС и ТСИМ при съобразяване на становищата, постъпили в резултат на консултациите.

Въздействията в т.6 на ДЕО са оценени и при интегриране на *Техническите насоки на Европейска комисия за интегриране на принципа за „ненанасяне на значителни вреди“* съгласно Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, като въздействията са анализирани и спрямо шестте екологични цели, обхванати от Регламента на таксономията.

За оценка на въздействието по отношение на **здравно-хигиенните аспекти на средата, съответно рисковите фактори за населението и човешкото здраве**, като част от екологичната оценка, е следвана методологията съгласно Приложение А1.1 към *Resource Manual to Support Application of the Protocol on Strategic Environmental Assessment*:

- a) *Анализ на състоянието на здравно-хигиенните аспекти по налични официални данни;*
- b) *Идентифициране на рисковите за здравето фактори;*
- c) *Провеждане на консултации в хода на екологичната оценка с релевантните компетентни органи за опазване на човешкото здраве и здравно-хигиенните аспекти на средата и взимане предвид на техните изисквания и препоръки при разработване на Доклада за ЕО;*
- d) *Оценка на очакваните въздействия върху здравето съобразно нивото на подробност на предвижданията на ПТГС и ТСИМ.*

Основни **нормативни актове**, които ще бъдат съобразени при изготвяне на доклада за ЕО са:

Международни документи:

- Конвенция за достъп до информация, участие на обществеността в процеса на взимане на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда, Протокол за Регистрите за изпускане и пренос на замърсителите към Орхуската конвенция;
- Рамкова конвенция на ООН по изменение на климата, Протокол от Киото;
- Конвенция за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст;
- Протокол за стратегическа екологична оценка към Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст;

- Многостранно споразумение между страните от Югоизточна Европа за изпълнение на Конвенцията за ОВОС в трансграничен контекст
- Конвенция за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния, Протоколи;
- Протокол от Нагоя за достъп до генетични ресурси и справедливо и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от тяхното използване, към Конвенцията за биологичното разнообразие;
- Конвенция за трансграничните въздействия на промишлените аварии, Протокол за гражданска отговорност и компенсация на щети върху трансгранични водни обекти, възникнали от трансгранични ефекти на промишлени аварии;
- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера, Протокол Вода и здраве, Протокол за гражданска отговорност и компенсация на щети върху трансгранични водни обекти, възникнали от трансгранични ефекти на промишлени аварии;
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване, Протокол за опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие в Черно море;
- Конвенция за биологичното разнообразие и свързаните Протокол от Картахена по биологична безопасност, Допълнителен протокол от Нагоя – Куала Лумпур за отговорността и обезщетяването към Протокола от Картахена по биологична безопасност, Протокол от Нагоя за достъпа до генетични ресурси и справедливото и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от тяхното използване;
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания;
- Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна;
- Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни;
- Рамсарска конвенция за влажните зони;
- Споразумение за опазване на мигриращите водолюбиви птици от Африка и Евразия;
- Споразумение за опазване на китоподобните бозайници в Черно море, Средиземно море и съседната акватория на Атлантическия океан;
- Споразумение за опазване на популациите от европейски прилепи;
- Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство;
- Конвенция на ООН за борба с опустиняването в тези държави, които изпитват силна суша и/или опустиняване, особено в Африка;

Законодателство на ЕС:

- Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общо приложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (**Общ Регламент**);
- Регламент (ЕС) 2021/1059 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Interreg), подкрепяна от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране (**Интеррег Регламент**);
- Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 година относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда;
- Директива 2014/52/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 година за изменение на Директива 2011/92/ЕС относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда;
- ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/2284 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 14 декември 2016 година за намаляване на националните емисии на някои атмосферни замърсители, за изменение на Директива 2003/35/ЕО и за отмяна на Директива 2001/81/ЕО;
- Директива 2008/50/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година относно качеството на атмосферния въздух и за по-чист въздух за Европа;
- Директива 2004/107/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух;
- Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 година относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването);
- Директива 96/62/ЕО на Съвета от 27 септември 1996 година относно оценката и управлението на качеството на околния въздух;
- Директива 1999/30/ЕО на Съвета от 22 април 1999 година относно пределно допустимите стойности за серен двуоксид, азотен двуоксид и азотни оксиди, прахови частици и олово в околния въздух;

- Директива 2000/69/ЕО на Европейски парламент и на Съвета от 16 ноември 2000 година относно пределно допустимите стойности за бензен и въглероден оксид в атмосферния въздух;
- Директива 2002/3/ЕО на Европейски парламент и на Съвета от 12 февруари 2002 година относно озона в атмосферния въздух;
- Рамкова директива за водите;
- Директива относно оценката и управлението на риска от наводнения;
- Рамкова директива за морска стратегия;
- Делегирана директива (ЕС) 2021/1226 на Комисията от 21 декември 2020 година за изменение, с цел привеждане в съответствие с научно-техническия напредък, на приложение II към Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на общите методи за оценка на шума;
- Директива (ЕС) 2020/367 на Комисията от 4 март 2020 година за изменение на приложение III към Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета във връзка с установяването на методи за оценка на вредните въздействия на шума в околната среда;
- Директива (ЕС) 2015/996 на Комисията от 19 май 2015 г. за установяване на общи методи за оценка на шума в съответствие с Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета;
- Поправка на Директива (ЕС) 2015/996 на Комисията от 19 май 2015 г. за установяване на общи методи за оценка на шума в съответствие с Директива 2002/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета;
- Директива 2002/49/ЕС за оценка и управление на шума в околната среда;
- Директива 2000/14/ЕС относно шумовите емисии на съоръжения, предназначени за употреба извън сградите Директива 2012/18/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, за изменение и последваща отмяна на Директива 96/82/ЕО на Съвета;
- Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно отпадъците и за отмяна на определени директиви;
- Директива (ЕС) 2018/850 на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Директива 1999/31/ЕО относно депонирането на отпадъци;
- Директива на Съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно опазването на дивите птици;

- Директива 2001/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 март 2001 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и за отмяна на Директива 90/220/ЕИО на Съвета.

За Република България:

- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
- Закон за биологичното разнообразие;
- Закон за управление на отпадъците;
- Закон за чистотата на атмосферния въздух;
- Закон за ограничаване изменението на климата;
- Закон за водите;
- Закон за защита на растенията;
- Закон за лечебните растения;
- Закон за почвите;
- Закон за защита от шума в околната среда;
- Закон за защитените територии;
- Закон за опазване на земеделските земи и Правилник за прилагането му;
- Закон за културното наследство;
- Закон за защита при бедствия;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за горите;
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд;
- Закон за здравето;
- Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети;
- Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони;
- Решение № 196 на Министерския съвет от 11 април 2019 г. за одобряване на Анализ на социално-икономическото развитие на България 2007-2017 г. за определяне на националните приоритети за периода 2021-2027 г., на списък с целите на политиките, които да бъдат подкрепени през програмен период 2021-2027 г., и на списък с програми и водещи ведомства за разработването им;

- Постановление № 142 на МС от 2019 г. за разработване на стратегическите и програмните документи на Република България за управление на средствата от фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 г;
- Други подзаконовни нормативни актове, поставящи регулации относно компоненти и фактори на околната среда и човешкото здраве.

Б. За Република Северна Македония (https://www.moepp.gov.mk/?page_id=901):

- Закон за околната среда (вкл. Глава X Оценка на влиянието на определени стратегии, планове и програми върху околната среда);
- Закон за качество на атмосферния въздух;
- Закон за защита на природата;
- Закон за защита на околната среда от шума;
- Закон за управление на отпадъците;
- Закон за батериите и акумулаторите и отпадъчните батерии и акумулатори;
- Закон за управление на опаковките и отпадъците от опаковки;
- Закон за управление на електрическото и електронно оборудване;
- Закон за водите;
- Закон за пространствено и градско планиране;
- Закон за изпълнение на Пространствения план на Република Македония;
- Закон за световното природно и културно наследство;
- Закон за оценка;
- Закон за горите;
- Закон за лова;
- Подзаконовни нормативни актове по *стратегическа оценка на въздействието върху околната среда*:
  - 1. Наредба за критериите, въз основа на които се преценява дали следва да се издаде решение дали конкретен планов документ може да окаже значително въздействие върху околната среда и човешкото здраве (“Официален вестник на Република Македония” No. 144/07);
  - 2. Наредба за стратегиите, плановете и програмите, включително техни изменения, които са предмет на процедура по задължителна оценка на тяхното въздействие върху околната среда и човешкото здраве (“Официален вестник на Република Македония“ No. 153/07 и 45/11);
  - 3. Наредба за съдържанието на доклада за стратегическа екологична оценка (“Официален вестник на Република Македония“ No. 153/07);

- 4. Наредба за участието на обществеността в процеса на подготовка на законодателни и други актове по околна среда, както и на екологични планове и програми (“Официален вестник на Република Македония“ No. 147/08 и 45/11);
- 5. Правилник за образеца, съдържанието и формата за решенията за прилагане или неприлагане на стратегическата оценка и формите за необходимостта от прилагане или неприлагане на стратегическа оценка (“Официален вестник на Република Македония“ No.122/11);
- 6. Правилник за начина на провеждане на трансгранични консултации (“Официален вестник на Република Македония“ No. 110/10);
- Други подзаконовни нормативни актове, поставящи регулации относно компоненти и фактори на околната среда и човешкото здраве.

Като **източници на информация** са използвани и:

- Официални статистически данни за компонентите и факторите на околната среда, доклади и бюлетини за състоянието на околната среда на Република България и Република Северна Македония;
- Национални доклади за състоянието и опазването на околната среда на Република България и Република Северна Македония;
- Стратегии, планове и програми на Република България и Република Северна Македония, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ;
- Стратегии, планове и програми на национално (на Република България и Република Северна Македония) и международно (европейско) ниво, поставящи цели по опазване на околната среда;
- Литературни източници на информация за компонентите и факторите на околната среда в Република България и Република Северна Македония (климатични фактори, геология, хидрология, ландшафт, растителност, животински свят и др.), в т.ч.:
  - БАНСИК: Заетост и използване на територията през 2020 г., МЗХГ отдел “Агростатистика”, Резултати и анализи, № 381;
  - ПРОЕКТ „Устойчиво управление на земите”, <http://unccd-slm.org/>;
  - АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РИСКА И УЯЗВИМОСТТА НА СЕКТОРИТЕ В БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА ОТ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ, МОСВ;
  - Почвено-географско райониране на България, 1974. ИП „Пушкарров“;
  - Артинова, Н. 2014. Характеристика и групиране по съдържание и състав на хумуса в почвите на България чрез математико-

статистически методи. В Почвеното органично вещество и плодородието на почвите в България;

- Project Title: Capacity development on digital soil mapping and development of the Macedonian Soil Information System (MASIS);
- Agro-ecological atlas of the Republic of North Macedonia, 2020;

За изготвяне на ДЕО е използвана следната документация:

- Проекти на ПТГС и ТСИМ;
- Нормативна база за разработване на програмите за програмен период 2021-2027 г.;
- Друга документация, предоставена от Управляващия орган и Националния орган.

Като трудности при събиране на необходимата информация може да се посочат:

- По време на изготвянето на документацията по ЕО в процес по изработване и одобряване са множество стратегически документи, които ще бъдат валидни за периода 2021-2027 г., а все още не са финализирани – съответно това прави невъзможно адекватното им отразяване/съобразяване;
- Част от необходимата информация не е публично достъпна (напр. са предприятия с нисък или висок рисков потенциал на територията на Република Северна Македония), или има разлики между начина по който всяка от двете държави я изготвя (напр. за едната държава има данни за един показател, но за другата не се изготвят данни за конкретния показател или година).

10. Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ

В изпълнение на чл.10 от Директивата за СЕО, съобразно резултатите и изводите от прогнозите за въздействие на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве се идентифицират мерки и индикатори, въз основа на които да се извършва наблюдението и контролът на прогнозираните възможни значителни, както и възможни непредвидени отрицателни въздействия.

При идентифициране на мерките и индикаторите са съобразени идентифицираните индикатори за напредък и резултат в проекта на ПТГС, с оглед избягване на дублиране.

Таблица № 10-1 Мерки по наблюдение и контрол на въздействието върху околната среда и човешкото здраве при прилагане на ПТГС и ТСИМ

Доклад за екологична оценка
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

№	Мярка за наблюдение и контрол	Индикатори	Период/Отговорен орган за изпълнението
1.	За мерките и дейностите с инвестиционен характер да се съобразяват относимите цели, насоки и мерки за адаптация към изменението на климата за гарантиране на устойчивостта им	Предвидени мерки за устойчивост в проектните предложения	При одобряване на проектните предложения/ Управляващ орган, Национален орган
		Случаи на нарушаване на обектите, съоръженията или инфраструктурата от екстремни явления – резултат от изменението на климата	След въвеждане в експлоатация/ Бенефициенти
2.	Недопускане на влошаване състоянието на водните тела при изпълнение на проектни предложения с инвестиционен характер в близост до такива обекти, или свързани с ползване/засягане на водни тела	Данни от мониторинг на повърхностни и/или подземни води, в случай че такъв е предписан от компетентните органи за конкретното проектно предложение	По време на строителството и експлоатацията в съответствие с периодичността, определена в плана за собствено мониторинг/ Бенефициенти
3.	Допустимост на проектните предложения с инвестиционен характер спрямо действащите ПУРБ и ПУРН.	Наличие на становище от компетентните органи	Преди започване на реализацията на проекта/ Бенефициенти
4.	Недопускане на замърсяване на водни тела при аварийни ситуации	Предвидени превантивни мерки	По време на изготвяне на проектното предложение/ Бенефициенти
		Брой аварийни ситуации – предприети действия	Периодично/ Бенефициенти
5.	Спазване на приетите режими на управление на защитените зони, в това число ограничаване на вероятността от отрицателно въздействие върху защитените зони и приоритетите на опазване в тях	Одобрени инвестиционни проекти на територията на защитени зони, заета площ (дка); Начин на съобразяване на режимите на управление.	Периодично/Бенефициенти
6.	Недопускане на нарушаване/увреждане/унищожаване на ценни растителни видове, както и животински видове и техни местообитания	Проведени процедури по ОВОС/ЕО/ОС (когато са приложими) Изпълнение на мерките от крайните актове по ОВОС/ЕО/ОС (когато са предвидени за биологично разнообразие)	Периодично/Бенефициенти
7.	Недопускане на увреждане/нарушаване/разрушаване на културни ценности – археологически обекти при	Наличие на съгласувателно становище от компетентен орган	Преди започване на строителните дейности/Бенефициент

	строителство на обекти и инфраструктура	Наличие на компетентно, оправомощено лице по време на строителството	По време на строителството/Бенефициент
8.	Недопускане на превишения на шумовите нива за проекти, които се реализират в/в близост до зони с нормиран шумов режим	Измерени стойности на шум dB(A), сравнени с допустимите норми.	Съгласно установена периодичност в план за собствен мониторинг и/или от Решението по ОВОС/Бенефициенти

11. Заключение на екологичната оценка

Въз основа на направените анализи, прогнози и оценки, въздействието от реализирането на ПТГС и ТСИМ, при изпълнение на препоръчаните мерки в т.7 на Доклада за ЕО е:

Като цяло, **по отношение на атмосферния въздух и климатичните изменения** се очаква положително въздействие в резултат на конкретни допустими дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, а само за временно локално, обратимо въздействие. Не се предвиждат дейности и мерки, които биха довели до значимо увеличаване на емисиите на парникови газове.

Част от предвидените дейности (зелени площи, ресурсна и енергийна ефективност, технологично обновяване на производства, преход към кръгова икономика) са с пряк положителен принос за ограничаване на **изменението на климата и адаптация към променящия се климат**. Не са предвидени дейности и мерки, които биха довели до риск за населението, природата или активите на база прогнозите за изменящия се климат и последствията от това.

По отношение на **водите, в т.ч. зоните за защита на водите и риска от наводнения** - въз основа на извършения екологичен преглед на ПТГС и ТСИМ България – Република Северна Македония 2021 - 2027 г., посредством анализа и оценката на потенциалните въздействия на дейностите, предвидени по съответните приоритетни оси, цели и визии, заключението е, че Програмата и Стратегията ще доведат до цялостно положително въздействие на регионално, национално и трансгранично ниво, тъй като мнозинството от индикативните дейности и предвидените мерки пряко или косвено допринасят за подобряване на състоянието на повърхностните води, зоните за защита на водите и риска от наводнения, както и като цяло – на околната среда. Не се очаква въздействие върху подземните води. Дейностите и мерките, включени в ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за нарушаване на доброто състояние и добрия екологичен потенциал на водните обекти.

Не се очаква въздействие върху **земните недра и подземните води**.

Въз основа на извършения екологичен преглед на ПТГС и ТСИМ, посредством анализа и оценката на потенциалните въздействия на дейностите, предвидени по

съответните приоритетни оси, цели и визии, заключението е, че Програмата и Стратегията ще доведат до цялостно положително въздействие на регионално, национално и трансгранично ниво, тъй като мнозинството от индикативните дейности и предвидените мерки пряко или косвено допринасят за подобряване на състоянието на **почвите** и като цяло – на околната среда.

За повечето предвиждания се очаква неутрално до положително въздействие върху **биоразнообразието и защитените зони и територии**. Отрицателно въздействие се очаква основно при мерките, свързани с развитие на туризма и мобилността, и при изграждане на нови предприятия в извънурбанизирани територии, като всяко проектно предложение следва да бъде предмет на оценка на въздействието върху околната среда и целите и предмета на защитените зони, в съответствие с приложимото законодателство на двете партниращи държави. Аналогично е въздействието върху **ландшафта**.

Въздействието върху **културното наследство** е положително за мерките, свързани с развитие на културен туризъм, и неутрално за останалите предвиждания.

По отношение на фактора **шум** очакваното въздействие се определя като положително, кумулативно, едновременно, дългосрочно и постоянно за разглеждания регион. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие, в т.ч. създаване на риск за човешкото здраве.

По отношение на **другите вредни физични фактори**, не се очаква въздействие.

По отношение на **отпадъците** се очаква положително въздействие върху тяхното управление в резултат на конкретни допустими дейности и мерки по ПТГС и ТСИМ. Предвижданията на ПТГС и ТСИМ нямат потенциал за значително отрицателно въздействие. Дейностите и мерките не са свързани с генериране на значителни количества отпадъци, в т.ч. опасни.

По отношение на **опасните химични вещества и риска от големи аварии**, предвижданията на ПТГС и ТСИМ не включват нови предприятия, нито имат потенциал да увеличат риска от големи аварии в съществуващи предприятия с нисък и висок рисков потенциал.

Въздействието върху **населението, човешкото здраве и здравно-хигиенните аспекти** на средата е комплексно положително, свързано с благоприятно въздействие на социално-икономическите фактори в региона и факторите на околната среда, имащи отношение към здравето.

Предвид горното, реализирането на ПТГС и ТСИМ е предпочитано от гледна точка на въздействие върху околната среда и човешкото здраве пред „нулевата“ алтернатива.

12.Справка за резултатите от проведените консултации в процеса на изготвяне на ПТГС и ТСИМ и извършване на екологичната оценка

Получените в резултат на консултациите по Заданието за определяне на обхвата и съдържание на ДЕО становища и начинът им на съобразяване с мотивите за това, са представени в **Таблица 12-1**:

Таблица № 12-1 *Получени становища в резултат на консултациите по Заданието за обхват и съдържание на ДЕО и начин на отразяването им*

Получено становище от: (община, ведомство, организация, др.)	Съдържание на становището	Начин на отразяване с мотивите за това
Становища от заинтересованите страни на територията на Република България		
Централно координационно звено – Министерски съвет 16.08.2021 г. – по електронна поща	Във връзка с текущите консултации по заданието за обхват и съдържание на доклада за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Северна Македония за периода 2021-2027 г. (ПТГС) и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), бихме желали да ви информираме, че от страна на дирекция „Централно координационно звено“ към администрацията на Министерския съвет нямаме коментари по така предложеното задание	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
Регионален съвет за развитие на Югозападен район	Не е получено становище	
Съвет на ректорите КНСБ	Не е получено становище	
КТ „Подкрепа“	Не е получено становище	
Асоциация на индустриалния капитал в България	Не е получено становище	
Конфедерация на работодателите и индустриалците в България	Не е получено становище	
Национално сдружение на общините в Република България	Не е получено становище	

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Асоциация на бизнес кълстерите	Не е получено становище	
Национален съвет за интеграция на хората с увреждания	Не е получено становище	
Агенция „Пътна инфраструктура“	Не е получено становище	
<p>Министерство на околната среда и водите Изх.№ЕО-17/23.08.2021г.</p>	<p>В отговор на Ваше писмо с вх.№ЕО-17/15.07.2021 г. на Министерство на околната среда и водите (МОСВ) с приложено задание за обхват и съдържание на Доклад за ЕО, схема за провеждане на консултации, и след преглед на документацията изразяваме следното становище:</p> <p>I. По отношение на заданието за обхват и съдържание на ЕО:</p> <p>Заданието е изготвено при съобразяване разпоредбата на чл. 86, ал. 3 на <i>Закона за опазване на околната среда (ЗООС)</i> и чл.17, ал. 1 на <i>Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредбата за ЕО)</i> по отношение на изискванията към обхвата и съдържанието на Доклада за ЕО. По представената в Заданието информация имаме следните бележки и препоръки:</p> <p>1. Обръщаме внимание, че община Кюстендил е изпълнявала „Програма за управление и подобряване качеството на атмосферния въздух (КАВ) 2016-2020 г.“ по показател фини прахови частици (ФПЧ₁₀) през 2021 г. община Кюстендил е включена в графика на мобилна автоматична станция на Централна лаборатория София за мониторинг на КАВ. Резултатите от извършените измервания ще бъдат готови в началото на 2022 г., като от тях ще стане ясно дали община Кюстендил ще следва да разработи и изпълнява нова програма за управление и подобряване на КАВ.</p> <p>2. Към Мярка 1.1.1 „<i>Стимулиране за стартиране и развитие на МСП в ключови области с потенциал за създаване на трудова и алтернативна заетост; ориентация към високотехнологични производствени дейности с висока добавена стойност, преход към кръгова икономика, свързана с намаляване на ресурсната зависимост и оползотворяване на отпадъците по Специфична цел 1.1</i>“, на стр. 14 да се включи нов булет със съдържание: „Насърчаване на прехода към кръгова икономика чрез подкрепящи мерки за споделяне на знания за пестене на вода, включително обратно използване</p>	<p>По т.1: Информацията за община Кюстендил е съобразена в т.2.1.2 на ДЕО.</p> <p>По т.2: Тематичния обхват на мярка 1.1.1. недвусмислено допуска дейности в областта на кръговата икономика, като такива са описани в наименованието на мярката, т.е. препоръката е съобразена.</p>

на водата в промишлените предприятия, както и повторно използване на пречистени отпадъчни води за напояване в земеделието“.

3. По т.2.1.3 — Състояние на водите, зони за защита на водите, риск от наводнения

3.1. т. Б. Подземни води, стр. 23:

Информацията по отношение на подземните води е слабо засегната. Във връзка с направената констатация за оценените в лошо състояние подземните водни тела в района, същите следва да се опишат, в съответствие с План за управление на речните басейни на Западнореломорски район, с оглед съобразяване и с мерките, заложи за съответното водно тяло в плана, при изпълнение целите на проектите на ПТГС и ТСИМ.

3.1. На стр. 24 от заданието да се добави нова точка „Д“: *„Състояние на повърхностните подземните води, възможности за въздействие на програмата върху състоянието им и предвиждане на мерки за опазването им“*, предвид описаното в доклада за екологична оценка, че ще бъде представена информация за състоянието на повърхностните и подземните води в обхвата на територията на трансграничния регион, предмет на ПТГС и ТСИМ, състоянието на зоните за защита на водите, наличието на райони със значителен потенциален риск от наводнения.

4. В Раздел III, т. 1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии, б. „А“, да бъдат разгледани и следните стратегически документи:

- Предложение за Решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околната среда до 2030 г. (Осмата програма за действие на ЕС за околната среда до 2030 г.) (СОМ(2020) 652).
- Съобщение на Европейската комисия: „Чиста планета за всички. Европейска стратегическа дългосрочна визия за просперираща, модерна, конкурентоспособна и неутрална по отношение на климата икономика“ (СОМ (2018) 773).
- Съобщение на Европейската комисия: „Изграждане на устойчива на климатичните изменения Европа - новата стратегия на ЕС за адаптиране към изменението на климата“ (СОМ(2021) 82).

По т.3.1: Информацията е подробно разработена в ДЕО, докато в Заданието само е индикиран обхвата на оценката.

По т.3.1: Частта от Заданието, към която е направена препоръката, е от т.2 на ДЕО, в която следва да се разгледа текущото състояние на околната среда, в т.ч. компонент „води“. Възможностите за въздействие са описани в ДЕО в т.3, подробно са оценени по предвиждания на ПТГС и ТСИМ в т.6, като в т.7 са предложени мерки за опазването им.

По т.4: Документите са добавени и анализирани към т. 1.4, а тези от тях, които поставят и цели по опазване на околната среда, са анализирани и в т.5 на ДЕО.

- Съобщение на Европейската комисия: „Път към здравословна планета за всички. План за действие на ЕС: „Към нулево замърсяване на въздуха, водата и почвата“ (COM(2021) 400), вместо цитираната в заданието: „Пътна карта за план за действие, целящ нулево замърсяване на водите, въздуха и почвата“.

5. Обръщаме внимание, че на стр. 18, в т. „Б“ „Планове, програми и стратегии на територията на Република България, относими към ПТГС и ТСИМ 2021-2027г. е посочено „Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г. (проект)“. Напомняме, че Национален план за управление на отпадъците в Република България за периода 2021-2028 г. е приет с Решение №459 на Министерския съвет от 17.06.2021 г.

II. По отношение на Доклада за ЕО за ПТГС 2021 - 2027 г. и ТСИМ:

В т.2.1.13 „Опасни химични вещества и риск от големи аварии“ от заданието е посочено, че към доклада за ЕО ще се включи информация за предприятия/съоръжения с висок и нисък рисков потенциал на територията на областите Благоевград и Кюстендил, обект на програмата.

Актуална информация за тези предприятия може да бъде намерена в регистъра по чл. 111, ал. 1, т. 6 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС), публикуван на интернет страницата на МОСВ на следния интернет адрес: <https://www.moew.government.bg/bg/prevantivna-dejnost/himichni-vestestva/sevezo/registur/>.

Регистърът има филтри за търсене, например по област, по община, по населено място, по наименование на предприятието и др.

В т. 7 „Мерки за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последствия от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве“ на доклада за ЕО, следва да се предвидят мерки при реализирането на дейности по време на проектирането, строителството и експлоатацията на обектите и инфраструктурата на територията на областите Благоевград и Кюстендил, които да отразяват разпоредбите на чл.104 от ЗООС, например:

В случай, че се предвижда изграждане на ново или изменения в съществуващо предприятие и/или съоръжение с нисък или висок рисков потенциал, както и при планирането на нови строежи, включително изграждането на транспортни пътища, жилищни райони, обекти с обществено предназначение в близост до съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал, където разполагането или нови строежи може да бъде източник

По т.5: В ДЕО е отстранена допуснатата грешка.

По т.II: Информацията е съобразена в ДЕО, в т.2.1.12, като в т.7 са включени и предложените мерки.

или да повиши опасностите или последствията от възникване на голяма авария в тези предприятия/съоръжения, е необходимо:

- Осигуряването на безопасни разстояния на предприятието и/или съоръжението до жилищни райони, обекти и площи с обществено предназначение, зони за отдих и където е възможно, големи транспортни пътища.

- Поддържане на безопасни разстояния на предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал или други подходящи мерки до райони с особена природозащитна чувствителност или интерес и обекти на културно-историческото наследство в околностите на предприятия, когато е целесъобразно, с цел тяхното опазване.

- Предприемане на допълнителни технически мерки за ограничаване на рисковете за човешкото здраве и околната среда, в случай на съществуващи предприятия и/или съоръжения с нисък и висок рисков потенциал.

III. По схемата за провеждане на консултации:

По отношение на Схемата за консултации по ЕО с обществеността, заинтересованите органи и трети лица е изготвена в съответствие с изискванията на чл. 19, ал. 3 от Наредбата за ЕО.

IV. Указания за последващите действия, които да се предприемат по процедурата по ЕО:

Следващите действия, които е необходимо да предприемете по процедурата за ЕО за ПТГС 2021-2027 г. и ТСИМ включват изготвяне на доклад за ЕО, като разработването му се възлага на колектив от експерти с ръководител, отговарящи на изискванията на чл. 16, ал. 1 и 3 от Наредбата за ЕО. Необходимо е да се проведат консултации по доклада за ЕО, в т.ч. и приложенията към него, проекта на програмата и стратегията по смисъла на чл. 20 от Наредбата за ЕО, като за целта следва да извършите:

1. Изготвяне и публикуване на съобщение за провеждане на консултации, съдържащо информацията по чл. 20, ал. 1, т. 1 от Наредбата за ЕО.
2. Осигуряване на достъп до доклада за ЕО, програмата и стратегията, и приемане на изразените в срок становища по реда на чл. 20, ал.1, т.2 от Наредбата за ЕО.
3. Провеждане на консултации с обществеността, заинтересованите органи и трети лица по реда на чл. 20, ал. 2 от Наредбата за ЕО.
4. Предоставяне на доклада за ЕО с всички приложения към него, на хартиен и електронен носител в МОСВ, в т.ч. и програмата и стратегията за провеждане

Указанията по т.IV се изпълняват от Възложителя на ДЕО.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	на консултации на основание чл. 20, ал. 3 от Наредбата за ЕО. Към документацията следва да бъде приложено и съобщението за провеждане на консултации, предвид изискванията на чл. 20, ал. 4 от Наредбата за ЕО 5. Изпращане на съобщението за провеждане на консултации до всички посочени в схемата за консултации ведомства и организации, както и да го оповестите на интернет страницата си и/или по друг общодостъпен начин, съобразно разпоредбата на чл. 20, ал. 4 от Наредбата за ЕО."	
Министерство на вътрешните работи	Не е получено становище	
Министерство на икономиката <i>09.09.2021 г. – по електронна поща</i>	Здравейте, бих желала да Ви уведомя, че съгласуваме без бележки Заданието за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
Министерство на външните работи	Не е получено становище	
Министерство на образованието и науката	Не е получено становище	
Министерство на туризма	Не е получено становище	
Министерство на културата	Не е получено становище	
Изпълнителна агенция „ОСЕС“	Не е получено становище	
Комисия за защита от дискриминацията	Не е получено становище	

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Юридически лица с нестопанска цел за общественополезна дейност, работещи в сферата на образованието, науката и културата	Не е получено становище	
Областна администрация Благоевград, 09.09.2021 г. - по електронна поща	Във връзка с публикувано Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), в качеството си на членове на работната група за разработване на териториална стратегия за интегрирани мерки, които да се финансират по ПТГС 2021-2027 г. представителите на Областна администрация Благоевград Николай Шушков – Областен управител на област Благоевград и Красимира Крумова – главен експерт АКРРДС, съгласуват в цялост така предложения проект, без допълнителни коментари и предложения	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
Областна администрация Кюстендил	Не е получено становище	
Бизнес инкубатор Гоце Делчев (НПО с дейности в областта на екологията, образованието, професионалното обучение и културата)	Не е получено становище	

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

<p>Бизнес информационен и консултантски център – Сандански (НПО с дейности в областта на регионалното развитие, член на Българска асоциация на агенциите за регионално развитие и бизнес центрове) 09.09.2021 г. – по електронна поща</p>	<p>Заявявам, че нямам забележки по обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. (ПТГС), съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ)</p>	<p>Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО</p>
<p>Работодателски организации, малки и средни предприятия</p>	<p align="center">Не е получено становище</p>	
<p>Министерство на здравеопазването № 99-00-2-224/18/24.08.2021 г.</p>	<p>Във връзка с получено в Министерство на здравеопазването Ваше писмо с приложен към него проект на Задание за определяне обхвата и съдържанието на доклад за екологична оценка (ЕО) на горепосочените ПТГС и ТСИМ, Ви информираме следното: Представеното задание предвижда доклада за екологична оценка да бъде съобразен с нормативните изисквания по отношение съдържанието, структурата и обхвата на този вид доклади. Заданието предвижда доклада по ЕО да разгледа съществуващото състояние на околната среда и на съществуващите екологични проблеми във всяка от териториите в обхвата на ПТГС и ТСИМ. Съгласно заданието в доклада ще бъде анализирано и оценено очакваното въздействие както върху отделните фактори и компоненти на околната среда, така и върху населението и човешкото здраве вследствие изпълнението на програмите. При извършването на тази оценка следва да се обърне внимание на следното: 1. При разглеждане състоянието на водите да бъдат представени и анализирани данни и за качеството на питейните води. Изрично да се посочи необходимостта предлаганите в ПТГС и ТСИМ проекти да бъдат</p>	<p>По т.1. Изпълнено е в ДЕО, в частите за води.</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

съобразени и с изискванията по отношение опазване на водите и по-специално забраните и ограниченията в санитарно-охранителните зони на водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване и на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди.

2. При разглеждане състоянието на факторите на жизнената среда (шум, вибрации, влошаване на атмосферния въздух, влошаване на питейните води, йонизиращи и нейонизиращи лъчения) да се оценят възможните неблагоприятни въздействия, включително и кумулативни такива и да се предвидят всички необходими мерки за предотвратяване възникването на здравен риск.

3. При представяне на здравно-демографското състояние на населението следва в рамките на териториалния обхват на Република България и Република Северна Македония да се анализира състоянието на конкретния регион и да се съпостави със средностатистическите данни за страната като цяло. Да се направи анализ на възможните въздействия върху здравето на хората вследствие характерни за съответния регион съществуващите проблеми в околната и жизнената среда.

4. Да се анализира възможното отрицателно или положително въздействие върху човешкото здраве в следствие изпълнението на всяка от предвидените в ПТГС и ТСИМ цели и приоритети.

5. Да се направи анализ и оценка на това, кои отделни конкретни проекти, ако има идентифицирани такива в ПТГС и ТСИМ, имат потенциал да окажат значително отрицателно въздействие както и вида и степента на въздействието по отделните фактори на околната и жизнената среда, по време на строителството и/или последващата експлоатация на съответните обекти.

6. Да се предложат адекватни мерки за недопускане и възможно най-пълно редуциране на отрицателните въздействия върху човешкото здраве в следствие изпълнение на програмата, в т.ч. и на конкретни проекти идентифицирани в стратегиите на Република България и Република Северна Македония (особено тези касаещи развитието на инфраструктурни проекти свързани с транспорта, развитие на бизнеса и

По т.2. Изпълнено е в ДЕО в частите за вредни физични фактори.

По т.3. Изпълнено е в ДЕО в частите за анализ и оценка на въздействието върху здравето.

По т.4: Изпълнено е в т. 6 на ДЕО.

По т.5. Изпълнено е в рамките на оценката в т.6 на ДЕО.

По т.6. Изпълнено е в т.7 на ДЕО.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	индустриалните зони), като изрично се посочи изискването местоположението им да бъде съобразявано със териториално–устройствени решения и предвиждания за развитието на населените места, за да не се допусне изпълнението на мерките по програмата да доведат до отрицателно въздействие върху жилищни зони, зони за отдих и спорт, рекреационни и курортни зони и обекти подлежащи на здравна защита.	
РИОСВ – Благоевград Изх.№2444(1)/28.07.21	Информираме Ви, че РИОСВ - Благоевград, няма препоръки и предложения за изменение и допълване на представеното за разглеждане Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027 г. съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки.	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
РИОСВ – София Изх.№6965/28.07.2021	<p>Във връзка с провеждане на консултации съгласно чл. 19а, т. 3 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми по представено с вх.№13769/15.07.2021 г. в Регионална инспекция по околната среда и водите - София, Задание за обхват и съдържание на доклад за екологична оценка на проекта на ПТГС, съфинансирана по инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и ТСИМ, изразявам следното:</p> <p>Заданието е изготвено при съобразяване изискванията към съдържанието и обхвата на доклада за ЕО съгласно разпоредбата на чл. 86, ал. 3 на Закона за опазване на околната среда. По представената в заданието информация РИОСВ - София няма забележки и препоръки.</p>	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
РИОСВ – Смолян Изх.№КПД-01-177-(1)/27.07.21	Във връзка със Заданието за обхвата и съдържание на доклад за екологична оценка на горечитирана програма на основание чл.20, ал.3, т.2 от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Ви информираме, че РИОСВ - Смолян няма бележки и предложения.	Становището не съдържа бележки и предложения към Доклада за ЕО
Басейнова дирекция – „Западнобеломорски район“	В изпълнение на разпоредбата на чл. 19а от Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (Наредба за ЕО), Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ изразява следното становище по представения проект на задание за определяне на обхвата и	

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Изм.№РД-11-497(1)/28.07.2021

съдържанието на доклада за екологична оценка (ДЕО) на гореописаната програма и териториална стратегия:

1. Във връзка с писма с изх. №04-00-1849/27.05.2021г. и изх. №ЕО-17/18.06.2021г. на МОСВ, БД ЗБР е разгледала и оценила проекта на Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за Предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и на Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) съгласно разпоредбите на чл. 12, ал.5 и ал. 6 от Наредбата за условията и реда за извършване на оценка на съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни намерения с предмета и целите на опазване на защитените зони (Наредбата за ОС), като се е произнесла със становища по чл. 155, ал.1, т.23 от ЗВ, с изх.№П-01-155(1)/09.06.2021г. и изх.№П-01-155(3)/08.07.2021г., че програмата и териториалната стратегия са допустими с ПУРБ на ЗБР (2016-2021) и ПУРН на ЗБР (2016-2021) при спазване на разпоредбите на Закона за водите и условията, забраните и мерките, описани в горесцитираните становища.

2. По отношение на представения проект на задание за определяне на обхвата и съдържанието на доклада за екологична оценка (ДЕО) на ПТГС и ТСИМ, в т. 1.4. Връзка на ПТГС и ТСИМ с други съотносими планове, програми и стратегии, в Доклада за ЕО следва да се отбележи, че програмният период на разглеждания проект на ПТГС и ТСИМ съвпада с периода на актуализирането, изготвянето и прилагането на третите Планове за управление на речните басейни (ПУРБ 2022-2027) и вторите Планове за управление на риска от наводнения (ПУРН) за периода 2022-2027г. В ДЕО на ПТГС и ТСИМ следва да бъде разгледан и разработеният проект на актуализираната предварителна оценка на риска от наводнения (ПОРН) за Западнобеломорски район за басейново управление, с актуализирани предварителни РЗПРН, изготвен на основание чл. 146а, ал. 1 от Закона за водите.

3. В т. 2.1.3 Състояние па водите, зони за защита на водите, риск от наводнения, в т. А. Повърхностни води, е уточнено, че при прегледа на текущото състояние на околната среда, отразяването на състоянието и характеристиките на повърхностните и подземните води е извършено по водни тела, съгласно информацията поместена в ПУРБ на ЗБР (2016-2021) и на база актуална информация за състоянието на водите, поместена на интернет страницата на Басейнова Дирекция. В т. Б Подземни води, са описани основните източници на дифузно замърсяване на подземните води. Уточнено

По т.1: Становищата са съобразени в ДЕО.

По т.2: Информацията е отразена в т.1.4, като в части „води“ на ДЕО е съобразена и актуализираната ПОРН.

По т.3: Информацията е съобразена в т.2.1.3 на ДЕО.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

е, че в ДЕО ще бъде представена и информация за състоянието на повърхностните и подземните води. В тази връзка, основните характеристики на повърхностните водни тела в териториалния обхват на ЗБР са описани и представени таблично в Приложение 1.2.4. на Раздел 1 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021), Таблица №1.3.2.а. на Раздел 1 на ПУРБ съдържа информация за подземните водни тела в ЗБР за БУ. Състоянието на водните тела е разгледано в Раздел 4 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021).

В ДЕО следва да се вземе предвид предстоящото актуализиране на характеристиките на повърхностните и подземните водни тела в ЗБР, което ще бъде изготвено в процеса по актуализирането на ПУРБ на ЗБР за периода 2022-2027г. Актуална информация за Работната програма и графика за актуализацията на ПУРБ на Западноромански район за басейново управление и мерки за консултации със заинтересованите страни и обществеността е налична на сайта на БД ЗБР на адрес: <https://wabd.bg/content/%d0%bf%dl%83%d1%80%dl%80%bl/%d0%bf%dl%83%d1%80%dl%80%bl-2022-2027/>.

В т. В. Зони за защита на водите, са изброени регламентирани зони за защита на водите съгласно разпоредбите на чл. 6 от Рамковата директива на водите. В ДЕО следва да бъде включена информация за определените зони за защита на водите в Западноромански район, по чл. 119а от Закона за водите, разгледани в Раздел 3 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021).

В т. Г Риск от наводнения, е уточнено, че в трансграничния район, предмет на ПТГС и ТСИМ, попадат райони със значителен потенциален риск от наводнения. За анализите на водите на територията на области Благоевград и Кюстендил ще се ползват ПУРБ и ПУРН на Западноромански район за периода 2016-2021г., както и актуализираната предварителна оценка на риска от наводнения към проекта на ПУРН за периода 2022—2027г.

4. По отношение на т. 2. 1. 13 Опасни химични вещества и риск от големи аварии, е пояснено, че в ДЕО ще бъде представена информация за съществуващите в района предприятия, извършващи дейности по съхранение/производство/употреба на опасни химични вещества и смеси в количества, които обуславят риск от големи аварии. В тази връзка, в Раздел 2 на ПУРБ на ЗБР (2016—2021), Таблица №2. 2. 1.в. са представени обекти, класифицирани като предприятия/съоръжения с висок или нисък рисков потенциал по ЗООС в Западноромански район.

В ДЕО е ползвана наличната актуална информация.

Включена е информация за зоните за защита на водите към т.2.1.3 на ДЕО.

Използвани са посочените източници на информация за риска от наводнения, анализиран в т. 2.1.3 на ДЕО.

По т.4: В т.2.1.13. на ДЕО е представена актуална информация за предприятията с нисък и висок рисков потенциал от възникване на голяма авария, съгласно Регистъра на тези предприятия, към който е реферирано в становището на МОСВ, описано по-горе в таблицата.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

5. В т. 3. Характеристики на околната среда за територии, които вероятно ще бъдат значително засегнати с реализацията на МТГС и ТСИМ, е уточнено, че ще се обърне специално внимание на чувствителни територии, които ще са най-силно засегнати от програмата, като защитени зони от екологичната мрежа „Натура 2000“, санитарно-охранителни зони, райони с риск от наводнения и др. В тази връзка, следва да се има предвид, че съгласно чл. 116, ал. 2, т. 3 от Закона за водите, всички води и водни обекти се опазват от изтощаване, замърсяване и увреждане с цел поддържане на необходимото количество и качество на водите и здравословна околна среда, съхраняване на екосистемите, запазване на ландшафта и предотвратяване на стопански щети, като за постигане на тези цели се определят зони за защита на водите. В ДЕО следва да бъде включена информация за описаните в т. 3 на настоящото становище зони за защита на водите, регламентирани в чл. 119а от ЗВ, както и за актуализирани предварителни РЗПРН за Западнобеломорски район за БУ.

6. В т. 4 Съществуващи екологични проблеми, установени на различно ниво, имащи отношение към ПТГС и ТСИМ, включително отнасящи се до райони с особено екологично значение, като защитените зони по Закона за биологичното разнообразие, при прегледа на съществуващите екологични проблеми при компонент „Води“ да се вземат предвид значимите видове натиск в резултат от човешката дейност върху състоянието на повърхностните и подземните води, разгледани в Раздел 2 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021). Актуализиран преглед на въздействието от човешка дейност върху състоянието на повърхностните и подземните води ще бъде извършен в процеса по актуализирането на ПУРБ на ЗБР за периода 2022-2027г.

7. В т. 5 Цели на опазване на околната среда на национално и международно равнище, имащи отношение към МТГС и ТСИМ и начин, по който тези цели и всички екологични съображения са взети под внимание при изготвянето на програмата и стратегията, в която ще бъде направен анализ на стратегии, планове и програми, поставящи цели по опазване на околна среда, да се разгледат заложените екологични цели за повърхностните и подземните водни тела и за зоните на защита на водите, представени в Раздел 5 на ПУРБ на ЗБР (2016-2021) - Актуализация на списъка на целите за опазване на околната среда.

8. При изпълнението на конкретни мерки от ТСИМ, свързани с обновяването/изграждането на съоръжения на инженерната и транспортната

По т.5: Изискването е изпълнено.

По т.6: Изискването е изпълнено.

По т.7: Изискването е изпълнено.

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

инфраструктура, има вероятност да се окаже въздействие върху водите в ЗБР и върху заложените цели за екологичното им състояние, и по-точно върху хидроморфологичното състояние на повърхностните води и речните екосистеми. В тази връзка, в т. 6 Вероятни значими въздействия върху околната среда и човешкото здраве, в т.ч. и трансгранични въздействия върху околната среда в други държави, е необходимо да се направи подробна оценка на степента на въздействие на предвидените дейности в ПТГС и ТСИМ върху състоянието на водните тела, както и върху зоните за защита на водите по чл.119а от Закона за водите.

9. В т. 7. Мерки, предвидени за предотвратяване, намаляване и възможно най-пълно компенсиране на неблагоприятните последици от осъществяването на ПТГС и ТСИМ върху околната среда и човешкото здраве и в т. 10 Мерки във връзка с наблюдението по време на прилагането на ПТГС и ТСИМ, за компонент „води“ да се разпишат подходящи мерки при вероятни неблагоприятни последици от осъществяване на проектите и мерките от програмата и стратегията.

10. Относно произтичащите от разглежданите в Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ) планове, програми, инвестиционни намерения и проекти, и/или техните изменения, свързани с водоземане и/или ползване на воден обект, в доклада за ЕО следва да се отбележи, че е необходимо същите да бъдат оценявани за допустимост спрямо ПУРБ на ЗБР и ПУРН на ЗБР и могат да бъдат одобрени само след провеждане на приложимите процедури по реда на Глава шеста от Закона за опазване на околната среда - по екологична оценка за планове и програми и за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, съгласно изискванията на чл. 155, ал. 1, т. 23 от Закона за водите, за инвестиционни предложения.

Въз основа на гореизложеното, Басейнова дирекция „Западнобеломорски район“ дава положително становище по предоставеното за съгласуване задание за обхват и съдържание на Доклада за Екологична оценка (ДЕО) на Програма за трансгранично сътрудничество (ПТГС) 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки (ТСИМ), като бъдат взети предвид и

По т.8: Изискването е изпълнено.

По т.9: Предложени са подходящи мерки, на база резултатите от оценката на възможните въздействия на ПТГС и ТСИМ върху водите.

По т.10: Включена е такава изрична мярка в т.7.2 на ДЕО.

	направените по-горе коментари и предложения, както и условията в становища за допустимост с изх. №П-01- 155(1)/ 09.06.2021г. и изх.№П-01 - 155(3)/08.07.2021г. на БД ЗБР.	
Становища от заинтересованите страни на Република Северна Македония		
Министерство на местното самоуправление 18.08.2021 г. – по време на среща за обсъждане на Заданието	На стр.1 на документа, под заглавието, е посочено законодателството на българската страна. Необходимо е да се добавят нормативните актове на Република Северна Македония, тъй като документа е един и същ и за двете държави. Във въведението последователно и навсякъде следва до българското да се опише и законодателството на Република Северна Македония.	В Заданието за обхват и съдържание е реферирано единствено към българското законодателство по екологична оценка, тъй като документът е изготвен за целите на процедурата по СЕО на територията на Република България – изискуем е по българското законодателство. В Докладът за ЕО е реферирано към приложимото европейско законодателство.
Министерство на икономиката	Не е получено становище	
Министерство на околната среда и пространственото планиране 18.08.2021 г. – по време на среща за обсъждане на Заданието	1. Съгласно чл.65 на Закона за околната среда наименованието на Доклада не трябва да бъде „Екологична оценка“, а „Стратегическа екологична оценка за програма за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Северна Македония“ и по този начин следва да се изписва навсякъде в текста на документа. 2. На стр.9, първото изречение следва да бъде заменено с нормативната уредба на Република Северна Македония – Закон за околната среда, чл.65, който определя обхвата, съдържанието и начина на изготвяне на доклада и чл.67, който определя докладите.	По т.1.: ДЕО се изготвя съгласно Директива 2001/42/ЕО като в законодателството на Република България терминът за „стратегическа екологична оценка“ е „екологична оценка“. По т.2: Заданието за обхват и съдържание е изготвено съгласно действащата нормативна уредба на Република България, в която е транспонирана Директива 2001/42/ЕС, съответно посочените разпоредби от Закона за околна среда на Република Северна Македония са съобразени по подразбиране. Тъй като целта на Заданието е да даде рамката за съдържанието и обхвата на ДЕО, в ДЕО, по подходящ начин се съобразяват

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		3. Биоразнообразието е предмет на Закона за опазване на природата. Няма специфичен закон за биологичното разнообразие	всички постъпили становища, бележки, предложения и препоръки по Заданието. По т.3: Грешката е в резултат на неточен превод – в т.9 на Заданието и на ДЕО, при изброяване на законодателството на Република Северна Македония е посочен Закон за защита на природата.
Министерство на здравеопазването	на	Не е получено становище	
Секретариат по европейските въпроси	по	Не е получено становище	
Министерство на културата	на	Не е получено становище	
Министерство на транспорта и съобщенията 24.08.2021 г. – по електронна поща	на и	1. Одобряването на ДЕО, т.е. Стратегическата Екологична Оценка ще има ли ефект върху процедури по одобряване на Общи устройствени планове, Подробни устройствени планове, или други документи за устройствено планиране или устройствени проекти, които са вече стартирали или ще бъдат изготвяни на базата на вече одобрени документи за устройство на територията от по-високо ниво, за които вече е одобрена Стратегическа Екологична Оценка? - Да се разгледа възможността за хармонизиране на процедурите, т.е. промяна на вече одобрени документи за устройство на територията от по-високо ниво с оглед осигуряване на съответствие; - За тези промени на вече одобрени документи за устройство на територията, ще бъде необходимо да се осигури финансиране, особено имайки предвид, че вече одобрените документи са с действащ планов период. 2. Да се коригира използваното законодателство по отношение на Закона за пространствено и градско планиране, тъй като посоченият не е валиден.	По т.1: ПТГС и ТСИМ не представляват устройствени документи и в тази връзка не попадат в йерархична зависимост с устройствени документи, планове и програми. Реализирането на проекти, финансирани по ПТГС или ТСИМ се предхожда от процедури, в т.ч. по промяна предназначението на земята – при необходимост, съгласно действащото в страната законодателство. При всички случаи тези дейности се съобразяват с действащите устройствени планове на територията, върху която ще се реализира конкретната инвестиция. По т.2: Бележките са отразени в т.9 на ДЕО.

Доклад за екологична оценка
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между
Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

	- По отношение на устройственото планиране, настоящият Закон за устройствено планиране (Официален вестник на Република Северна Македония № 32/20) е актуален, и доколкото имаме информация Законът за пространствено планиране е все още в процес на подготовка.	
Център за развитие на Североизточен район за планиране	Не е получено становище	
Център за развитие на Източен район за планиране	Не е получено становище	
Център за развитие на Югоизточен район за планиране	Не е получено становище	
Община Старо Нагоричане	Не е получено становище	
Община Липково	Не е получено становище	
Община Кратово	Не е получено становище	
Община Ранковце	Не е получено становище	
Община Пехчево	Не е получено становище	
Община Македонска Каменица 24.08.2021 г. – по електронна поща	<p>1. Списъкът с абривиатури не кореспондира с абривиатурите на нашите институции.</p> <p>2. Да се предвидят мерки във връзка с екстремните метеорологични явления.</p>	<p>По т.1: В списъка са включени всички ползвани съкращения в текста на Заданието, като по същия начин е изготвен и списъкът на съкращенията в ДЕО.</p> <p>По т.2: В политическата рамка на новия програмен период мерките срещу екстремни климатични събития попадат в специфични цели, които не са включени в конкретната ПТГС и ТСИМ. Въпреки това, с допустимите дейности по Приоритет 1 на ПТГС се допринася за адаптация към изменението на климата и превенцията</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		на риска от екстремни метеорологични явления, което се потвърждава и от анализите и оценките на Доклада за ЕО.
Община Делчево	Не е получено становище	
Община Кочани	Не е получено становище	
Община Винаца	Не е получено становище	
Община Пробищип	Не е получено становище	
Община Карбинци	Не е получено становище	
Община Чешиново и Облешево	Не е получено становище	
Община Щип	Не е получено становище	
Община Богданци 23.08.2021 г. – по електронна поща	<p>Към основните нормативни актове, които следва да се вземат предвид в ДЕО предлагам:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Закон за горите 2. Закон за генетично модифицираните организми 3. Постановление за операциите и дейностите, за които задължително се изготвя доклад, и за утвърждаването на който е компетентен кметът на общината. 4. Постановление за операциите и дейности, за които задължително се изготвя доклад, и за одобрението на който е компетентен органът, оправомощен с компетенции по околна среда <p>Цел на политиката 2 „ По-зелена, нисковъглеродна Европа“ бихме добавили следните типове дейности/инвестиции за подкрепа:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Намаляване на въглеродните единици в образователни и обществени институции, изчислени въглеродни емисии и консумация на електроенергия. 	<p>Посочените нормативни актове са добавени към т.9 на Доклада и са съобразени при изработването му.</p> <p>По препоръките към документите:</p> <p>По т.1 Специфичната цел към Цел на политиката 2, част от тематичната концентрация на програмата, е: <i>Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване. Обхватът ѝ не позволява инвестиции в предложените области.</i></p>

	<p>2. Ботаническа градина/оранжерия с вътрешни алеи.</p> <p>3. Изграждане на вело алеи.</p> <p>4. Към Специфична цел 1.2, Мярка 1.2.1, Съответни нужди и потенциал за развитие да се включи и осигуряването на инвестиции за реновиране. Водоснабдяване и канализация, приоритетно реновиране, в зависимост от качеството на тръбите, години, от които се използват, азбестови тръби и т.н. и изготвяне на кадастър на водоснабдителната мрежа.</p> <p>5. Към Стратегическа цел 1, Специфична цел 1.1, Мярка 1.1.1. <i>Осигуряването на стимули за стартиране и развитие на МСП във всички области с потенциал за създаване на трудова и алтернативна заетост...</i> може да се отнася и за занаяти, някои от които са изчезнали или изчезващи. Всяко населено място има свои местни занаяти.</p>	<p>По т.2. Като общо правило и като се вземе предвид тясната тематична концентрация на програмата (важат законовите ограничения за обратното) и нейният ограничен бюджет, всички финансирани проекти трябва да се справят с идентифицираните в Програмата и в Стратегията териториални предизвикателства. Обхватът на специфичната цел по Цел на политиката 2 осигурява подкрепа за голямо разнообразие от екологични мерки, които биха допринесли за поддържането на здравословна зелена, физическа и жизнена среда, както и за подобряване на екологичната пропускливост</p> <p>По т.3. Изграждането на велосипедни алеи допустима дейност по Приоритет 3 на ПТГС</p> <p>По т.4. Предложените видове инвестиции не попадат в тематичния обхват на специфична цел 1.2 на ТСИМ</p> <p>По т.5. Мярка 1.1.1. не поставя ограничения за сектора на дейност на стартиращи предприятия и за развитие на МСП, стига МСП да имат потенциал за създаване на работни места</p>
Община Зрновце	Не е получено становище	

*Доклад за екологична оценка
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между
Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки*

Община Крива Паланка	Не е получено становище	
Община Куманово	Не е получено становище	
Община Берово	Не е получено становище	
Община Дойран	Не е получено становище	
Община Босилово	Не е получено становище	
Община Валандово 19.08.2021 г. – по електронна поща	Да се включи Закона за горите	Изпълнено е в Доклада.
Община Василево	Не е получено становище	
Община Гевгелия 23.08.2021 – по електронна поща	Подкрепяме бележките, предложенията и допълненията на Министерство на околната среда и пространственото развитие	Бележките са отразени, съгласно описаното по-горе при становището на Министерство на околната среда и пространственото планиране
Община Конче	Не е получено становище	
Община Ново село	Не е получено становище	
Община Радовиш	Не е получено становище	
Община Струмица	Не е получено становище	
НПО Регионален център за устойчиво развитие - Кратово	Не е получено становище	
Икономическа камара на Република Северна Македония	Не е получено становище	
Регионален център за устойчиво развитие – Кратово	Не е получено становище	
Икономическа камара на Република Северна Македония	Не е получено становище	
Съвет за сътрудничество и развитие на гражданското общество	Не е получено становище	

<p>Център за устойчиво развитие ЕЛИПСА – Куманово</p>	<p>Не е получено становище</p>	
<p>Асоциация на гражданите за образование и обучение в областта на танца и културно-артистичните ценности БИТРИКС-КРУ-Скопие</p>	<p>Не е получено становище</p>	
<p>Асоциация на звената за местно самоуправление на Република Северна Македония 18.08.2021 г. – по време на срещата за обсъждане на Заданието</p>	<p>1. Не е разгледан риска от пожари</p> <p>2. Към законодателните катове, свързани с Доклада, следва да се включи и Закона за горите – изключително важен за източната част на Република Северна Македония.</p> <p>3. Има много защитени територии и национални паркове в района.</p> <p>4. Има много застрашени видове. И растителни и животински.</p> <p>5. Не са споменати климатичните промени, замърсяването с CO₂ и др. Тези рискове не са разгледани.</p> <p>6. Експертите са следвали стриктно законодателството на Министерство на околната среда и водите и не са обхванали законодателство на други министерства.</p>	<p>По т.1: Целта на Заданието е само да даде обща рамка за обхвата на Доклада. Рискът от пожари е подробно разгледан в Доклада – в частите са изменение на климата и последствията от измененията. По т.2: Добавен е към т.9 на Доклада.</p> <p>По т.3 и т.4: Биологичното разнообразие и защитените територии са разгледани в т.2.1.6 и 2.1.7 на Доклада.</p> <p>По т.5: Целта на заданието е предлагане на обща рамка за обхвата на оценката в доклада, като в т. 2.1.1. на Заданието са включени и климатичните изменения – т.е. предвидени са за разглеждане в Доклада. Климатичните промени, в т.ч. емисиите на CO₂ и рисковете за околната среда и човешкото здраве, свързани с тях, са разгледани, анализирани и оценени подробно в Доклада.</p> <p>По т.6: В т.9 на Заданието и в същата точка на Доклада е описано законодателството, съобразено при</p>

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		изготвяне на документацията по екологична оценка, което покрива и други сфери и области, освен околна среда. В Доклада е съобразено и законодателството на Република Северна Македония, съгласно предоставената информация от Националния орган по програмата чрез МРРБ.
<p>Министерство на земеделието, горите и водната икономика 18.08.2021 г. – по време на среща за обсъждане на Заданието</p>	<p>1. Законът за горите е посочен за българската страна, но не е посочен при законодателството на Република Северна Македония . Граничната зона включва голям брой територии, покрити с гори, и те се управляват съгласно Закона за горите.</p>	<p>По т.1: Законът за горите на Република Северна Македония е добавен в списъка с нормативни документи към т.9 на Доклада, и е съобразен при изготвяне на части „биологично разнообразие“.</p>
<p>Министерство на земеделието, горите и водната икономика 19.08.2021 г. – по електронна поща</p>	<p>1. Стр.12 – Специфичната цел е формулирана „устойчив климат“ – дали става въпрос за грешка при превода или нещо друго. На стр.9 в диаграмата (Приоритет 2) тези думи липсват. Тези две думи, използвани по този начин нямат смисъл, и от друга страна покриват много широк диапазон. Как се планира да се постигне? Нищо не е отбелязано.</p> <p>2. Стр.18 – в мярка 1.2.1 са използвани думите „вело алеи“ (bicycle lines). Не съм срещал такава дума в литературата на Република Северна Македония. Мисля, че трябва да бъде „bike paths“. В същата връзка са използвани следните думи „dusty/muddy forest“. Какво се има предвид? Преглеждайки английската версия, считам че се има предвид „bad forest and rural roads“.</p> <p>В следващата точка „Съответни нужди“ посочените по-горе думи се повтарят.</p> <p>На стр. 21, потдочка С следва да се добави и „Стратегия за устойчиво развитие на горите на Република Македония (2006-2025 г.)“</p> <p>Стр.24 – „Фини частици“ – следва да се ползва подходящ термин</p> <p>Стр. 35 – Част С, да се добавят Закона за горите и Закона за лова.</p>	<p>По т.1. Специфична цел 2.1 на ПТГС е: <i>Развитие на климатично устойчива, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност</i> – причина за неточността е от адаптирането на текста на книжовен български език.</p> <p>По т.2: Причината за неточностите е от превода.</p> <p>По т.3: Стратегията е добавена в посочената точка в Доклада, в т.ч. е анализирана в т.5 на Доклада.</p> <p>По т.4: Причината за неточността е от адаптирането на текста на книжовен български език .</p>

В доклада, в частта за климатичните фактори следва да се отбележи риска от горски пожари.

Допълнителни бележки:

Имайки предвид, че голяма част от граничната зона е покрита с гори и има населени места, зависещи от горите, Докладът следва да включва мерки и дейности за следното:

Обмен на опит и добри практики между двете държави за начини за подобряване устойчивостта на горите/управление на горите и дивите животни.

Дейност: Коопериране на регионалните звена на двете държави

2. Обмен на опит и добри практики за устойчиво ползване на недървесни горски продукти

Недървесните горски продукти съгласно Закона за горите (на Република Северна Македония) включват: гъби, лечебни растения (чайове), растения, годни за консумация и за производства, други растения и техни части (корени, кора, листа, плодове, патологични израстъци, полупаразитни и паразитни растения), шишарки и други.

(Пояснение: В нашата страна, като цяло, тези недървесни горски продукти се събират от населението и се предават на пунктове за изкупуване. Собствениците на пунктовете впоследствие ги продават на по-големи компании.)

Сътрудничество в покупко-продажбата на дървен материал и асортименти от дърво.

(Пояснение: Отделът за юридически лица с предмет на дейности по горите и лова на за горите и лова издава Решение за предаването на дървесина и асортименти от дървесина. Целта е развитие на сътрудничество между

По т.5: Двата закона за добавени към т.9 на Доклада и са съобразени при изготвянето му.

По т.6: Препоръката е изпълнена в Доклада.

По допълнителните бележки:

1. Предложените области за междуинституционално сътрудничество са подходящи за подкрепа по Цел на политиката 2, специфична цел (iv), ако са представени като отделно действие на съвместен проект, целящ подобряване на екологичната пропускливост в периградските райони или разработване на нови форми на екосистемни услуги, нови инструменти, инструменти, както и прехвърляне на решения между съответните заинтересовани страни

2. Ако предложените действия имат за цел да подпомогнат развитието на МСП, те могат да попаднат в тематичния обхват на мярка 1.1.1 на ТСИМ.

3. Ако предложените действия имат за цел да подпомогнат развитието на

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

юридически лица със същия предмет на дейност от другата страна на границата.)

Подкрепа за откриване на нови и изграждане на осветление за съществуващи горски пътища.

(Пояснение: Тези горски пътища в по-голямата си част се ползват от живеещото в района им население, както и от посетители (за туризъм, рекреация, спортове и др.). Отварянето, в т.ч. реконструкция и изграждане на осветление по тези пътища ще има положително въздействие за любителите на природата, туризма, рекреацията и т.н. Една от най-значимите ползи е, че в случай на горски пожар, тези отворени или качествени пътища ще спомогнат значително за бързата реакция с пожарогасителната техника.)

5. Подкрепа за изграждане на обсерватории и други видове съоръжения, които служат като превантивна мярка за защита на горите от пожари.

(Имайки предвид, че в тези райони за планиране има много критични места, където ежегодно възникват горски пожари, могат да се предвидят мерки за такава подкрепа)

Защита на източниците на питейни води (особено източниците, от които населените места се снабдяват с питейна вода).

(Пояснение: В специалните планове за горска икономика/управление от няколко години изключваме горите, които са в непосредствена близост до източници на питейна вода, за да защитим изворите. Поради липса на финансови средства, обаче, не могат да се предвидят допълнителни мерки за защита. Ако се предвиди такава мярка, неправителствените организации, местните органи и други ще бъдат допустими кандидати по нея, с оглед опазване на тези водоизточници.)

МСП, те могат да попаднат в тематичния обхват на мярка 1.1.1 на ТСИМ.

4. Ако предложеното бъде представено и обосновано като отделни действия на многосекторен и интегриран съвместен проект за развитие на туризма, той може да попадне в тематичния обхват на мярка 1.2.1 на ТСИМ.

5. Ако предложеното бъде представено и обосновано като отделни действия на многосекторен и интегриран съвместен проект за развитие на туризма, той може да попадне в тематичния обхват на мярка 1.2.1 на ТСИМ.

6. Ако защитата на водоизточниците е представена и обоснована като група от действия на многосекторен и интегриран съвместен проект за развитие на туризма, тя може да попадне в тематичния обхват на мярка 1.2.1 на ТСИМ. Като общо правило и като се вземе предвид тясната тематична концентрация на програмата (важат законовите ограничения за обратното) и нейният ограничен бюджет, всички финансирани проекти трябва да се справят с идентифицираните в програмата и в

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

Подкрепа за развитието на пчеларството.

(Пояснение: Предвид, че в района на Малешево има много пчелари, които произвеждат планински и горски мед, считам, че такава мярка следва да се предвиди за подпомагане на този бранш, който в момента е зает основно от жителите на планинските селища. За информация: Законът за горите включва разпоредби, позволяващи поставянето на пчелни семейства в държавни горски земи без заплащане.)

Подкрепа за изграждане на съоръжения за лов и опазване на дивите животни

(Пояснение: Ловните съоръжения са временни съоръжения, които се използват за подпомагане на животните по време на суша и през зимата с вода и храна. Като цяло концесионерите, поради липса на средства, не могат да изградят такива съоръжения. Включването на такава мярка ще има пряк принос за опазване на дивите животни.)

Организиране на действия за залесяване на голи и тревни площи.

(Тази дейност се отнася към дейностите за защита на земята от ерозия и може да бъде организирана като съвместна дейност от двете страни на границата.)

Горните точки са важни за населението на тези райони за планиране, както и за биоразнообразието.

ТСИМ териториални предизвикателства.

7. Ако предложеното е представено и обосновано като група от действия на многосекторен и интегриран съвместен проект за развитие на МСП, той може да попадне в тематичния обхват на мярка 1.1.1 на ТСИМ.

8. Тъй като опазването на дивата природа, макар и с изключение на ловните практики, има за цел да защити дивите видове и техните местообитания с цел поддържане на здрави видове или популации от диви животни и за възстановяване, защита или подобряване на естествените екосистеми, считаме политиката за опазване на дивата природа напълно приложима в обхвата на Цел на политиката 2, специфична цел (iv), ако генерира положителни ефекти върху подобряването на екологичната пропускливост. Следователно препоръката вече е отразена в ИТС.

9. Като общо правило и като се вземе предвид тясната тематична концентрация на програмата (важат законовите ограничения за обратното) и нейният ограничен бюджет, всички финансирани проекти трябва да се справят с идентифицираните в програмата и в ИТС териториални предизвикателства. Ако предложеното има за цел да подпомогне създаването

Доклад за екологична оценка

на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		<p>на нова или надграждане на съществуваща зелена инфраструктура, то може да попадне в Цел на политиката 2, специфична цел (iv), ако е представено като отделна група от действия на съвместен проект, целящ подобряване на екологичната пропускливост в градските и извънградските райони или разработване на нови форми на услуги, базирани на екосистеми, нови инструменти, инструменти, както и прехвърляне на решения между съответните заинтересовани страни</p>
<p>Институт по общественото здраве на Република Северна Македония 23.08.2021 г. – по електронна поща</p>	<p>1. Посочване на източника на информация (с референции) за констатациите в документа – и конкретно кои източници са използвани за определяне на риска по отношение на околната среда (шум и атмосферно замърсяване), болести, преки и непреки въздействия върху здравето – кои са най-срещани сред населението на региона?</p> <p>2. Описаната методология, която ще се използва в ДЕО за определяне на рисковете за околната среда и въздействията върху здравето на населението не е убедителна, предвид факта, че в страната липсват множество данни и показатели за оценка на риска за здравето. Необходимо е тя да бъде обяснена в Ръководство.</p> <p>Използването само на наличните статистически данни няма да бъде достатъчно, следва да се извърши целенасочено проучване за оценка на здравния риск.</p>	<p>По т.1. Изпълнено е в ДЕО.</p> <p>По т.2.: В т.9 на ДЕО е описана използваната методология. В Заданието е представена информация единствено за начина на извършване на оценката на състоянието на човешкото здраве и населението към момента (като част от т.2 на ДЕО – текущо състояние). Заданието има за цел даване на рамка за обхвата и съдържание на ДЕО и не е подробно като документ. Същинската оценка на въздействието на ПТГС и ТСИМ върху населението и човешкото здраве е извършена в т. 3 и подробно – в т.6 на ДЕО по отношение на всички компоненти и фактори на средата, в т.ч. човешкото здраве. Оценката е</p>

Доклад за екологична оценка
на проектите на Програма за трансгранично сътрудничество 2021-2027, съфинансирана по Инструмента за предприсъединителна помощ, между Република България и Република Северна Македония и Териториална стратегия за интегрирани мерки

		изготвена съобразно нивото на подробност на ПТГС и ТСИМ, съгласно изискванията на Директива 2001/42/ЕС и официалните насоки и ръководства.
Институт по екология и технологии	Не е получено становище	
НПО от североизточните, източните и югоизточните райони за планиране	Не е получено становище	

13. Нетехническо резюме на екологичната оценка

Нетехническото резюме на ДЕО е изготвено като самостоятелен документ, представен към **Приложение № 3** на ДЕО.

14. Приложения към доклада за екологична оценка

- 1) Табличен списък на експертите и ръководителя изготвили Доклада за екологична оценка, в който всеки експерт е удостоверил с подпис разработените от него раздели на доклада и декларации на експертите, съгласно изискванията на чл. 16, ал. 1 от Наредбата за ЕО;*
- 2) Копия на всички постъпили становища в резултат на проведените консултациите по заданието за обхват и съдържание на Доклада за екологична оценка в рамките на процедурата по ЕО ;*
- 3) Нетехническо резюме на Доклада за екологична оценка.*